

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI

FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU’NUN 10. MADDESİ
BAĞLAMINDA
BİRDEN FAZLA ESER SAHİBİ TARAFINDAN
MEYDANA GETİRİLEN ESERLER
VE ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Ceren DEMİREL

ANKARA 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI

FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU’NUN 10. MADDESİ
BAĞLAMINDA
BİRDEN FAZLA ESER SAHİBİ TARAFINDAN
MEYDANA GETİRİLEN ESERLER
VE ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Ceren DEMİREL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan AYRANCI

ANKARA 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ HUKUK)
ANABİLİM DALI

**FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU’NUN 10. MADDESİ
BAĞLAMINDA
BİRDEN FAZLA ESER SAHİBİ TARAFINDAN
MEYDANA GETİRİLEN ESERLER
VE ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: **Prof. Dr. Hasan AYRANCI**

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soy Adı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (..../..../2016).

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR CETVELİ	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

“BİRLİKTE ESER” VE “ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİ”

KAVRAMLARI

§ 1. KAVRAMLARA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR.....	4
I. TERMİNOLOJİ.....	4
II. “BİRLİKTE ESER” VE “ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİ”NİN TANIMI, KONUSU, HUKUKÎ NİTELİĞİ, UNSURLARI VE İLGİLİ OLDUĞU MEVZUAT HÜKÜMLERİ.....	6
A. Tanımı.....	6
B. Konusu.....	6
C. Hukukî Niteliği.....	7
D. Unsurları.....	9
E. İlgili Olduğu Mevzuat Hükümleri.....	10
III. “BİRLİKTE ESER SAHİPLİĞİ”NİN BAZI KAVRAM VE HÂLLERDEN AYIRT EDİLMESİ.....	14
A. “Birlikte Mülkiyet” Kavramı.....	14
B. “Birlikte Hak Sahipliği” Hâli.....	22

C. “Sınaî Hak Sahiplerinin Çokluğu” Hâli	23
D. Esere ve Eser Sahipliğine Dair Fikrî Hukuktaki Diğer Kavramlar ..	26
a. İşlenme Eser ve İşleyen	26
b. Derleme Eser ve Derleyen	28
§ 2. “BİRLİKTE ESER”İN “BAĞLI ESER” İLE İLİŞKİSİ	30
I. “BAĞLI ESER” KAVRAMI	30
A. Tanımı	30
B. Hukukî Niteliği	31
C. Unsurları	34
a. “Birbirinden Bağımsız Birden Fazla Eserden Meydana Gelme” Unsuru	34
b. Doktrinde İhtilaflı Olan “Birbirine Bağlanan Bağımsız Eserlerin Birden Fazla Eser Sahibine Aidiyeti” Unsuru	43
c. Doktrinde İhtilaflı Olan “Bağlı Eser Sahipleri Arasında Geçerli Bir Sözleşme İlişkisinin Varlığı” Unsuru	45
D. İlgili Olduğu Mevzuat Hükümleri	48
II. BİRLİKTE ESERİN BAĞLI ESERDEN AYIRT EDİLMESİ	49
A. İki Kavramı Birbirinden Ayırt Edici Temel Kriter Olan “Kısımlara Ayrılabilirlik” Kriteri	49
B. Ayrımın Önemi ve Etkisi	52
a. Genel Açıklama	52
b. Meydana Gelen Eser Üzerindeki Hakların Kullanılması Bakımından	53

c. Her Bir Eser Sahibinin Kendi Yaratımından Faydalanma Hakkı Bakımından.....	55
d. Koruma Süreleri Bakımından.....	61
e. Eser Üzerindeki Menfaatin İhlâli Hâlinde Sahip Olunan Yetkiler Bakımından.....	64
f. Eser Sahiplerinden Birinin Ölümü Hâlindeki Uygulama Bakımından.....	65
g. Eser Sahipleri Arasındaki Hukukî İlişkinin Sona Ermesi Bakımından.....	66
C. Birlikte Eser – Bağlı Eser Ayrımının Söz Konusu Olmadığı Hukuk Sistemlerinde Durum.....	68

İKİNCİ BÖLÜM

BİRLİKTE ESERİN VÜCUDA GETİRİLMESİ SURETİYLE

ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİ DOĞURAN

KÜMÜLATİF UNSURLAR

§ 3. BİRDEN FAZLA ESER SAHİBİNİN ESERE KATKISI.....	75
I. BİRLİKTE ESER SAHİPLİĞİNİ DOĞURAN KATKI.....	75
A. Katkıda Bulunanların Sayısı.....	75
B. Katkının Niteliği.....	76
a. Genel Açıklama.....	76
b. Fikir Veren Durumu.....	78
c. Sipariş Veren Durumu.....	80

d. Yardımcı Kişinin Durumu	81
e. Eseri Tashih Edenin Durumu	87
f. Eserinden İktibas Yapılan Eser Sahibinin Durumu	89
g. Hayalet Yazarın ve Kendisine Hediye Yazarlık Verilen Kişinin Durumu	89
h. Çalıştırmanın Durumu	91
i. <i>Editio Princeps</i> Faaliyetini Gerçekleştirenin Durumu	92
C. Katkının Değeri	93
D. Katkının Sağlanma Anı	94
II. ESERE YARATICI KATKIDA BULUNANLARIN DURUMU BAKIMINDAN İSTİSNAİ BİR ESER SAHİPLİĞİ TÜRÜ OLAN SİNEMA ESERİ SAHİPLİĞİ	95
A. Genel Açıklama	95
B. Sinema Eserinin Hukukî Niteliğine İlişkin Görüşler	97
a. Birlikte Eser Görüşü	97
b. Bağlı Eser Görüşü	99
c. Kendine Özgü (<i>Sui Generis</i>) Eser Görüşü	100
C. Sinema Eseri Sahipliğini Tespit Yöntemleri	103
a. Olay Yöntemi	103
b. Kategori (Sayma) Yöntemi	108
i. Genel Açıklama	108
ii. Esere Yaratıcı Katkıda Bulunan Belirli Kişilerin Eser Sahipliği	109
iii. Yapımcının Eser Sahipliği	111

§ 4. KATKILARIN BİRBİRİNDEN AYRILMAZ NİTELİĞİ	115
I. “KISIMLARA AYRILABİLİRLİK” KRİTERİNİN İNCELENMESİ	115
A. Genel Açıklama	115
B. “Ayrılmaz Bir Bütün Oluşturma”nın Anlamı	115
a. Eser Sahiplerinden Birinin Katkısının Eserden Ayrılması Hâlinde Fikrî Bütünlüğün Bozulması	115
b. Eser Sahiplerinin Bireysel Katkılarının Tek Başına Faydalanılmaya Elverişsiz Olması	119
II. BİRDEN FAZLA ESER TÜRÜNÜ İÇEREN ESERLERDEKİ KATKILARIN DURUMUNUN BELİRLENMESİ	123
§ 5. ESER SAHİPLERİ ARASINDA İŞBİRLİĞİ	127
I. BİRLİKTE ESER SAHİPLİĞİNİ DOĞURAN İŞBİRLİĞİ	127
A. İşbirliğinin Anlamı	127
B. İşbirliğinin Hukukî Niteliği	128
C. Eser Sahiplerinin İşbirliğinde Bulunma Anı	129
II. İŞBİRLİĞİNİN BULUNMADIĞI HÂLLER	131
A. Genel Açıklama	131
B. Eser Sahibinin Eserine Bilgisi Dışında Katkıda Bulunulması	134
C. Ölen Eser Sahibinin Eserine Katkıda Bulunulması	137
D. Koruma Süresi Sona Ermiş Esere Katkıda Bulunulması	139
III. İŞBİRLİĞİNİN HUKUKÎ NİTELİĞİNE İLİŞKİN FARKLI BİR YAKLAŞIM OLAN “İRÂDE” GÖRÜŞÜ	140
A. Genel Açıklama	140

B. “İrade” Görüşünün Egemen Olduğu Amerikan Hukuku’ndaki Durumun İncelenmesi.....	143
a. Kanunî Düzenleme.....	143
b. Uygulamadaki Yaklaşım.....	147
c. Doktrindeki Açıklama ve Öneriler.....	150
C. Anglosakson Hukuk Sistemi’ne Dâhil Diğer Ülkelerin “İrade” Unsuruna İlişkin Yaklaşımları.....	153

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRLİKTE ESERİN VÜCUDA GETİRİLMESİ İLE ESER SAHİPLERİ ARASINDA DOĞAN BİRLİĞİN HUKUKÎ SONUÇLARI

§ 6. BİRLİKTE ESER SAHİPLERİNİN BİRLİKTE ESER ÜZERİNDEKİ HAKLARI.....	157
I. MALÎ VE MANEVÎ HAKLARIN KULLANILMASI.....	157
A. Ana Kural Olarak “Oybirliği ile Hareket” İlkesi.....	157
a. Genel Açıklama.....	157
b. Kuralın Uygulama Alanı.....	162
c. Eser Sahipleri Birliğinin Temsili.....	167
B. Ana Kuralın İstisnasını Oluşturan Yapılacak İşleme Mahkemece İzin Verilmesi Hâli.....	169

C. Mali Hakları Kullanma Yetkisinin Birlikte Eser Sahiplerine Ait Olmadığı Hâller.....	172
a. Birlikte Eser Sahiplerinin Bir Kişi Tarafından Bir Araya Getirilmesi.....	172
b. Çalışanların Birlikte Eser Sahipliği.....	174
II. BİRLİKTE ESERDEN FAYDALANILMASINDAN KAYNAKLANAN KAZANCIN BİRLİKTE ESER SAHİPLERİ ARASINDA PAYLAŞIMI.....	177
A. Eser Sahiplerince Sözleşme ile Herhangi Bir Düzenleme Yapılmadığı Takdirde “Eşitlik” İlkesinin Uygulanması.....	177
B. Alman Hukuku’nda Benimsenen Farklı Bir Yaklaşım Olan “Birlikte Eserdeki Katkılar Oranında Hak Sahipliği” Uygulaması.....	178
§ 7. BİRLİKTE ESER SAHİPLERİNİN MENFAATLERİNİN KORUNMASI.....	180
I. BİRLİKTE ESERE İLİŞKİN HAKLARIN İHLÂLİ.....	180
A. Üçüncü Kişilerin Tecavüzü Hâlinde Eser Sahiplerinden Her Birinin “Tek Başına Hareket” Yetkisi.....	180
B. Birlikte Eser Sahipleri Tarafından Gerçekleştirilen İhlâller.....	184
II. İHLÂLLERE KARŞI HUKUKÎ ÇÖZÜMLER.....	188
A. Genel Açıklama.....	188
B. Tespit Davası.....	189
a. Birlikte Eser Sahipliğinin Tespiti (Müspet Tespit) Davası.....	189
b. Birlikte Eser Sahibi Olunmadığının Tespiti (Menfi Tespit) Davası.....	193

§ 8. ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİN AKİBETİ	194
I. ÇEŞİTLİ DURUMLARIN ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİN AKİBETİNE ETKİSİ	194
A. Birlikte Eserden Faydalanma Hakkından Feragat	194
B. Birlikte Eser Sahiplerinden Birinin Ölmesi	196
a. Genel Açıklama	196
b. Birlikte Eser Sahiplerinden Birinin Eserin Tamamlanmasından veya Alenileşmesinden Önce Ölmesi	199
c. Birlikte Eser Sahiplerinden Birinin Eserin Alenileşmesinden Sonra Ölmesi	203
II. ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİN SONA ERMESİ	205
A. Genel Açıklama	205
B. Koruma Süresinin Sona Ermesi	207
C. Birlikte Eserin Yok Olması	208
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	211
DAVA LİSTESİ	216
BİBLİYOGRAFYA	220
ÖZET	231
ABSTRACT	233

KISALTMALAR CETVELİ

5042 S. K.	: 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun
5147 S. K.	: 5147 sayılı Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hakkında Kanun
551 S. KHK	: 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
554 S. KHK	: 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
555 S. KHK	: 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
556 S. KHK	: 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Abs.	: Absatz
ACA	: Australian Copyright Act of 1968 (1968 tarihli Avustralya Telif Hakkı Kanunu)
Art.	: Article
Aufl.	: Auflage
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Az.	: Aktenzeichen
B.	: Baskı

Begr.	: Begründung
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medenî Kanunu)
BGH	: Bundesgerichtshof (Almanya Federal Mahkemesi)
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
C.App.	: Court of Appeals
CCA	: Canadian Copyright Act (2012 tarihli Kanada Telif Hakkı Kanunu)
COM	: Commission of the European Communities (Avrupa Toplulukları Komisyonu)
CPDA	: Copyright, Designs and Patents Act 1988 (1988 tarihli İngiliz Telif Hakları, Tasarım ve Patent Kanunu)
CPI	: Code de la propriété intellectuelle (1992 tarihli Fransız Fikrî Mülkiyet Kanunu)
CRRA	: Copyright and Related Rights Act (2000 tarihli İrlanda Telif Hakkı ve Bağlantılı Haklar Kanunu)
cüm.	: cümle
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas Sayısı
Ed.	: Edition
Entw.	: Entwurf
e.t.	: erişim tarihi
EU	: European Union

f.	: fıkra
ff.	: folgend
FSEK	: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
Hak.	: Hakkında
H.C.Jus.	: High Court of Justice
H. R.	: House of Representatives
I.	: Issue
IPR	: Intellectual property rights
K.	: Karar Sayısı / Kanun
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
l.d.a.	: Protezione del diritto d'autore e di altri diritti connessi al suo esercizio (1941 tarihli Eser Sahibi Hakları ve Bağlantılı Hakların Korunmasına İlişkin İtalyan Kanunu)
LG	: Landgericht
LPI	: Ley de Propiedad Intellektual (1996 tarihli İspanyol Fikri Mülkiyet Kanunu)
LUG	: Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Tonkunst (1901 tarihli Edebiyat ve Müzik Eserleri Üzerindeki Fikri Haklar Hakkında eski Alman Kanunu)
m.	: madde
no.	: numara
ör.	: örneğin
par.	: paragraf
s.	: sayfa

S.	: Sayı/Sayılı
Sec.	: Section
Söz.	: Sözleşme
Sup.C.	: Supreme Court
SSRN	: Social Science Research Network
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TRIPS Anlaşması	: Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (1994 tarihli Fikir Mülkiyeti Haklarının Ticari Niteliklerine İlişkin Anlaşma)
URG	: Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz) (1992 tarihli İsviçre Fikrî Haklar ve Komşu Haklar Kanunu)
UrhG	: Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz) (1965 tarihli Alman Fikrî Haklar ve Komşu Haklar Kanunu)
U.S.	: United States
U.S.C.A.	: United States Copyright Act of 1976 (1976 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Telif Hakları Kanunu)
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume

WIPO : World Intellectual Property Organization
(Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)

Y.C.D. : Yargıtay Ceza Dairesi

Y.H.D. : Yargıtay Hukuk Dairesi

GİRİŞ

Yaratma gerçeği ilkesinin (*Schöpfungsprinzip*) egemen olduğu Türk Fikrî Haklar Hukuku'nda bir eserin sahibi, onu meydana getiren kişidir (FSEK m. 1/B, b; 8/T). Bu kabulün doğal bir sonucu olarak eser sahibi, daima 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda düzenlenen eser türleri arasında yer alan bir fikrî ürüne hususiyetini katan gerçek kişi veya kişiler olup, bu bağlamda bir eser, tek bir kişinin veya birden fazla kişinin fikrî emeğinin ürünü olarak vücut bulmuş olabilir. Eserin yalnız bir kişi tarafından meydana getirilmesi hâlinde eseri meydana getiren, bu eserin tek başına sahibi olur. Buna karşılık, eser birden fazla kişinin yaratıcı katkıda bulunması suretiyle meydana getirilmişse, bu durumda artık tek kişinin değil, birden fazla kişinin eser sahipliğinden bahsedilir.

Birden fazla kişinin katkısı ile meydana getirilen eserlerin söz konusu edildiği hâllerde fikrimize göre üç temel ve önemli sorunla da karşı karşıya kalınmaktadır. Bunlardan ilki, eserin meydana gelmesinde katkısı olan kişilerden hangisinin veya hangilerinin hukukî olarak bu eserin sahibi olduğunun; bir başka anlatımla, somut eserin gerçekten birden fazla sahibi olup olmadığının ve şayet varsa da, kimlerin eser sahipliği statüsünü kazandığının tespitidir. İkinci sorun, eserin gerçekten de birden fazla sahibi bulunması hâlinde, bu eserin korunması ve eser üzerindeki hakların kullanılması hususunda hangi hükümlerin uygulanacağına; başka bir deyişle, söz konusu eserin FSEK m. 9 kapsamında bir eser mi, yoksa FSEK m. 10 kapsamında bir eser mi olduğuna ilişkindir. Üçüncü sorun ise, Türk Hukuku bakımından özellikle bu çalışmanın esas konusunu oluşturan FSEK m. 10 kapsamındaki eserleri ilgilendirmekte olup, böyle bir eserden bahsedilebilmesi için eser sahipleri arasında

aranan “işbirliği” unsurunun anlamına ve bu unsurun gerçekleşmesi gereken zamana ilişkin bir açıklığın bulunmamasıdır. İşte çalışmamızın asıl amacı da, FSEK m. 10 kapsamındaki eserler ile eser sahipleri birliği kurumunun, özellikle bahsi geçen sorunlara odaklanmaya özen gösterilerek açıklanmaya çalışılmasıdır.

Yukarıda anılan ilk sorun yönünde dikkat edilmesi gereken esas nokta, bir eserin meydana gelmesinde rolü olan kişilerin, bu esere sağladıkları katkının “yaratıcı” nitelikte olup olmadığıdır. Bu hususta hangi tür katkıların “yaratıcı” nitelik taşıdığının doğru şekilde yapılan tespiti, aynı zamanda bu eserin sahibinin ya da sahiplerinin kim olduğu sorusunun da cevabını oluşturur.

Konuya ilişkin olarak anılan ikinci sorun, Türk Hukuku’nda sahibi birden fazla olan eserlerin iki şekilde karşımıza çıkmasından kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilki, birden fazla kişinin yaratıcı katkısı ile vücuda gelmiş ayrılmaz bir bütün teşkil eden eserler (FSEK m. 10/I); ikincisi ise, birden fazla bağımsız eserin birbirine bağlanması suretiyle vücuda getirilen eserlerdir (FSEK m. 9/I).

Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserlere ilişkin olarak bahsi geçen ikili ayırım, her hukuk sistemi tarafından benimsenmiş olmamakla birlikte, Türk Hukuku’na mehz Alman Kanunu dolayısıyla yerleşmiş bulunmaktadır. FSEK’in 9 ve 10. maddeleri kapsamında gerçekleşen bu ayırımın sonucu olarak sahibi birden fazla olan eserlere uygulanacak hükümler, vücuda getirilen eserin kısımlara ayrılmasının mümkün olup olmamasına göre birçok konuda değişiklik gösterdiğinden, bir eserin hangi kapsama dâhil olduğunun tespiti büyük önem arz etmektedir. İşte bu sebeple, iki Kanun maddesinin tatbik sahalarını belirleyen “kısımlara ayrılabilirlik” niteliğinin iyi anlaşılması ve doğru şekilde açıklanması gerekmektedir. Buna karşılık, FSEK metninde, eserin "kısımlara

ayrılabilirlik" niteliğini taşıyıp taşımadığını tespiti ilişkin kıstasların ne olduğu hususunda bir açıklık bulunmadığından, bu kıstaslar, yargısal ve bilimsel içtihat yoluyla belirlenmeye muhtaçtır.

Fikrimizce önem taşıyan üçüncü ve son sorun ise, birlikte eserin vücuda getirilmesi suretiyle eser sahipleri birliğinin doğduğundan söz edilebilmesi için aranan unsurlardan “işbirliği” unsurunun kapsamının doktrinde farklı şekillerde anlaşılmasına ilişkindir. Buna göre eser sahipleri arasında işbirliğinin bulunup bulunmadığının tespitinde katı bir yaklaşımın benimsenmesi, özellikle de esere katkıda bulunanların iradesinin aranması, yaratma gerçeği ilkesi ile çelişir. Bu sebeple, işbirliğinin kapsamı belirlenirken birlikte eserlerin de, aynı tek kişi tarafından yaratılan eserler gibi, iradi bir eylemle değil, maddî bir fiille (yaratma vakıasıyla = *Schöpfungsakt*) ortaya çıktığı ve birlikte eseri meydana getiren kişilerin de birlikte eser üzerindeki hakları kanun gereği kendiliğinden (*ipso jure*) kazandığı göz ardı edilmemelidir. Aksi hâlde, yaratma gerçeği ilkesine aykırı sonuçlar ile karşı karşıya kalınır.

Çalışmamızda birlikte eser sahipliği konusu, yukarıdaki sorunların aşılması doğrultusunda, özellikle mehz Alman Kanunu’ndaki düzenlemeler ile bu Kanun’dan esinlenmek suretiyle FSEK metnini ortaya koyan Ord. Prof. Dr. E. Ernst Hirsch’in konuya ilişkin açıklamaları dikkate alınarak incelenmektedir. Bununla birlikte, diğer hukuk sistemlerinin konuyu düzenleyiş biçimlerine de değinilerek bunların birbirinden ayrılan özellikleri değerlendirilmektedir. En önemlisi de, sahibi birden fazla olan eserlere ilişkin mevcut ikili sistemde, birlikte eser – bağlı eser ayrımının yapılmasını sağlayacak kıstasların, ihtilafa mahal vermeyecek şekilde açıkça ortaya konulması amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

“BİRLİKTE ESER” VE “ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİ”

KAVRAMLARI

§ 1. KAVRAMLARA İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR

I. TERMİNOLOJİ

Doktrinde, FSEK m. 10 kapsamındaki eserler için iştirak hâlinde eser,¹ müştereken vücuda getirilen eser,² ortak eser,³ birlikte eser⁴; FSEK m. 10 kapsamındaki eser sahipliği için birlikte eser sahipliği,⁵ eser sahipleri birliği,⁶ eser sahipleri arasında birlik,⁷ iştirak hâlinde eser sahipliği,⁸ elbirliği (hâlinde) eser

¹ Duygun Yarsuvat, *Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları*, 2. B., İstanbul 1984, s. 85.

² Ernst E. Hirsch, ‘Memleketimizde Meri Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili’ (Orhan M. Çağıl, Çev.), *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 6, S. 2-3, 1940, s. 428 vd.

³ Nüşin Ayiter, *Hukukta Fikir ve San’at Ürünleri*, Ankara 1981, s. 98, 100 vd.; Akın Beşiroğlu, *Fikir Hukuku Dersleri*, 4. B., İstanbul 2006, s. 179 vd.; Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K. (Çalışmada atf yapılan mahkeme kararlarının erişildiği kaynaklar için bkz. Dava Listesi, s. 216 vd., dn. i-vi); Y.11.H.D. 26.02.2004 T. 2003/7291 E. 2004/1772 K.

⁴ Mustafa Reşit Belgesay, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi*, İstanbul 1955, s. 38 vd.; FSEK m. 10/IV.

⁵ Belgesay, s. 38 vd.; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*, Ankara 2006, s. 184; Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser Sahipliği*, 2. B., Ankara 2012, s. 204 vd.; Mustafa Ateş, ‘Fikir ve Sanat Hukukunda Sinema Eseri ve Eser Sahipliği’, *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, C. 1, 2009, s. 100 vd.; Y.11.H.D. 26.02.2007 T. 2006/208 E. 2007/3554 K.; Y.11.H.D. 10.06.2013 T. 2012/14472 E. 2013/12056 K.

⁶ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 182; Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser*, Ankara 2007, s. 204 vd.; Doğrul, s. 129 vd.

⁷ Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 4. B., İstanbul 2005, § 12, s. 142 vd.

sahipliği;⁹ FSEK m. 9 kapsamındaki eserler için ise müşterek eser,¹⁰ paylı eser,¹¹ ortak eser,¹² toplu eser,¹³ bağlı eser¹⁴ gibi çeşitli kavramlar kullanılmaktadır.

Biz, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile mehz Alman Kanunu'nda¹⁵ kullanılan ifadelerden yola çıkarak, FSEK m. 10 kapsamında birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen ve ayrılmaz bir bütün oluşturan eserler için “birlikte eser”, bu tür bir eseri meydana getiren kişilerin statüsü için “birlikte eser sahipliği (*Miturheberschaft*)” ve bu birlikte eser sahiplerinin oluşturduğu topluluk için “eser sahipleri birliği”; FSEK m. 9 kapsamındaki kısımlara ayrılabilen eserler için ise “bağlı eser (*verbundenes Werk = Werkverbindung*)” ve bu tür bir eseri meydana getiren kişilerin statüsü için de “bağlı eser sahipliği” kavramlarını kullanmayı tercih ediyoruz.

⁸ Şafak N. Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, 2. B., Ankara 1998, s. 71 vd.; Fırat Öztan, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara 2008, s. 237, par. 8, s. 258 vd.; İlhan Öztrak, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*, 2. B., Ankara 1977, s. 45 vd.; Halil Arslanlı, *Fikri Hukuk Dersleri II – Fikir ve Sanat Eserleri*, İstanbul 1954, s. 67 vd.; Savaş Bozbel, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, İstanbul 2012, s. 93 vd.; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 204 vd.; K. Emre Gökyayla, *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi*, Ankara 2000, s. 200 vd.; Doğrul, s. 129 vd.; Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K.; Y.11.H.D. 05.02.2008 T. 2007/10264 E. 2008/1136 K.; Y.11.H.D. 13.01.2014 T. 2013/17768 E. 2014/604 K.

⁹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 182 vd.

¹⁰ Arslanlı, s. 72 vd.; Öztrak, s. 43 vd.; Öztan, s. 267 vd.; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 75 vd.; Yarsuvat, s. 84-85; Belgesay, s. 37 vd.; Bozbel, s. 91-92; Gökyayla, s. 204-205; Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K.

¹¹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 181 vd.

¹² Tekinalp, § 12, s. 140 vd.; Bozbel, s. 91; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 190 vd.; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 101.

¹³ Beşiroğlu, s. 178-179.

¹⁴ Naci Kınacıoğlu, ‘Sinema Eserleri ve Bunlarda Eser Sahipliği’, *Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan*, Ankara 1998, s. 213, par. 2-d; Ayiter, s. 98-99; Y.7.C.D. 01.03.1988 T. 1988/2260 E. 1988/1964 K.

¹⁵ Aksi belirtilmiş olmadığı sürece kullanılan “**Kanun**” ibaresi, ilgili ülkenin fikir ve sanat eserlerine ilişkin temel kanununa işaret etmektedir.

II. “BİRLİKTE ESER” VE “ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİ”NİN TANIMI, KONUSU, HUKUKÎ NİTELİĞİ, UNSURLARI VE İLGİLİ OLDUĞU MEVZUAT HÜKÜMLERİ

A. Tanımı

Birlikte eser, birden fazla kişinin yaratıcı katkıda bulunmak suretiyle meydana getirdiği, ayrılmaz bir bütün oluşturan eserdir (FSEK m. 10/I, III). Birlikte eser sahipliği (*Miturheberschaft*) ise, birlikte eseri meydana getiren eser sahiplerinden her birinin, eserin meydana getirilmesinde yaratıcı katkıda bulunması sebebiyle kendiliğinden kazandığı statüdür. Eser sahipleri birliği de, birlikte eserin meydana getirilmesi ile kanun gereği kendiliğinden ortaya çıkan ve birlikte esere yaratıcı katkı sağlayan eser sahiplerinden oluşan, tüzel kişiliği haiz olmayan kişi topluluğudur.¹⁶

B. Konusu

Kavramlar için kullanılması tercih edilen terminolojiden de anlaşılacağı üzere “birlikte eser” ve “birlikte eser sahipliği”, fikrî hukuktaki eseri; başka bir deyişle, FSEK tarafından koruma altına alınan ürünü konu edinir. Bu bağlamda ele alındığında birlikte eserin konusunu, kendisini meydana getiren birden fazla kişinin özelliğini taşıyan ve Kanun’da ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanat veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat ürünü oluşturabilir (FSEK m. 1/B, a).

¹⁶ Ayiter, s. 101; Öztan, s. 263; Gürhan Sefa Doğrul, *Mimarın Telif Hakkı*, Ankara 2013, s. 130.

Bu kapsamda birlikte eserin konusunu, FSEK m. 6 kapsamındaki bir işlenme¹⁷ veya derleme eserin oluşturmaya da bir engel bulunmamaktadır.

Birlikte eserin ve birlikte eser sahipliğinin konusu birden fazla eser değil, fikri hak korumasına elverişli tek bir eserdir;¹⁸ çünkü eser sahiplerinin yaratıcı katkıları sonucu vücut bulan eser, ayrılmaz bir bütün oluşturur.¹⁹ Bunun doğal sonucu olarak da birden fazla kişinin eser sahipliği, bu tek eser üzerinde doğar.²⁰

C. Hukukî Niteliği

Öncelikle belirtmek gerekir ki, FSEK m. 10/II cüm. 2'nin yaptığı eser sahipleri birliğine adı ortaklık hükümlerinin uygulanacağına ilişkin gönderme, bu birliğin bir adı ortaklık niteliği taşıdığı anlamına gelmemekte; doktrinde, bu birliğin, tüzel kişiliği haiz olmayan *sui generis* nitelikte bir birlik olduğu kabul edilmektedir.²¹

Birlikte eser ve birlikte eser sahipliği, aynı eser ve eser sahipliği gibi, yaratıcı fiilin gerçekleşmesi sonucu kanun gereği kendiliğinden bu maddî fiilden (*Realakt*) doğar.²² Kanunî düzenleme burada, eser sahiplerinin eseri yaratma eylemini birlikte

¹⁷ **İşlenme**, diğer bir eserden faydalanma suretiyle vücuda getirilip de bu esere oranla müstakil olmayan fikir ve sanat mahsullerine verilen addır (FSEK m. 6/I).

¹⁸ Heinrich Hubmann, *Urheber- und Verlagsrecht*, 2. Aufl., München/Berlin 1966, § 20, s. 112, par. I/1; s. 113, par. III.

¹⁹ Öztan, s. 262.

²⁰ Öztan, s. 262.

²¹ Ayiter, s. 101; Öztan, s. 263.

²² Philipp Möhring & Käte Nicolini, *Urheberrechtsgesetz: Kommentar*, 2. Aufl., München 2000, § 8, s. 216, par. 25; Claire Dietz, Michael Kauert, Sebastian Schunke, Artur-Axel Wandtke & Kirsten-Inger Wöhrn, *Urheberrecht*, 3. Aufl., Berlin 2012, s. 102, par. 177; Friedrich K. Fromm, Wilhelm Nordemann, Axel Nordemann & Jan Bernd Nordemann, *Urheberrecht: Kommentar zum Urheberrechtsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Verlagsgesetz*, 10. Aufl., Stuttgart 2008, § 8 UrhG, s. 233, par. 14; Haimo Schack, *Urheber- und Urhebervertragsrecht*, 4. Aufl., Tübingen 2007, § 10, s. 158, par. 291; Thomas Dreier & Gernot Schulze, *Urheberrechtsgesetz:*

gerçekleştirmek suretiyle içine girdikleri yakın ilişkiye hukukî sonuç bağlamaktadır.²³ Bu sebeple, birlikte eser sahiplerinin yaratıcı fiile ilişkin işbirliği yapma istekleri, hukukî işleme ilişkin iradelerinden (*rechtsgeschäftlicher Handlungswille*) değil,²⁴ birlikte çalışmaya yönelik alelade bir fiil isteğinden (*natürlicher Handlungswille* = *Realakt*) ibaret olup, hukukî işlem niteliği taşımaz.²⁵ Başka bir ifadeyle, birlikte eser sahipliği sıfatının kazanılması ve birlikte eserin varlığından söz edilebilmesi, onu vücuda getiren birlikte eser sahiplerinin iradelerine ya da aralarındaki bir sözleşmesel ilişkinin varlığına bağlı bulunmamaktadır. Dolayısıyla, birlikte eser sahipliği, iradeden bağımsız olarak doğan bir hukukî sonucu ifade eder. Burada hukuk düzeninin kişinin sadece fiilinin dışı yansıyan maddî sonucuna hukukî sonuç bağladığı bir hâl söz konusu olduğundan, fiil ehliyetine sahip olmayan kişilerin fiilleri de hukukî sonuç doğurur.²⁶ Aynı şekilde birlikte eser üzerindeki hakların birlikte eser sahiplerince kazanılması da, söz konusu eserin vücuda getirilmesi ile kanun gereği (*ipso jure*) kendiliğinden gerçekleşir.²⁷ Yine meydana getirilen birlikte eser üzerindeki hakların Kanun kapsamında koruma

Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Kunsturhebergesetz, 3. Aufl., München 2008, § 8, s. 166, par. 2; Arslanlı, s. 62; Ayiter, s. 101; Tekinalp, § 12, s. 139, par. 13; Yalçın Tosun, *Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları*, İstanbul 2009, s. 251; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 208, 214.

²³ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 14.

²⁴ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 14; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2; Eugen Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht*, 3. Aufl., Berlin/Heidelberg/New York 1980, § 34, s. 190, par. II/3; Bozbel, s. 94.

²⁵ Möhring/Nicolini, § 8, s. 216, par. 25.

²⁶ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 15. B., Ankara 2013, s. 162; Kemal Oğuzman, Özer Seliçi & Saibe Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, 14. B., İstanbul 2014, s. 80.

²⁷ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 208; Doğrul, s. 143.

bulması, eserin resmî bir mercide kayıt ve tesciline ya da yapılacak başkaca bir işleme bağlı değildir.²⁸

Birlikte eserin varlığı bir sözleşmeye değil de maddî bir fiile dayandığı için, birlikte eser sahiplerinin aralarındaki ilişkiyi sözleşme ile düzenleme imkânı olsa da, bu yolla birlikte eser sahipliğinin şartlarının değiştirilmesi veya mevcut birlikte eserin hukukî niteliğinin bertaraf edilmesi mümkün değildir.²⁹

D. Unsurları³⁰

Birlikte eserin konusunun daima bir “eser” olduğu gerçeğinden yola çıkıldığında, bir fikrî ürünün birlikte eser niteliğini haiz olduğundan söz edilebilmesi için bu ürünün öncelikle hukuken korunan bir eser vasfını taşıması gerekir. Dolayısıyla, söz konusu ürün, eser vasfını kazanabilmesinin temel şartları olan sahibinin özelliğini taşıma (FSEK m. 1/B, a)³¹ ve Kanun’da sayılan eser kategorilerinden birine (FSEK m. 2 vd.) dâhil olma unsurlarını içermelidir. Birlikte eser sahipliğinde bunlara ek olarak, eserin taşıdığı özellik, birden fazla kişiye aittir.

Doktrindeki hâkim görüş uyarınca bir eser üzerinde birlikte eser sahipliğinden söz edilebilmesi için, üç kümülatif unsurun mevcudiyeti gerekir. Bunlardan ilki, birden fazla kişinin fikri hak korumasına elverişli; başka bir deyişle “yaratıcı (*schöpferisch*)” katkıda bulunması (fikrî emeği) sonucu bir eser meydana getirmiş olmasıdır.³² İkinci unsur, eser sahiplerinin söz konusu katkılarının

²⁸ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 69; Öztan, s. 236 par. 5.

²⁹ Paul Goldstein, *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, New York 2001, s. 209.

³⁰ Birlikte eserin unsurlarına ilişkin ayrıntılı inceleme için bkz. İkinci Bölüm, s. 75 vd.

³¹ Hubmann, § 20, s. 112, par. II.

³² Artur-Axel Wandtke & Winfried Bullinger, *Praxiskommentar zum Urheberrecht*, 3. Aufl., München 2009, § 8 UrhG, s. 147, par. 2; Ulrich Loewenheim, *Handbuch des Urheberrechts*, 2. Aufl.,

birbirinden ayrılmaz nitelikte olması;³³ başka bir ifadeyle, birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserin ayrılmaz bir bütün oluşturmasıdır (FSEK m. 10/I). Bir eser üzerinde birlikte eser sahipliğinin söz konusu olabilmesi için mevcudiyeti gerekli üçüncü ve son unsur ise, onu meydana getiren eser sahipleri arasındaki, her bir eser sahibinin kendi katkısını eserin bütününe tâbi kıldığı bir tür rızai işbirliğidir (*gewollte Zusammenarbeit*).³⁴

E. İlgili Olduğu Mevzuat Hükümleri

Türk Hukuku'nda birlikte eser sahipliğine ilişkin ana düzenleme Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 10. maddesinde yer almaktadır.³⁵ Bununla birlikte, söz

München 2010, § 11, s. 181, par. 2; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2, II; Maja Murza, *Urheberrecht von Choreografen: Eine rechtsvergleichende Studie*, Berlin 2012, s. 140; Schack, § 10, s. 154, par. 282; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 1; European Union Intellectual Property Rights Helpdesk, 'Joint Ownership in Intellectual Property Rights', 2009, http://www.innovaccess.eu/sites/default/files/jointownershipintellectualpropertyrights_0000000649_00.xml.pdf (e.t. 06.07.2015), s. 2, par. 2.1(a); Goldstein, *International Copyright*, s. 207; Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 428; Ernst E. Hirsch, *Hukukî Bakımdan Fikrî Sây - İkinci Cilt - Fikrî Haklar (Telif Hukuku)*, İstanbul 1943, s. 85, par. 269; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72; Ayiter, s. 100-101; Öztan, s. 237, par. 8; Bozbel, s. 94; Tosun, s. 309; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 206, 208 vd.; Gökyayla, s. 200; Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K.

³³ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Murza, s. 140; EU IPR Helpdesk, s. 2, par. 2.1(a); Goldstein, *International Copyright*, s. 207; Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 428; Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 85, par. 269; Arslanlı, s. 68, par. 2; Öztan, s. 261-262; Öztrak, s. 45; Tekinalp, § 12, s. 142, par. 20; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72; Ayiter, s. 100; Bozbel, s. 93; Tosun, s. 309; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 206, 211-212; Gökyayla, s. 200.

³⁴ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16; Murza, s. 140; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 96, par. 149; Loewenheim, § 11, s. 181, par. 2; Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 2; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2; Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 85, par. 269; Ayiter, s. 100; Bozbel, s. 93; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 206 vd.

³⁵ “Eser sahipleri arasındaki birlik” başlığı altında yer alan FSEK m. 10'un düzenlemesi şu şekildedir: “[1] Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir. [2] Birliğe adi şirket hakkındaki hükümler

konusu maddenin 2. fıkrasında açıkça yapılan gönderme dolayısıyla, bu maddede düzenlenmemiş olan hususlar bakımından Türk Borçlar Kanunu'nun adi ortaklık sözleşmesine ilişkin hükümleri (TBK m. 620-645) uygulama bulur. Burada dikkat edilmesi gereken husus, iki kurum arasındaki farklılıklardan dolayı, ilgili maddelerin eser sahipleri birliğine ancak kıyasen ve niteliğine uygun düştüğü ölçüde (*mutadis*

uygulanır. Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir. Eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir. [3] Bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez. [4] Birden fazla kimsenin iştiraki ile vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa bir sözleşmede veya hizmet şartlarında veya eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasa aksine öngörülmediği takdirde birlikte eser üzerindeki haklar eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır. Sinema eseri ile ilgili haklar saklıdır."

05.12.1951 tarihinde kabul edilip 13.12.1951 tarihli ve 7981 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 01.01.1952 tarihinde yürürlüğe giren 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan önce yürürlükte olan 08.05.1326 (1910) tarihli Hakk-ı Telif Kanunu'nda ise birlikte eser sahipliğine ilişkin düzenlemeler, yalnız birden fazla eser sahibi tarafından tercüme edilmiş eserler hakkında Kanun'un 14 ve 16. maddeleri ile birlikte kaleme alınan eserler hakkında Kanun'un 36. maddesinde yer almakta olup, sözü geçen hükümler esasen birlikte eser sahipliğini etraflıca düzenlememekte idi. Bu bağlamda Hakk-ı Telif Kanunu'nun 14. maddesi, "*Bir eser işbu kanun ahkâmına tevfiқан bir veya birkaç kimse tarafından el sinei saireye tercüme olunabilir. Her mütercim kendi tercümesine ait hakk-ı telif gibidir. Ancak hakkı tercüme müddeti mütercimin vefatından itibaren hakk-ı telif müddetinin nısfı olan beş senedir.*"; 16. maddesi, "*Bir eser birkaç kişi tarafından bila mukavele müştereken telif ve tercüme olunmuş ise hakk-ı telif veya hakk-ı tercüme mütesaviyen kâffesine aittir. Şürekâdan birinin vefatı halinde tarihi vefatına kadar neşredilmiş olan aksam ile neşredilmek üzere ihzar edilmiş olan müsevvedattan hakkı istifadesi veresesine intikal ve hakk-ı telif için otuz ve hakkı tercüme müddeti olarak on beş sene son şeriki tahririn vefatından itibar edilir. Eğer şürekâ beyninde mukavele mahsus akdolunmuş ise mukavele hıkmü tamamen cari olur ve ihtilaf tahaddüsünde mahkemeye müracaat edilir.*"; son olarak 36. maddesi ise, "*Müştereken kaleme alınan bir eser sahiplerinin hukuku tasarruflıyetlerine başkaları tarafından vuku bulacak tecavüzden dolayı münferiden dahi mahkemeye müracaatla zarar ve ziyan talebine hakları vardır.*" şeklindeki düzenlemeleri içermekte idi (Diren Çakmak, 'Osmanlı Telif Hukuku ile İlgili Mevzuat', *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 21, 2007, s. 225, 228).

mutandis) uygulanabileceğidir.³⁶ Dolayısıyla, adi ortaklığa ilişkin hükümlerden birlikte eserin veya eser sahipleri birliğinin niteliğiyle ya da fikri haklara ilişkin genel ilkelerle çelişenler, bu kapsamda uygulama bulamaz.³⁷ Ayrıca birlikte eser sahipleri, aralarındaki hukukî ilişkiyi emredici hükümlere aykırı olmamak şartıyla sözleşme ile de düzenleyebilirler.³⁸ Buna göre birlikte eser sahipleri, örneğin birlikte esere ilişkin bir hakkın devri veya ruhsatın verilmesinden elde edilecek kazancı paylaşma oranını, birlikte eserin kamuya sunulması veya korunmasına ilişkin masraflara katlanma oranını, aralarında yapacakları bir sözleşme ile diledikleri gibi belirleyebilirler.³⁹ Böyle bir sözleşmenin varlığı hâlinde eser sahiplerince düzenlenen hususlar hakkında öncelikle sözleşme hükümlerinin, sözleşmede düzenlenmeyen hususlar hakkında ise kıyasen TBK'nın adi ortaklığa ilişkin hükümlerinin uygulanması gerekir.⁴⁰

Doktrinde bazı yazarlar, adi ortaklık hükümlerinin uygulanması öngörüldüğünden dolayı eser sahipleri birliği bakımından kanuna dayanan bir elbirliği mülkiyetinin söz konusu olduğunu⁴¹ ve bu sebeple elbirliği mülkiyetine ilişkin hükümlerin (TMK m. 701-703) eser sahipleri birliği hakkında da uygulama bulacağını savunmaktadırlar.⁴² Türk Medenî Kanunu'nun elbirliği mülkiyetine ilişkin hükümlerinin Türk Borçlar Kanunu'nun adi ortaklık hükümlerini tamamlayıcı niteliği haiz olması sebebiyle eser sahipleri birliğine de uygulanması isabetli olsa

³⁶ Hirsch, *Fikrî Sâ-y*, s. 86, par. 268; Ayiter, s. 101; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 73; Arslanlı, s. 69, par. 5; Öztan, s. 263; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 215-216; Doğrul, s. 131.

³⁷ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 98, par. 159.

³⁸ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 216.

³⁹ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 217.

⁴⁰ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 216-217.

⁴¹ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 216; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 112.

⁴² Arslanlı, s. 69, par. 5; Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 216; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 112.

da,⁴³ biz bu görüşün eser sahipleri birliğinin bir tür elbirliği mülkiyeti sayıldığına ilişkin değerlendirmesine katılmıyoruz. Şöyle ki, elbirliği mülkiyeti ancak kanunda açıkça öngörülen hâllerde söz konusu olabilir.⁴⁴ Bununla birlikte, FSEK'te tamamlayıcı şekilde uygulanması bakımından adi ortaklık hükümlerine göndermede bulunulması, birlikte eser üzerinde elbirliği mülkiyetinin öngörüldüğü anlamına gelmemektedir. FSEK'te öngörülen eser sahipleri birliği, *sui generis* bir birlik olup, bunu adi ortaklık, dolayısıyla da bir elbirliği ortaklığı saymak mümkün değildir.⁴⁵ Nitekim, birlikte eser, gayri maddi niteliği itibariyle elbirliği mülkiyetine konu olmaya elverişli de değildir.

Alman hukuk doktrininde adi ortaklığa ilişkin hükümlerin eser sahipleri birliğine ancak eser sahipleri arasında sözleşmesel bir ilişki olması hâlinde uygulanması, aksi takdirde ise birliğe, paylı mülkiyet hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunan yazarlar da mevcuttur.⁴⁶ Bu görüş, eser sahipleri birliğinin hukukî niteliğine; daha açık bir ifadeyle, birliğin sözleşmeden değil, maddî fiilden

⁴³ Ayiter, s. 101; Öztan, s. 263; Doğrul, s. 131; Y.11.H.D. 21.02.2014 T. 2012/11331 E. 2014/3223 K.

⁴⁴ Fikret Eren, *Mülkiyet Hukuku*, 3. B., Ankara 2014, s. 133; Turhan Esener & Kudret Güven, *Eşya Hukuku*, 4. B., Ankara 2008, s. 179; Kemal Oğuzman, Özer Seliçi & Saibe Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, 17. B., İstanbul 2014, s. 341; Öztan, s. 263.

⁴⁵ Ayiter, s. 101; Öztan, s. 263.

⁴⁶ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 237, par. 26. Ayrıca Hirsch de, FSEK'in yürürlüğünden çok önce kaleme aldığı 1940 ve 1943 tarihli eserlerinde benzer bir çözüm yolunu benimsemiş olup (*Telif Hakkı Kanunu*, s. 429; *Fikrî Sâ'y*, s. 85-86, par. 269), yazarın bu yöndeki görüşü, anılan tarihlerde yürürlükte bulunan Hakk-ı Telif Kanunu'nda, birlikte eser sahipleri arasındaki ilişkinin paylı mülkiyet hükümlerine göre mi, yoksa elbirliği mülkiyeti hükümlerine göre mi belirlenmesi gerektiğine ilişkin olarak bir açıklık bulunmamasından ve fakat mülga Kanun'un ayrılmaz bir bütün oluşturan eserler için paylı mülkiyete ilişkin hükümlere benzeyen kuralları kabul etmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte yazar, mülga Kanun'un içerdiği söz konusu kuralların menfaatler dengesine uygun düşmediğini de belirtmektedir ve FSEK m. 10/II'de TBK'nın adî ortaklık hükümlerine yapılan açık göndermenin sebebi de esasen budur (Hirsch, *Fikrî Sâ'y*, s. 87, par. 269-270).

doğmasına dayanmaktadır.⁴⁷ Bununla birlikte, FSEK m. 10/II, cüm. 1’de yer alan adi ortaklık hükümlerine açık gönderme sebebiyle Türk Hukuku’ndaki uygulama bakımından böyle bir tartışmanın önü kapanmış olup,⁴⁸ birlikte eser sahipleri arasında sözleşmesel bir ilişki olsun ya da olmasın, bu kişilerin oluşturduğu birliğe adi ortaklık hükümleri uygulanır.

III. “BİRLİKTE ESER SAHİPLİĞİ”NİN BAZI KAVRAM VE HÂLLERDEN AYIRT EDİLMESİ

A. “Birlikte Mülkiyet” Kavramı

Birden fazla kişinin eser sahipliği hâli doktrinde birlikte mülkiyet kurumuna benzetilerek birlikte eser sahipliği için “*iştirak hâlinde eser sahipliği*” veya “*elbirliği hâlinde eser sahipliği*”; bağlı eser sahipliği için ise, “*müşterek eser sahipliği*” veya “*paylı eser sahipliği*” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.⁴⁹ Biz ise, eser sahipliği ile mülkiyet hakkının birbirinden çok farklı hususları içermesi sebebiyle, birden fazla kişinin eser sahipliği ifade edilirken mülkiyet hukukuna ait kavramların kullanılmasını, yaratabileceği kavramsal kargaşa dolayısıyla isabetli bulmuyoruz.

⁴⁷ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 237, par. 26.

⁴⁸ Buna rağmen Türk Hukuku’nda da Kanun’un, eser sahipleri birliğine adi ortaklık hükümleri yerine paylı mülkiyet hükümlerinin uygulanmasını öngörmesinin daha isabetli olacağı kanısını taşıyan yazarlar mevcuttur (Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 183).

⁴⁹ Bkz. Birinci Bölüm, § 1, s. 4. Birlikte eser ile bağlı eser kavramlarının birbirinden ayırt edilmesine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Birinci Bölüm, § 2, s. 49 vd.

Birlikte mülkiyet, mülkiyete konu eşya üzerindeki mülkiyet hakkının birden fazla kişiye aidiyeti durumunda söz konusu olan, mülkiyet hakkı sahibinin sayısına göre yapılan ayırmda ferdî mülkiyetin karşısında yer alan bir mülkiyet hakkı çeşididir.⁵⁰ Bu durumda her şeyden önce birlikte mülkiyet kavramının, eşya hukukuna ait bir kurumu ifade ettiğı, dolayısıyla konusunu daima bir eşyanın oluşturduğu ve koruma süresinin zamanla sınırlı olmadığı; buna karşılık birlikte eser kavramının ise, tamamen fikrî hukuka ilişkin bir kavram olduğu, konusunu maddî bir varlığın değil, gayrı maddî nitelikteki fikrî ürünün oluşturduğu ve koruma süresinin mali haklarda belirli bir zaman dilimiyle sınırlı olduğu unutulmamalıdır.⁵¹ Ayrıca maddî fiil yoluyla kazanılan ve bir başkasına devri mümkün olmayan eser sahipliğı statüsü karşısında malik sıfatı, hem aslen, hem de devren kazanılabilmekte ve dolayısıyla da bir başkasına devredilebilmektedir.⁵² Bu sebeple, her ne kadar birlikte eser sahipliğı, elbirliğıyle (iştirak hâlinde) mülkiyeti; bağılı eser sahipliğı ise, paylı (müşterek) mülkiyeti bir nebze olsun anımsatıyor gibi görünse de, farklı hukuk dalları, farklı anlayışlar ile farklı ilkelere tâbi ve tamamen farklı nitelikleri haiz olan bu kurumlar, hiçbir suretle birbirinin karşılığını oluşturmamaktadır. Bu hususun daha açık şekilde ortaya konulabilmesi açısından söz konusu kavramların birbirinden hangi yönlerden ayrıldığının incelenmesi isabetli olacaktır.

“Birlikte eser sahipliğı”nin, “elbirliğıyle (iştirak hâlinde) mülkiyet”ten ayırt edilmesi hususuna geçilmeden önce, FSEK m. 10/II’de hükme bağlanan esaslar ile eser sahipleri birliğinin bir elbirliğı ortaklığı türü olan adi ortaklık hükümlerine tâbi kılınmasının, hiç şüphesiz iki kurumun birbirine olan benzerliğinden kaynaklandığı

⁵⁰ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 84-85.

⁵¹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 2 vd.

⁵² Ateş, *Eser Sahipliğı*, s. 128.

belirtilmelidir.⁵³ Nitekim, eser sahipleri birliğindeki her bir yaratıcının hakkının, eserin tamamını kapsamı bakımından elbirliği ilkesi ile bir örtüşmenin söz konusu olduğu yadsınamaz.⁵⁴ Buna karşılık, birlikte eser ile elbirliğiyle mülkiyetin birbirinin özdeşi kavramlar olduğundan ise kesinlikle söz edilemez.

Elbirliğiyle mülkiyet, doğrudan doğruya kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk ilişkisi dolayısıyla kişilerin mallara birlikte malik olmasını ifade eden bir birlikte mülkiyet çeşididir (TMK m. 701). Burada mülkiyet konusu mal, paylara bölünmeksizin bir bütün olarak ortakların tamamına aittir; başka bir deyişle her ortağın mülkiyet hakkı, mülkiyete konu olan malın tamamına yaygındır (TMK m. 701/II).⁵⁵ Elbirliği mülkiyetine yol açan bu ortaklık (elbirliği ortaklığı), tüzel kişiliği haiz olmayan bir ortaklık olup, salt kanunun kendisine bu niteliği tanınması sonucu söz konusu olabilmektedir.⁵⁶

Türk Hukuku'nda elbirliği mülkiyeti hâlleri kanunda sınırlı bir şekilde (*numerus clausus*) sayılmış olup bunlar adi ortaklık (TBK m. 620 vd.), miras ortaklığı (TMK m. 640), eşler arasındaki mal ortaklığı (TMK m. 256 vd.) ve aile malları ortaklığından (TMK m. 373 vd.) ibarettir. Dolayısıyla *numerus clausus* kuralı uyarınca, bunlar dışında bir elbirliği mülkiyetinin kurulması söz konusu olamaz.⁵⁷ FSEK m. 10/II cüm. 1'de yapılan gönderme uyarınca eser sahipleri birliğine adi

⁵³ Hirsch, *Fikrî Sâı*, s. 87, par. 270; Ayiter, s. 101.

⁵⁴ Hirsch, *Fikrî Sâı*, s. 87, par. 270; Ayiter, s. 101.

⁵⁵ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 128, 129, 131.

⁵⁶ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 130; Esener/Güven, s. 178; A. Lale Sirmen, *Eşya Hukuku*, Ankara 2013, s. 330; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 341.

⁵⁷ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 133; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 341; Öztan, s. 263.

ortaklık hakkındaki hükümlerin uygulanması ise, kanun tarafından söz konusu birliğin bir elbirliği ortaklığı olarak öngörüldüğü anlamına gelmemektedir.⁵⁸

Söz konusu iki kurum arasındaki ilk farklılığa daha bu kurumların ortaya çıkması aşamasında rastlanmaktadır. Gerçekten de, elbirliği ortaklığı ancak ve ancak kanun tarafından öngörülen bir hukukî olay veya hukukî işlemle meydana gelebilmekte iken;⁵⁹ eser sahipleri birliği, eser sahiplerinin birbirinden ayrılmaz nitelikteki yaratıcı katkıları sonucu bir eserin vücuda gelmesiyle; başka bir deyişle, maddî fiille meydana gelmektedir.⁶⁰

İkinci bir farklılık, elbirliği mülkiyetinde ortaklığa yeni ortakların girmesi ve mevcut ortakların bu ortaklıktan ayrılması imkânının bulunmasından kaynaklanır.⁶¹ Nitekim, eser sahipleri birliğinden, yaratma gerçeği ilkesi gereği birlikte eser sahiplerinden birinin çıkması veya çıkarılması kural olarak mümkün değildir.⁶² Buna karşılık, birlikte eseri meydana getiren yaratıcı katkıların sağlanma anı önem taşımadığından,⁶³ söz konusu eserden ayrılmaz bir bütün oluşturacak bir katkıyı sağlamak suretiyle eser sahipleri birliğine yeni bir eser sahibinin dâhil olması (TBK m. 632/I) mümkündür. Ancak, bu durumda yeni eser sahibinin birlikte eser sahipliği

⁵⁸ Ayiter, s. 101; Öztan, s. 263. Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Birinci Bölüm, § 1, s. 12-13.

⁵⁹ Esener/Güven, s. 179; Sirmen, s. 331; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 342.

⁶⁰ Möhring/Nicolini, § 8, s. 216, par. 25; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 177; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 14; Schack, § 10, s. 158, par. 291; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 2; Arslanlı, s. 62; Ayiter, s. 101; Tekinalp, § 12, s. 139, par. 13; Tosun, s. 251; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 208, 214.

⁶¹ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 132; Sirmen, s. 335, 336; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 348.

⁶² Eser sahipleri birliğinden çıkma veya çıkarılma suretiyle eser sahipleri birliğinin bir ya da birkaç eser sahibi yönünden kısmen sona ermesi imkânının kural olarak bulunmadığına dair ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 8, s. 206-207.

⁶³ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 153.

statüsünü eserin aslında mı, yoksa eserin sonraki versiyonlarında mı kazanacağı sorusunun cevabı, birlikte eserin dâhil olduğu eser kategorisine göre değişiklik gösterir.⁶⁴

Eser sahipleri birliği ile elbirliği mülkiyetinin birbirinden önemli ölçüde farklılık gösterdiği bir başka husus ise, bunların sona ermesinde görülür. Bu bağlamda, elbirliği mülkiyetinin sona ermesi, mülkiyete konu malın devri, topluluğun dağılması veya paylı mülkiyete geçilmesiyle gerçekleşir (TMK m. 703). Dolayısıyla, elbirliği mülkiyeti malın tamamen yok olması, kamulaştırılması, ortaklar tarafından ortaklardan birine veya üçüncü kişiye devredilmesi, malın mülkiyetinin bir başkası tarafından kazandırıcı zamanaşımı veya iyiniyet yoluyla kazanılması ya da elbirliği mülkiyetinin temelini oluşturan topluluk ilişkisinin ortadan kalkması ile sona erer.⁶⁵ Eser sahipleri birliğinin sona ermesi ise, yalnız birlikte eserin koruma süresinin dolması ya da birlikte eserin tamamen yok olması ile mümkün olabilir.⁶⁶

Daha önce de belirtildiği gibi, birlikte eser, elbirliğiyle mülkiyete benzetilirken, FSEK m. 9 kapsamındaki bağlı eser ise paylı mülkiyete benzetilmekte olduğundan *“bağlı eser sahipliği”nin, “paylı (müşterek) mülkiyet”ten ayırt edilmesi*

⁶⁴ Buna göre, birlikte eser sahipliğinin konusunu oluşturan eser bir güzel sanat eseri ise, yeni bir eser sahibinin bu esere yaratıcı katkıda bulunmasıyla bu eserin aslı üzerinde birlikte eser sahipliği statüsünü kazanması söz konusu olur. Buna karşılık, birlikte eser sahipliğinin konusunu oluşturan eser bir ilim ve edebiyat eseri, örneğin bir ders kitabıysa, bu kitabın yeni baskısına yaratıcı katkıda bulunan yeni eser sahibinin önceden yayımlanmış versiyonları üzerinde de birlikte eser sahipliği statüsünü kazandığından söz edilemez. Bu durumda yeni eser sahibinin birlikte eser sahipliği, yalnız kitabın yeni versiyonu üzerindedir.

⁶⁵ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 142; Esener/Güven, s. 182; Sirmen, s. 335, 336; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 348 vd.

⁶⁶ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 237, par. 25; Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 225; Doğrul, s. 139. Eser sahipleri birliğinin sona erme hâllerine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 8, s. 205 vd.

hususunda da önem taşımaktadır. FSEK m. 9 kapsamındaki bağı eserler, her ne kadar doktrinde yer yer “paylı eser” şeklinde anılsa da, bu tür eserlerin sahipleri arasındaki hukukî ilişkinin, TMK m. 688 vd. kapsamındaki paylı mülkiyet ilişkisine benzetilmesi doğru değildir.⁶⁷ Nitekim, bazı yazarlara göre, bağı eserin aksine paylı mülkiyetin konusunu bir “şey”in oluşturması bile, bağı eser sahipliğinin paylı mülkiyete benzetilerek “paylı eser sahipliği” olarak adlandırılmasının hatalı sayılması için yeterli görülmektedir.⁶⁸ Buna ek olarak iki kavram arasında başka birçok temel farklılık da mevcuttur.

Öncelikle, tanımlamak gerekirse paylı mülkiyet, birden fazla kişinin maddî olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla malik olması durumunu ifade eder (TMK m. 688/I). Paylı mülkiyetin konusunu tek bir mülkiyet hakkı oluşturmakta ve bu hak malın tamamını kapsamaktadır.⁶⁹ Başka bir deyişle, paylı mülkiyete konu olan şeyin maddesi de, hakkın içeriği de parçalara ayrılmamıştır.⁷⁰ Dolayısıyla paydaşlardan her biri, paylı mülkiyet konusu malın her zerresinde kendi payı oranında mülkiyet hakkına sahiptir.⁷¹ Burada her paydaşın diğer paydaşlardan bağımsız şekilde sahip olduğu tasarruf yetkisi, eşyadaki soyut bir pay üzerindedir.⁷² Bu nedenle, paylı mülkiyette paydaşların, fiilen ayrılmamış olan paylarına isabet eden kısım belli değildir.⁷³ Bağı eser sahipliğinde ise, her eser sahibinin faydalanma hakkı, bağı eserin bütününden ayrı olarak aynı zamanda kendi yarattığı somut eser

⁶⁷ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 181.

⁶⁸ Tekinalp, § 12, s. 142, par. 19.

⁶⁹ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 85; Esener/Güven, s. 166.

⁷⁰ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 85.

⁷¹ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 85, 93; Sirmen, s. 299; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 106, 181; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 191, 199.

⁷² Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 86; Sirmen, s. 299.

⁷³ Esener/Güven, s. 166-167.

üzerindedir.⁷⁴ Dolayısıyla, paylı mülkiyette paydaşların, paylı mülkiyet konusu maldan ayrılabilen kendilerine ait belirli bir kısmın bulunmamasına karşılık bağlı eserde, belirli ve fiilen ayrılabilen birden fazla bağımsız eser söz konusudur ve eser sahiplerinden her biri kendi yarattığı bağımsız eser üzerindeki haklarını muhafaza ederken (FSEK m. 9/I), aynı zamanda bağlı eserin bütünü üzerinde değişiklik yapma, yayımlama ve faydalanma haklarının kullanımı konusunda diğer eser sahipleriyle birlikte söz sahibidir (FSEK m. 9/II).

Bağlı eser sahipliği ile paylı mülkiyet arasındaki bir başka temel farklılık da, hak sahibi olabilecek kişiler yönünden gözlenebilir. Buna göre paylı mülkiyette gerçek kişilerin yanında tüzel kişilerin de paydaş olma imkânı varken,⁷⁵ yaratma gerçeği ilkesi uyarınca bir tüzel kişinin bağlı eser sahipleri arasında yer alması mümkün değildir.⁷⁶

Sözü geçen kurumlar, ortaya çıkma şekilleri bakımından da birbirinden farklılık gösterir. Gerçekten de paylı mülkiyet, hukukî işlemde, kanundan veya mahkeme ya da yetkili bir makamın kararından doğarken;⁷⁷ bağlı eser sahipliği,

⁷⁴ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 179, 186, par. 5, 21; Manfred Rehbinder, *Urheberrecht*, 15. Aufl., München 2008, § 21, s. 104, par. 270; Gunda Dreyer, Jost Kotthoff & Astrid Meckel, *Urheberrecht: Urheberrechtsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Kunsturhebergesetz*, 2. Aufl., Heidelberg 2009, § 9 UrhG, s. 213, par. 36; Ulmer, § 35, s. 197, par. II/3; Hubmann, § 21, s. 115, par. I; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 25; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. B. 5; Ayiter, s. 99.

⁷⁵ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 88.

⁷⁶ Tüzel kişilerin mevcut düzenlemeler uyarınca eser sahibi statüsünü kazanamayacağına dair ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 6, s. 175-176, dn. 666.

⁷⁷ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 90 vd.; Esener/Güven, s. 167-168; Sirmen, s. 300; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 303 vd.

yalnız birden fazla bağımsız eserin birbirine bağlanması şeklinde bir *maddî fiilden*⁷⁸ doğmaktadır.⁷⁹

Paylı mülkiyet konusu pay ile bağlı eser kapsamındaki bağımsız eserlerin konu olabileceği hukukî işlemler bakımından da iki kurum, birbiri ile örtüşmemektedir. Paylı mülkiyette her paydaşın kendi payını devretmesi veya sınırlı aynî haklarla kısıtlaması ya da payından feragat etmesi mümkündür.⁸⁰ Bağlı eser sahipliğinde ise, söz konusu işlemlerden hiçbirinin gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Burada kural olarak her bağlı eser sahibinin yalnız FSEK m. 49 kapsamında kendi eseri üzerindeki mali hakları veya bu hakları kullanma yetkisini devretmesi ya da FSEK m. 60 kapsamında kendi eseri ve/veya bağlı eser üzerindeki mali haklarından feragat etmesi söz konusu olabilir. Yoksa, eser sahipliğinin bir başkasına devri veya eser sahipliğinden feragat hiçbir suretle mümkün değildir. Bunun sebebi de eser sahibinin şahsına bağlı olan manevi hakların zamanla sınırlı olmamasının yanında bunların devri ile bunlardan feragatin de Türk Hukuku'nda mümkün olmamasıdır.⁸¹

Bir başka farklılık, sona erme yönünden kendini göstermektedir. Buna göre; paylı mülkiyette paydaşlardan birinin, diğer paydaşlarca açılacak bir dava yoluyla

⁷⁸ Bağlı eserin hukukî niteliğine ilişkin doktrindeki hâkim görüş, bağlı eserin bir sözleşme ile eser sahipleri tarafından iradî olarak meydana getirildiği yönündedir. Biz bu görüşü benimsemediğimiz için eserlerin birbirine bağlanmasını bir sözleşme olarak değil, bir maddî fiil olarak ifade etmeyi uygun bulmaktayız. Bağlı eserin hukukî niteliğine ilişkin daha ayrıntılı açıklama için bkz. Birinci Bölüm, § 2, s. 31 vd.

⁷⁹ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 2; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 175; Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 85, par. 268; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 76; Ayiter, s. 98; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 192, 195; Gökyayla, s. 205; Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K.

⁸⁰ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 93 vd.; Esener/Güven, s. 167; Sirmen, s. 303 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 305 vd.

⁸¹ Yarsuvat, s. 111; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 113; Tekinalp, § 14, s. 153, par. 9.

paydaşlıktan çıkartılması (TMK m. 696) veya paydaşlardan birinin payını devretmesiyle sınırlı sona erme söz konusu olabileceği gibi, paylı malın mülkiyetinin paydaşlarca paydaşlardan birine veya üçüncü bir kişiye devri, cebri icrası, kamulaştırılması, iyiniyetli bir üçüncü kişi tarafından zamanaşımı yoluyla kazanılması veya paylı mülkiyet konusu malın paydaşlar tarafından paylaşılması (TMK m. 698) suretiyle tam olarak sona ermesi de söz konusu olabilir.⁸² Bağlı eser sahipliği bakımından ele alındığında ise, paylı mülkiyetteki sona erme yolları burada bulunmamaktadır. Burada yalnız mümkün olan, bağlı eser sahiplerinin bağlı eserden faydalanmama kararı alarak aralarındaki hukukî ilişkiyi askıya almalarıdır. Buna karşılık, bağlı eser sahiplerinden birinin bağlı eser sahipliğinden çıkarılması; örneğin, diğer bağlı eser sahiplerinin bu kişinin eserini dışlayacak şekilde bağlı eserden faydalanmaları sadakat yükümlülüğüne aykırılık oluşturacağından, kanımızca mümkün değildir.⁸³

B. “Birlikte Hak Sahipliği” Hâli

Fikri hukuk açısından birlikte hak sahipliği, bir eser üzerinde birden fazla kişinin hak sahibi olmasını ifade etmekte olup bu durum her zaman birlikte eser sahipliğinden kaynaklanmaz; başka bir ifadeyle, bir eser üzerinde birlikte hak sahibi olan kişilerin mutlaka bu eserin sahibi olmaları gerekmez.⁸⁴ Bir eserin birden fazla kişi tarafından meydana getirilmesi hâli doğal olarak bu kişilerin o eser üzerinde birlikte hak sahipliğini doğurmakla birlikte, eser üzerinde onu yaratan kişi dışında

⁸² Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 114 vd.; Esener/Güven, s. 174 vd.; Sirmen, s. 320 vd.; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 326 vd.

⁸³ Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Birinci Bölüm, § 2, s. 66-67.

⁸⁴ Lior Zemer, *The Idea of Authorship in Copyright*, Hampshire 2007, s. 190.

mirasçılarının, çalıştıranların, bağlantılı hak sahiplerinden film ve fonogram yapımcılarının, tam (münhasır) veya basit (münhasır olmayan) ruhsat sahiplerinin, yayıncıların, sipariş üzerine eser sözleşmesindeki işsahibinin de hak sahipliği söz konusu olabilir. Burada bir eser üzerinde birden fazla kişinin hak sahibi olduğu tipik durumlardan birini, bir eser sahibinin ölümü üzerine onun eser üzerindeki malî haklarının birden fazla mirasçısına geçmesi oluşturur.⁸⁵ Bu durumda mirasçılarının mali haklar üzerinde elbirliği hak sahipliğini meydana getiren bir miras ortaklığı söz konusu olup bu tür bir ortaklığın, eser sahipleri birliğiyle karıştırılmaması gerekir.⁸⁶ Eser sahibinin ölümüyle oluşan miras ortaklığının eser sahipleri birliğiyle alâkası, ancak eser sahibi arkasında birlikte eser sahipliğine konu bir eser bıraktı ise, hâlihazırda var olan bu birliğin duruma göre mirasçılarla devam etmesi hâlinde söz konusu olabilir.⁸⁷ Ancak, bu durumda bile mirasçılar, eser sahibi statüsünü kazanmış olmayıp, yalnız hak sahibi olarak nitelendirilebilirler.⁸⁸

C. “Sınaî Hak Sahiplerinin Çokluğu” Hâli

Bu başlık altında yapılan birlikte eser sahipliği ile sınaî hak sahiplerinin çokluğu ayrımının temelini, hakkın konusu oluşturmakta olup, birlikte sınai hak sahipliğinin kapsamına eser dışında kalan fikrî haklar; dolayısıyla patentler, faydalı modeller, markalar, endüstriyel tasarımlar, coğrafi işaretler, entegre devre topoğrafyaları ve yeni bitki çeşitlerine ait ıslahçı hakları dâhildir. Bu ayrıma göre incelendiğinde, Türk Hukuku’nda birlikte eser sahipliğine ilişkin düzenlemelerin, bir

⁸⁵ Ayiter, s. 103.

⁸⁶ Ayiter, s. 103, 205.

⁸⁷ Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 8, s. 203 vd.

⁸⁸ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 128-129.

sınai hakkın birden fazla kişiye ait olması hâlinde uygulama bulacak düzenlemelerden büyük ölçüde farklılık gösterdiği kolaylıkla tespit edilebilmektedir.

Sınai haklara ilişkin mevzuat kapsamında, patent başvurusu veya patentin bölünmeksizin birden fazla kişiye ait olması; başka bir ifadeyle, “ortaklık ilişkisi” hususu 551 S. Patent Haklarının Korunması Hak. KHK m. 85’te;⁸⁹ tasarımcının birden çok olması hâli, 554 S. Endüstriyel Tasarımların Korunması Hak. KHK m. 13’te;⁹⁰ entegre devre topoğrafyasının birden çok kişi tarafından tasarlandığı durumlar, 5147 S. Entegre Devre Topoğrafyalarının Korunması Hak.. K. m. 7/II’de; ıslahçının birden çok olması hâli ise 5042 S. Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin K. m. 11’de düzenleme bulmuştur. Söz konusu düzenlemelerin tamamında sınai hakkın, sahipleri arasındaki anlaşmaya göre, böyle bir anlaşma yoksa, paylı mülkiyet hükümlerine (TMK m. 688-700) göre kullanılacağı öngörülmüştür. Birlikte eser sahipliği için TBK’nın adi ortaklık hükümlerine gönderme yapılırken, sınai hak sahiplerinin çokluğu hâlinde TMK’nın paylı mülkiyet hükümlerine gönderme yapılması, söz konusu hak sahiplikleri arasındaki en göze çarpan farklılığı oluşturmaktadır.⁹¹

⁸⁹ Tasarımcının birden çok olması hâli, 2016 tarihli Sınai Mülkiyet Kanunu Tasarısı Taslağı m. 70 (3)’te, 554 S. KHK m. 13’teki düzenleme ile benzer içerikte yer almaktadır.

⁹⁰ Patent başvurusunun veya patentin bölünmeksizin birden fazla kişiye ait olması hususu, 2016 tarihli Sınai Mülkiyet Kanunu Tasarısı Taslağı m. 114’te, 551 S. KHK m. 85’teki düzenleme ile benzer içerikte yer almaktadır.

⁹¹ Bazı hâllerde birden fazla kişinin yaratıcı katkısı ile meydana getirilmiş, örneğin bir tasarımın, kümülatif (çok yönlü) koruma ilkesine göre hem güzel sanat eseri olarak FSEK kapsamında, hem de endüstriyel tasarım olarak 554 S. KHK kapsamında korunması; başka bir deyişle “tasarım hakkının çok yönlü korunması” söz konusu olabilmektedir (Tekinalp, § 1, s. 17, par. 54; Ateş, *Eser*, s. 251). Böyle bir durumda söz konusu tasarım hakkında FSEK m. 10 ile TBK’nın adi ortaklık hükümlerinin mi, yoksa 554 S. KHK m. 13 ile TMK’nın paylı mülkiyet hükümlerinin mi uygulanacağı sorusu akla gelebilir. Tescilsiz olması hâlinde tasarımın yalnız FSEK kapsamında korunacağına ve FSEK m. 10

Bunun yanında, 551 S. KHK, 554 S. KHK ile 5042 S. K.'da hak sahiplerinden her birinin, diğer hak sahiplerinden bağımsız olarak kendi adına yapabilecekleri bazı işlemler sayılmıştır. Hakkın tecavüze uğraması hâlinde tek başına harekete geçebilme yetkisi ile üçüncü kişilere ruhsat verilmesinin kural olarak oybirliğiyle karar verilmesine bağlı olması, birlikte eser sahipliğine ilişkin uygulama ile benzerlik gösterse de, özellikle sınai hak sahiplerinden her birine tanınan kendisine düşen pay üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilme, payın üçüncü kişiye devri hâlinde önalım hakkını ileri sürebilme ve diğer hak sahiplerine bildirimde bulunma şartıyla buluşu kullanabilme gibi yetkiler, birlikte eser sahipliğine hâkim olan ilkeler ile hiçbir şekilde bağdaşmamaktadır.

556 S. KHK'da, markalarda birden fazla hak sahipliliğine ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bununla birlikte bir markanın birden fazla kişiye ait olmasına bir engel de bulunmamaktadır. Böyle bir durumda hakkın paylı olarak mı, yoksa elbirliği ile mi kullanılacağı genel hükümlere göre tespit edilmelidir.⁹²

Markalarda olduğu gibi coğrafi işaretler hakkında da 555 S. KHK'da birden fazla hak sahipliğine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır; ancak coğrafi işaretler kamusal niteliği itibarıyla belli kişi ya da kişilere ait olmayıp belli bir coğrafyaya

ile TBK'nın adi ortaklık hükümlerine tâbi olacağına zaten şüphe yoktur. Buna karşılık, tasarımın aynı zamanda tasarım siciline tescil ettirilmiş olması hâlinde, payın devri ve tasarımın kullanılması bakımından hak sahiplerince bağımsız hareket edilebilmesi ile yararlanma, kullanma ve yönetime ilişkin olarak Kanun hükümlerinden ayrılan düzenlemelerin oybirliğiyle öngörülebilmesi gibi birlikte eser sahipliğinden oldukça farklı uygulamalar ortaya çıkar. Bize göre birlikte eser sahipliğine ve birden çok tasarımcının hak sahipliğine ilişkin düzenlemeler birbiriyle çatışmaz; tam tersine, yarışır. Burada hak sahipleri diledikleri mevzuat hükümlerine başvurabilmelidirler. Ayrıca böyle bir tasarımın 554 S. KHK kapsamında korunması en fazla 25 yıl için mümkün olabileceğinden, bu sürenin dolmasından hayatta kalan son tasarımcının ölüm tarihinin üzerinden 70 yılın geçmesine kadarki süreçte söz konusu tasarım ancak FSEK kapsamında korunabilir.

⁹² Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 194.

ilişkin işaretler olduğundan, burada aslında bir boşluk yoktur. Başka bir deyişle, bir coğrafi işaretin bir veya birden fazla sahibinin olması zaten mümkün değildir; gerekli şartları sağlayan her üreticinin ilgili coğrafi işareti kullanma hakkı vardır (Coğ. İş. KHK m. 17).

D. Esere ve Eser Sahipliğine Dair Fikrî Hukuktaki Diğer Kavramlar

a. İşlenme Eser ve İşleyen

İşleyen tarafından vücuda getirilen işlenme eser, önceden vücuda getirilmiş bir eserin başka bir şekle sokulması hâlini ifade etmek için kullanılan bir kavram olup, bunun birlikte eser kavramıyla doğrudan bir bağlantısı bulunmamaktadır.⁹³ Dolayısıyla, asıl eserin işlenmesi suretiyle bu işlenme üzerinde asıl eser sahibi ile işleyen arasında birlikte eser sahipliği doğmaz; tam aksine işleyen, bağımsız eser niteliği taşıyan işlenmesi (FSEK m. 11/I, b. 11, cüm. 2) üzerinde tek başına eser sahibi olur.⁹⁴ Başka bir deyişle, bir işlenme eserin yaratımında başka bir eserden faydalanılıyor olması, asıl eser sahibinin bu işlenme üzerinde işleyen ile birlikte eser sahibi olması sonucunu doğurmaz;⁹⁵ çünkü burada, birlikte esere ait “işbirliği”

⁹³ Loewenheim, § 11, s. 181, par. 1.

⁹⁴ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 7; Denis Barrelet, Willi Egloff & Sandra Künzi, *Das neue Urheberrecht*, 3. Aufl., Bern 2008, Art. 7, s. 38, par. 5. Söz konusu kuralı benimsemeyen Arjantin Kanunu’nun 25. maddesi uyarınca ise, asıl eser sahibinden aldığı yetkiye dayanarak bir eseri uyarlayan, tashih eden veya parodileştiren kişi, aksi kararlaştırılmış olmadıkça meydana getirdiği bu uyarlama, tashih veya parodi üzerinde birlikte eser sahibi sıfatıyla hak sahibi olur. Bunun istisnası da Kanun’un 26. maddesinde düzenlenmiş olup buna göre uyarlanan, tashih edilen veya parodileştirilen eserin kamuya mal olmuş bir eser olması durumunda bu eseri uyarlayan, tashih eden veya parodileştiren kişi, meydana getirdiği bu ürünün tek başına sahibi sayılır.

⁹⁵ Öztan, s. 259; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 187. Bununla birlikte işlenmenin sahibi, kendisine işleyen sıfatıyla tanınan mali hakları, işleme eyleminin serbest olduğu hâller dışında, asıl eser sahibinin izin

unsuru bulunmamaktadır.⁹⁶ Bu kapsamda örneğin bir yazarın romanı, başka bir eser sahibi tarafından tiyatro oyunu hâline getirildiğinde, bu eser üzerinde roman yazarı ile tiyatro oyunu yazarının birlikte eser sahipliği söz konusu olmaz; tiyatro yazarı kendi eseri üzerinde tek başına eser sahibi olur.⁹⁷ Benzer şekilde, bir şiirin tercümesi, bir operanın filminin çevrilmesi suretiyle meydana getirilen sinema eseri⁹⁸ veya bir bestenin aranje edilmiş hâli (aranjmanı)⁹⁹ bakımından da aynı sonuç doğar (FSEK m. 6/I, b. 1, 3-4).¹⁰⁰ Yine bir yazarın tretmanından¹⁰¹ hareketle başka bir yazar

verdiği oranda kullanabilir (FSEK m. 20/II); ancak bu durum, asıl eser sahibinin işleme üzerinde bir hak sahibi olmasından değil, tamamen kendi eseri üzerinde sahip olduğu haklardan kaynaklanmaktadır.

⁹⁶ “İşbirliği” unsuruna ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 5, s. 127 vd.

⁹⁷ Philipp Allfed, *Das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Tonkunst: Kommentar*, 2. Aufl., München 1928, § 6 LUG, s. 86, par. 3; Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 5; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 187.

⁹⁸ Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 87, par. 269. Burada meydana getirilen sinema eseri, kanun gereği birlikte eser sahipliğine konu teşkil eder; ancak operanın (bağlı eserin) sahipleri olan libretto yazarı ile müzisyen, birlikte eser sahipleri arasında yer almaz (FSEK m. 8/III).

⁹⁹ **Aranjman (düzenleme)**, belirli sesler, çalgılar veya topluluklar için yazılmış bir eserin, başka sesler, çalgılar veya topluluklar tarafından söylenip çalınabilmesi için o eserde yapılan değişikliği ifade eder [TDK, Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/> (e.t. 20.08.2015)]. Aynı zamanda bir sözlü müzik eserinin içerik ve bestesine sadık kalınarak sözlerinin başka bir dile çevrilmesi hâlinde de bir aranjmanın, dolayısıyla bir işlenmenin varlığı söz konusu olur (Ateş, *Eser*, s. 321).

¹⁰⁰ Aranjörler, Türk Hukuku’nda müzik eserinin birlikte sahibi olmayıp, FSEK m. 6/I, b. 4 uyarınca ortaya çıkardıkları işlenmenin sahibidirler (Ateş, *Eser*, s. 205). Bu sebeple aranjörlerin, aranjmanını yaptıkları bestenin aranje ettikleri versiyonunun bestekâr (asıl eser sahibi) ile birlikte sahibi olduğuna ilişkin görüşe (bkz. Gürsel Öngören, *Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Müzik Eserleri*, İstanbul 2010, s. 49) katılmak mümkün değildir. Bununla birlikte, İngiliz içtihat hukukunda, müzik eserinin kendisine değil de, yalnız orkestra düzenlemesine yapılan katkının da müzik eserinin birlikte sahipliği sonucunu doğurduğu kabul edilmektedir [*Godfrey v. Lees and Others*, High Court of Justice (Chancery Division), [1995] E.M.L.R. 307, s. 325-328].

¹⁰¹ **Tretman (geliştirim senaryosu)**, “filmin çekileceği yerlerin, skeçlerin, resimlerin, film kahramanlarının ayrıntılı olarak ele alındığı sinema eseri için hazırlanan metinler” olup, senaryodan bağımsız şekilde eser sayılma koşullarına da sahiptir (Y.11.H.D. 22.10.2012 T. 2012/11945 E. 2012/16772 K.).

tarafından senaryo yazılması durumunda da, işlenme eser niteliğindeki senaryo üzerinde asıl eser sahibi olan tretman yazarının birlikte eser sahipliğinden değil, senaryo yazarının tek başına eser sahipliğinden söz edilir. Keza, bir eserin birlikte sahiplerinden biri tarafından birlikte eserden faydalanılmak suretiyle tek başına vücuda getirilen işlenme de birlikte eser sahipliğinin konusunu oluşturmaz.¹⁰² Buna karşılık, “işbirliği” unsuru sağlandığı; mesela, yukarıda verilen ilk örnekte roman yazarı, tiyatro metninin yazımında tiyatro yazarıyla birlikte çalıştığı takdirde, hiç kuşkusuz, ortaya çıkan işlenmenin birlikte eser sahibi olur.¹⁰³ Ayrılmaz bir bütün oluşturan işlenmenin birden fazla kişinin yaratıcı çabası sonucu vücuda gelmiş olması hâlinde böyle bir eser de, yine birlikte eser niteliğinde bir işlenmedir ve bu işlenmeyi meydana getiren kişiler de işlenmenin birlikte eser sahibidir.

b. Derleme Eser ve Derleyen

Birden fazla eser sahibinin ayrı ayrı eserlerinin üçüncü bir kişi tarafından tek bir eser çatısı altında bir araya getirilerek oluşturulan ve fikri emek taşıyan yeni değere, derleme eser;¹⁰⁴ bu eseri vücuda getiren kişiye ise derleyen denir. Derleme eser türlerini oluşturan külliyatlar, seçme ve toplama eserler ile veri tabanları, öncelikle birlikte eserin aksine, ayrılmaz bir bütün oluşturan tek bir eserden değil, birden fazla bağımsız eserden meydana gelmesi bakımından birlikte eserden farklılık gösterir.¹⁰⁵ Ayrıca birlikte eser, özgün bir eserdir. Buna karşılık derleme eser,

¹⁰² Michael F. Bowman, ‘The Second Circuit’s Analysis of Derivative Works by Joint Authors: Good Law – Poor Application (*Weissmann v. Freeman*)’, *Brooklyn Law Review*, Vol. 56, 1990, s. 563.

¹⁰³ Schack, § 10, s. 157, par. 288.

¹⁰⁴ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 60; Yarsuvat, § 4, s. 75.

¹⁰⁵ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 194-195, par. 5; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/1; Schack, § 10, s. 153, par. 278; Öztan, s. 177.

meydana getirildiği eserlerden bağımsız değildir.¹⁰⁶ Buna ilâveten, bir derlemenin vücuda getirilmesi ile bu derlemede eserleri yer alan eser sahipleri arasında birlikte eser sahipliği doğmadığı gibi, bu bağımsız eserlerin sahipleri ile derleyen kişi arasında da birlikte eser sahipliği doğmaz.¹⁰⁷ Aksine, eserleri kullanılan eser sahipleri kendi bağımsız eserleri üzerindeki haklarını muhafaza ederken, derleme eseri vücuda getiren kişi, bu derlemenin tek başına sahibi olur.¹⁰⁸ Bu bağlamda örneğin, şiirleri bir antolojide yayımlanan şairler, bu derlemenin birlikte eser sahipleri olmazlar.¹⁰⁹ Bu eserin tek başına sahibi, şiirleri derleyendir. Yine bir derlemeye dâhil edilen eserlerden birinin, birkaçının veya tamamının birlikte eser sahipliğine konu olması, örneğin bir seçme öyküler kitabında iki yazar tarafından kaleme alınmış bir öyküye yer verilmesi durumunda da derleme eserin sahipliğinde bir değişiklik söz konusu olmaz.¹¹⁰

Birbirinden tamamen farklı hususları ifade etmekle birlikte, bir derlemenin birden çok eser sahibi tarafından meydana getirilmek suretiyle aynı zamanda bir birlikte eser niteliği taşımasına da bir engel bulunmamaktadır.¹¹¹ Örneğin bir veri tabanının birden fazla kişinin yaratıcı katkısı ile oluşturulması hâlinde, yaratıcı katkıda bulunan kişilerin bu derleme üzerinde birlikte eser sahipliği doğar.¹¹²

¹⁰⁶ Ateş, *Eser*, s. 325.

¹⁰⁷ Schack, § 10, s. 153, par. 278; Lutz S. Rosengart, 'Principles of Co-authorship in American, Comparative, and International Copyright Law', *Southern California Law Review*, Vol. 25, No. 3, 1952, s. 247; Öztan, s. 177.

¹⁰⁸ Tekinalp, § 12, s. 139, par. 11; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 187.

¹⁰⁹ EU IPR Helpdesk, s. 2, par. 2.1(a).

¹¹⁰ Therese M. Brady, 'Manifest Intent and Copyrightability: The Destiny of Joint Authorship', *Fordham Law Journal*, Vol. 17, 1989, s. 300.

¹¹¹ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 194-195, par. 5.

¹¹² Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 213. Nitekim 11.03.1996 tarihli ve 96/9/AT sayılı Veritabanlarının Yasal Korunmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi'nin 4. maddesinin 2. bendinde de, bir

§ 2. “BİRLİKTE ESER”İN “BAĞLI ESER” İLE İLİŞKİSİ

I. “BAĞLI ESER” KAVRAMI

A. Tanımı

Bağlı eser (*verbundenes Werk = Werkverbindung*), birden fazla bağımsız eserden meydana gelen eserdir. Başka bir deyişle, kısımlara ayrılabilme imkânına sahip olan esere, bağlı eser denir (FSEK m. 9/I). Bağlı eserin en önemli özelliği, yeni bir bağdaşık eser oluşturmaması;¹¹³ dolayısıyla, birbirine bağlanmak suretiyle kendisini meydana getiren eserlerin bağımsız niteliğine halel getirmemesidir.¹¹⁴ Bu sebeple, bağlı eseri meydana getiren eserler arasında, birlikte eser meydana getirilirken sağlanan katkılara oranla çok daha gevşek bir bağ söz konusudur.¹¹⁵

B. Hukukî Niteliği

Alman Hukuku’nda benimsenen görüş, bağlı eserin hukukî niteliği itibarıyla birlikte eserin aksine maddî bir fiil (*Realakt*) değil, bir sözleşme olduğu

grup gerçek kişi tarafından birlikte yaratılan bir veritabanı üzerindeki münhasır haklara söz konusu kişilerin birlikte sahip olacağı açıkça hükme bağlanmaktadır.

¹¹³ Loewenheim, § 11, s. 183, par. 7; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A.

¹¹⁴ Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 241, par. 4; Loewenheim, § 11, s. 181, 183, par. 1, 7.

¹¹⁵ Ayiter, s. 98. Bize göre de bağlı eserde, birlikte eserdeki kadar sıkı olmasa da, eserler arasında bir ilişki bulunmalıdır. Zira birbiriyle tamamen ilişkisiz eserlerin bir arada sunumu hâlinde de bağlı eserin varlığından söz edilebilmesi, kavramın maksadını aşacak derecede geniş yorumlanması anlamına gelir. Buna göre, bir araya getirilen eserler hem birbirini tamamlayan, hem de kısımlara ayrılabilir nitelikte bir bütün oluşturmalıdır. Buna karşılık, ortaya çıkan ürünün sanatsal, ilmi veya edebi açıdan iyi olup olmaması bu hususta önem taşımaz.

yönündedir.¹¹⁶ Başka bir deyişle, bağlı eserin meydana gelmesi, bağımsız eser sahiplerinden her birinin kendi eserinin diğerleri ile bağlanması yönündeki rızası ile söz konusu olabilmektedir.¹¹⁷ Bu görüş uyarınca bağlı esere ilişkin kanun hükmü (§ 9 UrhG), bağımsız eserlerin birbirine bağlanmasının sübjektif açıdan ortak faydalanma amacıyla yapılmış olmasını, dolayısıyla da ilgili eser sahipleri arasında bağlı eserden ortak faydalanmayı içeren bir sözleşmenin varlığını gerektirir.¹¹⁸ Başka bir deyişle, tarafların irade açıklamalarının bağlı eserden ortak faydalanmaya yönelik olması aranmakta olup, eser sahiplerinden birinin diğerine kendi eseri üzerindeki faydalanma hakkını tanınmasıyla bu şart sağlanmış sayılmaz;¹¹⁹ çünkü böyle bir durumda eser sahipleri arasında karşılıklı olarak bağlı eserden ortak faydalanmaya ilişkin yapılmış bir sözleşme bulunmamaktadır. Bu durumda örneğin, bir edebiyat eseri sahibinin, eserinde yer vermek üzere bir güzel sanat eseri sahibinin bazı illüstrasyonlarını kullanma hakkını elde etmesi hâlinde ortaya çıkan eser, bir bağlı eser olarak kabul edilmez.¹²⁰

Yukarıda zikredilen görüş uyarınca, bağlı esere ilişkin olarak aranan sözleşme, herhangi bir şekil şartına bağlı olmayıp, örtülü şekilde de yapılabileceği

¹¹⁶ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178-179, par. 4; Möhring/Nicolini, § 9, s. 226, par. 12; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 174, 177; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 207, par. 9; Loewenheim, § 11, s. 183, par. 8. İsviçre hukuk doktrinde aynı yöndeki görüş için bkz. Schack, § 10, s. 158, par. 291.

¹¹⁷ Hubmann, § 21, s. 115, par. I.

¹¹⁸ Deutscher Bundestag, ‘Entwurf eines Gesetzes über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz) mit Begründung’, Drucksache IV/270, 1962, <http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/04/002/0400270.pdf> (e.t. 08.06.2015), s. 42; Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 179, par. 4; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 206, 208, par. 4, 11.

¹¹⁹ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 208, par. 11.

¹²⁰ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 208, par. 11.

gibi,¹²¹ sözleşmenin temsilci vasıtasıyla yapılması da mümkündür.¹²² Yine, bu görüşün doğal sonucu olarak, geçerli bir hukukî işlem için aranan tüm şartların mevcut olması gerekir.¹²³ Dolayısıyla bu görüş Türk Hukuku'nda da benimsendiği takdirde, böyle bir sözleşme tam ehliyetsiz eser sahiplerinin yasal temsilcileri tarafından (TMK m. 15), sınırlı ehliyetsiz olan eser sahiplerinin ise yasal temsilcilerinin rızaları ile (TMK m. 16) yapılmalıdır.

Yukarıdaki açıklamalara göre sözleşme görüşü kabul edildiği takdirde, özellikle eser sahiplerinden biri eserinin başka bir eserle bağlanmasına ilişkin irade açıklamasında bulunacak ayırt etme gücüne sahip değilse, bağlı esere ilişkin geçerli bir sözleşme kurulmamış, ortaya da bir bağlı eser çıkmamış olur.¹²⁴ Bu sebeple bazı yazarlar, bağlı eserin yalnız sözleşme ile meydana gelebileceğine ilişkin görüşün kabulünün, sakıncalı bazı hukukî sonuçları da beraberinde getirdiğini ileri sürmektedir.¹²⁵ Örneğin, metni bir eser sahibi, müziği ise başka bir eser sahibi tarafından meydana getirilen bir operanın, eser sahiplerinden en az birinin tam ehliyetsiz veya sınırlı ehliyetsiz olması ve söz konusu eserlerin veli ya da vasinin rızası olmaksızın bağlanması durumunda sözleşmenin geçersizliği, bağlı eserin de hukuken yokluğu sonucunu doğurur.¹²⁶ Yine örneğin bir sözsüz müzik eserine, bestekârının rızası olmaksızın bir şair tarafından güfte¹²⁷ yazılarak, ortaya çıkarılan

¹²¹ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 179, par. 5; Möhring/Nicolini, § 9, s. 227, par. 12; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 208, par. 11; Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 244, par. 15.

¹²² Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 208, par. 11.

¹²³ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 179, par. 5; Möhring/Nicolini, § 9, s. 227, par. 12; Loewenheim, § 11, s. 183, par. 8.

¹²⁴ Möhring/Nicolini, § 9, s. 227, par. 12; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 206-207, par. 4.

¹²⁵ Möhring/Nicolini, § 9, s. 229, par. 17.

¹²⁶ Möhring/Nicolini, § 9, s. 229, par. 17.

¹²⁷ **Güfte**, müzik eserlerinin yazılı metnini; sözlerini ifade eder (TDK).

ürünün icra edilmesi, hatta bir kayıt cihazıyla da tespiti hâlinde bu ürünün, bir sözlü müzik eseri olarak fiilen var olsa da, hukuk âleminde bağlı eser olarak yok olduğunun kabulü gerekir. Oysaki eser, maddî fiil sonucu meydana gelen bir fikrî üründür ve bize göre bağlı eser bakımından buna bir istisna getirilmesi isabetli bir yaklaşım değildir. Dolayısıyla biz, bağlı esere ilişkin sözleşme görüşüne katılmıyoruz ve bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerin sahipleri arasında bu hususta bir irade uyuşması olmasa bile, ortaya çıkan eserin bağlı eser niteliğini haiz olacağını savunuyoruz.

Sözleşme görüşü kapsamında bazı yazarlar tarafından ise, bağımsız eserlerin sözleşme dışı şartlar altında bağlanmış olması hâlinde, burada ancak paylı mülkiyet hükümlerinin (§§ 741 ff. BGB) uygulanabileceği fiili (*de facto*) bir bağlantının (*faktische Werkverbindung*) mevcut olacağı görüşü savunulmaktadır.¹²⁸ Uygulamada, özellikle yurtdışındaki bir fonogram yapımcısına verilen ruhsatın, şarkının melodisinin kendi dilinde yazılmış olan şarkı sözü ile bağlanması; başka bir ifadeyle, bir mûsikî aranjmanı¹²⁹ yapılmasına ilişkin işleme yetkisini içermesi hâlinde eserlerin, sahipleri değil de, üçüncü bir kişi tarafından birbirine bağlanması ile de fiili bir bağlı eserin vücuda getirildiğinden söz edilmektedir.¹³⁰ Yine, kontrolü mümkün

¹²⁸ Möhring/Nicolini, § 9, s. 227, par. 12; Loewenheim, § 68, s. 1422, par. 17.

¹²⁹ **Mûsiki aranjman ve tertipleri**, asıl müzik eserinden faydalanma suretiyle vücuda getirilen ve asıl esere oranla bağımsız olmayan işlenme eser niteliğindeki sanat eserleridir (FSEK m. 6/I,4). Yabancı dildeki bir müzik eserinin sözlerinin, içerik ve bestesine sadık kalınmak suretiyle başka bir dile çevrilerek kullanılması hâli de bu kapsamda bir mûsikî aranjmanı, dolayısıyla da bir işlenme eser olarak değerlendirilir (Ateş, *Eser*, s. 321). Böyle bir aranjman vücuda getirilmek istendiğinde, bestekârdan ve söz yazarından alınması gereken ruhsatın konuları birbirinden farklılık gösterir. Buna göre, müziği kullanılacak olan bestekârdan çoğaltma, yayma, temsil ve kamuya iletim haklarının kullanımına ilişkin ruhsat alınması gerekirken; söz yazarından alınması gereken ruhsat ise işlenme hakkının da kullanımına ilişkin olmalıdır.

¹³⁰ Loewenheim, § 68, s. 1422, par. 17.

olmayan şekilde kamu tarafından, örneğin bir futbol takımının taraftarlarınca, bir sözlü müzik eserinin müziğine yeni şarkı sözlerinin uydurulması hâlinde de ortaya çıkan ürünler fiili birer bağlı eser olarak değerlendirilmektedir.¹³¹ Aynı şekilde, artık kamuya mâl olmuş bir melodinin, yeni şarkı sözleri ile bağlanması da fiili bağlı esere ilişkin bir başka örnek olarak belirtilmektedir.¹³²

C. Unsurları

a. “Birbirinden Bağımsız Birden Fazla Eserden Meydana Gelme”

Unsuru

Bağlı eser, fikri hak korumasına elverişli¹³³ iki ya da daha fazla bağımsız¹³⁴ fikrî ürünün; başka bir ifadeyle, birden fazla eserin bağlantısını şart koşar.¹³⁵

¹³¹ Loewenheim, § 68, s. 1422-1423, par. 17.

¹³² Loewenheim, § 68, s. 1422, par. 17.

¹³³ Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 4. Bağlı eseri meydana getiren eserlerin fikri hak korumasına elverişli olması gerektiği hususunu dar şekilde yorumlayan bazı yazarlar, bunun bir sonucu olarak bir eserin, fikri hak koruması sona erdiğinden artık kamuya mal olmuş başka bir eserle bağlanması hâlinde bir bağlı eserden söz edilemeyeceğini öne sürmektedirler (Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 175; Öztan, s. 268). Biz ise, bağlı eserin sözleşme ile değil, maddî fiil ile meydana geldiğini kabul ettiğimiz için bu görüşe katılmıyoruz.

¹³⁴ “Bağımsızlık” unsurundan kasıt, söz konusu eserin birden fazla bağımsız eserden meydana gelmiş olmasıdır. Bununla birlikte, bu durum doktrinde, “eser sahiplerinin kendi katkılarından tek başına faydalanma imkânının teorik olarak bulunması” şeklinde de ifade edilmektedir (bkz. İkinci Bölüm, §4, s. 115 vd.).

¹³⁵ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 2; Hubmann, § 21, s. 115, par. I; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 175; Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 85, par. 268; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 76; Ayiter, s. 98; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 192, 195; Gökyayla, s. 205; Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K.

Dolayısıyla, bağlı eseri meydana getiren her bir fikrî ürün, bağlı eserden bağımsız şekilde kendi başına da eser niteliği taşır.

Bağlı eserler farklı türdeki eserlerden oluşabileceği gibi, aynı eser türündeki birden fazla eserden de oluşabilir.¹³⁶ Yine, bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserler, birbirine bağlanmak amacıyla eser sahiplerinin işbirliği içinde yaratılmış olabilir veya hâlihazırda zaten mevcut olup daha sonradan birbirine bağlanmış da olabilir.¹³⁷

Bağlı eserler, her zaman olmasa da, genellikle farklı türde eserlerin birbirine bağlanması suretiyle meydana gelir.¹³⁸ Örneğin, şarkı, opera, operet, bale ve müzikaller FSEK m. 8 anlamında birlikte eser değil, daima FSEK m. 9 anlamında bağlı eser niteliğindedir;¹³⁹ çünkü bu eserler edebiyat eseri niteliğindeki metin veya

¹³⁶ Begr. UrhG, IV/270, s. 42; Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 2; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 196, par. 9; Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 242, par. 8; Loewenheim, § 11, s. 183, par. 7; Rehbinden, § 21, s. 103, par. 266; Öztan, s. 269; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 335. Bağlı eserin farklı türdeki eserlerden meydana gelmesi gerektiğini öne süren aksi yöndeki görüş için bkz. Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 3; Möhring/Nicolini, § 9, s. 225, par. 6; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 3; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 76; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 192-193. Bağlı eserin aynı türdeki eserlerden de meydana gelebileceğine ilişkin ayrıntılı değerlendirme için bkz. Birinci Bölüm, § 2, s. 36-37.

¹³⁷ Arslanlı, s. 72.

¹³⁸ Begr. UrhG, IV/270, s. 42; Loewenheim, § 11, s. 183, par. 7.

¹³⁹ Allfed, § 6 LUG, s. 85, par. 1; Begr. UrhG, IV/270, s. 42; Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 181, par. 9; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 196, par. 9; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 232, par. 12, § 9 UrhG, s. 240, 243, par. 1, 10; Loewenheim, § 11, s. 181, 183, par. 1, 7; Rehbinden, § 21, s. 103, par. 266; Ulmer, § 34, s. 189, par. II/2; § 35, s. 195, par. I/1; Hubmann, § 21, s. 115, par. I/1; Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 4; § 9, s. 177, par. 3; Rosengart, s. 264; EU IPR Helpdesk, s. 2-3, par. 2.1(a); Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 443; Hirsch, *Fikrî Sâ-y*, s. 85, 87, par. 268-269; Arslanlı, s. 68, par. 2; s. 72; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 191; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A; Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K. Karşı görüş için bkz. Şafak N. Erel, 'Fikri Hukuk Açısından Müzik Klipleri', *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR)*, C. 6, S. 1, 2006, s. 61 (Yazar, bir bestekârın edebiyat eseri sahibinin

koreografi ile müzik eserinin birbirine bağlanması suretiyle meydana gelmekte olup, ilke olarak söz konusu edebiyat eseri ile müziğin birbirinden ayrılması ve bu şekilde ayrılan bağımsız eserlerden ayrı ayrı faydalanılması mümkündür.¹⁴⁰ Bu kapsamda örneğin resimlendirilmiş bir roman, bir edebiyat eseri ile güzel sanat eseri niteliğindeki resimlerin;¹⁴¹ bale ise, müzik eseri ile FSEK m. 2/I,2 kapsamında edebiyat eseri sayılan koreografinin birbirine bağlanmasından meydana gelen birer bağlı eserdir.¹⁴² Bununla birlikte, bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerin farklı eser türlerine ait olması zorunlu değildir; aynı eser türündeki birden fazla bağımsız eserin bağlanması suretiyle de bağlı eser vücuda getirilebilir.¹⁴³ Örneğin kapsamlı bir inşaat olan tatil köyüne ait mimarlık projesinin, bu yapı topluluğunda yer alan işlevleri farklı yapılardan restoran binası ile otel binalarının projelerinin birbirinden ayrı şekilde bu konularda uzman olan farklı mimarlarca çizildikten sonra bunların birleştirilmesiyle oluşturulması hâlinde, ilim ve edebiyat eseri niteliğindeki

izniyle ona ait güfte üzerine beste yapması veya bir söz yazarıyla anlaşarak ona ait şarkı sözlerini bir bestesinde kullanması hâlinde ortaya çıkan eserin FSEK m. 9 anlamında bir bağlı eser değil, bağımsız bir musiki eseri sayılacağını ileri sürmektedir. Hâlbuki burada ortaya çıkan eser, edebiyat eseri ve müzik eserinden meydana gelen bir bağlı eser niteliğini taşıyan sözlü müzik eseridir. Bu hususta söz konusu nihai eserin bağlı eser niteliğini taşıdığından söz edilebilmesi için birden fazla bağımsız eserden oluşması yeterli olup, bu eserleri bir araya getirenin tek başına bestekâr olması, onun sözlü müzik eseri üzerinde bağımsız eser sahipliğini kazanması sonucunu doğurmaz. Dolayısıyla, bestekârın bu sözlü müzik eseri üzerindeki mali hakları kullanabilmesi, edebiyat eseri sahibi ile aralarında aksine bir anlaşma olmadıkça, FSEK m. 9/II cüm. 1 ve 3 hükümleri uyarınca yine edebiyat eseri sahibinin katılımını gerektirir).

¹⁴⁰ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 181, par. 9; Ulmer, § 34, s. 189, par. II/2; § 35, s. 194, par. I, s. 195-196, par. I/2.

¹⁴¹ Begr. UrhG, IV/270, s. 42; Hubmann, § 21, s. 115, par. I/1; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 3; Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 430; Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 87, par. 269; Arslanlı, s. 68, par. 2; Öztan, s. 257; Y.11.H.D. 26.02.2004 T. 2003/7291 E. 2004/1772 K.

¹⁴² Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 182, par. 10; Murza, s. 141; Loewenheim, § 11, s. 183, par. 7.

¹⁴³ Loewenheim, § 11, s. 183, par. 7; Ulmer, § 35, s. 195, par. I/1; Hubmann, § 21, s. 115, par. I/1.

birden fazla mimarlık projesinin bir araya getirilmesi ile oluşturulan bir bağılı eserin varlığından söz edilir.¹⁴⁴ İşlevleri farklı yapıların bir araya getirilmesi suretiyle bir imar parseli üzerine inşa edilen diğer toplu yapı örneklerinden olan konut siteleri, sanayi siteleri, üniversite yerleşkeleri ve spor kompleksleri gibi yerleşim alanlarının mimarlık projeleri bakımından da aynı durumun uygulamada söz konusu olması oldukça muhtemeldir.¹⁴⁵

Birden fazla yazar tarafından kaleme alınmış bir kanun şerhinin niteliğinin tespitinde ise, bir ayrıma gidilmelidir.¹⁴⁶ Bir kanunun ayrı kitapları, ayrı yazarlar tarafından yorumlanmışsa, burada kısımlara ayrılarak kendisini meydana getiren bağımsız eserlerin birbirinden ayrı şekilde değerlendirilebileceği bir bağılı eserin varlığı kabul edilebilir.¹⁴⁷ Buna karşılık kanunun yalnız bir kitabının, kısım kısım ayrı yazarlar tarafından yorumlanması suretiyle bir şerh yazılması hâlinde ise, vücuda getirilen bu kanun şerhinin birlikte eser niteliğini taşıdığı kabulü gerekir.¹⁴⁸ Bu durumda örneğin Türk Medeni Kanunu şerhinin kişiler hukuku, aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukuku kitaplarından her birinin ayrı bir yazar tarafından kaleme alınması hâlinde ortaya çıkan eserin bir bağılı eser olduğundan söz edilebilir. Buna karşılık kişiler hukuku kitabının gerçek kişiler kısmı ile tüzel kişiler kısmının ayrı yazarlarca kaleme alınması durumunda ise bu kitabın ayrılmaz bir bütün oluşturması sebebiyle bu, birlikte eser olarak değerlendirilmelidir. Aynı sonuç, tek bir kitaptan oluşan kanunların bölümlerinin ya da maddelerinin birden fazla yazar arasında paylaşılarak yorumlanması hâlinde de geçerlidir. Buna göre, örneğin Fikir

¹⁴⁴ Doğrul, s. 126.

¹⁴⁵ Doğrul, s. 126.

¹⁴⁶ Ulmer, § 35, s. 195, par. I/1.

¹⁴⁷ Hubmann, § 21, s. 116, par. I/1; Ulmer, § 35, s. 195, par. I/1.

¹⁴⁸ Ulmer, § 35, s. 195, par. I/1.

ve Sanat Eserleri Kanunu'nun altı bölümünden her birinin ayrı bir yazar tarafından yorumlanması suretiyle ortaya konulan şerh, bağlı eser değil, birlikte eser niteliğindedir.

Birden fazla eser sahibinin birbirinden ayrılmaz nitelikte katkıda bulunmak suretiyle de bir bağlı eser meydana getirmesi mümkündür;¹⁴⁹ ancak bu durum, bağlı eserin aynı zamanda birlikte eser niteliği kazanmasına sebep olmaz. Örneğin bir sözlü müzik eserinin yaratımı, iki kişinin şarkı sözlerini yazması ve bunlardan başka üçüncü bir kişinin tek başına besteyi yapması suretiyle gerçekleştirilmiş olabilir.¹⁵⁰ Ancak, böyle bir durumda bile fikri hak korumasına konu birden fazla eserin birbirinden ayırt edilmesi gerekir.¹⁵¹ Dolayısıyla burada, şarkı sözlerini yazan ilk iki eser sahibi bu edebiyat eserinin birlikte eser sahipleri olurken, bunların aynı zamanda üçüncü eser sahibi olan bestekâr ile bağlı eser sahipliği ilişkisi söz konusu olur.¹⁵² Aynı sonuç birden fazla eser sahibi tarafından yazılan librettonun¹⁵³ bir başka eser sahibinin yazdığı müzik ile bağlanmak suretiyle bir operanın meydana getirilmesi hâlinde de geçerlidir.¹⁵⁴ Benzer şekilde, iki eser sahibi bir operanın hem librettosunu, hem de müziğini birlikte vücuda getirmiş olabilirler. Burada da iki eser sahibi libretto üzerinde birlikte eser sahibi, müzik kompozisyonu üzerinde yine birlikte eser sahibi, operanın bütünü üzerinde ise bağlı eser sahibi sıfatıyla hak sahibi olurlar.¹⁵⁵ Veyahut

¹⁴⁹ Allfed, § 6 LUG, s. 85, par. 1; Ulmer, § 35, s. 196, par. I/2; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 3. Aksi yöndeki görüş için bkz. Tekinalp, § 12, s. 140-141, par. 15; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 194.

¹⁵⁰ Allfed, § 6 LUG, s. 85, par. 1; Öztan, s. 270.

¹⁵¹ Ulmer, § 35, s. 196, par. I/2.

¹⁵² Allfed, § 6 LUG, s. 85, par. 1.

¹⁵³ **Libretto**, bir operanın sözlerinin yazılı bulunduğu kitabı; başka bir deyişle, operanın yazılı metnini ifade eder (TDK).

¹⁵⁴ Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 3.

¹⁵⁵ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 12.

librettoyu birlikte yazan eser sahiplerinden biri müziği tek başına bestelemişse; bu hâlde de bu kişiler, yine operanın bütünü üzerinde bağlı eser sahibi sıfatıyla hak sahibi ve libretto üzerinde birlikte eser sahibi olurken, bu iki kişiden müziği vücuda getiren ise müzik eseri üzerinde tek başına eser sahibi olur.¹⁵⁶ Burada dikkat edilmesi gereken husus, verilen örneklerin hiçbirinde eser sahiplerinin bağlı eserin bütünü üzerinde birlikte eser sahibi sıfatını kesinlikle haiz olmadığı ve bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerin birlikte vücuda getirilmesinin, söz konusu bağlı eseri bağdaşık bir eser hâline getirmediğidir.¹⁵⁷ Unutulmamalıdır ki, Alman ve Türk Hukuku'nda “birlikte eser” ve “bağlı eser” kavramları, karşılıklı olarak birbirini dışlamaktadır.¹⁵⁸

Bağlı eseri meydana getiren eserlerin, işlenme eser niteliğinde olması da mümkündür. Örneğin, iki eser sahibi tarafından yazılmış bir komedinin, başka bir eser sahibi tarafından libretto hâline getirilmesi ve bir bestekâr tarafından da operanın müziğinin yapılması hâlinde; komedi ile libretto arasında asıl eser – işlenme eser ilişkisi olup, komedinin yazarları komedinin birlikte eser sahipleri, librettonun yazarı işleyen sıfatıyla işlenme eser sahibi, librettonun yazarı ile bestekâr ise operanın bağlı eser sahipleri olur.¹⁵⁹ Veyahut bir eser sahibi tarafından tek başına kaleme alınmış bir dramın, iki eser sahibi tarafından libretto hâline getirilmesi ve yine bir bestekârca bestelenmesi hâlinde ise; dramın yazarı asıl eserin tek başına

¹⁵⁶ Ulmer, § 35, s. 196, par. I/2; Hubmann, § 21, s. 116, par. I/2.

¹⁵⁷ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 12.

¹⁵⁸ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 207, par. 8.

¹⁵⁹ Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 243, par. 22.

sahibi, iki libretto yazarı işlenme eserin birlikte sahibi, bestekâr müzik eserinin tek başına sahibi, libretto yazarları ile bestekâr da operanın bağlı eser sahipleri olur.¹⁶⁰

Doktrindeki bazı yazarlar, derleme eserleri de fiili (*de facto*) birer bağlı eser olarak nitelendirmektedirler.¹⁶¹ Bu görüşün temelinde derleme eseri meydana getiren bağımsız eserlerin sahiplerinin tümünün birbiriyle değil, yalnız derleyen ile bir hukukî ilişki içinde bulunmaları yatmaktadır.¹⁶² Biz ise, bağlı eserin sözleşmeyle meydana geldiği görüşü kabul edilsin ya da edilmesin, bir derleme eserin hiçbir şekilde bağlı eser olarak nitelendirilemeyeceğini düşünüyoruz.¹⁶³ Esasen derlemelerin de, bağlı eserlerin de birbirinden bağımsız eserlerden meydana getirildiği bir gerçektir.¹⁶⁴ Bu doğrultuda bir derleme meydana getirilirken gerçekleştirilen işlem, geniş anlamda bir bağlama işlemi olarak değerlendirilebilecek olsa da, buna ek olarak bağlı eserde olduğunun aksine, derleme eserin meydana getirilmesinde materyallerin seçimi ve tertibine dair fikri bir çaba söz konusudur. Nitekim, bir derlemenin eser olarak korunması için derleyenin özelliğini taşıması şarttır (FSEK m. 6). İki kavram arasındaki temel fark da budur. Başka bir deyişle, derleme eser, bir düşünce yaratıcılığı sonucu ortaya çıkan bir eserken (FSEK m. 1/B,

¹⁶⁰ Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3.

¹⁶¹ Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 243, par. 12.

¹⁶² Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 243, par. 12; Loewenheim, § 11, s. 183, par. 7.

¹⁶³ Aynı yönde görüş için bkz. Hubmann, § 21, s. 115, par. I/1. Aynı yönde görüş ve fakat farklı gerekçelendirme için bkz. Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 196-198.

¹⁶⁴ Önemle belirtmek gerekir ki, bağımsız eserlerin bir araya getirilmesiyle ortaya konulan eserin derleme mi, yoksa bağlı eser mi olduğunun tespiti, hiçbir şüpheye yer bırakılmaksızın yapılabilir. Buna göre, örneğin periyodik yayımlar, antolojiler, sempozyum bildirileri veya külliyatlar birer derleme olup, bir sözlü müzik eserinin veya resimli romanın bu kapsamda sayılması ise söz konusu olamaz [House of Representatives, ‘Copyright Law Revision’, 94th Congress 2nd Session, Report No. 94-1476, 1976, http://www.copyright.gov/history/law/clrev_94-1476.pdf (e.t. 03.07.2015), s. 121].

d);¹⁶⁵ bağı eserde böyle bir durum söz konusu olmayıp, derleme eserin meydana getirilmesinde derleyen tarafından gerçekleştirilen toplama, seçme ve tasnif etme eylemlerinin aksine, bağı eserin meydana getirilmesinde gerçekleştirilen eserleri birbirine bağlama eylemi, yaratıcı niteliği haiz değildir.¹⁶⁶ Bağı eserde zaten eser sahipliğinin konusunu bağı eserin bütünü değil, tek tek onu meydana getiren bağımsız eserler oluşturur. Buna karşılık, derleme eserde, eser sahipliğinin konusunu derleme eser kapsamındaki bağımsız eserler değil, bu eserlerin derlenmiş hâli; yani derlemenin bütünü oluşturur. Dolayısıyla, bir derlemenin bağı eserlerden meydana getirilmesi (örneğin belli bir yıla veya döneme ait popüler sözlü müzik eserlerinden bir derleme albüm yapılması) ya da birden fazla derlemenin bir araya getirilmesiyle bir bağı eser oluşturulması (örneğin Avrupa ülkelerinin ayrı ayrı şiir antolojilerinin bir araya getirilmesi suretiyle bir Avrupa şiirleri antolojisi oluşturulması) mümkündür; ancak tek başına bir derlemenin, fiili (*de facto*) de olsa bağı eser olarak nitelendirilmesi, isabetli olmaz. Şöyle ki, derleyen tarafından vücuda getirilen derleme eser, belli bir maksada göre ve hususi bir plan dâhilinde tertip edilmiş bağdaşık bir eser niteliğindedir (FSEK m. 6/I, b. 7). Dolayısıyla, bir derleme eser söz konusu olduğunda ortada fikri hak korumasının konusunu oluşturan tek bir eser varken, bir bağı eser söz konusu olduğunda ise fikri hak korumasının konusunu oluşturan eser sayısı birden fazladır. Ayrıca derleme eserin sahibi, içeriğindeki bağımsız eserleri yaratanlar değil, tek başına derleyenin kendisidir.¹⁶⁷ Derleyen kişinin, vücuda getirdiği bu yeni fikrî ürünün bütünü üzerinde, derlemeyi oluşturan eserlerden bağımsız, derleme eser sahipliğinden doğan mali ve manevi hakları

¹⁶⁵ Loewenheim, § 11, s. 181, par. 1; Reh binder, § 21, s. 103-104, par. 266; Ateş, *Eser*, s. 294.

¹⁶⁶ Reh binder, § 21, s. 104, par. 266.

¹⁶⁷ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 197.

mevcuttur.¹⁶⁸ Buna karşılık, bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserler tek bir eser sahibine ait olmadıkça, bağımsız eserlerin sahiplerinden hiçbiri, bağlı eserin bütünü üzerinde kendiliğinden tek başına hak sahibi değildir. Bunun yanında, derleyenin tek bir kişi olması hâlinde bu kişi, derlemenin tek başına sahibi; derleme birden fazla kişi tarafından yaratılmışsa bu kişiler, derlemenin birlikte sahipleri olur. Bağlı eser ise bağdaşık bir eser olmadığından, asla birlikte eser sahipliğinin konusunu oluşturmaz. Sonuç olarak derleme eser ile bağlı eserin tek ortak noktası, ikisinin de bağımsız eserlerden oluşması ve bu eserlerin sahiplerinin kendi eserleri üzerindeki haklarının saklı kalmasıdır.

Birden fazla bağımsız eserin, bu eserlerden herhangi birinin sahibi olmayan üçüncü bir kişi tarafından bağlanması ile bir kişinin derleme eser meydana getirmesi hâllerinin ayrı ayrı incelenmesi, yukarıda değinilen görüşümüzün daha iyi anlaşılması bakımından yararlı olacaktır. İlk durumda, örneğin üçüncü bir kişi bir şairin şiiri ile bir müzisyenin bestesini birbirine bağladığında, bağlı esere ilişkin sözleşme görüşü benimsenecek olursa ortaya çıkan ürün bir bağlı eser olarak hukuken yok sayılırken; buna karşılık, bağlı eserin maddî fiil sonucu ortaya çıkabileceği benimsenecek olursa, bir bağlı eserin varlığı kabul edilir. Bununla birlikte, bağlı eserin bütünü üzerinde yalnız onu meydana getiren bağımsız eserlerin sahipleri hak sahibi sayıldığından, bu bağlama işlemi eser sahiplerinin izni dâhilinde gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin, eser sahiplerinden her biri eseri üzerindeki ilgili mali hakları veya bunları kullanma yetkisini devretmedikçe, üçüncü kişinin sözlü müzik eseri üzerinde kendiliğinden herhangi bir hakkı söz konusu olamaz. İkinci durumda ise derleyen, bu derlemeyi yapmadan önce derlediği eserlerin sahiplerinin

¹⁶⁸ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 195.

iznini almış olsun ya da olmasın, bir fikri çaba sonucu meydana getirdiği bu derleme eserin sahibi olur. Eser sahiplerinin eserlerini kullanma hakkını kendisine tanımamış olmaları hâlinde derleyenin bu derlemeden faydalanması, örneğin eserini yayımlaması, bağımsız eser sahiplerinin haklarını ihlâl edecek olsa da mevcut derleme, eser niteliğini haiz olup üçüncü kişilere karşı fikri hak korumasından yararlanır.

b. Doktrinde İhtilaflı Olan “Birbirine Bağlanan Bağımsız Eserlerin Birden Fazla Eser Sahibine Aidiyeti” Unsuru

Doktrindeki bir görüş, bağlı eserden söz edilebilmesi için birbirine bağlanan bağımsız eserlerin en azından iki farklı eser sahibine ait olması gerektiğini ileri sürmektedir.¹⁶⁹ Bu yazarların söz konusu sonuca varmalarının sebebi ise, kanun hükümlerinde “birden fazla eser sahibi” (UrhG § 9) veya “birden fazla kimse” (FSEK m. 9/I) gibi ifadelerin yer alması ve bu hükümlerin zaten tek bir eser sahibinin birbirine bağlı birden fazla eserine uygulanmaya elverişsiz olmasıdır.¹⁷⁰ Şöyle ki, ilgili kanun hükümleri, farklı eser sahipleri tarafından meydana getirilmiş bağlı eserlerin yayımlanmasını, bunlardan faydalanılmasını ve bunlarda değişiklik yapılmasını aksi sözleşme ile kararlaştırılmış olmadıkça, eser sahiplerinin karşılıklı rızalarına bağlamakta iken; bağımsız eserlerin tek bir eser sahibine ait olması durumunda, bu eser sahibi zaten bu hükümden bağımsız olarak kendi eserlerinin birbirine bağlanmış şekli üzerindeki faydalanma hakkını dilediği gibi

¹⁶⁹ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 3; Möhring/Nicolini, § 9, s. 225, par. 6; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 76; Erel, *Müzik Klipleri*, s. 60; Yarsuvat, s. 84; Öztrak, s. 43; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 192-193; Gökyayla, s. 205; Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K.

¹⁷⁰ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 3.

kullanabilmektedir.¹⁷¹ Ayrıca bu kapsamda, FSEK m. 9 ile m. 10'un konusunun ortaya çıkarılan eser değil, söz konusu eser üzerinde hak sahibi olacak birden fazla kişi olduğu da bir gerekçe olarak öne sürülmektedir.¹⁷²

Buna karşılık doktrinde, tek bir eser sahibine ait bağımsız eserlerin bir araya getirilmesi hâlinde ortaya çıkan eserin de bağlı eser niteliğinde olduğunu savunan yazarlar da mevcuttur.¹⁷³ Burada bağlı esere niteliğini kazandıran, birlikte eser sahipliğinin aksine onu meydana getiren kişi sayısı değil, eser sayısıdır. Bunu savunan yazarlar kendi görüşlerinin kanunun lafzına aykırı olmadığını; aksine kanunî düzenlemenin tek bir eser sahibine ait bağımsız eserlerin bağlanması yoluyla meydana gelen fikri ürünün bağlı eser olarak nitelendirilmesine zaten engel oluşturmadığını belirtmektedirler.¹⁷⁴ Buna göre, kanunda “birden fazla eser sahibi” (UrhG § 9) veya “birden fazla kimse” (FSEK m. 9/I) ifadelerine yer verilmesi, sadece yapılan düzenlemenin niteliğinin gereğidir; çünkü bağımsız eserlerin sahibinin aynı kişi olması hâlinde bu kişinin, eserde değişiklik yapılması, eserin yayımlanması veya eserden faydalanılmasından haklı neden olmaksızın kaçınması gibi bir durum zaten söz konusu değildir.¹⁷⁵

Biz de tek bir eser sahibine ait birden fazla bağımsız eserin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan eserin bağlı eser olacağına ilişkin görüşe katılıyoruz. Nitekim, Kanun'da bağlı esere ilişkin bağlayıcı bir tanım getirilmemekte; sadece

¹⁷¹ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 3.

¹⁷² Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 193.

¹⁷³ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 175; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 207, par. 8; Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 243, par. 13; Loewenheim, § 11, s. 183, par. 7; Öztan, s. 269; Arslanlı, s. 68, par. 2.

¹⁷⁴ Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 243, par. 13; Öztan, s. 269-270.

¹⁷⁵ Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 243, par. 13.

bağlı eser niteliğinde bir eserin birden fazla kişinin bağımsız eserlerinden oluşması hâlinde bu kişilerin arasındaki hukukî ilişki düzenlenmektedir. Başka bir deyişle, ilgili kanun maddelerinin bağlı eser üzerinde birden fazla kişinin hak sahipliğini konu etmesi, bağlı eserin ancak birden fazla kişi tarafından vücuda getirilebilecek bir fikrî ürün niteliği taşıması sonucunu doğurmaz. Bu durumda örneğin, bir sözlü müzik eserinin hem sözlerini, hem de bestesini tek başına yaratan bir eser sahibinin FSEK m. 9'un düzenlemesine tâbi olmaksızın dilediği gibi hareket edebilecek olması, ortaya çıkan sözlü müzik eserinin edebiyat eseri ve müzik eserinden oluşan bir bağlı eser olduğu gerçeğini değiştirmez.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda örneğin, sahibinin izni alınmadan bestelenen bir şiir söz konusu olduğunda da ortaya çıkan sözlü müzik eseri, yine bağlı eser niteliğini taşır; çünkü bize göre şairin izninin ya da şiirin bestelenmesi amacının yokluğu, ortaya çıkan eserin niteliğini etkilemez. Burada bestekârın, şairin mali haklarının ihlâli sonucunu doğuracak olması sebebiyle bu sözlü müzik eserini tek başına kullanamayacağından; buna karşılık bestesi üzerindeki hakları ise, bağlı eserlerde her eserin sahibinin kendi kısmı üzerinde hak sahibi olması sebebiyle, tek başına kullanabileceğinden söz edilebilir.

c. Doktrinde İhtilafı Olan “Bağlı Eser Sahipleri Arasında Geçerli Bir Sözleşme İlişkisinin Varlığı” Unsuru

Türk hukuk doktrinindeki bazı yazarlar, bağlı eserin ancak bu eseri meydana getiren eser sahiplerinin iradesiyle meydana gelebileceğini öne sürmektedirler.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Ayiter, s. 98; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 71, 75, 76; Erel, *Müzik Klipleri*, s. 60; Öztan, s. 268, 270; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 188, 190, 192, 194, 195; Gökyayla, s. 204-205; Doğrul, s. 123.

Bununla birlikte, Alman Hukuku'nda bağılı eserin maddî bir fiil ile değıl, ancak bağımsız eserlerin sahipleri arasındaki bir sözleşme ile ortaya çıkabileceğı görüşü, Alman Kanunu'nun ilgili maddesinin (UrhG § 9) lafzından hareketle benimsenmektedir.¹⁷⁷ Söz konusu maddede, birden fazla eser sahibinin ortak faydalanma amacıyla kendilerine ait bağımsız eserleri birbiriyle bağlamasının hukukî sonuçları düzenlenmektedir. FSEK m. 9/I'de ise bağılı esere ilişkin böyle bir ifadeye yer verilmemiş, sadece "kısımlara ayrılabilme" kriterine işaret edilmiştir.

Dolayısıyla biz, birbirinden bağımsız birden fazla eserın birbirine bağlanması suretiyle meydana getirilen bir eserin bağılı eser sayılabilmesi için teknik anlamda olsun ya da olmasın eser sahipleri arasında bir anlaşmanın varlığının, en azından Türk Hukuku'nda şart olmadığı görüşündeyiz. Bu hususta eser sahiplerinden birinin bağılı esere sebebiyet veren maddî fiili diğere eser sahibinin rızasına muhtaç olmayıp, eserin izinsiz kullanılması suretiyle izni alınmayan eser sahibinin haklarına tecavüz edilmiş olması,¹⁷⁸ tıpkı asıl eserin sahibinin izni olmaksızın vücuda getirilen bir işlenme bakımından söz konusu olduğu gibi,¹⁷⁹ ortaya çıkan eserin bağılı eser

¹⁷⁷ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 196, par. 9.

¹⁷⁸ Ayiter, s. 99; Öztan, s. 271.

¹⁷⁹ Asıl eser sahibinin sahip olduğu mali haklardan olan işleme hakkı, sadece işlenmenin kamuya sunulmasını ve işlenmeden ekonomik açıdan faydalanılmasını kapsamakta olup, eserin bir başkası tarafından işlenmesine engel olunması söz konusu değildir (Ayiter, s. 126; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 135). Dolayısıyla işleyenin özelliğini taşıyan işlenmelerin eser niteliğı, asıl eser sahibinin rızası ile vücuda getirilmesine bağılı bulunmamaktadır (Öztan, s. 163). Asıl eser sahibinin rızası, daha önce de ifade edildiğı üzere, sadece bu işlenmenin kamuya sunulabilmesi ve işlenme üzerindeki mali hakların kullanılabilmesi hususlarında önem taşır. Bu sebeple FSEK m. 6'nın, "*İstifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu kanuna göre eser sayılır.*" şeklindeki son cümlesindeki "istifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek" şartının isabetsizliğine ve hatta hatalı oluşuna doktrinde de dikkat çekilmektedir. Buna göre asıl eser sahibinin haklarına zarar verilmesi, vücuda getirilen işlenmenin de bir eser olduğu gerçeğini değıştirmeyecek olup, sadece işleyenin hukukî ve cezaî sorumluluğına yol açar (Öztan, s.

sayılmasına engel oluşturmaz. Nitekim, bir bağı eserin özel alanda bu şekilde meydana getirilmesi her zaman mümkün olup, diğer eser sahibinin rızası, yalnız böyle bir eserden faydalanılabilmesi hususunda gereklidir.¹⁸⁰ Hatta bize göre bu durumda bağı eser, içerdığı bağımsız eserlerin sahipleri dışında bir üçüncü kişi tarafından meydana getirilmesi de mümkündür. Bununla birlikte, bağı eser meydana getirilmesi, derleme eser meydana getirilmesinde olduğunun aksine, kural olarak yaratıcı bir çaba ile gerçekleşmediğinden, söz konusu üçüncü kişinin bu bağı eser üzerinde eser sahipliğinden kaynaklanan herhangi bir hakkının varlığından söz edilemez. Buna karşılık, bağımsız eserlerin sahipleri üçüncü kişiye bu bağı eseri meydana getirip bundan faydalanmasına ilişkin hakları tanıyarak izin vermişler ise, bu durumda eser sahiplerinin bu bağı eser üçüncü kişi tarafından kullanımına katlanma borcu söz konusu olur ve böyle bir durumda bağı eser hakkında artık FSEK m. 9'un uygulanması mümkün değildir.¹⁸¹ Bağımsız eserlerin sahiplerince verilmiş böyle bir yetki yoksa, bu durumda üçüncü kişi tarafından yapılan bağlama işleminin ardından bağı eser kullanımı, bağımsız eserlere ilişkin fikri hakların ihlâlüne sebebiyet vereceği için hukuka aykırılık oluşturur. Söz konusu bağı eser, bağı eseri meydana getiren bağımsız eserlerin sahiplerince kullanılabilmesi ise, yine FSEK m. 9/II uyarınca eser sahiplerinin bu hususta birlikte hareket etmesini gerektirmektedir.

Özetle, bir eserin meydana gelmesinin, dolayısıyla da eser sahipliğinin maddî bir fiilin sonucu olması sebebiyle, ortaya çıkan her türlü eserin niteliği de bu bağlamda değerlendirilmelidir. Nasıl ki asıl eser sahibinden izin alınmaksızın o eser

158).

¹⁸⁰ Hubmann, § 21, s. 116, par. II.

¹⁸¹ Schack, § 10, s. 159, par. 292.

işlendiğinde bu durum yeni ürünün bir işlenme eser olduğu gerçeğini değiştirmiyorsa,¹⁸² aynı durumun bağlı eserler bakımından da geçerliliği kabul edilerek bağlı eserlerin hukukî niteliği ve unsurları bu kapsamda belirlenmelidir.

E. İlgili Olduğu Mevzuat Hükümleri

Türk Hukuku'nda bağlı eserlere ilişkin ana düzenleme Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 9. maddesinde¹⁸³ yer almakta olup, bu maddenin “aksi kararlaştırılmış olmadıkça” diye başlayan ikinci fıkrası açıkça düzenleyici nitelik taşıdığından, bağlı eser sahipleri eserin değiştirilmesini, yayımlanmasını veya esere ilişkin mali hakların kullanılmasını farklı şartlara bağlayabilirler.¹⁸⁴ Bu durumda, bir bağlı eserin mevcut olması hâlinde, bağlı eser sahipleri arasındaki ilişkiye varsa, öncelikle aralarındaki sözleşme, bir sözleşme yoksa, FSEK m. 9 hükmü uygulanır.¹⁸⁵ Son olarak ise doktrinde, FSEK m. 9'da düzenlenmemiş olan hususlar yönünden adi ortaklığa ilişkin hükümlerin (TBK m. 620-645) kıyasen bağlı eserler hakkında da uygulama bulacağı ifade edilmektedir.¹⁸⁶ Ayrıca bağlı eser sahipliğine, paylı mülkiyet

¹⁸² Tekinalp, § 11, s. 125, par. 1; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 142. Bu hususa dair daha geniş açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 5, s. 134-135, dn. 509.

¹⁸³ “Eser sahiplerinin birden fazla oluşu” başlıklı FSEK m. 9'un düzenlemesi şu şekildedir: “ [1] Birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır. [2] Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, mahkemece müsaade verilebilir. Aynı hüküm mali hakların kullanılmasında da uygulanır.”

¹⁸⁴ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 1; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 173; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 207, par. 6; Bozbel, s. 92.

¹⁸⁵ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 207, par. 6; Bozbel, s. 92.

¹⁸⁶ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 186, par. 22; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 103, par.

hükümlerinin (TMK m. 688-700) kıyasen uygulanabileceğini öne süren yazarlar da mevcuttur.¹⁸⁷

II. BİRLİKTE ESERİN BAĞLI ESERDEN AYIRT EDİLMESİ

A. İki Kavramı Birbirinden Ayırt Edici Temel Kriter Olan “Kısımlara Ayrılabilirlik” Kriteri

FSEK’te bağlı eser ile birlikte eser ayrımı, eser sahiplerinin katkılarının kısımlara ayrılabilme imkânına sahip olup olmadığına göre yapılmıştır (FSEK m. 9/I, 10/I). Kanımızca da esas alınması gereken tek kriter bu olup, eseri meydana getiren eser sahiplerinin sayısı, eserin meydana getirilme yöntemi, eserin kamu tarafından nasıl algılandığı,¹⁸⁸ eserin sanatsal bütünlüğü veya eserin içinde barındırdığı eser

178; Möhring/Nicolini, § 9, s. 227, par. 12; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 207, par. 6; Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 244, par. 16; Tekinalp, § 12, s. 141, par. 15.

¹⁸⁷ Tekinalp, § 12, s. 141, par. 15; Belgesay, s. 42, par. 7/D.

¹⁸⁸ Almanya Federal Mahkemesi’nin bu husustaki, bir bağlı eserin kazandığı yaygın ün sonucunda kamu tarafından ayrılmaz bir bütün olarak algılanmaya başlanması; örneğin, bir sözlü müzik eserinin sözlerinin hafızalarda aynı zamanda melodiyi, melodinin ise sözleri tetiklemesi hâlinde, bu bağlı eserin sonradan bağdaşık bir eser oluşturabileceğine ilişkin eski içtihadı geçerliliğini yitirmiş bulunmaktadır (Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 232, par. 12). Nitekim, böyle bir görüşün kabulü, popüleritesi zaman içinde hızla değişen bir esere uygulanacak kuralın da sürekli değişmek zorunda kalması gibi sakıncalı bir sonuca yol açar (Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 232, par. 12). Bazı yazarlar ise, Federal Mahkeme’nin yanlış anlaşılmalara oldukça müsait olan söz konusu içtihadında, söz ile müziğin kamu tarafından birbirini anımsatan ayrılmaz bir bütün olarak algılandığı istisnai durumlarda aslında birlikte eser sahipliğinin söz konusu olduğunun değil; aksine, sadece böyle durumlarda bağlı eser sahiplerinin, özellikle kendi eserlerini bir başkasının eseri ile birleştirmek suretiyle yeni bir bağlı eser ortaya çıkarmamak gibi dürüstlük kuralından kaynaklanan özel bir borcunun doğduğunun kast edildiğini ifade etmektedir (Ulmer, § 35, s. 195, par. I/1).

türlerinin sayısı gibi kriterler bu hususta göz önünde bulundurulamaz. Örneğin, bağlı eser ile birlikte eseri ayırt edebilmek amacıyla farklı eser türlerinin varlığı hâlinde ortada bir bağlı eserin, tek bir eser türünün varlığı hâlinde ise birlikte eserin söz konusu olduğuna ilişkin bir genellemeye gidilmesi son derece yanıltıcı olur. Nitekim, bir bağlı eserin aynı türde eserlerden meydana gelmesi mümkün olduğu gibi, birlikte eserin de içinde farklı eser türlerini barındırması mümkündür.¹⁸⁹ Burada ilk duruma örnek olarak, bir yazarın kısa öykülerinden oluşan bir kitabını; ikinci duruma örnek olarak ise, bir sinema eserini¹⁹⁰ veya çizgi romanı¹⁹¹ gösterebiliriz.

¹⁸⁹ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 154; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 212. Aksi görüş için bkz. Loewenheim, § 11, s. 182, par. 4 (Yazara göre, eser sahiplerinin katkılarının farklı eser türlerine ait olması hâlinde bağlı eserin varlığından söz edilir); Schack, § 10, s. 153, par. 280; s. 42, par. 12 (Yazara göre, bir eserin birden fazla eser türünü içermesi hâlinde, bu eser kamunun nazarında bütünlük taşısa ve bu eser türlerinin birbirinden ayrılması ekonomik açıdan irrasyonel olsa bile, bunlardan ayrı ayrı faydalanılması imkân dâhilindedir); Öztan, s. 258, 262 (Yazar, birlikte eserden söz edilebilmesi için, sinema eserleri hariç olmak üzere, aynı neviden bir eserin yaratılmış bulunması gerektiğini öne sürmektedir. Buna göre, bir eserin yaratımına katkıda bulunan eser sahiplerinin farklı eser türleri üzerinde faaliyet göstermesi, söz konusu katkıların bağımsız şekilde değerlendirilebileceği anlamına geldiğinden, bu hâlde bir bağlı eserin varlığından söz edilmelidir); Bozbel, s. 93 (Yazar, birlikte eserden söz edilebilmesinin şartları arasında “*aynı türden bir eser yaratılmış olması*” şartını da saymaktadır). Biz bu husustaki aksi görüşlere katılmıyoruz; çünkü farklı eser türlerine ilişkin katkıların ayrılmaz bir bütün oluşturacak biçimde bir araya getirildiği hâllerde kesinlikle bir bağlı eserden söz edilemeyeceği, kısımlara ayrılabilirlik kriterinin eserin içerdiği eser türlerinin çeşitliliğine göre yapılamayacağı ve söz konusu kriterin bundan daha dar yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz. Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 4, s. 123 vd.

¹⁹⁰ Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 3. Sinema eserinin hukukî niteliğine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 3, s. 97 vd.

¹⁹¹ Çizgi romanı, edebi eser ile güzel sanat eserinden oluşan bir bağlı eser olarak değerlendiren yazarlar da mevcuttur (Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 182, par. 10; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 154; Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 243, par. 10); ancak biz bu yaklaşıma katılmıyoruz. Bu hususta ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 4, s. 123 vd.

Eserin sanatsal açıdan bir bütünlük oluşturup oluşturmadığının esas alınması hâlinde ise, birer bağlı eser olarak kabul gören opera ve operetler gibi eserlerin de birlikte eser olarak kabulü gerekir. Hâlbuki daha önce de açıklandığı gibi, bir opera veya operetin kısımlara ayrılması; başka bir deyişle, bunları meydana getiren metin ile müzikten birbirinden ayrı şekillerde faydalanılması mümkündür. Buna göre, örneğin bir operanın müziği, metin olmaksızın ayrıca icra edilebilir ve yayımlanabilir iken; libretto ise işlenerek bir romana dönüştürülebilir.¹⁹² Bu sebeple, birlikte eser ile bağlı eser ayrımı yapılırken başvurulacak kriter, eserin sanatsal ve estetik bütünlüğü olmamalıdır.¹⁹³

Eser meydana getirilirken eser sahiplerinin işbirliği içinde olup olmadığı da söz konusu iki kavram arasında bir ayrım yapılması hususunda yeterli bir kriter değildir. Birlikte eserin yaratımında eser sahiplerinin bir çeşit işbirliği içinde oldukları şüphesizdir; ancak aynı durum bağlı eser sahipleri bakımından da söz konusu olabilir. Özellikle birden fazla eser sahibinin, ileride birbirine bağlamak üzere bağımsız eserler meydana getirmeyi birlikte planladığı hâllerde, söz konusu eserlerin yaratım süreci boyunca eser sahiplerinin birbirleriyle işbirliği içinde olması doğaldır. Örneğin, karakterlerin çeşitli illüstrasyonları ile zenginleştirilecek bir kitap dizisinin meydana getirilmesi aşamasında yazar ile ressamın düzenli olarak diyalog ve dayanışma içinde olması, karşılıklı fikir alışverişinde bulunması, eserlerin içeriğini oluştururken müzakereler yaparak yaratım aşamasında birbirine uyum sağlaması, birbirini değerlendirerek eserlerin iyileştirilmesi için birbirine tavsiyede bulunması ve hatta önemli kararları birlikte alması, sonuç itibarıyla vücuda getirilen edebiyat eserinin sahibinin yazar, güzel sanat eserinin sahibinin ise ressam olduğu ve

¹⁹² Hubmann, § 21, s. 116, par. I/1.

¹⁹³ Hubmann, § 21, s. 116, par. I/1.

bu iki eser bir araya getirildiğinde bir bağı eserinin varlığından söz edileceği gerçeğini değiştirmez.¹⁹⁴ Böyle bir durumda eser sahiplerinin birbirinin yarattığı eser üzerinde birlikte eser sahibi sayılması mümkün değildir;¹⁹⁵ çünkü bir eser sahibine salt fikir verilmesi, o esere yaratıcı katkıda bulunma anlamına gelmemekte olup, verilen örnekte her eser sahibi sonuç olarak yine yalnız kendi eserini yaratmış olmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, birlikte eser ile bağı eser kavramlarının birbirinden en sağlıklı şekilde ayırt edilmesini sağlayacak olan kriter, kanunkoyucunun da öngördüğü gibi, yalnız “kısımlara ayrılabilirlik” kriteri olup bu hususta asıl önem taşıyan husus, Kanun’da hiçbir suretle tanımlanmamış olan bu kriterin niteliğinin doğru şekilde ortaya konulmasıdır.¹⁹⁶

B. Ayrımın Önemi ve Etkisi

a. Genel Açıklama

Birden fazla eser sahibinin birlikte meydana getirdiği ayrılmaz bir bütün oluşturan eser sebebiyle aralarında doğan hukukî ilişki FSEK m. 10’da düzenlenirken, birden fazla bağımsız eserin birbirine bağlanması suretiyle meydana gelen bağı esere ilişkin düzenleme FSEK m. 9’da yer almaktadır. Söz konusu maddeler karşılıklı olarak birbirini dışlamakta olup,¹⁹⁷ Kanun’un bu şekilde birlikte

¹⁹⁴ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Tatbestand; Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. B. 1.

¹⁹⁵ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 2. b. A.

¹⁹⁶ “Kısımlara ayrılabilirlik” kriterine ilişkin ayrıntılı inceleme için bkz. İkinci Bölüm, § 4, s. 115 vd.

¹⁹⁷ Bir eser aynı zamanda hem birlikte eser, hem de bağı eser niteliğini haiz olamaz (Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 206, par. 2). Bir bağı eseri meydana getiren bağımsız eserlerin birlikte eser sahipliği ürünü olması bile bu sonucu etkilemez.

eser ile bağılı esere farklı hukukî sonuçlar bağlaması, bu iki kavramın birbirinden doğru şekilde ayırt edilmesini önemli hâle getirmektedir.

b. Meydana Gelen Eser Üzerindeki Hakların Kullanılması Bakımından

Bağılı eserleri meydana getiren bağımsız eserler, birlikte eserde olduğunun aksine, birbiri ile kaynaşmak suretiyle fikri hak korumasına elverişli tek bir eser hâline gelmemekte; her bir esere ilişkin koruma, bağılı eserden bağımsız şekilde devam etmektedir.¹⁹⁸ Dolayısıyla, birlikte eser söz konusu olduğunda ortada fikri hak korumasına konu olan tek bir eser varken,¹⁹⁹ bağılı eser söz konusu olduğunda ise, fikri hak korumasına konu eserlerin birden fazla olması, bu eserler üzerindeki hakların kullanımı bakımından birtakım farklılıkların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir.

Genel olarak bakılacak olursa, hem birlikte eserde, hem de bağılı eserin bütününde değişiklik yapılması, bunların kamuya sunulması ve bunlar üzerindeki malî hakların kullanılması, örneğin esere ilişkin tam veya basit ruhsat verilmesi, eserin başka bir dile çevrilmesi veya elektronik vasıtalarla kamuya iletimi gibi hâller,²⁰⁰ aksi eser sahiplerince kararlaştırılmış olmadıkça, bütün eser sahiplerinin katılımına bağılıdır (FSEK m. 9/II,²⁰¹ cüm. 1; m. 10/II, cüm. 1; TBK m. 624/I).

¹⁹⁸ EU IPR Helpdesk, s. 3, par. 2.1(a).

¹⁹⁹ Hubmann, § 20, s. 112, par. I/1; s. 113, par. III.

²⁰⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 200.

²⁰¹ Musiki eserinin sahibine, yayımlanmış bir edebiyat eserinin ufak parçalarını, bu eserin ve sahibinin adını mutad şekilde belirtmek kaydıyla eser sahibinin iznini almaksızın, besteleriyle birlikte çoğaltma, yayma, umumi mahallerde temsil etme ve radyo vasıtasıyla yayma yetkisini tanımasıyla FSEK m. 9/II'ye bir istisna oluşturan “*Bestekârlara tanınan haklar*” başlıklı FSEK m. 39 hükmü, önce değişikliğe uğramış, daha sonra ise ilga edilmiştir. Anılan hükümde, değişiklik ve ilga öncesindeki hâliyle bir bestekârın izinsiz iktibasta bulunmak suretiyle bir güfteyi kullanarak ortaya çıkardığı sözlü

Bununla birlikte, eser sahipleri tarafından bu kuralın aksinin kararlaştırılmasına ilişkin olarak bağı eserler bakımından tam bir serbesti söz konusu iken, birlikte eserler bakımından belli sınırlar söz konusudur.

Öncelikle birlikte esere ilişkin alınacak kararların kural olarak eser sahiplerinin oybirliğiyle alınması gerekir (FSEK m. 9/II, cüm. 2; TBK m. 624/I). Söz konusu hüküm emredici nitelikte olduğundan, birlikte eser sahiplerine bu hususta bir serbesti tanınmamıştır; dolayısıyla, birlikte esere ilişkin bütün kararların daha az bir yeter sayısı ile ya da örneğin eser sahiplerinden sadece biri tarafından alınabileceğine ilişkin genel bir kural, birlikte eser sahiplerince kararlaştırılmaz. Aynı şekilde, kanımızca eser sahipleri sözleşme ile kararların oyçokluğu ile alınacağını (TBK m. 624/II) da kararlaştıramazlar.²⁰²

Bağı eserler bakımından ise eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için oybirliğiyle alınmasına ilişkin kural (FSEK m. 9/II, cüm. 1) düzenleyici (*dispositiv*) bir kural olduğundan, bağı eser sahiplerinin sözleşme ile bu kuralın aksini diledikleri şekilde kararlaştırmaları mümkündür.²⁰³ Bu kuralın aksi kararlaştırılmamışsa, bağı eser sahiplerinden birinin dürüstlük kurallarına aykırı şekilde bağı eserin bütününe ilişkin yapılacak işlemlere rıza göstermekten kaçınması hâlinde, birlikte eserler hakkında da olduğu gibi, bu hususta izin alınmak üzere mahkemeye başvurulabilir

müzik eseri üzerinde bestekârın edebiyat eseri sahibiyle bağı eser sahipliği değil, bağımsız eser sahipliği öngörülmekteydi (Erel, *Müzik Klipleri*, s. 61). Daha sonra bu düzenleme, 12.05.1995 tarih ve 4110 Sayılı Kanun'un 15. maddesiyle değişikliğe uğratarak bir edebiyat eserinin, ancak eser sahibinin yazılı izniyle müzik eserinde kullanılabileceği hükme bağlanmıştır. FSEK m. 39, 21.02.2001 tarih ve 4630 Sayılı Kanun m. 36/I (e) ile de yürürlükten tamamen kaldırılmıştır.

²⁰² TBK m. 624/II'ye dayanılarak eser sahipleri tarafından sözleşme ile kararların oyçokluğu ile alınacağını kararlaştırılıp kararlaştırılamayacağına ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 6, s. 159-160.

²⁰³ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 178, par. 1; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 102, par. 173; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 207, par. 6.

(FSEK m. 9/II). Dolayısıyla eser sahiplerinden birinin veya birkaçının, bağlı eserin bütünü veya birlikte esere ilişkin hakların kullanılmasına haklı bir sebep olmaksızın katılmaması hâlinde, gerekli iznin mahkemece verilebileceğine ilişkin kural, birden fazla sahibi bulunan eserlerin her iki şekli bakımından da geçerlidir (FSEK m. 9/II, cüm. 2; m. 10/II, cüm. 2).²⁰⁴

c. Her Bir Eser Sahibinin Kendi Yaratımından Faydalanma Hakkı Bakımından

Bağlı eserlerde her eser sahibinin kendi yarattığı kısmın sahibi sayılması (FSEK m. 9/I) sebebiyle her eser sahibi kural olarak, kendisine ait olan bağımsız eser üzerindeki hakları, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, dilediği gibi kullanmakta ve

²⁰⁴ Bazı yazarlar, bağlı eser sahiplerinden birinin meydana getirdiği bağımsız eseri henüz kamuya sunmamış olması hâlinde bu kişinin FSEK m. 9/II, cüm. 2 yoluyla bağlı eserin bütününe yayımlanmasına zorlanamayacağını ve bu eser sahibinin eser üzerindeki manevi hakları sebebiyle söz konusu hükmün ancak önceden kamuya sunulmuş olan bağlı eserin sonraki baskıları için uygulanabileceğini savunmaktadır (Belgesay, s. 39-40, par. 5). Buna karşılık, Kanun'da bu yönde herhangi bir ayırım yapılmamış olduğundan biz, haklı bir sebebi bulunmaksızın bağlı eserin kamuya sunulmasına katılmayan bağımsız eser sahibinin rızası yerine geçmek üzere mahkeme kararı alınabileceğine ilişkin hükmün, söz konusu eser sahibinin eserini daha önceden kamuya sunmuş olup olmadığına bakılmaksızın uygulanabileceği görüşündeyiz. Nitekim, bunun aksinin benimsenmesi, bağlı eser üzerindeki mali hakların kullanılmasını oldukça zorlaştıracığından, hükmün konuluş amacına da ters düşer. Şöyle ki, FSEK m. 9/II cüm. 2'nin amacının, bağlı eser üzerindeki mali hakların kullanımını kolaylaştırmak olduğu hükmün lafzından açıkça anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bir eser üzerindeki mali hakların kullanılması, bir manevi hak olan eseri kamuya sunma yetkisini de zorunlu olarak içermektedir. Bir eser sahibi nasıl eserinin kamuya sunulmasına dair ayrıca bir izin vermeksizin eser sahipliğinden doğan bir mali hakkını konu edinen bir ruhsat verdiğinde eser üzerindeki manevi haklarını ileri sürerek sözleşmeye konu mali hakkın karşı tarafça kullanılmasına engel olamayacaksa, kanımızca bağımsız eser sahibinin eserini önceden kamuya sunmamış olması hususu da tek başına bir bağlı eser üzerindeki mali hakların kullanılmasına katılmamak için haklı sebep oluşturamaz. Pek tabii ki bu sonuç, ancak bağlı eserin bağımsız eser sahiplerinin bilgisi dahilinde meydana getirildiği hâllerde söz konusu olabilir.

eserinden ayrıca faydalanmakta serbesttir.²⁰⁵ Bu durumda bağılı eseri meydana getiren bağımsız eserlerden birinin, örneğin ayrıca basılması, bir dergide yayımlanması, bir internet sitesi aracılığıyla kamuya iletilmesi veya üzerinde değişiklik yapılması için diğer eser sahiplerinin rızasının aranmaması esastır.²⁰⁶ Dolayısıyla, bir sözlü müzik eserinin söz yazarının bu metni, bestekârın rızasını; bestekârın da bestesini söz yazarının rızasını almaksızın çoğaltma hakkı bulunmaktadır.²⁰⁷ Bu durumda bestekâr, bestesinin örneğin bir internet sitesinin açılış müziği veya cep telefonu üreten bir şirket tarafından cep telefonu melodisi olarak kullanımına; söz yazarının da kendi eserinin, bir dergi veya kitapta basılmasına diğer eser sahibinden bağımsız biçimde izin vermesi mümkündür.²⁰⁸

Durum tersinden ele alındığında ise, eser sahiplerinin, bağılı eserin kendileri tarafından yaratılmamış olan kısımları üzerinde eser sahibi sıfatıyla herhangi bir hak kazanamayacakları sonucuna varılabilir.²⁰⁹ Nitekim, bağılı eseri oluşturan her bir eser bağımsız birer hak konusunu oluşturduğundan, her bir eser sahibi de yalnız kendi yaratımı üzerinde eser sahipliğinden doğan haklara sahiptir.²¹⁰ Buna göre örneğin, bir operetin metninin tek başına çoğaltılmasına ya da filme alınmak suretiyle işlenmesine ilişkin verilen ruhsat, sadece metin yazarını ilgilendirir; metne herhangi bir yaratıcı katkısı bulunmayan bestekârın ise, bu hususta herhangi bir söz hakkı veya

²⁰⁵ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 179, 186, par. 5, 21; Rehbinder, § 21, s. 104, par. 270; Hubmann, § 21, s. 115, par. I; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 213, par. 36; Ulmer, § 35, s. 197, par. II/3; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 25; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. B. 5; Ayiter, s. 99.

²⁰⁶ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 200.

²⁰⁷ Bozbel, s. 92.

²⁰⁸ Öngören, s. 47.

²⁰⁹ Öztan, s. 267.

²¹⁰ Hubmann, § 21, s. 116, par. I/2.

kendisine bir ödeme yapılmasını talep hakkı bulunmamaktadır.²¹¹ Buna karşılık, bestekârın, metnin kaleme alınmasına da yaratıcı katkıda bulunması hâlinde, libretto üzerinde metin yazarı ile birlikte eser sahibi olur; ancak bu durum, daha önce de ifade edildiği gibi, söz konusu operetin, libretto ile müziğin bir araya getirilmesi suretiyle meydana getirilen bir bağlı eser olduğu ve bu sebeple de müziği tek başına yazmış olan bestekârın, bu müzik eseri üzerinde tek başına hak sahibi olacağı gerçeğini değiştirmez.²¹² Ancak böyle bir durumda libretto birlikte eser sahipliğinin konusunu oluşturduğundan, bu metne ilişkin işlemlerin tamamı, ancak iki eser sahibinin birlikte hareket etmesi suretiyle gerçekleştirilebilir.

Her eser sahibinin kendi bağımsız eserinden faydalanma serbestisine ilişkin bir görüş, bu serbestinin, eser sahiplerinden birinin kendi eserinden ayrıca faydalanmasından bağlı eser olumsuz şekilde etkilenecek olsa bile mevcut olduğunu; çünkü bağlı eser sahiplerinin birbirine karşı sadakat yükümü bulunmadığı gibi, bağlı eserden faydalanılmasını faal olarak destekleme borcu da bulunmadığını ileri sürmektedir.²¹³ Hâl böyle olunca, örneğin bir sözlü müzik eserinin şarkı sözlerinin başka bir melodi ile birleştirilmesi veya melodisinin başka şarkı sözleriyle birleştirilmesi de mümkün görünmektedir.²¹⁴ Buna karşılık, böyle bir durumda bağlı eserin bundan zarar görmesi riski de doğabilir.²¹⁵ Bu durumun önüne geçilmesi; başka bir deyişle, bağlı eser sahipleri arasında kendi eserlerinden bağlı esere zarar getirecek şekilde sonradan ayrıca faydalanmamalarına, özellikle de bağlı eserdeki ile aynı türden bir bağlantıyı başka bir eser sahibinin eseriyle kurmamaya ilişkin bir

²¹¹ Rehbinden, § 21, s. 104, par. 267; Hubmann, § 21, s. 116, par. I/2; Öztan, s. 270.

²¹² Rehbinden, § 21, s. 104, par. 267; Hubmann, § 21, s. 116, par. I/2.

²¹³ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 186, par. 21.

²¹⁴ Rehbinden, § 21, s. 105, par. 270; Hubmann, § 21, s. 117, par. II/2; Bozbel, s. 92.

²¹⁵ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 186, par. 21.

sadakat yükümünün doğması ise, ancak bağlı eser sahipleri arasında bu hususta yapılacak ayrı bir anlaşmayla²¹⁶ veya bağlı eser sahipleri arasında bir ortaklık ilişkisinin var olması hâlinde ya da bazı özel durumlarda, TMK m. 2/I (§ 242 BGB) kapsamında dürüstlük kuralı uyarınca mümkündür.²¹⁷ Bazı yazarlara göre, eser sahiplerinin dürüstlük kuralına (§ 242 BGB) göre sorumluluğunun doğması, örneğin söz ile müziğin bir araya getirilmesi ile oluşturulan bir sözlü müzik eserinin oldukça popüler; başka bir ifadeyle kamu tarafından yaygın şekilde bilinir olması veya bu bağlı eseri oluşturan bağımsız eserlerin birbirinden ayrı okunduğunda ya da dinlendiğinde bile birbirini anımsatıyor olması gibi istisnai hâllerde de mümkün olabilir.²¹⁸

Doktrinde, bağlı eser sahiplerinin sadakat yükümlülüğü olmadığına ilişkin görüşün aksi de savunulmaktadır.²¹⁹ Buna göre, bağlı eser sahiplerinden her birinin kendine ait eseri bir başka eserle bağlamasının, bir rekabet ilişkisi ile birlikte baştaki bağlı eser için olumsuz etkiler doğurması sebebiyle bağlı eser sahiplerini, bu bağlı eserde bir araya getirdikleri eserlerini daha sonra başka eserler ile bağlamaktan men eden bir tür sadakat borcu söz konusudur.²²⁰ Dolayısıyla buna göre, her eser sahibi

²¹⁶ Ulmer, § 35, s. 197, par. II/3.

²¹⁷ Wandtke/Bullinger, § 9 UrhG, s. 186, par. 21.

²¹⁸ Reh binder, § 21, s. 105, par. 270; Hubmann, § 21, s. 117, par. II/2; Bozbel, s. 92 (Yazar, görüşünü TMK m. 2'ye dayandırmaktadır). Bununla birlikte, sözü geçen görüşün kabul edilmesi, popüleritesi zaman içinde hızla değişen bir esere uygulanacak kuralın da sürekli değişmek zorunda kalması gibi sakıncalı bir sonuca yol açar (Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 232, par. 12).

²¹⁹ Möhring/Nicolini, § 9, s. 229, par. 20; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 213, par. 36; Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 245, par. 19; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 25; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A.

²²⁰ Möhring/Nicolini, § 9, s. 229, par. 20; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 9 UrhG, s. 213, par. 36.

kendi eserinden, ancak bağı eser ile rekabet etmeme ve onu olumsuz şekilde etkilememe şartıyla faydalanabilir.²²¹

Doktrindeki bazı yazarlar ise, bağı eserin bütünü ve diğ er eser sahiplerinin haklarını etkileyebilecek tasarrufların bağımsız şekilde de ğ il, diğ er eser sahiplerinin görüşü de alınarak ve paylı mülkiyet hükümlerine göre yapılması gerektiğini ifade etmektedir.²²² Biz de bu görüş e kısmen katılmakla birlikte, adı ortaklık hükümlerinin bağı eserlere de kıyasen uygulanmasına ilişkin doktrindeki genel kabulün sonucu olarak bağı eser sahiplerinin, TBK m. 626 ile düzenlenen rekabet etmeme yasağı na tâbi olduğunu ve konuya ilişkin sorumluluklarının bu kapsamda değerlendirilebileceğini düşünüyörüz. Dolayısıyla, bağı eser sahiplerinin kendi bağımsız eserleri üzerindeki faydalanma hakkı, en azından başkası ile aynı türde bir başka bağı eser meydana getirilmesi yetkisini dışlayacak şekilde anlaşılmalıdır. Örneğin, bir şiirin beste ile bağlanması suretiyle bir sözlü müzik eseri meydana getirilmesi hâlinde, şairin bu şiirini bir şiir kitabında yayımlamasında hiçbir sakınca bulunmamaktadır.²²³ Buna karşılık, özellikle kamuya sunulmuş bir sözlü müzik eserinin söz yazarının kendi eserini sonradan bir başka bestekârın bestelediği müzikle bağlaması ya da tam tersi şekilde bestekârın kendi eserini başka bir söz yazarının yazdığı sözlerle bağlaması ve ortaya çıkan bu yeni bağı eserden faydalanma hakkını kullanması fiilen mümkün olsa da, aynı zamanda sadakat yükümlülüğünün veya rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlâli de söz konusu olur.²²⁴

İşte bu aykırılık sebebiyle bu işlemi gerçekleştiren eser sahibinin hukukî

²²¹ Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 245, par. 19; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 25; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A.

²²² Tekinalp § 12, s. 141, par. 17.

²²³ Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 25.

²²⁴ Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 25.

sorumluluğunun doğduğu kabul edilmelidir. Bu durumda bize göre, örneğin bir sözlü müzik eserinin bestekârı, bestesinin bir filmde kullanılmasına tek başına izin verebilir; ancak bu müziğe yeniden söz yazılıp bir reklam jingle'ı olarak kullanılmasına izin veremez. Benzer şekilde, illüstrasyonlu bir romanın tek başına yazar tarafından basımına izin verilen bu illüstrasyonları içermeyen daha ucuz bir basısının, önceki illüstrasyonlu basıların satışına engel olması hâlinde de, yine rekabet etmeme yükümlülüğünün ihlâli söz konusudur ve bu durumda illüstrasyonları yaratan güzel sanat eseri sahibinin, romanın illüstrasyonlardan bağımsız şekilde basılmasına engel olması mümkündür.²²⁵ Yine, bağlı eser sahiplerinden birinin bağlı eser sahipliğinden çıkarılması amacıyla diğer bağlı eser sahiplerinin, bu kişinin eserini dışlayacak şekilde bağlı eserden faydalanmaları da rekabet etmeme borcunun ihlali kapsamında değerlendirilmelidir.

Birlikte eserler bakımından ise, böyle bir tartışmaya yer yoktur; çünkü birlikte eser niteliği itibariyle kısımlara ayrılmaya ve eserin geri kalanından bağımsız şekilde faydalanılmaya elverişli olmayıp, zaten Kanun da böyle bir kullanıma izin vermez. Bu durumda, birlikte eser sahiplerinin birlikte eserdeki kendilerine ait olan katkıları üzerinde bağımsız şekilde tasarruf etme yetkileri yoktur.²²⁶ Başka bir deyişle, burada eser sahiplerinden hiçbirinin, birlikte eserin belirli bir kısmının kendisi tarafından vücuda getirildiği iddiasını ileri sürebilmesi söz konusu değildir.²²⁷ Eser sahiplerinden birinin eserden ayırt edilebilen katkısını ayrıca

²²⁵ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 42, par. 13; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 7.

²²⁶ Hubmann, § 20, s. 111, par. I/1; s. 114, par. III/4; Ayiter, s. 101; Arslanlı, s. 141, par. 5. b; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 74; Öztan, s. 263.

²²⁷ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 183. Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 4, s. 121-122.

değerlendirmesinin birlikte eser üzerindeki hakların ihlâli sonucunu doğurmaması ise, ancak bu kullanımın birlikte eser sahiplerinin tamamının izniyle gerçekleştirilmiş olmasına bağlıdır.²²⁸

d. Koruma Süreleri Bakımından

Birlikte eserde olduğunun aksine, koruma süreleri bakımından bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserler arasında bir bağımlılık bulunmamaktadır.²²⁹ Dolayısıyla, fikrî hak korumasının sona erme anı, bağlı eserler için FSEK m. 27/1 cüm. 1'deki genel kurala göre belirlenirken birlikte eserler için bu belirleme, FSEK m. 27/1 cüm. 2'ye göre yapılır. Buna göre, bağlı eseri meydana getiren her bağımsız eser için koruma süresi ayrı ayrı işlemeye başlar ve yine birbirinden bağımsız zamanlarda sona erer.²³⁰ Başka bir deyişle, bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerden her birinin vücuda gelme anı, o bağımsız eser için fikri hak korumasını başlatacak olup bu koruma, o eserin sahibinin ölümünün üzerinden yetmiş yıl geçmekle son bulur. O hâlde eserlerin birbirine bağlanma anının; başka bir deyişle, bağlı eserin ortaya çıkma anının koruma sürelerinin işleyişine hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Bu durumda, örneğin bir operanın müziğinin koruma süresi sona ermiş olsa bile librettosunun koruma süresinin devam etmesi ya da librettosunun koruma süresi sona ermiş olsa bile müziğinin koruma süresinin devam etmesi söz konusu olabilir.²³¹ Aynı şekilde, bir şarkının söz yazarının bestekârından önce ölmesi

²²⁸ Hirsch, *Fikrî Sâý*, s. 86, par. 269. Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 6, s. 187.

²²⁹ Dreier/Schulze, § 9, s. 182, par. 26; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 201.

²³⁰ Rehbinden, § 21, s. 103, par. 266; Dreier/Schulze, § 9, s. 182, par. 26; Hirsch, *Fikrî Sâý*, s. 85, par. 268; Arslanlı, s. 73; Öztrak, s. 44; Öztan, s. 272, 410; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 201.

²³¹ Rosengart, s. 264.

hâlinde de, şarkı sözleri kamuya mal olduktan sonra müzik üzerindeki fikri hak koruması bir süre daha devam eder.²³²

Birlikte eser için koruma süresi ise, eserin vücuda getirilmesiyle başlayıp hayatta kalan son birlikte eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yılın geçmesiyle sona erer. Açıkça görülmektedir ki, birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilmiş olan bir eserin niteliğinin doğru şekilde tespiti, o eserin ne zamana kadar fikri hak korumasından yararlanacağını tespiti bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Bazı yazarlar tarafından bağlı eserlerin koruma süresi hakkında geçerli olan uygulamanın bağlı eserin kısmî koruması sorununu doğurduğu ifade edilse de,²³³ kanımızca bağlı eserlerin niteliği gereği söz konusu uygulama yerinde ve hakkaniyete de uygundur. Şöyle ki, bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserler arasında daha önce kamuya mal olan eserden serbestçe faydalanma ve hatta bu eseri yeni eserlerin bir parçası olarak kullanma imkânın başka eser sahiplerine sağlanması, önceden meydana getirilmiş olan bağlı esere ticari açıdan zarar verecek olsa bile, yaratıcı gücün teşvikinin gereğidir. Nitekim, fikri hukukta eserlere ilişkin korumanın belli sürelerle sınırlandırılmasının amacı da budur. Bağlı eseri meydana getiren eserlerin koruma sürelerinin aynı anda sona ereceğinin kabulü, örneğin birlikte esere ilişkin kuralın burada da geçerli olması,²³⁴ koruma süresi çoktan bitmesi gereken bir eserin koruma süresini gereğinden fazla uzatarak fikri hak korumasının amacını aşan bir uygulamaya sebep olur. Ayrıca bağlı eserin bir bütün olarak korunabilmesi için

²³² Dreier/Schulze, § 9, s. 182, par. 26.

²³³ Fromm/Nordemann, § 9 UrhG, s. 241, par. 5.

²³⁴ Birlikte esere ilişkin koruma süresinin, son eser sahibinin ölümünden yetmiş yıl geçmekle son bulacağına ilişkin kuralın bağlı eser hakkında da uygulanması gerektiğine ilişkin karşı görüş için bkz. Tekinalp, § 14, s. 186, par. 122.

böyle bir uygulamaya ihtiyaç da yoktur. Şöyle ki, bağlı eseri oluşturan eserlerden birinin koruma süresi sona erse bile, diğer eser veya eserlerin de koruma süresi sona ermedikçe bu bağlı eser bir bütün olarak başkaları tarafından zaten serbestçe kullanılamaz. Örneğin bir sözlü müzik eserinin bestekârının ölümünün üzerinden yetmiş yıl geçtiğinde besteye ilişkin mali haklar sona ereceğinden, bu eserin, herhangi bir izin alınmaksızın ya da telif bedeli ödenmeksizin yayımlanması, temsili, çoğaltılması ya da işlenmesi mümkünken; sözlü müzik eserinin sözleri bakımından koruma son bulmadığı sürece, bağlı eserin bütünü için aynı durum söz konusu olmaz.

Birlikte esere ilişkin koruma süresinin hesaplanma yönteminin bağlı eserler hakkında da uygulanması yaklaşımı, 2006/116/AT Sayılı Fikrî Haklar ile Bağlantılı Hakların Koruma Sürelerine İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi'nde yalnız sözlü müzik eserine mahsus olmak üzere benimsenmektedir. 2011/77/AB Sayılı Direktif ile 2006/116/AT Sayılı Direktif'te yapılan değişiklik ile, sözler ve müzik bir sözlü müzik eserinin yaratımı için özellikle yazılmışsa, bu sözlü müzik eserinin birlikte sahibi olarak kabul edilsin ya da edilmesin, söz yazarı ile bestekârdan en son hayatta kalanın ölümünden itibaren yetmiş yılın geçmesiyle bu eser üzerindeki koruma süresinin sona ereceği kabul edilmiştir (2006/116/AT, m. 1/7).

Söz konusu Direktif hükmü, Fransa gibi birlikte eser ve bağlı eser ayrımının kabul görmediği üye ülkeler dışındaki ülkeler, örneğin Almanya bakımından bağlı eser oluşturan sözlü müzik eserinin, koruma süresinin hesaplanması yönünden birlikte eser gibi değerlendirildiği istisnai bir durum yaratmaktadır (§ 65 Abs. 3 UrhG). Bununla birlikte, bir sözlü müzik eseri için koruma süresinin Direktif'te öngörülen şekilde hesaplanması, sadece söz ve müziğin o sözlü müzik eseri için

yazılması hâlinde söz konusu olmaktadır. Başka bir deyişle bu kural, mevcut bir şiir ile mevcut bir bestenin sonradan birbirine bağlanması, mevcut veya koruma süresi dolmuş bir şiirin sonradan bestelenmesi ya da mevcut veya koruma süresi dolmuş bir besteye sonradan söz yazılması suretiyle vücuda getirilen sözlü müzik eserleri hakkında geçerli değildir. Dolayısıyla, koruma süresi sona eren eserlerin başka eserlerle bağlanarak yeniden korumaya tâbi kılınması gibi sakıncalı sonuçların da bu şekilde önüne geçilmektedir.

e. Eser Üzerindeki Menfaatin İhlâli Hâlinde Sahip Olunan Yetkiler Bakımından

Bağlı eserin bütününün ihlâl uğraması veya ihlâl tehlikesi altında olması, örneğin bağlı eserin izinsiz temsili ya da temsil edileceğinin ilanı hâlinde, aynı birlikte eser için geçerli olduğu gibi (FSEK m. 10/II, cüm. 3),²³⁵ eser sahiplerinden her birinin tek başına hareket etme yetkisini haiz olduğu kabul edilmelidir.²³⁶ Bununla birlikte, bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerden sadece biri üzerindeki haklar ihlâl edildiği takdirde, ihlâl uğrayan eserin sahibi ya da sahipleri, diğer bağlı eser sahiplerinin katılımı veya rızası gerekmeksizin tek başına ve kendi adına hareket ederek eseri üzerindeki hakları koruma yoluna gidebilir.²³⁷ Böyle bir durumda ihlâlden kaynaklanan bir zararı doğmuşsa söz konusu eser sahibi, birlikte eser sahipliğinde olduğunun aksine,²³⁸ buna ilişkin tazminata tek başına hak kazanır.

²³⁵ Konuya ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 7, s. 180 vd.

²³⁶ Aynı yönde; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 201.

²³⁷ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 200.

²³⁸ Konuya ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 7, s. 183-184.

f. Eser Sahiplerinden Birinin Ölümü Hâlindeki Uygulama Bakımından

Bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerden birinin sahibinin ölümü hâlinde, söz konusu esere ilişkin malî haklar mirasçılara geçer.²³⁹ Burada ölen kişiye ait kısmın bağımsız bir eser niteliğinde olması, bu kişinin ölümü hâlinde malî haklar hakkında doğrudan miras hükümlerinin uygulanması sonucunu doğurmaktadır.²⁴⁰ Bu durumda bağlı eserin bütününe yönelik malî hakların kullanılabilmesi için bağlı eseri meydana getiren diğer bağımsız eserlerin sahiplerinin, ölen eser sahibinin mirasçılarının rızalarını almaları gerekir.²⁴¹ Başka bir deyişle, FSEK m. 9'un bağlı eserlere ilişkin düzenlemesi, ölen eser sahibinin mirasçıları hakkında da uygulama bulur. Ölen eser sahibinin eserine ilişkin manevî hakları kullanma yetkisi ise, FSEK m. 19'da düzenlenen şekilde sınırlı olarak yine aynı maddede sayılan kişilere ait olur.²⁴²

Birlikte eseri meydana getiren eser sahiplerinden birinin ölümü hâlinde ise, ölen eser sahibinin bu eserdeki katkısı hakkında doğrudan miras hükümlerinin uygulanarak malî hakların mirasçılara geçmesi söz konusu olmayıp, FSEK m. 64 ile getirilen özel düzenleme uygulama bulur.²⁴³ Bunun yanında bağlı eserlerde olduğu gibi, manevi hakları yalnız FSEK m. 19'la sınırlı şekilde kullanma yetkisi, yine aynı maddede sayılan kişilere ait olur.

²³⁹ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 249; Arslanlı, s. 169, par. 3; Öztan, s. 545; Tekinalp, § 15, s. 211, par. 4.

²⁴⁰ “Müşterek eser sahiplerinden birinin ölümü” başlığını taşıyan FSEK m. 64, bağlı eserler hakkında değil, yalnız birlikte eserler hakkında uygulama bulur (Erel, *Fikir Hukuku*, s. 247; Öztan, s. 545).

²⁴¹ Öztan, s. 545.

²⁴² Erel, *Fikir Hukuku*, s. 249.

²⁴³ Konuya ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 8, s. 196 vd.

g. Eser Sahipleri Arasındaki Hukukî İlişkinin Sona Ermesi Bakımından

Öncelikle burada açıklanan hususun, bir eserin birlikte eser veya bağlı eser niteliğinin son bulması ya da eser sahiplerinin birlikte eser veya bağlı eser üzerindeki haklarının tamamen sona ermesi olmadığı vurgulanmalıdır. Nitekim, eser üzerindeki manevi haklar herhangi bir koruma süresine tâbi olmaksızın varlığını sürdürdüğünden, eser sahiplerinin birlikte eser veya bağlı eser üzerindeki manevi haklarının tükenmesi hiçbir koşulda söz konusu değildir. Dolayısıyla, burada eser sahipleri arasındaki hukukî ilişkinin sona ermesinden kast edilenin, eser üzerindeki mali hakların sona ermesinden ya da eser üzerindeki yayımlama, değişiklik yapma ve faydalanma haklarının kullanımı yönünden eser sahiplerinin artık birbirinin rızasına muhtaç olmasını gerektiren bir durumun kalmamasından ibaret olduğunu belirtmek gerekir.

Eser sahipleri birliğinin sona ermesi, ancak birlikte eserin koruma süresinin sona ermesiyle, eserin yok olmasıyla veya henüz alenileşmemiş birlikte eserler için eser sahiplerinden tek bir tanesinin hayatta kalmasıyla mümkündür.²⁴⁴ Bağlı eser bakımından ise hukukî ilişkinin, koruma süresi sona eren her bir bağımsız eserin sahibinin mirasçıları yönünden sona erdiği kabul edilmelidir.²⁴⁵ Bağlı eseri oluşturan her bir bağımsız eser bakımından koruma süresinin sona ermesi hâlinde ise artık bağlı eserin bütünü için koruma son bulmuş olacağından, bağımsız eserlerin

²⁴⁴ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 20, 22. Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 8, s. 205 vd.

²⁴⁵ Aksi görüş için bkz. Öztan, s. 272 (Yazar, bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerden birinin koruma süresinin sona ermesiyle bağlı eser sahipliğinin de sona ereceğini ileri sürmektedir. Biz ise, bağlı eseri oluşturan eserlerden birinin koruma süresi sona erse bile, diğer eser veya eserlerin de koruma süresi sona ermedikçe bu bağlı eserin bir bütün olarak başkaları tarafından serbestçe kullanılamayacağını kabul ettiğimiz için bu görüşe katılmıyoruz).

sahiplerinin tamamı arasındaki hukukî ilişki de böylelikle sona erer.²⁴⁶ Bundan başka eser sahiplerinin aralarında anlaşmak suretiyle ve üçüncü kişilerle daha önceden akdedilen sözleşmeleri de ihlâl etmemek şartıyla, bağlı eserin bütününden ortak faydalanılmasından vazgeçerek ya da kullanımı belirli bir amaca veya süreye bağlayarak bu amacın gerçekleştirilmesi veya sürenin dolmasıyla eserlerini artık bir arada kullanmamaları mümkündür.²⁴⁷ Böyle bir durum ancak bağlı eseri meydana getiren bağımsız eserlerin sahiplerinin tamamının anlaşmasıyla gerçekleşebilecek olup bu kişilerden birinin rıza göstermemesi hâlinde ise, bağlı eserden kaynaklanan hukukî ilişki sona ermez.²⁴⁸ Bununla birlikte söz konusu sona erme mutlak olmayıp, eser sahiplerinin aralarında anlaşmak suretiyle gelecekte yeniden bu bağlı eserden ortak faydalanmalarına bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla, burada bağlı eser sahipliği, bir bakıma askıya alınmaktadır.

Birlikte eserden faydalanılmasına son verilmesi ise birlikte eser üzerindeki mali haklardan feragat niteliğini taşıdığından, bu, önceden yapılmış tasarrufları ihlâl

²⁴⁶ Alman Hukuku'nda, aksi sözleşmeyle kararlaştırılmış olmadıkça, bağlı eserin akıbetinin eserlerin birbirine bağlanma amacının gerçekleşmesine; şüphe hâlinde ise bağımsız eserlerin koruma sürelerinin dolmasına göre belirleneceği kabul edilmektedir (Loewenheim, § 11, s. 183-184, par. 10). Kanımızca bunun sebebi, Alman Kanunu'ndaki bağlı esere ilişkin hükmün (§ 9 UrhG), bağımsız eserlerden birlikte faydalanılması amacıyla bu eserlerin birbirine bağlanması hâlini düzenlemiş ve söz konusu amaca büyük anlam yüklemiş olmasıdır. FSEK'te ise bu tür bir ifade yer almadığından, Türk Hukuku'nda, eser sahiplerince aksi kararlaştırılmış olmadıkça, aralarındaki hukukî ilişkinin bağımsız eserlerin koruma sürelerinin dolması hâlinde sona ereceğinin kabul edilmesi daha isabetlidir.

²⁴⁷ Loewenheim, § 11, s. 183, par. 10. Biz, kendisini oluşturan bağımsız kısımların ayrılması suretiyle bağlı eserin tamamen ortadan kaldırılabilmesine ilişkin görüşe (bkz. Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 195-196) katılmıyoruz. Vücuda getirilmiş bir eserin yok olması, ancak o eserin imhasıyla mümkün olup bu sonuç bağlı eserler için de geçerlidir. Dolayısıyla bize göre, bağlı eserin kısımlarının birbirinden ayrılması suretiyle ortadan kaldırılması mümkün değildir; ancak bu kısımların sahiplerinin anlaşması ile o andan itibaren bağlı eserin bütününden faydalanılmasından vazgeçilmesi söz konusu olabilir.

²⁴⁸ Tekinalp, § 12, s. 141, par. 15.

etmemek şartıyla ancak birlikte eser sahiplerinin ve/veya mirasçılarının tamamı tarafından resmî bir senet düzenlenerek bu hususun Resmî Gazete'de ilanı ile mümkündür (FSEK m. 60/I).

C. Birlikte Eser – Bağlı Eser Ayrımının Söz Konusu Olmadığı Hukuk Sistemlerinde Durum

Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserler bakımından bütün hukuk sistemlerinde bir yeknesaklık söz konusu olmayıp, bu konunun kapsamı ve düzenlenmesi, ülkelerin milli hukuklarına bırakılmıştır.²⁴⁹ Nitekim, 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi de, birlikte eser sahipliğine dair tek bir düzenleme içermekte olup, bu da, birlikte eserin koruma süresinin, son sağ kalan eser sahibinin ölüm tarihi esas alınarak hesaplanacağını belirlemektedir [Bern Söz. m. 7 (tekrar)]. Başka bir deyişle Bern Sözleşmesi, Akit Devletler'e, birlikte eser sahipliği hususunda düzenleme serbestisi tanımaktadır.²⁵⁰ Bunun doğal sonucu olarak da hukuk sistemlerinde birlikte eser sahipliğini düzenleyen kurallar bakımından çeşitlilik görülmektedir.²⁵¹ Hukuk sistemleri arasında ortaya çıkan farklılaşmaların en dikkat çekenlerinden biri ise, her hukuk sisteminde, Türk Hukuku'nda olduğu gibi,²⁵² birden fazla eser sahibi tarafından

²⁴⁹ EU IPR Helpdesk, s. 1, par. 1.1.

²⁵⁰ T. C. Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü Tetkik Müdürlüğü, *Fikir ve Sanat Eserleri Hakkında Kanun Tasarısı*, S. 71-1677, 6-3881, T. 02.11.1950, Gerekçe s. 2, par. 1, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d09/c010/tbmm09010010ss0289.pdf> (e.t. 12.04.2016).

²⁵¹ Rosengart, s. 286.

²⁵² Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserlerin kısımlara ayrılıp ayrılamamasına göre ikili bir ayrımı benimseyen diğer ülkeler arasında Almanya, İngiltere, İrlanda, İtalya, Arjantin, Avustralya, Kanada, Japonya, Güney Afrika ve Hindistan sayılabilir.

meydana getirilen eserlerin kısımlara ayrılıp ayrılamamasına göre ikili bir ayrıma gidilmiş olunmamasıdır.²⁵³

İki kavram arasında bir ayrımın yapılmadığı hukuk sistemlerine örnek olarak öncelikle Fransız Hukuku'ndaki mevcut düzenleme gösterilebilir.²⁵⁴ Fransız Kanunu'nda, meydana getirilmesine birden fazla gerçek kişinin katıldığı; başka bir deyişle, birden fazla kişinin katkısından vücuda gelen eserler için tek bir kavram (*collaboration l'oeuvre*) kullanılmakta (Art. L113-2 CPI) ve bu tür eserler arasında ayırım yapılmaksızın bunlar aynı hükümlere tâbi kılınmaktadır (Art. L113-3 CPI). Bununla birlikte her bir eser sahibinin katkısının farklı bir eser türünü oluşturması hâlinde, bu eser sahiplerinin kendi katkılarından, birlikte meydana getirilen eserden faydalanılmasına zarar vermemek kaydıyla, ayrıca faydalanabileceklerine ilişkin bir istisna getirilmiştir (Art. L113-3 CPI). Bu durumda örneğin bir opera söz konusu olduğunda, librettoyu veya müziği vücuda getiren eser sahibinin kendi katkısından, diğer eser sahibinin rızası olmaksızın faydalanması, operadan faydalanılmasını olumsuz yönde etkilemediği sürece mümkündür.²⁵⁵

Düzenlemesi sözü geçen yönde olan bir diğer ülke İsviçre'dir. İsviçre Kanunu'na göre, bir eserin yaratımına birden fazla kişi eser sahibi olarak katkıda bulunmuşsa, söz konusu eser üzerindeki fikri haklar, eser kısımlara ayrılabilsin ya da ayrılamasın,²⁵⁶ bu kişilerin tamamına birlikte ait olur (Art. 7 Abs. 1 URG). Dolayısıyla, burada birlikte eser sahipliğinin doğması için aranan temel koşul, eserin

²⁵³ Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserlerin kısımlara ayrılıp ayrılamamasına göre ikili bir ayrımı benimsemeyen ülkeler arasında Fransa, İsviçre ve ABD başta olmak üzere İspanya, Brezilya, Meksika, Rusya, Çin ve Suudi Arabistan sayılabilir.

²⁵⁴ Ayiter, s. 98, dn. 24.

²⁵⁵ Goldstein, *International Copyright*, s. 208.

²⁵⁶ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 6.

yaratımında yaratıcı nitelikte katkı sağlanmasıdır.²⁵⁷ Başka bir deyişle, burada belirleyici olan, bireysel katkıların yaratımının birlikte eser göz önüne alınarak gerçekleştirilmesi; yaratıcı katkıların eser sahipleri tarafından bu ortak amaca yansıtılmasıdır.²⁵⁸ Bu durumda, bir sözlü müzik eseri meydana getirilmesi amaçlanarak bestelenmemiş olan mevcut bir müzik parçasına sonradan bir başkası tarafından söz yazılması hâlinde ortaya çıkan eserin bir işlenme olduğu; söz yazarının da bestekârla birlikte eser sahibi değil, işlenme eserin tek başına sahibi olduğu ifade edilmektedir.²⁵⁹

İsviçre Hukuku'nda birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserin kısımlara ayrılabilmesinin önem taşıdığı hâller, katkıları bağımsız şekilde kullanım hakkının tanınması ve koruma süresinin hesaplanması olmak üzere yalnız iki tanedir.²⁶⁰ Buna göre ilk olarak, aynı Fransız Kanunu'nda öngörüldüğü gibi, aksi eser sahiplerince kararlaştırılarak bağımsız kullanım hakkından önceden feragat edilmiş olmadıkça, birlikte eser sahiplerinden her biri kendisine ait olan bağımsız katkısı, birlikte eserden faydalanılmasına zarar vermemek şartıyla, bağımsız şekilde kullanılabilir (Art. 7 Abs. 4 URG). İkinci ve Fransız Kanunu'ndaki düzenlemeye ek olarak, İsviçre Kanunu uyarınca, bireysel katkıların ayrılabilmesi hâlinde her katkı için fikri hak koruma süresi, ilgili eser sahibinin ölümünden itibaren hesaplanır (Art 30 Abs. 2 URG). Fransız Kanunu'nda ise böyle bir düzenleme yer almadığından, birlikte eser kısımlara ayrılabilir olsa da, koruma süresi her kısım için bağımsız

²⁵⁷ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 4.

²⁵⁸ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 39, par. 6.

²⁵⁹ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 6.

²⁶⁰ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 37, par. 1.

şekilde işlememekte; böyle bir birlikte eserin koruma süresi de hayatta kalan son birlikte eser sahibin ölüm tarihinden itibaren hesaplanmaktadır (Art. L123-2 CPI).²⁶¹

ABD Hukuku da, söz konusu husus bakımından herhangi bir ayrımı benimsemeyen sistemlerden birini oluşturmaktadır. ABD Kanunu'ndaki birlikte eser (*joint work*) tanımı, iki veya daha fazla eser sahibinin katkılarının, bir bütünü ayrılmaz ya da birbirine bağımlı parçaları hâline gelecek şekilde birleşmesini şart koşturur (U.S.C.A. § 101). Buna göre birlikte eserden söz edilebilmesi için, her eser sahibi tarafından oluşturulan katkı, bir romanın veya resmin “ayrılmaz” parçasını oluşturabileceği gibi; bir filmin, operanın veya sözlü müzik eserinin “birbirine bağımlı” parçalarından birini de oluşturabilir.²⁶² Bununla birlikte ABD Hukuku'nda, Fransa ve İsviçre Hukuku'ndakinin aksine, birlikte eserin kısımlara ayrılabilen parçalardan oluşması hâlinde uygulanmak üzere istisnai hükümler mevcut olmayıp, kısımlara ayrılabilir olsun veya olmasın, her birlikte eser aynı uygulamaya tâbi tutulmaktadır. Dolayısıyla, birlikte eserin koruma süresi hesaplanırken, kısımlara ayrılabilir olup olmadığı göz önüne alınmaksızın, Fransız Hukuku'nda olduğu gibi, hayatta kalan son birlikte eser sahibinin ölüm tarihi esas alınır [U.S.C.A. § 302 (b)].

Yine söz konusu ikili ayrımı benimsemeyen Brezilya Kanunu'nun 5. maddesinin VIII. fıkrasının (a) bendinde birlikte eser, iki veya daha fazla eser sahibi tarafından yaratılan tüm eserlere atfedilir şekilde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, buna göre birlikte eser, hem eserdeki katkıların birbirinden ayrılmaz nitelikte olduğu, hem de birbirinden ayrı şekillerde kullanılabildiği durumları kapsamaktadır. Bununla birlikte Kanun'un 15. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, aynı Fransız ve İsviçre Kanunlarındaki gibi, katkısından ayrıca faydalanılabilen her birlikte eser sahibi,

²⁶¹ Goldstein, *International Copyright*, s. 209.

²⁶² H. R., Report No. 94-1476, s. 120.

bağımsız bir eser olarak kendi yaratımını üzerindeki her türlü yetkiyi, birlikte eserin tamamından faydalanılmasına zarar getirmemek şartıyla, haizdir. Ayrıca Kanun'un 42. maddesinde, bir edebi, sanatsal veya ilmi birlikte eserdeki katkıların birbirinden ayrılmaz nitelikte olduğu hâllerde koruma süresinin, en son hayatta kalan eser sahibinin ölüm tarihine göre hesaplanacağı da hükme bağlanmaktadır. Kanun burada birlikte eserin koruma süresinin hesaplanmasında, İsviçre Kanunu'ndaki gibi, ikili bir ayrıma gitmektedir. Buna göre kısımlara ayrılabilen birlikte eserin varlığı hâlinde koruma süresi, her kısım için onu vücuda getiren eser sahibinin ölüm tarihi dikkate alınarak ayrı ayrı hesaplanır.

Çin Kanunu'nun 13. maddesinin 1. fıkrasının ilk cümlesi uyarınca da iki veya daha fazla eser sahibi tarafından birlikte yaratılan eserlerin tamamı birlikte eser olarak kabul edilmektedir. Yine aynı maddenin 2. fıkrasında, kısımlara ayrılabilen ve bu kısımlardan ayrıca faydalanılabilen bir birlikte eser söz konusu olduğunda, her birlikte eser sahibinin kendi yarattığı kısım üzerinde eser sahipliğinden doğan bağımsız haklarının mevcut olduğu; ancak bu hakların, birlikte eserin bütünü üzerindeki haklara zarar verecek şekilde kullanılamayacağı ifade edilmektedir. Kanun'un 21. maddesinin 1. fıkrasında ise, birlikte esere ilişkin koruma süresinin en son hayatta kalan eser sahibinin ölümünden itibaren hesaplanacağı hükme bağlanmaktadır. Başka bir deyişle, Çin Hukuku'nda da, Fransız ve ABD Hukuku'nda olduğu gibi, birlikte eserin kısımlara ayrılabilir olup olmadığına bakılmaksızın, böyle bir eserin koruma süresi sadece hayatta kalan son birlikte eser sahibinin ölüm tarihi esas alınarak hesaplanır.

İspanyol Hukuku'nda ise, iki veya daha fazla eser sahibinin işbirliğinin sonucu olarak ortaya çıkan eser üzerindeki hakların, bu eser sahiplerinin tümüne

birden ait olduğu kabul edilmektedir (Art. 6.1 LPI). Ayrıca İspanyol Kanunu'nda, ABD Kanunu'ndaki gibi, kısımlara ayrılabilen ve ayrılamayan birlikte eserler arasında hiçbir hususta ayırım yapılmamıştır. Buna göre, birlikte eser sahipliğine konu eserin birlikte sahipleri arasındaki anlaşma koşulları uyarınca ve eserin tamamından faydalanılmasına zarar getirmediği sürece, her bir eser sahibinin kendi katkısından, kısımlara ayrılıp ayrılamaması bakımından bir fark gözetilmeksizin, ayrıca faydalanması mümkündür (Art. 6.3 LPI). Yine, birlikte eserin koruma süresi, kısımlara ayrılabilir olsun veya olmasın, hayatta kalan son birlikte eser sahibinin ölüm tarihine göre hesaplanır (Art. 28.1 LPI).

İkili ayrımı benimsemeyen bir diğer ülke olan Meksika'da, Kanun'un 4. maddesinin D. fıkrasının I. bendinde bağımsız eser (*individuales*), “tek bir kişi tarafından yaratılan eser”; buna karşılık II. bendinde ise birlikte eser (*de colaboración*), “iki veya daha fazla eser sahibi tarafından yaratılan eser” şeklinde tanımlanmaktadır. Kanun'un 80. maddesinin 4. fıkrasında ise, her bir eser sahibinin katkısının açıkça tespit edilebilir olması durumunda, her eser sahibinin kendisine ait olan kısım üzerindeki hakları serbestçe kullanılabileceği hükme bağlanmaktadır. Ayrıca Kanun'un 81. maddesinde sözlü müzik eserleri için ayrı bir düzenleme öngörülmektedir. Buna göre, aksi kararlaştırılmış olmadıkça sözlü müzik eseri, edebî kısmın yazarı ile müzik kısmının bestekârına eşit paylarla aittir. Bunlardan her biri kendi kısmı veya eserin bütünü üzerindeki haklarını serbestçe kullanabilir. Ancak eser sahiplerinin sözlü müzik eserinin bütünü üzerindeki hakları tek başlarına kullanmaları, keyfiyetin diğer eser sahibine bildirilmesi, diğer eser sahibinin adının belirtilmesi ve hakların kâr elde etme amacıyla kullanılması hâlinde diğer eser sahibine düşen payın ödenmesi şartlarına bağlanmaktadır.

Rusya Federasyonu Medenî Kanunu’nun 1228. maddesinin 4. fıkrası uyarınca ise birlikte eser, iki veya daha fazla gerçek kişinin yaratıcı çabası ile meydana getirilen entelektüel faaliyetlerin sonucu olarak ele alınmaktadır. Medenî Kanun’un 1258. maddesinin 1. fıkrasında da, birlikte gerçekleştirilen yaratıcı çalışmaları ile bir eseri yaratan kişilerin, bu eser ayrılmaz bir bütün de oluştursa, her biri bağımsız değeri haiz olan kısımlardan da meydana gelse, söz konusu eserin birlikte sahipleri oldukları açıkça ifade edilmektedir. Yine aynı maddenin 2. fıkrasının 3. cümlesinde ise, eserin geri kalanından bağımsız şekilde kullanılmaya elverişli; başka bir deyişle, bağımsız bir değeri haiz olan bir kısmının, aksi birlikte eser sahipleri arasında kararlaştırılmış olmadıkça, o kısmın sahibi tarafından kendi başına kullanılabileceği hükme bağlanmaktadır.

Son olarak, birlikte eser – bağlı eser ayrımının geçerli olmadığı sistemlerden Suudi Arabistan Hukuku’ndaki düzenlemeleri incelemek gerekirse, Kanun’un 1. maddesinde birlikte eserin, “iki veya daha fazla gerçek ya da tüzelkişi tarafından, bunlardan her birinin esere katkısı ayrılabilir olsun ya da olmasın, meydana getirilen eser” olarak tanımlandığı görülmektedir. Kanun’un 6. maddesinin 1. fıkrasına göre de, katkıların birbirinden ayrılamadığı bir birlikte eserin sahipleri, bu eser üzerinde eşit paylarla hak sahibi kılınmakta olup, aksi yazılı şekilde kararlaştırılmış olmadıkça, eser sahiplerinden hiç biri eser sahipliğinden doğan hakları tek başına kullanamaz. Koruma süreleri hakkında ise Kanun’un 19. maddesinin 2. fıkrasında, birlikte eserin kısımlara ayrılabilir olup olmadığına göre bir farklılık gözetilmeyerek, birlikte eserlerin koruma süresinin hayatta kalan son birlikte eser sahibin ölüm tarihinden itibaren hesaplanacağı belirtilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
BİRLİKTE ESERİN VÜCUDA GETİRİLMESİ SURETİYLE
ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİ DOĞURAN
KÜMÜLATİF UNSURLAR

§ 3. BİRDEN FAZLA ESER SAHİBİNİN ESERE KATKISI

I. BİRLİKTE ESER SAHİPLİĞİNİ DOĞURAN KATKI

A. Katkıda Bulunanların Sayısı

Bir eserin birlikte eser niteliğini taşıyabilmesi için o eserin vücuda getirilmesinde en az iki kişinin yaratıcı katkısının bulunması gerekir.²⁶³ Aksi hâlde, eser üzerinde bir kişinin tek başına eser sahipliğinden söz edilir. Bu bağlamda, örneğin bir bilgisayar programının bütünüyle tek bir kişinin fikrî emeği ile vücuda getirilmiş olması hâlinde, Kanun'a göre bir ilim ve edebiyat eseri niteliğini haiz olan bu bilgisayar programı üzerinde bunu yaratan kişinin tek başına eser sahipliği söz konusu olur.²⁶⁴ Bununla birlikte, günümüzde, özellikle geniş çaplı bilgisayar programları tek bir kişi tarafından değil, birkaç programcı grubu ve hatta çok sayıda programcı grubunu bünyesinde çalıştıran birkaç şirketin bir arada çalışması suretiyle yaratılmaktadır.²⁶⁵ İşte, bu şekilde birçok kişinin fikrî emeği ile vücuda gelen ve

²⁶³ Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 85, par. 269; Arslanlı, s. 68, par. 2; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 206; Gökyayla, s. 200.

²⁶⁴ Şener Dalyan, *Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması*, Ankara 2009, s. 94.

²⁶⁵ Dalyan, s. 92, 94.

ayrılmaz bir bütün oluşturan bilgisayar programları üzerinde, bunları yaratan kişilerin birlikte eser sahipliğinden söz edilir.²⁶⁶

B. Katkının Niteliği

a. Genel Açıklama

Bir kişinin bir eserin birlikte sahiplerinden sayılabilmesi, o kişinin esere yaptığı katkının yaratıcı nitelikte olmasına; başka bir deyişle, o kişinin söz konusu esere özelliğini katmasına bağlıdır.²⁶⁷ Yapılan katkı, özel bir bilgi ve yeteneği

²⁶⁶ 23.04.2009 tarihli ve 2009/24/AT sayılı Bilgisayar Programlarının Yasal Korunmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi'nin 2. maddesinin 2. bendinde de, bir grup gerçek kişi tarafından birlikte yaratılan bilgisayar programı üzerindeki münhasır haklara, söz konusu kişilerin birlikte sahip olacağı açıkça hükme bağlanmaktadır.

²⁶⁷ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 197, par. 16; Loewenheim, § 11, s. 181, par. 2; Rehbinder, § 20, s. 100, par. 256; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2, II; Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 4; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 1; s. 168, par. 6; Ayiter, s. 100; Arslanlı, s. 68, par. 2; Öztan, s. 237, par. 8; Bozbel, s. 94; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 206, 208 vd; Gökyayla, s. 201; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A. Amerikan hukuk doktrininde ise bu hususta birbirinden farklı iki temel görüş söz konusudur. Bunlardan ilkinde ve hâkim olan görüşe göre, birden fazla kişinin katkısının birlikte eser oluşturabilmesi ve katkı sahiplerinin birlikte eser sahipliğini kazanabilmesi, söz konusu bireysel katkıların U.S.C.A. § 102 (a) kapsamında fikri hak korumasının konusunu oluşturabilir nitelikte olmasına (*copyrightability of individual contributions*); başka bir deyişle, her katkının fikir vermekten öte, tek başına fikri hak korumasına konu olabilecek şekilde ilgili eser sahibinin orijinal ifade tarzını (özelliğini) yansıtmaya bağlıdır (Paul Goldstein, *Goldstein on Copyright*, Vol. I, 3rd Ed., New York 2015, s. 4:16). İkinci ve azınlık görüşü ise, tarafların işbirliğine dair uygun iradelerinin varlığı hâlinde, birlikte eser sahipliği için esere yapılan her yaratıcı katkının teferruattan fazlasını (*non de minimis*) ifade etmesinin; başka bir deyişle, esere bir kelime veya satırdan fazlasının eklenmiş olmasının yeterli geleceğini savunmaktadır [Melville B. Nimmer & David Nimmer, *Nimmer on Copyright: A Treatise on the Law of Literary, Musical, and Artistic Property, and the Protection of Ideas*, New York 1998, Vol. 1, § 6.07, s. 6-20, 6-23 (Paulette S. Fox, 'Preserving the Collaborative Spirit of American Theater: The Need for a "Joint Authorship Default Rule" in Light of the *Rent* Decision's Unanswered Question', *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, Vol. 19, 2001, s. 507 ve Norbert F. Kugle, 'How Much Does It Take?: Copyrightability

gerektirse bile, katkıda bulunan kişinin özelliğini esere yansıtmaya elverişli olmadığı sürece, söz konusu eser üzerinde bu kişinin birlikte eser sahibi olması sonucunu

as a Minimum Standard for Determining Joint Authorship', *University of Illinois Law Review*, Vol. 199, No. 3, 1991, s. 825'ten naklen)]. Bu yaklaşıma göre, hâlihazırda fikri hak korumasına tâbi bir ürüne yapılan katkı, soyut bir fikir, kavram veya bilgiden ibaret olsa bile, katkıda bulunana birlikte eser sahipliği statüsünü kazandırabilir [Nimmer, § 6.07, s. 6-23 (Jane C. Lee, 'Upstaging the Playwright: The Joint Authorship Entanglement between Dramaturgs and Playwrights', *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal*, Vol. 19, 1998, s. 86'dan naklen)]. Birlikte eser sahipliği iddialarına karşı oldukça katı bir yaklaşım sergileyen ABD Mahkemeleri ise, çoğunlukla ilk yaklaşımı benimsemektedir (Fox, s. 508; Lee, s. 87; Mary LaFrance, 'Authorship, Dominance, and the Captive Collaborator: Preserving the Rights of Joint Authors', *Emory Law Journal*, Vol. 50, 2001, s. 196-197; ör. *Ashton-Tate Corporation v. Richard ROSS; Bravo Technologies, Inc.*, United States Court of Appeals Ninth Circuit, 1990, 916 F.2d 516, s. 521; *Alice Childress v. Clarice Taylor, Paul B. Berkowsky, the Moms Company, and Ben Caldwell*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1991, 945 F.2d 500, s. 506-507; *Karen L. Erickson v. Trinity Theatre, Inc.*, United States Court of Appeals Seventh Circuit, 1994, 13 F.3d 1061, s. 1061, 1070-1071; *Jefri Aalmuhammed v. Spike Lee; Forty Acres and a Mule Filmworks, Inc.; By any Means Necessary Cinema, Inc.; Warner Brothers; Victor Company of Japan Limited; Largo International N.V.; Largo Entertainment, Inc.; JCV Entertainment, Inc.*, United States Court of Appeals Ninth Circuit, 1999, 202 F.3d 1227, s. 1231). Nitekim, ABD Kanunu uyarınca da fikirler, yöntemler, cerrahi usulleri, kavramlar ve keşifler fikri hak korumasından yoksun olup [U.S.C.A. § 102(b)], buna birlikte eser sahipliği bakımından bir istisna da getirilmediğinden, eser sahipliği için aranan eserin fikri hak korumasına konu olacak nitelik taşıması şartı, birlikte eser sahipliğinin kazanılabilmesi için esere sağlanan katkı bakımından da aranmalıdır (Brady, s. 284-285, 296; Kugele, s. 836). Buna karşılık, sadece fikir ve sürekli olarak talimat verilmesi şeklindeki katkının birlikte eser sahipliği için yeterli olduğunu (ör. *Community for Creative Non-Violence v. James Earl REID*, Supreme Court of the United States, 1989, 490 U.S. 730, s. 731-732, 753) ve hatta iki farklı görüşün bir birleşiminden oluşan karma bir yaklaşımı benimseyen bazı mahkeme kararları da mevcut olup, mahkemeler arasındaki bu çelişkili uygulama hukukî belirlilik ve öngörülebilirlik bakımından sakınca yaratmaktadır (Kugele, s. 809, 828 vd.). Bununla birlikte bazı yazarlar da, birlikte eser sahipliği için esere yapılan tek başına fikri hak korumasının konusunu oluşturabilir nitelikteki yaratıcı katkının (*copyrightability of individual contributions*) teferruatları fazlasını (*non de minimis*) ifade etmesi şartının arandığı karma bir sistemin uygulanması gerektiğini ileri sürmektedir (Faye Buckalew, 'Joint Authorship in the Second Circuit: A Critique of the Law in the Second Circuit Following *Childress v. Taylor* and as Exemplified in *Thomson v. Larson*', *Brooklyn Law Review*, Vol. 64, No. 2, 1998, s. 580-581).

doğurmaz.²⁶⁸ Bu durumda kural olarak, esere herhangi bir yaratıcı katkı sağlamayan kişilerden özellikle fikir veren, sipariş veren, yapımcı,²⁶⁹ çalıştıran ve bağlayıcı talimatları yerine getirerek eserin yaratımına katkıda bulunan yardımcı kişi, birlikte eser sahibi değildir.²⁷⁰

b. Fikir Veren Durumu

Birlikte eser sahipliğinin söz konusu olabilmesi için katkı, eserin içeriğine veya formuna (şekline);²⁷¹ başka bir deyişle, fikrin ifade veya tezahür biçimine bizzat yapılmış olmalıdır.²⁷² Bu durumda henüz vücut bulmamış fikirlerin fikri hak koruması dışında kalması dolayısıyla (TRIPS Anlaşması m. 9/2; WIPO Telif Hakları Andlaşması m. 2),²⁷³ bir kişi tarafından eserin meydana getirilmesine ilişkin ilham, fikir veya tavsiye verilmesi, bu kişiye birlikte eser sahibi sıfatı kazandırmaz.²⁷⁴ Bir

²⁶⁸ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 186-187. Birlikte eser sahipliği için esere yapılması gereken katkının yaratıcı nitelikte olması gerektiğini işaret etmek üzere Çin Kanunu'nun 13. maddesinin 1. fıkrasının 2. cümlesinde, eserin yaratımına katılmamış olan hiç kimsenin birlikte eser sahipliği iddiasında bulunamayacağı açıkça hükme bağlanmaktadır.

²⁶⁹ Yapımcının sinema eseri dışındaki eser türleri bakımından birlikte eser sahipliği statüsünü kazanması, esere yaratıcı katkıda bulunmuş olmasına bağlıdır. Sinema eserleri söz konusu olduğunda ise yapımcı, esere yaratıcı katkıda bulunsa da, bulunmasa da Türk Hukuku'nda ne eser sahipliği, ne de birlikte eser sahipliği statüsünü kazanabilir. Sinema eserlerinde yapımcının durumuna ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 3, s. 111 vd.

²⁷⁰ Dreier/Schulze, § 8, s. 168, par. 7.

²⁷¹ Özelliğin sadece şekil veya sadece içerikte aranmaması; özelliğin mevcut olup olmadığının tespitinde, somut eserin oluşumunda bunlardan ön planda olanın esas alınması gerekir (Ateş, *Eser*, s. 83-84).

²⁷² Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 147, par. 3; Rehbinder, § 20, s. 100, par. 256; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A; *Darryl Neudorf v. Netzwerk Productions Ltd.*, Supreme Court of British Columbia, [2000] R.P.C. 935, s. 943, 946.

²⁷³ Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 367.

²⁷⁴ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 147, par. 3; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 197, par. 16; Loewenheim, § 11, s. 182, par.2; Rehbinder, § 20, s. 100, par. 256; Schack, § 10, s. 154, par. 282;

başka ifadeyle, bir kişi tarafından verilen artistik fikir, gerçekleşme alanına girmediği sürece hukukî korumadan faydalanamayacağı için,²⁷⁵ bu fikir bir başkası tarafından somutlaştırıldığı takdirde, fikri verenin bu fikri somutlaştırarak FSEK kapsamında bir eser yaratan kişiyle birlikte eser sahipliğinden söz edilemez. Dolayısıyla, bir kişi tarafından eserin ifade biçimine esaslı katkıda bulunulmaksızın eseri yaratana verilen orijinal bir fikir, yaratıcı katkı olarak değil, salt bir tavsiye niteliğinde kabul edilir.²⁷⁶

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, örneğin bir kişinin hayat hikâyesini bir senaryo yazarına anlatması, o kişinin yazılan senaryo üzerinde senarist ile birlikte eser sahipliğini kazanması için gerekli olan yaratıcı katkıyı oluşturmaz.²⁷⁷ Her şeyi ile tamamlanmış bir müzik eserinin icra edilmesine veya yorumlanmasına yapılan katkı da, eser için önemli, orijinal ve yetenek gerektiren bir katkı olsa bile, bu katkıyı sağlayan kişiye müzik eserinin birlikte sahibi sıfatını yine kazandırmaz; çünkü kişiyi eserin birlikte sahibi yapan, müzik eserinin yaratımına doğrudan sağlanan katkıdır.²⁷⁸ Aynı şekilde bir piyesin meydana getirilmesine değil de, yalnız oynanma tarzına ve teatral temsiline yapılan katkı da bu eserin birlikte sahibi sayılmak için yeterli

Dreier/Schulze, § 8, s. 168, par. 7; Hubmann, § 20, s. 112, par. II/1; Rosengart, s. 264; Zemer, *Authorship*, s. 192-193; Charlotte Waelde, Graeme Laurie, Abbe Brown, Smita Kheria & Jane Cornwell, *Contemporary Intellectual Property – Law and Policy*, 3rd Ed., Oxford 2014, s. 87, par. 3.9; Ayiter, s. 100; Öztan, s. 237, par. 8-a, s. 260; Belgesay, s. 39, par. 3; Bozbel, s. 94; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 210; Gökyayla, s. 201; Doğrul, s. 132; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A.

²⁷⁵ Turgut Sengir, 'Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yönünden Gerçekleştirilmesi Amacıyla Verilen Artistik Fikir', *Batider: Ankara Üniversitesi Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 6, S. 4, 1972, s. 709.

²⁷⁶ Hubmann, § 20, s. 112, par. II/1.

²⁷⁷ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72.

²⁷⁸ *Hadley and Others v. Kemp and Another*, High Court of Justice (Chancery Division), [1999] E.M.L.R. 589, s. 643, 645-648.

değildir.²⁷⁹ Buna ek olarak, piyesi kaleme alan kişinin fikir alışverişi yaptığı, sahnelerin yazımında eleştirilerini göz önünde bulundurduğu ve fakat eserin tek satırını bile kendisi yazmamış olan kişi de, eserin meydana gelmesindeki katkısına rağmen, bu katkı fikir vermekten öteye geçmediği için edebiyat eserinin birlikte sahibi değildir.²⁸⁰

c. Sipariş Veren Durumu

Bir eser sipariş sözleşmesinde sipariş veren (işsahibi) kural olarak, eser sahibi (yüklenici) tarafından vücuda getirilen eserin birlikte sahibi olmaz.²⁸¹ Şöyle ki, sipariş verenin ısmarladığı esere yönelik istekleri veya az ya da çok kesinlik taşıyan talimatları, eserin ifade biçimine doğrudan yapılan bir katkıyı oluşturmadığından, bu kişinin özelliği arka planda kalmaktadır.²⁸² Burada sipariş veren, eserin yaratılmasının ardından esere ilişkin mali hakların eser sahibi ile aralarında nitelikli yazılı şekilde yapılacak bir sözleşme ile kendisine devredilmesi (FSEK m. 52) sonucu, sadece mali hakları münhasıran kullanma yetkisini elde eder. Dolayısıyla, örneğin sözleşme ilişkisi sebebiyle hazırlanan bir veritabanının kategorilerine ve içeriğine dair taraflar arasında görüşmeler yapılmış ve veritabanını oluşturacak kişiye, karşı tarafça bazı fikirler verilmiş olsa da, veritabanının yaratımına bundan başka katkı sağlamamış olan karşı taraf eserin birlikte sahibi olmayıp, eser sahibi tek

²⁷⁹ *Brighton v. Jones*, High Court of Justice (Chancery Division), [2005] F.S.R. 16, s. 311, par. 56.

²⁸⁰ *Wiseman v. George Weidenfeld & Nicolson Ltd. and Donaldson*, High Court of Justice (Chancery Division), [1985] F.S.R. 525, s. 530, 532.

²⁸¹ Dreier/Schulze, § 8, s. 168, par. 7; Hubmann, § 20, s. 112, par. II/1; Öztan, s. 238, par. 8-a; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 211.

²⁸² Hubmann, § 20, s. 112, par. II/1.

başına veritabanını oluşturan kişidir.²⁸³ Nitekim, esere yapılan katkının yalnız eser sahibine verilen fikir veya tavsiyelerden ibaret olması hâlinde eser sahibinin bu fikir ve tavsiyeleri kabul veya reddetme özgürlüğü de söz konusudur.²⁸⁴

Bir eserin yaratılmasına fiili olarak yaratıcı katkıda bulunmadan, vekâlet veya eser sözleşmesi çerçevesinde eser sahibine fikir verenler de, ısmarladığı bir eser için eser sahibine, eserin esasını az ya da çok ölçüde etkileyen talimat veren kişiler gibi, vücuda getirilen esere yaratıcı katkıda bulunmuş sayılmazlar.²⁸⁵ Buna karşılık, eser sipariş edenin eserin yaratımına katılımının salt fikir ve talimat vermekten öteye geçmesi, örneğin bir tabloda kullanılacak motifleri bizzat çizmesi hâlinde, bu kişinin meydana gelen eserin birlikte sahibi olması sonucu doğar.²⁸⁶

d. Yardımcı Kişinin Durumu

Bir eserin yaratım sürecine birden fazla kişinin dâhil olduğu durumlarda eser sahipliği belirlenirken, bu eserin meydana getirilmesinde belirleyici ve yaratıcı etkinin kim veya kimlerden kaynaklandığının tespiti önem taşır.²⁸⁷ Bu bağlamda, bir başkasının bağlayıcı talimatları doğrultusunda icrada bulunan ve kendi yaratıcı çalışması için herhangi bir hareket özgürlüğü ve esere özelliğini katma imkânı bulunmayan kişiler eser sahibi değil, yardımcı kişi olarak kabul edilir.²⁸⁸ Eserin

²⁸³ *Robin Ray v. Classic FM Plc.*, High Court of Justice (Chancery Division), [1998] E.C.C. 488, s. 501, par. 28; s. 502, par. 29-31.

²⁸⁴ *Neudorf v. Netzwerk Productions Ltd.*, s. 943.

²⁸⁵ Rehbinden, § 20, s. 100, par. 256; Schack, § 10, s. 154, par. 282; Ayiter, s. 100; Bozbel, s. 94; Sengir, s. 714; Gökyayla, s. 202.

²⁸⁶ Ayiter, s. 101.

²⁸⁷ Şafak Parlak Börü, *Fotoğraf Üzerindeki Haklar*, Ankara 2013, s. 234.

²⁸⁸ Rehbinden, § 20, s. 101, par. 257; Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 4; Dreier/Schulze, § 8, s. 168, par. 7; Hubmann, § 20, s. 113, par. II/2.

yaratım sürecinde eser sahibinin talimatlarıyla bağı olan yardımcı kişi, esere özelliğini yansıtamadığından, ortaya çıkarılan eser üzerinde birlikte eser sahipliği statüsünü de kazanamaz.²⁸⁹ Bunun sebebi, yardımcı kişinin eserin meydana gelmesinde gösterdiği çabanın, yaratıcı bir çaba olmayıp yaratıcı çabaya bağımlı şekilde ortaya çıkmasıdır.²⁹⁰ Hâlbuki daha önce de ifade edildiği gibi, bir kişinin esere sağladığı fikri hak korumasına elverişli olmayan; başka bir deyişle yaratıcı olmayan katkılar, birlikte eser sahipliği için yeterli değildir.²⁹¹ Bu durumda bir eserin yapımına sadece yardım edilmesi, yardım eden yönünden birlikte eser sahipliği sonucunu doğurmaz.²⁹²

Nitekim, Kanun'da da, bir eserin meydana getirilmesinde yapılan teknik hizmetlerin ve teferruata ait yardımların, “*iştirake esas teşkil etmeyeceği*” açıkça düzenlenmektedir (FSEK m. 10/III).²⁹³ Buna göre, bir eserin vücuda getirilmesinde teknik hizmet ve teferruata ait yardımdan öte bir katkı sağlamayan yardımcı kişilerin birlikte eser sahipliği statüsünü kazanması söz konusu olamaz.²⁹⁴ Yardımcı kişinin, örneğin literatür taraması yaparak, materyal toplayarak ve değerlendirilebilmesi için bu materyali standardize ederek yaratıcı çabaya yaptıkları yaratıcı olmayan katkıları,

²⁸⁹ Hubmann, § 20, s. 113, par. II/2; Doğrul, s. 134.

²⁹⁰ Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K.

²⁹¹ Loewenheim, § 11, s. 181, par. 2.

²⁹² Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 147, par. 3; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 197, par. 16; Loewenheim, § 11, s. 182, par. 2; Schack, § 10, s. 154, par. 282; Hubmann, § 20, s. 112, par. II; Ayiter, s. 100; Yarsuvat, s. 85; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 186; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A; Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K.

²⁹³ Söz konusu hususu benzer şekilde açıkça hükme bağlayan Brezilya Kanunu'nun 15. maddesinin 2. fıkrasına göre de, edebi, sanatsal veya ilmi bir eserin yaratımında eseri gözden geçirmek, güncelleştirmek, eserin yayımını veya sunumunu denetlemek ya da idare etmek suretiyle eser sahibine sadece yardımda bulunan bir kimse, birlikte eser sahibi olarak kabul edilmez.

²⁹⁴ Belgesay, s. 39, par. 3.

onların birlikte eser sahibi sayılmasını sağlamaz.²⁹⁵ Bir kimsenin, eserdeki fikirlere, tertibe ve tasnife herhangi bir etkisi olmaksızın eserin ifadesinde düzeltmeler yaparak yayıma hazırlama şeklindeki redaksiyon faaliyeti veya editörlük çalışması da, bu kişinin eserin birlikte sahibi olması sonucunu doğurmaz.²⁹⁶ Bir asistanın yazılan bir ilmî eserin dizinini, kısaltmalar cetvelini, kaynakçasını, içindekiler kısmını hazırlaması, dipnotları işlemesi, bu eser için materyal toplaması da asistana, eseri kaleme alan kişi ile birlikte eser sahipliği statüsü kazandırmaz.²⁹⁷ Benzer biçimde, bir mimari projenin yaratım aşamasında ozalitleri temin eden, ölçümler yapan, fotoğraflar çeken, hazırlanan projeyi çoğaltan ve projeye ilişkin yazışmaları yürüten kişiler, fikrî bir emek sarf etmediklerinden, projenin sahipleri arasında yer almazlar.²⁹⁸ Bir mimarlık projesinin mekanik, statik ve elektrik tesisatlarını hazırlayan mühendislerin gerçekleştirdiği faaliyet de, teknik hizmet kapsamında olup bu kişilere söz konusu ilim ve edebiyat eseri üzerinde birlikte eser sahipliği statüsünü kazandırmaz.²⁹⁹

Bilgisayar programlarında ise yaratıcı katkı, dolayısıyla da eser sahipliği, programın kodlarını yazan kişi veya kişilere ait olup, bu faaliyet dışında kalan bilgisayar programının geliştirilmesine teknik destekte bulunulması, hataların belirlenmesine yönelik testlerin yapılması bunların raporlanması veya donanıma ilişkin teknik destek sağlanması gibi faaliyetler, bu faaliyetleri gerçekleştiren kişileri

²⁹⁵ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 197, par. 16; Schack, § 10, s. 154, par. 282; Ayiter, s. 101; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72; Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K.

²⁹⁶ Belgesay, s. 39, par. 3; Y.11.H.D. 22.01.2004 T. 2003/6239 E. 2004/568 K.; Y.11.H.D. 19.02.2007 T. 2005/14824 E. 2007/3033 K.

²⁹⁷ Rehbinden, § 20, s. 101, par. 257; Hubmann, § 20, s. 113, par. II/2; Öztan, s. 238, par. 8-b.

²⁹⁸ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 187-188.

²⁹⁹ Doğrul, s. 114.

bilgisayar programının birlikte sahipleri hâline getirmez.³⁰⁰ Özellikle yazılımları test ederek hataları bulan kişinin faaliyeti, her ne kadar programcının işini oldukça kolaylaştırması, ona zaman kazandırması ve bilgisayar programının iyileştirilmesine katkı sağlaması bakımından büyük önemi haiz olsa da, test eden kişinin bu faaliyeti gerçekleştirirken kullandığı beceri ile harcadığı zaman ve çaba eser sahipliğine esas oluşturmadığından, bu kişinin yazılım üzerinde programcı ile birlikte eser sahipliğinden söz edilmez.³⁰¹

Eserin yaratımındaki mekanik faaliyetleri ya da kesin talimatlar dâhilindeki çalışmaları gerçekleştiren kişi veya kişiler de, eserin birlikte sahipleri arasında sayılmaz.³⁰² Bunun sonucu olarak, bir eseri tespit eden herkes de, o eserin sahibi veya birlikte sahibi sıfatını kazanamaz.³⁰³ Örneğin, başkasının dikte ettiği ifadeleri (sözlü bir ilim ve edebiyat eserini) yazıya dökmek veya hâlihazırda yazılı olan bir makalenin düzeltmelerini yapmak ya da müsveddelerini daktilo etmek veya çizimleri bilgisayar ortamına aktarmak gibi faaliyetler, esere özellik katacak nitelikte olmayan, sadece yardımcı nitelikteki katkılardandır.³⁰⁴ Dolayısıyla bir kişi, sekreterine dikte ettirdiği eserin tek başına sahibi olup, eseri daktilo eden sekreterin birlikte eser sahipliğinden söz edilmez.³⁰⁵ Nitekim, burada eserin tespiti, eser sahibinin otoritesi altında gerçekleştirilmekte ve dolayısıyla eser sahipliği de eserin tespitinden önce

³⁰⁰ Dalyan, s. 98.

³⁰¹ *Fylde Microsystems Ltd. v. Key Radio Systems Ltd.*, High Court of Justice (Chancery Division), [1998] F.S.R. 449, s. 457, 460.

³⁰² Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 197, par. 16.

³⁰³ Brady, s. 292-293.

³⁰⁴ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 186; Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K.; Y.11.H.D. 26.02.2007 T. 2006/208 E. 2007/3554 K.

³⁰⁵ Waelde/Laurie/Brown/Kheria/Cornwell, s. 90, par. 3.13.

doğmaktadır.³⁰⁶ Sonuç olarak, hiçbir şekilde kendi otoritesi veya kontrolü olmaksızın harfi harfine eserin tespiti gerçekteşiren bir sekreterin, eserin ifade tarzına katkıda bulunduğu ve eser sahibi olduğu düşünülemez.³⁰⁷ Bir maden döküm ustasının, heykeltıraşın hazırladığı alçı kalıptan bronz heykel üretmesinde de durum böyledir.³⁰⁸ Aynı şekilde bir yardımcı kişinin, heykeltıraşın yapacağı bir bronz heykel için verdiği talimata uygun şekilde alçı kalıbı hazırlaması ya da taş bloku yontması hâllerinde de, sözü geçen faaliyetleri sebebiyle bu kişinin heykeltıraşla birlikte eser sahipliği doğmuş olmaz.³⁰⁹ Yine bir fotoğraf çekiminde fotoğrafçı ile beraber asistanının da yer alması hâlinde, asistanın yaratıcı katkısı söz konusu olmaksızın eserin tespiti münhasıran fotoğrafçının talimatı çerçevesinde gerçekleştirilen hazırlık çalışmalarının ardından yapıldığında, deklanşöre basan asistan olsa bile, bu faaliyetler fotoğrafçının tek başına eser sahipliğiyle sonuçlanır.³¹⁰ Benzer şekilde bir teknik ressamın veya mimarın, başka bir mimar tarafından enine boyuna verilen talimatlara göre çizdiği projede de birlikte eser sahipliği söz konusu olmaz.³¹¹ Hiç kuşkusuz, bu sonuca varılabilmesi için talimat veren mimar, yalnız projenin içeriğini değil, soyut içerikle ilgili olduğu ölçüde projenin alacağı şekli, başka bir deyişle projenin dizaynını da kesin bir şekilde belirlemiş olmalıdır.³¹² Hâl böyle olunca, verilen talimatların sözlü olması bile yeterlidir.³¹³ Buna karşılık çizimlerin, talimatlar doğrultusunda çalışan teknik

³⁰⁶ Brady, s. 293.

³⁰⁷ *Neudorf v. Netzwerk Productions Ltd.*, s. 943.

³⁰⁸ Reh binder, § 20, s. 101, par. 257.

³⁰⁹ Ayiter, s. 101; Öztan, s. 238, par. 8-b.

³¹⁰ Parlak Börü, s. 234-236.

³¹¹ Reh binder, § 20, s. 101, par. 257; Hubmann, § 20, s. 113, par. II/2.

³¹² Reh binder, § 20, s. 101, par. 257; Hubmann, § 20, s. 113, par. II/2.

³¹³ Hubmann, § 20, s. 113, par. II/2.

ressamın da özelliğini taşıması hâlinde, bu kişinin talimatları veren mimar ile birlikte eser sahipliğinden söz edilebilir.³¹⁴

Yukarıda açıklanan hususun daha net anlaşılabilmesi için ellerini kaybetmiş olan bir heykeltıraş ile yine aynı durumdaki bir mimarın mesleklerini sürdürebilmek amacıyla kendilerine birer yardımcı buldukları; buna göre, heykeltıraş ile mimar yaratılacak esere ilişkin talimat verirken, yardımcıların da eserleri somutlaştıracak bedensel çalışmayı yaptığı varsayıldığında; burada yaratılan eserlerin sahiplerinin tespitinin, yaratıcı faaliyeti gerçek anlamda kimin gerçekleştirdiğine bakılarak yapılması gerekir.³¹⁵ Bize göre, buradaki iki durumda birbirinden farklı sonuçlara varılabilir.³¹⁶ Öncelikle ellerini kaybetmiş olan heykeltıraşın durumu ele alınacak olursa; hiç kuşkusuz burada heykeltıraşın kendisi değil, onun talimatları ile bir heykel vücuda getiren yardımcısı eserin tek başına sahibi olur. Nitekim, niteliği gereği heykelin meydana getirilmesindeki yaratıcı faaliyeti, bu heykelin yontulması oluşturur ve bu faaliyet ancak, gerçek bir kişinin yeteneği ve uzuvlarını kullanması

³¹⁴ *Cala Homes (South) Limited and Others v. Alfred McAlpine Homes East Limited*, High Court of Justice (Chancery Division), [1995] F.S.R. 818, s. 835 (Kararda, bir çizimin eser sahibi belirlenirken yalnız kalemi kullanan kişinin kim olduğunun dikkate alınmasının, eser sahipliğine dair oldukça dar bir yaklaşımı yansıttığı ifade edilmektedir. Buna göre, bir çizimde fikri hak korumasının konusu, bir kâğıda çizgiler çizme yeteneğinden fazlası olup, çizgilerin yanında bu çizgilerin somutlaştırdığı fikirleri yaratma, seçme veya derlemeye ilişkin yetenek ve çaba da korunmaktadır. Bu sebeple verilen detaylı talimatlar doğrultusunda meydana getirilmiş bir çizim söz konusu olduğunda, sadece mekanik bir faaliyet ile tespiti gerçekleştiren kişinin tek başına eser sahibi olduğunun peşinen kabulü, isabetli değildir).

³¹⁵ Sengir, s. 714.

³¹⁶ Aksi görüş için bkz. Sengir, s. 714 (Yazar, hem heykeltıraşın, hem de mimarın eser sahibi olduğunu; yardımcı kişilerin ise, aralarında aksi kararlaştırılmış olmadıkça, çalışmalarının karşılığı olan ücretten başka bir şeyi talep hakları olmadığını ifade etmektedir. Biz bu görüşe, projenin içeriğini ve şeklini tamamen tek başına belirlemiş olması kaydıyla, yalnız mimar yönünden katılıyoruz. Buna karşılık, aynı görüşün heykeltıraş bakımından da kabulü, yaratma gerçeği ilkesiyle hiçbir şekilde bağdaşmamaktadır).

suretiyle gerekleŖebilir. Somut durumda da yaratıcı faaliyeti gerekleŖtiren, aslında tek başına heykeltıraşın yardımcısı olduğundan, bu kişi meydana getirdiği güzel sanat eserinin tek başına sahibidir. Heykeltıraş ise, yalnız gerekleŖtirilmesi amacıyla verdiği fikrin sahibi olup, bu kişi eser sahipliği veya birlikte eser sahipliği statüsünü kazanamaz. Buna karşılık, ikinci durumdaki ellerini kaybetmiş olan mimar yönünden varılacak sonuç farklıdır. şöyle ki, yardımcı kişinin bir projeyi kendisine hiçbir yaratıcı faaliyet alanı bırakılmaksızın, mimarın kesin talimatları çerçevesinde çizmesi hâlinde ortaya çıkan ilim ve edebiyat eseri niteliğindeki projenin eser sahibi, yardımcının kendisi değil, mimardır.³¹⁷ Burada yapılan iş her ne kadar belli bir bilgi ve beceriyi gerektiriyor olsa da, aynı talimatlar doğrultusunda çalışacak başka bir yardımcı kişinin çizeceği projenin de bu projeye denk olacağı gerçeği karşısında yaratıcı faaliyeti gerekleŖtiren kişi, artık fikir veya ilham vermenin çok ötesine geçmiş olan mimardır. Mimarın yardımcısının faaliyeti ise yalnız teknik nitelik taşıdığından, bu kişinin söz konusu projenin eser sahibi ya da birlikte eser sahibi olduğundan söz edilemez.

e. Eseri Tashih Edenin Durumu

Bitmiş bir çalışma üzerinde yapılan düzeltmeler, değişiklikler, eklemeler, birlikte eser sahipliği ihtimalini zayıflatan bir durum olmakla birlikte, bunu genellemek, kanımızca doğru değildir. Örneğin güzel sanat eseri niteliğindeki bir mimari yapının restore edilmesi hâlinde, eserin fiziki ve sanatsal bakımdan aslına uygun şekilde onarılmasını sağlayacak bilimsel yöntemler ve teknikler kullanılması suretiyle gerekleŖtirilen bir faaliyet söz konusu olduğundan, restorasyon sonucunda

³¹⁷ Rosengart, s. 264.

eserde sanatsal açıdan bir değişiklik meydana getirilmemekte; dolayısıyla da bu işlemi yapan kişi veya kişiler, mimari eserin birlikte eser sahipleri hâline gelmemektedir.³¹⁸ Buna karşılık mimar, ressam, heykeltıraş gibi sanatçılar tarafından güzel sanat eseri niteliğindeki mimari yapı, resim veya heykel üzerinde yapılan değişikliğin, bu sanatçıların özelliğini içermesi hâlinde, değişikliğe uğrayan eserin artık birlikte eser niteliğini taşıdığından söz edilebilir.³¹⁹ Yine, güzel sanat eseri olarak korunan; dolayısıyla, estetik değere sahip bir fotoğraf, fotoğrafçı tarafından çekildikten sonra, fotoğrafçının bilgisi dâhilinde bir başka kişi tarafından bilgisayar programı marifetiyle özgün bir şekilde değiştirilir ve sonuçta ortaya çıkan eser farklı bir estetik algı yaratırsa, nihai eser üzerinde bu iki kişinin birlikte eser sahipliğinden söz edilebilir. Yalnız burada, ilk örnekten farklı olarak, yaratıcı katkı dijital ortamda yapıldığı için, biri fotoğrafçının çektiği fotoğraf, diğeri ise fotoğrafın üzerinde değişiklikler yapılmış hâli olmak üzere aslında iki ayrı eser mevcuttur. Fotoğrafçı çektiği fotoğrafın tek başına sahibi iken; birlikte eser sahipliğine konu olan eser, sadece bu fotoğrafın üzerinde değişiklikler yapılmış hâlidir. Dolayısıyla, bitmiş bir çalışmaya yeni bir eser sahibi tarafından yapılan yaratıcı katkı da, duruma göre farklı sonuçlar doğurur. Örneğin ilk örnekteki gibi bir güzel sanat eserinin orijinaline yapılan yaratıcı katkı, kişiyi eser sahipleri birliğine dâhil edebilirken; bir ders kitabına yapılan katkı yoluyla birliğe dâhil olma, geçmiş baskılar için değil, eserin bu yeni katkıyı içeren hâli için söz konusu olur. Buna göre bir kitabın yeni baskısında eser sahipleri birliğine başka eser sahiplerinin katılması, hiç kuşkusuz mümkündür

³¹⁸ Levent Yavuz, Türkay Alica & Fethi Merdivan, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu – 1. Cilt (1-47. Maddeler)*, Ankara 2013, s. 195.

³¹⁹ Yavuz/Alica/Merdivan, s. 194; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 129.

(TBK m. 632); ancak bu durum, kitabın yeni versiyonu üzerinde bu kişilerle yeni bir birlikte eser sahipliğine sebep olur.

f. Eserinden İktibas Yapılan Eser Sahibinin Durumu

Bir kişinin, eserini tek başına meydana getirirken iktibas serbestisi (FSEK m. 35) kapsamında başka bir eserden yararlanması veya bir işleme ya da derleme eser meydana getirmesi hâlinde, asıl eserlerin sahipleri bu kişinin vücuda getirdiği esere bizzat yaratıcı katkıları bulunmadığından, bu kişi eserin tek başına sahibi olur.³²⁰ Dolayısıyla örneğin, kaleme aldığı kitabında başka yazarların kendisinden önce ortaya koyduğu ilim eserlerinden faydalanan bir hukukçunun bu eseri üzerinde, faydalandığı eserlerin sahiplerinin ne birlikte eser sahipliği, ne de herhangi bir hak sahipliği söz konusu olabilir.³²¹

g. Hayalet Yazarın ve Kendisine Hediye Yazarlık Verilen Kişinin Durumu

Bir eser sahibinin tek başına yarattığı eseri üzerinde bir başka kişiye sözleşme ile birlikte eser sahipliği statüsü kazandırması söz konusu olamaz.³²² Esere özelliğini katmamış bazı kişiler eser sahibi olarak gösterilse ve bu kişiler eser sahipliğine ilişkin karinelere (FSEK m. 11-12) yararlansa bile, bu karineler adî nitelikte olduğundan, bunların aksi her türlü delille kanıtlanarak gerçek eser sahibinin veya sahiplerinin tespiti her zaman istenebilir (FSEK m. 15/III). Bu kapsamda hayalet

³²⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 187, 207.

³²¹ Sengir, s. 711.

³²² Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 206.

yazarlık (*ghost authorship*)³²³ ile hediye yazarlık (*gift authorship*),³²⁴ gerçek olmayan eser sahipliğine³²⁵ ilişkin özellikle değinilmesi gereken iki yaygın kavramdır.

Bir hayalet yazar (*ghostwriter*) ile eserde ismi belirtilen kişi arasında kural olarak birlikte eser sahipliği yoktur.³²⁶ Burada hayalet yazar, bağımsız şekilde çalışarak veya bir kimsenin biyografisini yazarken, bu kişinin fikirlerini, kendi hayatına dair anlattıklarını ya da hazırlık taslaklarını kullanarak eseri meydana getirdiği takdirde, tek başına bu eserin gerçek sahibi olur.³²⁷ Nitekim, söz konusu hâllerde eserde ismi belirtilen kişi, esere özelliğini katmamakta, yalnız hayalet yazarın eseri yaratmasına vesile olmaktadır.³²⁸ Eser üzerinde ismi belirtilen kişinin hayalet yazar ile birlikte eser sahibi olması ise, ancak eserin yaratımına yaratıcı katkıda bulunması hâlinde mümkün olur.³²⁹ Dolayısıyla, eseri bir hayalet yazarın

³²³ **Hayalet/gölge/gizli veya görünmez yazarlık (*ghost authorship*)**, bir başkasının adına ve hesabına yazı yazmayı meslek edinmiş yazarların durumunu ifade etmekte olup, adına ve hesabına yazı yazılan kişinin gerçek olmayan eser sahipliğine sebep olmaktadır (Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 141). Hayalet yazarlık, eserin dikte ettirilmesi hâlinde tamamen farklıdır. Şöyle ki, eserin dikte ettirilmesi hâlinde eseri dikte ettiren kişi eser sahibi iken, eseri yazıya döken kişinin ise eser sahipliği veya birlikte eser sahipliği söz konusu değildir. Buna karşılık, hayalet yazarlıkta eserin gerçek sahibi hayalet yazar olmasına rağmen, eserin üzerinde eser sahibi olarak bir başkasının; başka bir ifadeyle, gerçek olmayan eser sahibinin ismi yer almaktadır.

³²⁴ **Hediye/onursal/ikram yazarlık veya hatıra yazarlığı (*honorary/gift/guest authorship*)**, bir eserin vücuda gelmesinde herhangi bir yaratıcı katkıda bulunmamış olan kişi veya kişilerin de adına eser sahibi olarak o eserde yer verilmesi suretiyle ortaya çıkan, gerçek olmayan bir eser sahipliği şeklindedir (Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 144).

³²⁵ **Gerçek olmayan eser sahipliği**, bir eseri bizzat vücuda getirenin (gerçek eser sahibinin) değil de, bu eseri bizzat vücuda getirmemiş bir kişinin görünürde eser sahibi olması veya eser sahipliği sıfatını suni bir şekilde kazanmasını ifade etmektedir (Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 140).

³²⁶ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 9.

³²⁷ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 9.

³²⁸ Öztan, s. 237, par. 7.

³²⁹ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 9; Öztan, s. 237, par. 7.

meydana getirdiği hiçbir durumda, eserde adı belirtilen kişinin tek başına eser sahipliği söz konusu olamaz.

Hediye yazarlık (*gift authorship*) hâlinde de, örneğin bir kişinin yazdığı makalesinde kendi adı ile birlikte saygı veya nezaket göstergesi olarak hocasının da adını belirtmesi durumunda, esasen ortada birlikte eser sahipliği bulunmamaktadır.³³⁰ Burada esere yaratıcı katkıda bulunmayan kişinin, isminin eser üzerinde belirtilmesinin sonucu olarak FSEK m. 11/I'de yer alan eser sahipliği karinesi uyarınca eserin birlikte sahiplerinden biri sayılması söz konusudur; ancak, bu adi karinenin aksinin her türlü delille ispatı her zaman mümkündür.

h. Çalıştırmanın Durumu

Çalışanların (memur, hizmetli ve işçilerin) işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerinde bunları çalıştıranların veya tayin edenlerin, esere bizzat yaratıcı katkıda bulunmadıkları ya da yalnız isteklerini belirtip emirler vermek suretiyle etki ettikleri sürece, birlikte eser sahipliği söz konusu olmaz.³³¹ Bu kişiler, aralarındaki özel sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça, sadece eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisine sahiptir (FSEK m. 18/II).³³² Aynı durum eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişiler için de söz konusu olup bu kişiler, meydana getirilen eserin birlikte eser niteliğini taşıması hâlinde, eseri

³³⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 144.

³³¹ Tribunal federal suisse, 4A_638/2009, Arrêt du 1er avril 2010 Ire Cour de droit civil, Considérant en droit, 4.3 (Bahar Öcal Apaydın & İdil Tuncer Kazancı, 'İsviçre Federal Mahkemesi'nin Eser Sahipliğinin Tespitine İlişkin Kararının İncelenmesi', *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 2, 2012, s. 354'ten naklen); Dreier/Schulze, § 8, s. 168, par. 7.

³³² FSEK eski m. 8/II'deki çalışanların işlerini görürken vücuda getirdikleri eserlerin sahibinin bunları çalıştıran veya tayin edenler olduğuna ilişkin düzenleme ile yaratma gerçeği ilkesine getirilen istisna, 1995 yılında 4110 Sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile ortadan kaldırılmıştır.

meydana getirenlerle birlikte eser sahibi olmazlar,³³³ sadece, bir sözleşmede veya hizmet şartlarında veya eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksinin öngörülmemesi şartıyla, birlikte eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisine sahip olurlar (FSEK m. 10/IV).³³⁴

i. *Editio Princeps* Faaliyetini Gerçekleştirenin Durumu

Değinilmesi gereken bir başka husus da, henüz yayımlanmamış olan bir eserin, ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hâle getirilmesidir. Böyle bir faaliyetin sonucu olarak birlikte eser sahipliğinin doğması söz konusu olmaz. Nitekim, bu faaliyetin işleme niteliğinde olduğu Kanun'da açıkça ifade edilmiştir (FSEK m. 6/I, 8). Burada, hâlihazırda sahibi tarafından tamamlanmış, fakat henüz yayımlanmamış bir eserin topluma kazandırılması amacıyla yayımlanmaya hazır hâle getirilmesi söz konusudur.³³⁵ Başka bir deyişle, burada yayıma hazır hâle getiren (işleyen) kişinin, eseri tamamlaması ve esere kendi özelliğini katması,³³⁶ ortaya asıl eserden bağımsız bir eser çıkarması söz konusu değildir.³³⁷ İşleyen kişinin bu faaliyetine *editio princeps* (ilk baskı = ilk basım) adı verilmekte olup söz konusu faaliyet, bir tür yaratıcı katkı olarak kabul edilmediğinden, bu faaliyeti gerçekleştiren kişiye eserin yayımlanmaya elverişli hâli

³³³ Öztan, s. 260; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 211.

³³⁴ FSEK eski m. 8/III'teki bir veya birden fazla kimsenin, yayımlayanın tayin ettiği plân dairesinde bir eser vücuda getirmesi hâlinde bu eserin sahibinin yayımlayan olduğuna ve eski m. 8/IV'teki bir sinema eserinin sahibinin onun yapımcısı olduğuna ilişkin düzenlemeler ile yaratma gerçeği ilkesine getirilen istisnalar, 1995 yılında 4110 Sayılı Kanun'la yapılan değişiklik ile ortadan kaldırılmıştır.

³³⁵ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 140.

³³⁶ Ayiter, s. 70-71; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 55, 60; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 140.

³³⁷ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 60.

üzerinde eser sahipliğinden doğan herhangi bir hak da kazandırmaz.³³⁸ Bu kişi yalnız işleyen sıfatını kazanır. Nitekim, burada işlenme olarak korunan eser de, esasen asıl eserin kendisidir.³³⁹

C. Katkının Değeri

Birden fazla kişi arasında birlikte eser sahipliğinin doğması için bu kişilerin her birinin esere yaptığı katkının nitelik, nicelik veya yaratıcılık bakımından eşit değerde olması gerekmeyip, esere yapılan hem nitelik, hem de nicelik bakımından ufak olan katkılar bile, yaratıcı olmak koşuluyla, birlikte eser sahipliği sonucunu doğurur.³⁴⁰ Öyle ki, bir eser sahibi tarafından yapılan yaratıcı katkının diğer eser sahibininkine göre nitelik, yoğunluk veya ekonomik olarak çok daha az bir değeri haiz olması bile, birlikte eser sahipliğine engel olmaz.³⁴¹ Örneğin, bir edebiyat eserine yapılmış birkaç kelime ya da kısa söz dizilerinden ibaret olan yaratıcı bir katkı, teorik olarak bu kapsamda değerlendirilebilir; ancak çoğunlukla pratikte bu kadarlık bir katkının kişinin özelliğini esere yansıtmasına yeterli gelmesi oldukça zordur.³⁴² Burada önemli olan, yalnız kişinin bireysel yaratıcı edimi ile esere yaptığı katkının yaratıcı niteliği olup, bu hususta söz konusu katkının birlikte eserden

³³⁸ Ayiter, s. 70-71; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 60; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 140.

³³⁹ Ateş, *Eser*, s. 328.

³⁴⁰ Allfed, § 6 LUG, s. 85, par. 2; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 147, par. 3; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 197, par. 15; Dreier/Schulze, § 8, s. 168, par. 6; Goldstein, *International Copyright*, s. 207; Ayiter, s. 100; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72; Bozbel, s. 94; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 209; BGH, 18.10.2012, I ZA 2/12, par. 8; Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K.

³⁴¹ Allfed, § 6 LUG, s. 85, par. 2.

³⁴² BGH, 18.10.2012, I ZA 2/12, par. 8; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. B. 1.

soyutlanabilen ekonomik değerin azlığı ya da çokluğunun da birlikte eser sahipliği sonucuna herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.³⁴³

D. Katkının Sağlanma Anı

Eser sahiplerinin yaratıcı katkılarını aynı anda yaptığı durumlarda, örneğin birden fazla kişinin doğaçlama yoluyla bir şarkı yaratmasında veya bir metni birlikte kaleme almasında olduğu gibi, söz konusu kişiler arasında birlikte eser sahipliğinin doğacağına kuşku yoktur.³⁴⁴ Ancak, eser sahiplerinin esere ne zaman katkıda bulunduklarının, bu hususta esasen bir önemi de bulunmamaktadır.³⁴⁵ Şöyle ki, eser sahiplerinin meydana getirdiği eserin birlikte eser niteliğini kazanması, eser sahipleri arasında yatay işbölümünü (*horizontale Arbeitsteilung*); başka bir ifadeyle, eser sahiplerinin yaratıcı katkılarını sağlarken eserin yaratımındaki her aşamada eşzamanlı olarak yan yana çalışmalarını gerektirmez.³⁴⁶ Bu bağlamda, eser sahipleri arasındaki dikey işbölümü (*vertikale Arbeitsteilung*) ile; dolayısıyla, katkıların eserin yaratım sürecinin herhangi bir aşamasında ardışık olarak üst üste konulmasıyla da birlikte eser meydana getirilmiş olabilir.³⁴⁷ Örneğin bir bilgisayar programı gibi birden fazla aşama sonucu vücuda getirilen bir eser söz konusu olduğunda, bir kişi tarafından daha ilk aşamada sağlanan ve ayrılmaz bir bütün oluşturan eserin yaratım sürecine hizmet eden bağımlı bir katkı, bunu takip eden aşamalarda sağlanan katkılar

³⁴³ Loewenheim, § 12, s. 195, par. 37.

³⁴⁴ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16.

³⁴⁵ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 153.

³⁴⁶ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 150, par. 9; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 153; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 197, par. 15; Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 3.

³⁴⁷ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 150, par. 9; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 153; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 8; Loewenheim, § 12, s. 195, par. 37; Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 3; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 208.

gibi, o katkıyı sağlayan kişiye birlikte eser sahipliği statüsünü kazandırır.³⁴⁸ Yine birden fazla mimarın fikrî emeği ile meydana getirilmiş olan bir mimarlık projesi, yatay işbölümü yapılarak eserin tamamı bu kişilerce hep birlikte çizilmiş olsa da; dikey işbölümü yapılarak sütun, giriş ve pencere gibi belirli bölümler ayrı kişilerce çizilmiş olsa da, birlikte eser niteliğini haizdir.³⁴⁹ Birlikte eserin dikey işbölümü ile de meydana getirilebilmesinin bir sonucu olarak, eserin yaratım sürecinin herhangi bir aşamasında esere yaratıcı katkıda bulunan iki kişiden birinin eserin tamamlanmasından önce ölmesi hâlinde de söz konusu eser, birlikte eser niteliğini yitirmez (FSEK m. 64/I).³⁵⁰

II. ESERE YARATICI KATKIDA BULUNANLARIN DURUMU BAKIMINDAN İSTİSNAİ BİR ESER SAHİPLİĞİ TÜRÜ OLAN SİNEMA ESERİ SAHİPLİĞİ

A. Genel Açıklama

Niteliği gereği ilke olarak³⁵¹ ancak birden fazla kişinin bir arada çalışmasıyla vücut bulabilecek bir eser türü olan sinema eserinin karmaşık yapısı sebebiyle hukukî niteliğine ilişkin doktrinde bir görüş birliği bulunmamakta; sinema eseri sahipliğine ilişkin olarak da, ülkeler arasında farklı uygulamalara rastlanmaktadır.

³⁴⁸ Loewenheim, § 11, s. 182, par. 2; Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 3.

³⁴⁹ Anja Binder & Frank Kosterhon, *Urheberrecht für Architekten und Ingenieure*, München 2003, s. 71 (Doğrul, s. 131'den naklen).

³⁵⁰ Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 3.

³⁵¹ Bazı kısa metrajlı filmler hariç, tek bir kişi tarafından vücuda getirilen sinema eserlerine nadiren rastlanmaktadır (Erel, *Fikir Hukuku*, s. 78).

Sinema eserinin sahibi veya sahiplerinin tespiti, Bern Sözleşmesi ile üye ülkelerin kendi mevzuatlarına bırakılmış ve bu keyfiyet, WIPO Telif Hakları Andlaşması'nda da kabul edilmiştir [Bern Söz. m. 14/2-a (tekrar); WIPO Telif Hakları Andlaşması m. 1 (4)]. Bununla birlikte, 2006/115/AT Sayılı Fikri Mülkiyet Alanında Kiralama Hakkı, Ödünç Verme Hakkı ve Telif Hakları ile Bağlantılı Haklara İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi ile 2006/116/AT Sayılı Fikrî Haklar ile Bağlantılı Hakların Koruma Sürelerine İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi, başyönetmenin, üye ülkelerce sinema eserinin sahibi ya da sahiplerinden biri olarak kabulü zorunluluğunu getirmiştir (2006/115/AT, m. 2/2; 2006/116/AT, m. 2/1)³⁵². 2006/116/AT Sayılı Direktif ile ayrıca, başyönetmen ile sinema eserinin sahibi olarak kabul edilsin ya da edilmesin senaryo yazarı, diyalog yazarı ve özgün müzik bestecisinden en son hayatta kalanın ölüm tarihinden itibaren yetmiş yıl geçmekle sinema eseri üzerindeki koruma süresinin sona ereceği hükmüne bağlamıştır (2006/116/AT, m. 2/2)³⁵³. Söz konusu düzenleme, üye ülkelerin, bir sinema eserinin koruma süresinin hesaplanmasında, sinema eseri sahipliğinden doğan hakların ulusal düzeyde tanındığı kişilerden bağımsız olarak, yalnız Direktif'te belirtilen kişileri dikkate almaları gerektiği anlamına gelmektedir.³⁵⁴

³⁵² 2006/115/AT ile 2006/116/AT Sayılı Direktiflerde yer alan bu kuralın aynısı, sözü geçen direktiflerin ilga ettiği ve yerini aldığı 92/100/AET Sayılı Fikri Mülkiyet Alanında Kiralama Hakkı, Ödünç Verme Hakkı ve Telif Hakları ile Bağlantılı Haklara İlişkin Konsey Direktifi'nin 2. maddesinin 2. fıkrası ile 93/98/AET Sayılı Telif Hakları ve Belirli Bağlantılı Hakların Koruma Koşullarının Uyumlaştırılmasına İlişkin Konsey Direktifi'nin 2. maddesinin 1. fıkrasında da düzenleme bulmaktaydı.

³⁵³ 2006/116/AT Sayılı Direktif'te yer alan bu kuralın aynısı, sözü geçen Direktif'in ilga ettiği ve yerini aldığı 93/98/AET Sayılı Telif Hakları ve Belirli Bağlantılı Hakların Koruma Koşullarının Uyumlaştırılmasına İlişkin Konsey Direktifi'nin 2. maddesinin 2. fıkrasında da düzenleme bulmaktaydı.

³⁵⁴ Commission of the European Communities, 'Report from the Commission to the Council, the

Yukarıda zikredilen hususlar karşısında görülmektedir ki, AB müktesebatına tâbi ülkeler için başyönetmenin sinema eserinin sahibi sayılması zorunlu olmakla birlikte, sinema eserinin başyönetmen dışındaki sahiplerinin kimler olacağına ilişkin düzenleme serbestisi bulunmaktadır.³⁵⁵ Nitekim, bu hususta çeşitli ülkeler tarafından farklı çözümlerin benimsendiği göze çarpmakta olup, ayrıca yapımcının mali hak sahipliğini kanun gereği mi, yoksa eser sahipleri ile yapacağı bir sözleşme ile mi kazanacağına dair de bir yeknesaklık söz konusu değildir.³⁵⁶ Bütün bunların yanında, aşağıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere doktrinde, sinema eserinin hukukî niteliğine de ilişkin bir görüş birliği bulunmamaktadır.

B. Sinema Eserinin Hukukî Niteliğine İlişkin Görüşler

a. Birlikte Eser Görüşü

Sinema eserinin, FSEK m. 10 anlamında birlikte eser niteliğini taşıdığının ve sinema eseri sahipleri arasında birlikte eser sahipliğinin söz konusu olduğunun kabulü, sinema eserinin yaratıcı katkıda bulunan kişilerce hep birlikte vücuda getirilmiş bağdaşık bir eser olduğuna işaret etmektedir.³⁵⁷ Bu görüş (“bütünlük” teorisi)³⁵⁸ uyarınca, sinema eserinin yapımında sağlanan her türlü katkı, sinema eseri içinde eriyerek birbiriyle kaynaşmakta ve ortaya çıkan nihai eser ayrılmaz bir bütün

European Parliament and the Economic and Social Committee on the Question of Authorship of Cinematographic or Audiovisual Works in the Community’, COM (2002) 691 Final of 06.12.2002, Brussels, http://www.europarl.europa.eu/hearings/20031007/juri/com_2002_691_en.pdf (e.t. 10.07.2015), s. 7.

³⁵⁵ COM (2002) 691, s. 6.

³⁵⁶ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 78; COM (2002) 691, s. 5-6, 9.

³⁵⁷ Loewenheim, § 12, s. 196, par. 36.

³⁵⁸ Kınacıoğlu, s. 213, par. 2-d.

oluşturmakta,³⁵⁹ eser sahiplerinden her birinin katkısının eserden ayrılması hâlinde artık bir sinema eserinin varlığından söz etmek mümkün olmamakta; dolayısıyla da sinema eseri, birlikte eser niteliği taşımaktadır.³⁶⁰ Nitekim, sinema eseri, ancak ve ancak diyalog, resim ve müzik kompozisyonundan meydana gelmiş bir bütün olmakla fikir ve sanat eseri niteliğini kazanır.³⁶¹ Bu sebeple de, sinema eserinin yaratım sürecinde emek sarf eden kişilerin bu katkıları birbirinden bağımsız olmayıp, sinema eseri çeşitli eserlerden meydana gelen bir karışım (bağlı eser) niteliği taşımamaktadır.³⁶²

FSEK’te yer alan, “*Sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahibidirler. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde, animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır.*” ifadesinden hareketle, Türk Hukuku’nda bu görüşün kabul edildiği sonucuna varılmaktadır (FSEK m. 8/III).³⁶³ Başka bir deyişle, sinema eserinin hukukî niteliğine ilişkin tartışmalar farklı sonuçlara işaret etse bile, bu eserler bakımından kanundan kaynaklanan birlikte eser sahipliği söz konusu olduğu için,³⁶⁴ Türk Hukuku’nda

³⁵⁹ Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 4; Arslanlı, s. 66, par. 4; Bozbel, s. 81; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 100.

³⁶⁰ Loewenheim, § 11, s. 182, par. 3; § 12, s. 195, par. 35, 37; Rehbinden, §22, s. 107, par. 279; Ayiter, s. 61-62; Öztan, s. 255; Bozbel, s. 81; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 190; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 77, 100-101; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 268-269.

³⁶¹ Ayiter, s. 62.

³⁶² Ayiter, s. 62.

³⁶³ Kınacıoğlu, s. 213, par. 2-d; Öztan, s. 256; Ahmet Kılıçoğlu, ‘Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Yapılan Son Değişiklikler ve Eleştirisi’, *FİSAUM Konferanslar Dizisi I: FSEK’te Yapılan Son Değişiklikler ve Komşu Haklar*, Ankara 1998, s. 9; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 100; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 257, 268.

³⁶⁴ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 189; AYM, 29.12.2011 T. 2010/73 E. 2011/176 K. Bununla birlikte, nadiren de olsa bazı kısa metrajlı filmler arasında tek bir kişi tarafından vücuda getirilen sinema eserlerine rastlanılabilir (Erel, *Fikir Hukuku*, s. 78). Buna göre, bir filmin hem senaryosunun ve diyaloglarının yazılması, hem müziğinin bestelenmesi, hem de yönetmenliğinin yapılması aynı kişi

sinema eseri sahipliğine ilişkin uygulamaya dair bir belirsizlik bulunmamaktadır. Ayrıca Alman Hukuku'nda da, sinema eserinin birlikte eser olarak nitelendirilmesi yönünde bir eğilimin mevcut olduğu görülmektedir.³⁶⁵

Sinema eserinin birlikte eser niteliğini haiz olduğunu hükme bağlayan ülkelerden biri de İngiltere'dir. Yapımcı ile başyönetmenin sinema eserinin sahipleri sayıldığı İngiliz Hukuku'nda [CDPA Sec. 9 (2) (ab)], yapımcı ile başyönetmen aynı kişi olmadığı sürece, sinema eserinin birlikte eser olarak kabul edileceği öngörülmektedir [CDPA Sec. 10 (1A)].

b. Bağlı Eser Görüşü

Daha önce de üzerinde durulduğu gibi, bağlı eserden söz edilebilmesi için birden fazla bağımsız eserin bir araya getirilmiş olması; bir başka ifadeyle, meydana getirilen eserin kısımlara ayrılabilir olması gerekmektedir (FSEK m. 9/I). İşte bazı yazarlara göre, sinema eserinin içeriğindeki resim ve müzik kompozisyonunun birbirinden ayrılabilirdiği ve bunların birbirinden bağımsız bir varlığa sahip olduğu gerekçesiyle sinema eseri, niteliği itibari ile bir bağlı eserdir.³⁶⁶ Birlikte eserin söz

tarafından gerçekleştirilmişse, artık bu sinema eserinin sahipliği bakımından FSEK m. 10 anlamında bir birlikte eser sahipliğinden değil, tek kişinin eser sahipliğinden söz edilir (Ateş, *Sinema Eseri*, s. 102; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 270-272).

³⁶⁵ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 173, par. 57; Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 4; § 9, s. 177, par. 3; Öztan, s. 255; BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 58.

³⁶⁶ Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht*, 2. Aufl., Berlin/Göttingen/Heidelberg 1960, § 26, s. 137, par. IV/3 (Eserin 1980 tarihli 3. baskısında ise yazar, böyle bir ifadeye yer vermemektedir); Heinrich Hubmann, *Urheber- und Verlagsrecht*, München/Berlin 1959, s. 94 [Kınacıoğlu, s. 212-213, par. 2-d'den naklen. (Eserin 1966 tarihli 2. baskısında ise yazar, birden fazla sinema eseri sahibinin mevcudiyeti hâlinde bu kişilerin söz konusu bağdaşık sinema eserinin birlikte sahipleri olup, eser üzerindeki eser sahipliğinden doğan haklara da hep birlikte sahip olduklarını ifade etmektedir (§ 22, s.120, par. I/3)].

konusu olabilmesi için ayrılmaz bir bütün oluşturmaının yanında eserdeki katkıların ayırt edilemez oluşunu da şart koşan İtalyan Hukuku'nda da (Art. 10 l.d.a.) sinema eseri bakımından bu görüş benimsenmekte olup görüntüler, müzik ve diyaloglar gibi birçok öğeden oluşan sinema eseri, ayrılmaz bir bütün oluşturmaya rağmen sözü geçen öğelerin ayırt edilebilir olma niteliğinden dolayı, birlikte eser değil, bağlı eser olarak değerlendirilmektedir.³⁶⁷ Buna karşılık Türk Hukuku'nda, bir eserin birlikte eser olarak nitelendirilmesi için katkıların ayırt edilebilir olup olmadığı bir önem taşımadığından, bizim de katıldığımız görüş uyarınca, adeta eritilerek birbirinden ayrılamayacak bir alaşıma dönüşen yaratıcı katkılardan vücuda gelen; dolayısıyla ayrılmaz bir bütün oluşturan sinema eserinin, kısımlara ayrılabilme koşulunu sağladığını söylemek mümkün değildir.³⁶⁸ Alman Hukuku'ndaki hâkim görüş uyarınca da, sinema eserinin, bünyesinde film müzikleri gibi mevcut başka eserleri barındırması, burada bağlı esere ait hukukî sonuçların doğmasına sebep olmaz.³⁶⁹ Bu durumda sinema eserinin FSEK m. 9 anlamında bağlı eser olarak kabulü, isabetli görünmemektedir.³⁷⁰

c. Kendine Özgü (*Sui Generis*) Eser Görüşü

Sinema eserinin ne birlikte eser, ne de bağlı eser olduğunu; aksine, kendine özgü (*sui generis*) bir sanat eseri bütünü olduğunu³⁷¹ ve Alman Kanunu'nun 8. ve 9.

³⁶⁷ Thomas Margoni & Mark Perry, 'Ownership in Complex Authorship: A Comparative Study of Joint Works in Copyright Law', *European Intellectual Property Review*, Vol. 34, No. 1, 2012; *Social Science Research Network*, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1992610 (e.t. 09.07.2015), s. 3.

³⁶⁸ Loewenheim, § 12, s. 195, par. 35.

³⁶⁹ Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 3.

³⁷⁰ Loewenheim, § 12, s. 196, par. 35.

³⁷¹ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 13; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 78; Ateş, *Eser Sahipliği*, s.

maddelerinde (FSEK m. 9-10) yer alan düzenlemelerin sinema eserlerine uygulanmaya elverişli olmadığını savunan yazarlar da mevcuttur.³⁷² Bu görüşün dayanağı, sinema eserinin hem senaryo ve film müzikleri gibi kendi başına faydalanılmaya müsait ancak sinema eserinin bütününden ayrılamayacak nitelikteki bağımsız eserleri, hem de yönetmenin, kameramanın, aktörlerin sinema eserinden ayrılmaz nitelikteki yaratıcı katkılarını içeriyor olmasıdır.³⁷³ Dolayısıyla bu görüş kapsamında, sinema eserini yaratan kişilerin esere yaptıkları katkılar bazen bağımsız eser yaratacak nitelikte, bazen de birlikte eser sahipliğine sebep olacak nitelikte görülmektedir.³⁷⁴

Sinema eseri, içerisinde bir edebiyat eseri niteliğindeki senaryo ile özgün müzik eserleri gibi başka eser türlerini de barındırıyor ve bu eserlerin sinema eserinden bağımsız şekilde korunması³⁷⁵ ile bu eserlerden bağımsız şekilde faydalanılması imkânları devam ediyor olsa da,³⁷⁶ bu durum sinema eserinin birlikte eser niteliğini etkilemez. Şöyle ki, tamamlanmış bir sinema eseri ayrılmaz bir bütün oluşturur; senaryonun ya da film müziklerinin bu eserden fiziksel olarak ayrılması artık söz konusu olamaz.³⁷⁷ Sinema eserinin vücuda getirilmesinde kullanılan bağımsız eserlerden ayrıca faydalanılabilmesi ise, bu sonucu değiştirmez. Örneğin Türk Hukuku'nda müzik eseri sahibinin, filmlerin ilk tespiti gerçekleştirilen yapımcı ile yaptığı sözleşmedeki hükümler saklı olmak kaydıyla eserini yayımlama ve icra

189, 215.

³⁷² Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 13.

³⁷³ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 233, par. 13; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 77-78.

³⁷⁴ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 78.

³⁷⁵ Ayiter, s. 63; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 53-54; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 79, 111.

³⁷⁶ Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 462.

³⁷⁷ Tosun, s. 314-315.

hakkını muhafaza ettiği hükme bağlanmıştır (FSEK m. 80/V);³⁷⁸ ancak bu hüküm, esasında istisnai nitelikte özel bir düzenlemeden ibaret olup, sinema eserinin niteliğini etkileyecek gücü haiz değildir. Nitekim, birlikte eserlerde zaten eser sahipleri arasında yapılacak bir sözleşmeyle eser sahiplerinden birinin, yaratıcı katkısından tek başına faydalanmasına her zaman imkân sağlanabilir. Açıklanan gerekçelerle biz, sinema eserinin kendine özgü bir eser olduğu görüşüne katılmıyoruz.

³⁷⁸ Doktrinde bazı yazarlar, söz konusu hükmü eleştirmekte ve sinema eserinin birlikte eser niteliğinden dolayı özgün müzik bestecisinin eseri üzerindeki hakları tek başına kullanabilmesinin mümkün olmadığını; aksine, bir sinema eseri için özel olarak vücuda getirilen müzik eseri üzerindeki hakların, sinema eseri sahiplerinin tamamının izniyle kullanılabilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler (Tosun, s. 314). Bu görüş doğrultusunda aynı sonuç, belli bir sinema eserinin meydana getirilmesi için özel olarak kaleme alınan senaryolar için de benimsenmektedir (Tosun, s. 313-315). Bu hususta doktrindeki bir başka görüş ise, her somut olayda, senaryodan yazarı tarafından bağımsız şekilde faydalanılması imkânının bulunup bulunmadığına, sinema eserinin bundan olumsuz yönde etkilenip etkilenmeyeceğine, örneğin sürüm değerinin azalıp azalmayacağına göre karar verilmesi gerektiğini savunmaktadır (Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 111). Biz ise, her iki görüşe de katılmıyoruz; çünkü senaryo yazarının Kanun gereği sinema eserinin birlikte sahipleri arasında yer alması, yaratma gerçeği ilkesine sinema eseri sahipliği konusunda istisna getiren kategori yönteminin bir sonucudur. Şöyle ki, kural olarak birlikte eser sahiplerinin birlikte esere yaptıkları katkıları tek başına eser niteliği taşıyor olsa bile, bu katkılarının diğer eser sahiplerinin tamamının rızası olmaksızın faydalanmaları mümkün değilse de, filme alınan bir senaryonun durumu farklılık gösterir. Bu hususta bize göre, sinema eserinin niteliği itibarıyla esasen senaryonun işlenmesi olduğuna ilişkin Alman Hukuku'nda benimsenen yaklaşım isabetli olup, Kanun'da senaryo yazarının sinema eserinin birlikte sahiplerinden biri olarak zikredilmesi, senaryonun hukukî niteliğini belirlemediği gibi; senaryonun asıl eser, sinema eserinin ise işlenme olduğu gerçeğini de değiştirmez. Bu durumda sinema eserinin birlikte sahibi sayılan senaryo yazarının, senaryosu üzerindeki haklarını da ayrıca devretmemiş olması şartıyla, aynı zamanda asıl eser sahibi sıfatıyla senaryosu üzerindeki haklarını diğer sinema eseri sahiplerinden veya sinema eseri sahipliğinden doğan mali haklarını devrettiği yapımcıdan bağımsız şekilde kullanmaya devam edebilmesi gerekir. Nitekim, FSEK m. 80/V, özgün müzik eseri sahibine bu hakkı zaten tanımaktadır. Sonuç olarak senaryo ile özgün müzik, her ne kadar sinema eserinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olsa da, bundan senaryo yazarı ile özgün müzik bestecisinin kendi eserleri üzerinde dilediği gibi tasarruf edemeyeceği sonucuna varılmamalı; sinema eseri sahiplerinin birlikte hareket etme şartı, yalnız sinema eserinin bütününe ilgilendiren tasarruflarda aranmalıdır.

C. Sinema Eseri Sahipliğini Tespit Yöntemleri

a. Olay Yöntemi

Vücuda getirilmiş bir filmde katkısı bulunan sayısız kişiden hangisi veya hangilerinin bu sinema eserinin sahibi sayılacağına ilişkin yöntemlerden biri olan olay yöntemi (*Fallmethodik*), somut olaydan yola çıkarak sinema eserinin sahiplerini yaratma gerçeği ilkesine (*Schöpfungsprinzip = Grundsatz der Schaffenswahrheit*) göre tespit eder.³⁷⁹ Başka bir ifadeyle olay yöntemi, esasen bir eserin sahibinin onu meydana getiren kişi veya kişiler olduğuna ilişkin genel ilkenin herhangi bir istisnaya tâbi tutulmaksızın sinema eserleri bakımından da kabul görmesinden başka bir şey değildir. Almanya, Fransa, İsviçre,³⁸⁰ Danimarka, Finlandiya, İsveç, ABD,³⁸¹ Kanada, Çin, Japonya, Endonezya ve Suudi Arabistan, sinema eseri sahipliğini olay yöntemine göre tespit eden ülkeler arasında yer almaktadır.

³⁷⁹ Rehbinden, § 22, s. 105, par. 273; Hubmann, § 22, s. 118, par. I/1a.

³⁸⁰ İsviçre Hukuku'nda sinema eseri sahipliği olay yöntemine göre belirlenmekle birlikte (Art. 6 URG), sinema eserinin koruma süresi, yalnız yönetmenin ölüm tarihi göz önüne alınarak hesaplanmaktadır (Art. 30 Abs. 3 URG).

³⁸¹ Amerikan Hukuku'nda ana kural, eser sahipliğinden doğan hakların o eseri meydana getiren kişi veya kişilere ait olmasıdır [U.S.C.A. § 201 (a)]; ancak eserin, bir çalışan tarafından işi kapsamında meydana getirilmesi veya özel olarak sipariş edilmesi; başka bir ifadeyle, eserin bir sözleşme ilişkisi içinde ivaz karşılığında meydana getirilmesi (*work made for hire*) hâllerinde ise kural, çalıştıran veya eseri ısmarlayan kişinin eser sahibi sayılmasıdır [U.S.C.A. § 201 (b)]. Dolayısıyla uygulamada çoğunlukla, bir sinema eserinin meydana gelmesi sürecinde bu esere yaratıcı katkı sağlayanlar değil, bu kişileri çalıştıran veya bir araya getiren yapımcı eser sahibi olur (U.S.C.A. § 101). Buna karşılık bir yapımcı ile sözleşme ilişkisi çerçevesinde meydana getirilmeyen bağımsız filmlerin söz konusu olduğu istisnai durumlarda sinema eseri sahipliği, yine esere yaratıcı katkıda bulunanlara göre belirlenir (Tosun, s. 291). Her ne kadar uygulamada genellikle bir sinema eserinin meydana getirilmesi yapımcının eser sahipliğiyle sonuçlansa da, Amerikan Hukuku'nda bütün eser türleri için kabul edilen ana kuralın eserin yaratıcısının onun sahibi olması ve teoride sinema eserleri için bir istisna öngörülmemesi sebebiyle ABD'yi, sinema eseri sahipliğini kural olarak olay yöntemine göre belirleyen ülkeler arasında saymayı uygun bulduk.

Olay yöntemini benimseyen Fransız Kanunu'nda, sinema eserlerini de kapsayan bir üst kavram olan görsel-işitsel eserlerin³⁸² sahipliğinin, böyle bir eserin fikrî yaratımını gerçekleştiren gerçek kişi veya kişilere ait olduğu hükme bağlanmış (CPI Art. L113-7/1); aksi ispat edilmedikçe senaryo yazarı, işleyen, diyalog yazarı, eser için özel olarak yazılan sözlü veya sözsüz müzik eseri sahibi ile yönetmenin birlikte eser sahipleri olarak kabul edileceği kanunî bir karine olarak öngörülmüştür (CPI Art. L113-7/2). Dolayısıyla bu sayılan kişilerden birinin esere yaratıcı katkıda bulunmadığının, örneğin yönetmenin esere yaptığı katkının sadece teknik nitelikte olduğunun kanıtlanması ile bu adî karinenin çürütülmesi mümkündür.³⁸³ Ayrıca Kanun'da sayılan kişilerin dışındakiler de, esere fikrî katkıda bulunduklarını ispatlamak şartıyla eserin, Kanun'da sayılan kişilerle birlikte sahipliğini kazanabilmektedir.³⁸⁴

Fransız Hukuku'ndakine benzer şekilde Alman Hukuku'nda da, bir eserin sahibinin onu meydana getiren kişi veya kişiler olduğuna ilişkin genel ilke (§ 7 UrhG), sinema eseri hakkında da geçerli olup, sinema eserinin sahipleri olay yöntemine göre belirlenmektedir.³⁸⁵ Bu durumda, sinema eserine özelliğini katan

³⁸² **Görsel-işitsel eser (audiovisual works)**, günümüzde “sinema eseri” ifadesinin yerini alan ve sadece sinema tekniği kullanılarak değil, sinema tekniğine benzer yöntemler kullanılarak meydana getirilen fikir ve sanat ürünlerini de bünyesinde barındırması ile “sinema eseri”nden çok daha geniş kapsamlı olan bir üst kavramdır (Ateş, *Sinema Eseri*, s. 69). Türk Hukuku'nda halen benimsenmemiş olmakla birlikte, ABD, Fransa, İsviçre, İspanya, Meksika, Brezilya ve Suudi Arabistan Kanunları ile 2006/115/AT ve 2006/116/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifleri'nde, “görsel-işitsel eser” kavramı, “sinema eseri” kavramının yanında veya bunu da kapsayacak şekilde tek başına kullanılmaktadır.

³⁸³ Tosun, s. 281-282.

³⁸⁴ Tosun, s. 277.

³⁸⁵ Begr. UrhG, IV/270, s. 99; Rehbinder, § 22, s. 105, par. 273; Hubmann, § 22, s. 118, par. I/1b; BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 57.

herkes bu eserin sahibi sayılacağından, bu hususta belirli kategorilerin tespiti mümkün olmayıp sinema eserinin sahipleri, her somut eserde farklılık gösterir.³⁸⁶ Dolayısıyla, yönetmenden³⁸⁷ başka sinema eserinin yapımında yaratıcı katkısı bulunabilecek olan set dekoratörünün, set tasarımcısının, negatif kesicisinin, ışıkçının, kameramanın, ses, görüntü veya sanat yönetmeninin ve hatta esere mali katkının dışında yaratıcı katkıda da bulunan bir film yapımcısının bile sinema eserinin sahipleri arasında olması mümkündür.³⁸⁸ Bununla birlikte, sayılan kişilerin yalnız yönetmenin talimatları doğrultusunda ve sanatsal açıdan üretici olmaları bakımından kendilerine hiçbir alan bırakılmaksızın sağladıkları katkılar ise yardım kapsamında değerlendirilecek olup, bu kişileri sinema eserinin birlikte sahipleri arasına sokmaz.³⁸⁹

Olay yöntemine göre sinema eserinin vücuda gelmesinde yalnız yaratıcı katkısı bulunan kişiler bu eserin sahipleri arasında sayılabileceğinden,³⁹⁰ bu yöntemin kabul edilmesi hâlinde esere salt mali katkıda bulunan yapımcının eser sahibi sayılması mümkün değildir.³⁹¹ Aktör ve aktrisler ile müziği icra eden solist, koro veya orkestra şefinin sinema eserinin vücuda getirilmesinde ortaya koydukları

³⁸⁶ Begr. UrhG, IV/270, s. 99. Nitekim, kanunkoyucu da, her somut sinema eserinin yaratıcılarının çeşitliliği karşısında, eksik bırakmamak için sinema eseri sahipliğini sadece belirli kişiler lehine tanımaktan imtina etmiştir (BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 57).

³⁸⁷ Film konusunun teknik açıdan hayata geçirilmesine ilişkin yaratım sürecinde ilke olarak karar verici konumunda olan film yönetmeninin, o sinema eserinin sahibi olduğuna dair bir kuşku bulunmamakla birlikte bu durum yönetmene, sinema eserinin tek başına sahipliğini bahşetmez (BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 57).

³⁸⁸ Begr. UrhG, IV/270, s. 99; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 173, par. 57; Loewenheim, § 12, s. 195, par. 38; COM (2002) 691, s. 8; BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 58.

³⁸⁹ Loewenheim, § 12, s. 195, par. 38.

³⁹⁰ Hubmann, § 22, s. 118, par. I/1b.

³⁹¹ Reh binder, § 22, s. 105, par. 273.

emek yaratıcı katkı olarak değerlendirilmediği için bu kişiler de eser sahipleri arasında sayılmazlar.³⁹² İcracı sanatçı olarak bağlantılı hak sahipleri arasında sayılan bu kişilerin, yalnız icraları üzerindeki hakları korunur.³⁹³ Buna karşılık Fransız hukuk doktrininde, oyuncuların rolünü icra ederken doğaçlama yaparak senaryonun dışına çıkması, bu suretle de esere senaryo ile diyaloglarda öngörülmemiş ve filmin yaratıcı niteliğini destekleyen katkılarda bulunması hâlinde, eser sahipleri arasında sayılabileceği kabul edilmektedir.³⁹⁴

Olay yöntemini benimseyen Alman Hukuku'nda, sinema eserinin yaratımında yararlanılan eserlerin sahipleri (*Stoffwerkautoren*) de, sinema eserinin sahipleri (*Filmwerkautoren*) arasında sayılmaz.³⁹⁵ Bu kapsama önceden mevcut olup da filmin uyarlanmış olabileceği bir roman, tiyatro oyunu veya opera gibi asıl eserler dâhil olduğu gibi, bilhassa o film için vücuda getirilmiş olan eserler de dâhildir.³⁹⁶ Film senaryosu, ekspoze ve tretman ile özgün müzik eserleri de bu ikinci kapsamda değerlendirildiğinden, senaryo, ekspoze ve tretman yazarları ile özgün müzik bestecisi de kural olarak sinema eserinin sahipleri arasında yer almaz.³⁹⁷ Bu yönüme göre mevcut eserlerden olan senaryo, sinema eserinin üretilmesine temel

³⁹² Erel, *Fikir Hukuku*, s. 78.

³⁹³ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 39, par. 7.

³⁹⁴ Tosun, s.286-287; s. 286, dn. 118.

³⁹⁵ Rehbinder, § 22, s. 106, par. 274; Hubmann, § 22, s. 118, par. I/2a; Dreier/Schulze, § 9, s. 177, par. 3; Öztan, s. 254. ABD Hukuku'nda da aynı kuralın geçerli olduğuna ilişkin olarak bkz. H. R., Report No. 94-1476, s. 120.

³⁹⁶ Rehbinder, § 22, s. 106, par. 274; Hubmann, § 22, s. 118, par. I/2a. Aynı esasın benimsendiği Japon Kanunu'nun 16. maddesinde, bir sinema eserinin sahiplerinin o sinema eserinin yaratımına yaratıcı katkıda bulunan kişiler olduğu; ancak sinema eserinde uyarlanan veya kullanılan roman, film veya tiyatro senaryosu, müzik ve bunlar gibi başka eserlerin sahiplerinin, bu kapsamın dışında olduğu açıkça ifade edilmektedir.

³⁹⁷ Rehbinder, § 22, s. 106, par. 274; Hubmann, § 22, s. 118, par. I/2a; Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 39, par. 7; Rosengart, s. 264.

oluşturmakta olup, sinema eseri esasen bu senaryonun işlenmesi niteliğindedir.³⁹⁸ Buna karşılık, yazarı tarafından bir senaryo, çoğunlukla belgesellerde olduğu gibi, filmin çevrilmesi ile paralel veya onu takip edecek şekilde hazırlanıyor, film çekimi esnasında sürekli olarak ona uyacak biçimde değiştiriliyor ve geliştiriliyor ise, senaryo yazarının hem asıl eser olan senaryo üzerinde tek başına eser sahipliği, hem de sinema eseri üzerinde birlikte eser sahipliği kabul edilir.³⁹⁹

Fransız Hukuku'nda ise, sinema eserinin yaratımında yararlanılan eserlerin sahiplerinin durumu bakımından Alman Hukuku'ndakinden farklı bir uygulama söz konusudur. Buna göre, bir görsel-işitsel eserin daha önceden mevcut ve hâlâ korunmakta olan bir eser veya senaryodan uyarlanması hâlinde, söz konusu eserlerin sahipleri de kanun gereği meydana getirilen bu yeni görsel-işitsel eserin sahipleri arasında kendiliğinden yer alır (CPI Art. L113-7/3). Bu durumda, örneğin bir kitaptan hareketle yazılan bir senaryonun filme alınması sonucunda uyarlanan kitabın yazarı da, meydana getirilen sinema eserinin birlikte sahiplerinden biri olur.⁴⁰⁰ Bununla birlikte, söz konusu kural, Fransız Mahkemelerince belirli sınırlar içinde uygulanmakta olup, burada önem taşıyan husus, görsel-işitsel eser vücuda getirilirken kullanılan mevcut başka eserlerin filmin senaryosuna temel mi oluşturduğu, yoksa filmde bu eserlere yalnız iktibas serbestisi kapsamında mı yer verildiğidir.⁴⁰¹

³⁹⁸ Rosengart, s. 264; Mustafa Arıkan, *Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması*, İstanbul 2012, s. 46-47; Tosun, s. 313, dn. 232.

³⁹⁹ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 39, par. 7.

⁴⁰⁰ Tosun, s. 272.

⁴⁰¹ Tosun, s. 272-273, dn. 64.

b. Kategori (Sayma) Yöntemi

i. Genel Açıklama

Bir sinema eserinin sahibinin kim ya da kimler olacağına ilişkin tespit yöntemlerinden bir diğeri olan ve Türk Hukuku'nda da kabul gören kategori yöntemi (*Kategorienmethodik*), yönetmen, senaryo yazarı veya yapımcı gibi yalnız belirli kategorilere dâhil bulunan kişileri sinema eserinin sahibi veya sahipleri olarak kabul etmektedir.⁴⁰² Olay yönteminin aksine, somut olayın özelliklerini dikkate almamasından dolayı yaratma gerçeği ilkesi ile kesinlikle örtüşmeyen bu yöntem,⁴⁰³ bir sinema eserine emek veren sayısız kişinin mevcudiyeti karşısında esasen hukukî güvenliği ve belirliliği sağlama amacını taşımaktadır.⁴⁰⁴ Sinema eseri sahipliğini kategori yöntemine göre tespit eden ülkelere örnek olarak Türkiye, İngiltere,⁴⁰⁵ İrlanda, Avustralya, İspanya, İtalya, Yunanistan, Meksika, Brezilya, Arjantin, Portekiz, Güney Afrika ve Hindistan sayılabilir.

⁴⁰² Rehbinder, § 22, s. 105, par. 273.

⁴⁰³ Aksi görüş için bkz. Ateş, *Sinema Eseri*, s. 103 (Yazar, Türk Hukuku'nda sinema eserinin birlikte sahipleri olarak kabul edilen yönetmen, senaryo ve diyalog yazarı, özgün müzik bestecisi ile animatör dışındaki eserin yaratım sürecine katılan diğer kişilerin katkılarının zaten yaratıcı nitelik taşımayıp, aksine teferruattan sayıldığı için meydana getirilen sinema eseri üzerinde eser sahipliğinden doğan haklarının bulunmadığını ileri sürmektedir).

⁴⁰⁴ Rehbinder, § 22, s. 105, par. 273; Hubmann, § 22, s. 118, par. I/1a; COM (2002) 691, s. 8.

⁴⁰⁵ İngiliz Kanunu'nda eser sahibi, eseri yaratan kişi olarak kabul edilmekte ise de [Sec. 9(1) CPDA], bunun istisnalarından birini oluşturacak şekilde Kanun'da, sinema eserinin sahibinin yapımcı ile başyönetmen olduğuna ilişkin ayrı bir düzenleme yer almaktadır [Sec. 9(2)(ab) CPDA]. Bununla birlikte, yapımcı tarafından istihdam edilmiş olan başyönetmenin vazifesini yerine getirmesi sırasında meydana getirilen sinema eserinin sahibi, aksi taraflarca kararlaştırılmış olmadıkça, tek başına yapımcı olur [Sec. 11(2) CPDA].

ii. Esere Yaratıcı Katkıda Bulunan Belirli Kişilerin Eser Sahipliği

Türk Hukuku'nda sinema eseri sahipliği bakımından benimsenen kategori yöntemine dayanan düzenlemeyle, bir sinema eserine özelliğini katan herkesin değil, yalnız yönetmen, özgün müzik bestecisi,⁴⁰⁶ senaryo⁴⁰⁷ yazarı⁴⁰⁸ ve diyalog yazarı ile

⁴⁰⁶ Doktrindeki bir görüş uyarınca bestecinin sinema eserinin sahiplerinden biri sayılması, yaptığı müziğin “özgün” olmasına; başka bir deyişle, özel olarak o sinema filmi için bestelenmiş olmasına bağlıdır (Bozbel, s. 82; Tosun, s. 315, dn. 235). Aksi görüş ise, müzik eserinin sinema eseri için özel olarak bestelenmemiş olması hâlinde bile bestecinin sinema eseri sahipleri arasında yer alması gerektiğini savunmaktadır (Kınacıoğlu, s. 217, par. 2). Bize göre bu hususta başvurulması gereken kıstas, söz konusu bestenin sinema eserine bağlı olarak alenileşip alenileşmediğidir. Yoksa bestecinin sinema eserinin sahipleri arasında sayılması için müzik eserinin sinema eseri için özel olarak bestelenmiş olmasının gerekmemesi, bir bestecinin önceden besteleyip kamuya sunduğu ve çeşitli şekillerde faydalandığı müzik eserinin bir sinema eserinde kullanılması hâlinde, bu bestecinin yine sinema eserinin sahiplerinden sayılacağı şeklinde anlaşılmamalıdır.

⁴⁰⁷ Filmin senaryosu çoğu zaman yazılı olmakla birlikte, belgesel çekimlerinde veya planlanmamış sinema filmlerinde söz konusu olabileceği gibi, senaryonun yazılı bir metnin bulunması zorunlu değildir (Bozbel, s. 82).

⁴⁰⁸ Doktrinde senaryo yazarının, edebiyat eseri sahibi olduğu gerekçesiyle, sinema eserinin de sahipleri arasında sayılmasını isabetli görmeyen yazarlar vardır (Kılıçoğlu, *FSEK Değişiklikleri*, s. 10; *Fikri Haklar*, s. 42). Aynı eleştirinin özgün müzik bestecisi için de ileri sürülmesi mümkün olmakla birlikte biz, yapılan düzenlemenin, olay yöntemi yerine benimsenen kategori yönteminin niteliğinden kaynaklı olarak belirli kategoriler ortaya koyması gereken kanunkoyucunun tercihinden ibaret görüyoruz. Sinema eseri sahiplerinin tespiti hususunda olay yöntemi benimsenmiş olsaydı, senaryo yazarı ile özgün müzik bestecisi, sinema eserinin yaratımında yararlanılan eserlerin sahipleri kapsamında değerlendirilecek olup sinema eserinin birlikte sahipleri arasında zaten yer almayacaklardı. Buna karşılık 1995 değişikliğiyle FSEK'te, mehzaz Alman Kanunu'nda kabul olunanın aksine kategori yönteminin ve FSEK m. 8/III ile belirlenen kategorilerin tercih edilme sebebinin, 93/98/AET Sayılı Telif Hakları ve Belirli Bağlantılı Hakların Koruma Koşullarının Uyumlaştırılmasına İlişkin Konsey Direktifi'nin 2. maddesinin 2. fıkrasında yer alan, sinema eserlerinin koruma süresinin hesaplanmasına dair düzenlemeyle ilişkisi olduğu kanısındayız. Doktrinde de, sinema eserlerin koruma süresine ilişkin olan söz konusu düzenlemenin, esasen sinema eserlerinde eser sahipliğinin düzenlenme şekline dair dolaylı bir atıf veya örtülü bir zorlama niteliği taşıdığı kanaatinde olan yazarlar mevcuttur (Tosun, s. 269; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 97). Nitekim, sözü geçen değişiklik, 1995 yılında Avrupa Topluluğu Uyum Yasaları kapsamında Türkiye'de fikri haklar alanındaki yasaların AT Direktiflerine uyumlaştırılması kapsamında gerçekleşmiştir. Şöyle ki, Türkiye'nin 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nın 31. maddesinin 2. fıkrası ile Ek 8'de öngörülen

canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde bunlara ek olarak animatörün⁴⁰⁹ eserin birlikte sahibi olduğu öngörülmüştür (FSEK m. 8/III).⁴¹⁰ Bu yönteme göre bir sinema filminin sahipleri, yalnız Kanun'da sayılan kategorilere dâhil olan kişilerden ibarettir (*numerus clausus*).⁴¹¹ Bununla birlikte, bir sinema eserinin vücuda geldiğinden söz edilebilmesi için yaratılan eserde sayılan her kategoriye ait katkının mevcut olması gerekmediği gibi, farklı kategorilere ait katkının aynı kişiler tarafından sağlanması da mümkün olabilir.⁴¹² Dolayısıyla, örneğin bir sinema eserinde özgün müzik kullanılmaması hâlinde bu eserin birlikte sahipleri yönetmen, senaryo yazarı ve diyalog yazarıdır. Yine bu sinema eserinin senaryosu ile diyalogları da aynı kişi tarafından yazılmışsa, bu durumda söz konusu sinema eserinin sahipleri bu kişi ile yönetmendir. Bunun yanında bir sinema eserinin birden

yükümlülüklerin yerine getirilmesi taahhüdü sonucu yürürlüğe koyması gereken mevzuat kapsamında, “*Fikri, Sınai ve Ticari Mülkiyetin Korunması*” başlıklı Ek 8’in 4. maddesi uyarınca, 93/98/AET sayılı Konsey Direktifi de yer almaktadır. Bu Direktif’in ilgili düzenlemesi (93/98/AET, Art. 2/2) sinema eserlerinde yalnız koruma süresinin, eserin birlikte eser sahipleri olarak kabul edilsin ya da edilmesin başyönetmen, senaryo yazarı, diyalog yazarı ve özgün müzik bestecisinden en son hayatını kaybedenin ölüm tarihinden itibaren yetmiş yıl geçmekle son bulacağına yönelik olsa da; söz konusu Direktif Türk Hukuku’nda yürürlüğe konulurken bu kişiler, aynı zamanda sinema eserinin sahipleri olarak öngörülmüştür.

⁴⁰⁹ **Animatör (canlandırıcı)**, bir canlı resim veya şema filmi için hareketliliği sağlayan tek tek resimleri yapan sanatçıyı ifade etmektedir (TDK).

⁴¹⁰ Bazı yazarlar, yaratma gerçeği ilkesinin sinema eserleri için de kabul edilerek Türk Hukuku’nda olay yönteminin benimsenmesinin daha isabetli olacağı görüşündedirler (Özkan, s. 254, dn. 55).

⁴¹¹ Kanun’da sayılan kişilerin dışındaki bir kimsenin sinema eserinin sahipleri arasında olması mümkün olmamakla birlikte bu durum, böyle bir kişi tarafından sinema eserinin yaratım sürecine yapılan katkının FSEK kapsamında eser niteliği taşıması hâlinde, bu kişinin yarattığı fikrî ürün veya ürünler üzerinde sinema eserinden bağımsız şekilde eser sahipliğine kesinlikle engel değildir (Ateş, *Sinema Eseri*, s. 104). Bu durumda, örneğin koreografin yazdığı koreografi eserleri, kostümcünün kreasyonları veya sanat yönetmeninin sahne dekorları, eser sayılmanın unsurlarını taşıdığı takdirde, sinema eserinden bağımsız şekilde FSEK kapsamında ilim ve edebiyat eseri veya güzel sanat eseri olarak korunabilir.

⁴¹² Ateş, *Sinema Eseri*, s. 102.

fazla yönetmeni, senaryo yazarı, diyalog yazarı ve/veya özgün müzik bestecisi olması hâlinde, yine bu kişilerin tamamı söz konusu eserin birlikte sahibi olur. Buna karşılık, istisnai de olsa sayılan dört kategoriye ait katkının da aynı kişi tarafından gerçekleştirilmesi hâlinde, artık tek kişinin eser sahipliği söz konusu olacağı için artık burada FSEK m. 10 anlamında birlikte eser sahipliğinden söz edilemez.⁴¹³

Sinema eseri sahipliğinin tespiti bakımından, henüz tamamlanmamış televizyon dizilerinin durumu ayrıca önem taşımaktadır. Doktrinde bu konuda kabul gören yaklaşım uyarınca, bir televizyon dizisi henüz tamamlanmamış olmasına rağmen belli bir düzeye gelmiş ve geldiği düzey itibariyle sahiplerinin özelliğini de taşıyorsa, bu durumda dizinin sinema eseri olarak kabul edilmesi ve Kanun'da sayılan kişilerin de eser sahipliğinden doğan hakları kazanması gerekir.⁴¹⁴ Televizyon dizilerinde eser sahipliği belirlenirken, sahiplerinin özelliğini taşıması şartıyla her bölümün diğerlerinden bağımsız şekilde ele alınması, bazı yazarlarca, özellikle uygulamada bir dizinin farklı bölümlerinin senaryolarının farklı senaristlerce kaleme alındığı veya farklı yönetmenlerce çekildiği durumlar da dikkate alındığında, isabetli bir yöntem olarak nitelendirilmektedir.⁴¹⁵

iii. Yapımcının Eser Sahipliği

Aralarında İngiltere, İrlanda, Luxemburg, Avustralya, Hindistan ve Güney Afrika'nın da yer aldığı bazı ülkelerde yapımcı (prodüktör = imal ettiren),⁴¹⁶ sinema eserinin tek başına sahibi veya sahiplerinden biri olarak kabul edilmektedir.

⁴¹³ Ateş, *Sinema Eseri*, s. 102.

⁴¹⁴ Y.11.H.D. 03.02.2006 T. 2005/354 E. 2006/915 K.

⁴¹⁵ Tosun, s. 267-268.

⁴¹⁶ **Yapımcı (prodüktör = imal ettiren)**, bir sinema eserinin vücuda gelmesi için gereken ekonomik kaynakları sağlayan kişidir (Bozbel, s. 83).

Yürürlüğe girdiği tarihte FSEK'e de bu yaklaşım egemen olmakla birlikte, Kanun'un eski 8/IV. maddesindeki sinema eserinin sahibinin onun yapımcısı olduğuna ilişkin düzenleme, 1995 yılında 4110 Sayılı Kanun ile değişikliğe uğramıştır. Buna göre yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı, diyalog yazarı ve canlandırma tekniğiyle yapılmış eserlerde bunlara ek olarak animatör, sinema eserinin birlikte sahipleri olup (FSEK m. 8/III), filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcı ise, artık sinema eserinin sahibi değil, eserin bağlantılı hak sahiplerinden biri sayılmaktadır (FSEK m. 80/I, 2). Birden fazla eser sahibi tarafından vücuda getirilen birlikte eser üzerindeki mali hakların, sözleşmede veya hizmet şartlarında ya da eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksi öngörülmediği takdirde, eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılacağına ilişkin kural, sinema eserleri yönünden geçerli olmadığından (FSEK m. 10/IV, cüm. 2), sinema eserinin yapımcısının bu eser üzerindeki mali hakları kanun gereği kendiliğinden kullanabilme imkânı bulunmamaktadır. Aksine, yapımcının sinema eseri üzerindeki mali hakları kullanabilmesi hususu, FSEK m. 18/III hükmüne tâbi olup, buna göre bir sinema eserinin yapımcısının bu eser üzerindeki mali hakları kullanabilmesi, ancak eser sahipleri ile FSEK m. 52'ye uygun bir şekilde yapacağı sözleşmeyle mümkün olabilir.

Değişiklikten önceki düzenleme ile getirilen sinema eseri sahibinin sadece yapımcı olduğuna ilişkin mutlak kanunî karinenin sebebi ise,⁴¹⁷ sinema eserinin vücuda gelmesinde yaratıcı katkıda bulunan herkesin veya belirli kişilerin eserin birlikte sahibi olacağına ilişkin düzenlemeleri içeren İtalya, Avusturya ve Almanya gibi ülkelerin kanunlarında eser üzerindeki mali hakların zaten yine yapımcıya

⁴¹⁷ Arslanlı, s. 67, par. 4; Öztrak, s. 42; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 77.

tanınması sebebiyle, Türk Kanunu bakımından böylesine dolambaçlı bir yoldan sakınılması olarak ifade edilmiştir.⁴¹⁸ Bu hüküm yürürlükteki Kanun'da artık yer almamakla birlikte, sinema eseri sahipliğine ilişkin hükmü değiştiren 4110 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 12.06.1995 tarihinden önce yapımına başlanan sinema eserleri için ise yine bu hüküm uygulanır (FSEK Ek m. 2/IV).⁴¹⁹ Dolayısıyla, yapımı 12.06.1995 tarihinden önce tamamlanmış olan veya yapımına bu tarihten önce başlanan sinema eserlerinin sahibi, kazanılmış haklara saygı ilkesi gereği, yine onların yapımcısı olan gerçek veya tüzel kişilerdir.⁴²⁰

4110 Sayılı Kanun ile yapımcının eser sahipliğinden çıkarılarak bunun yerine kategori yöntemiyle belirlenen bir eser sahipleri birliğinin kabul edilmiş olması, bazı

⁴¹⁸ Hirsch, *Fikrî Sâ-y*, s. 82, par. 266/c; Ayiter, s. 97.

⁴¹⁹ Anayasa Mahkemesi, 29.12.2011 T. 2010/73 E. 2011/176 K. sayılı kararı ile sinema eseri sahipliğine ilişkin hükümlerin 4110 Sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 12.06.1995 tarihinden sonra yapımına başlanan sinema eserlerine uygulanacağını düzenleyen FSEK Ek m. 2/IV hükmünü, diyalog yazarı ve animatörler yönünden iptal etmiştir. Bunun sebebi, diyalog yazarı ve animatörlerin sinema eserinin birlikte sahipleri arasında sayılmasının 12.06.1995 tarihinde yürürlüğe giren 4110 Sayılı Kanun'un değil, 03.03.2001 tarihinde yürürlüğe giren 4630 Sayılı Kanun'un getirdiği değişiklik ile gerçekleşmesidir. Hâl böyle olunca, 03.03.2001 tarihinde yürürlüğe giren bir kanunla diyalog yazarı ile animatörün de sinema eserinin birlikte sahipleri arasında sayılacağına ilişkin hükmün, 12.06.1995 tarihine kadar geri yürütülmesi sonucunu doğuran FSEK EK m. 2/IV hükmü, AYM tarafından Anayasa'nın hukuk güvenliğine ilişkin 2. ve mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin 35. maddelerine aykırı bulunarak diyalog yazarları ve animatörler yönünden iptal edilmiştir. Dolayısıyla, yapımına 12.06.1995 tarihinden önce başlanan sinema eserlerinin sahibi yapımcı; 12.06.1995 ile 03.03.2001 tarihleri arasında başlanan sinema eserlerinin birlikte eser sahipleri yönetmen, özgün müzik bestecisi ve senaryo yazarı; yapımına 03.03.2001 tarihinden sonra başlanan sinema eserlerinin birlikte sahipleri ise yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı, diyalog yazarı ve canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde bunlara ek olarak animatördür.

⁴²⁰ Bozbel, s. 85 (Ayrıca yazar, söz konusu sonucu doğuran düzenlemenin 12.06.1995 tarihinden önce tamamlanmış veya yapımına başlanmış sinema eserleri ile yapımına bu tarihten sonra başlanmış sinema eserleri arasında hak sahipliği bakımından hiçbir makul ve haklı gerekçeye dayanmaksızın bir fırsat eşitsizliği yarattığını da ifade etmektedir); Ateş, *Sinema Eseri*, s. 110.

yazarlarca olumsuz yönde eleştirilmektedir.⁴²¹ Buna göre, yapımcı zaten sinema eserine malî kaynak sağlamak suretiyle eserin meydana gelmesine vesile olan ve eser üzerinde fiilen tasarruf yetkisine sahip yegâne kişi olduğundan, yapımcının eser sahipliğinden çıkarılması, bu yazarlar tarafından bir tür aksaklık olarak nitelendirilmektedir.⁴²² Buna karşılık, uygulamada yapımcı, sinema eseri üzerindeki mali hakları sözleşme ile devralmak suretiyle sinema eseri üzerinde fiilen tasarruf edebilme yetkisini zaten kendisinde topladığından,⁴²³ söz konusu değişikliğin yapımcının aleyhine bir durum yarattığını söylemek güçtür. Dolayısıyla biz, yapılan değişiklik ile yapımcının sinema eserinin sahibi olmaktan çıkarılmasını, yaratma gerçeği ilkesine daha uygun düşmesi sebebiyle yerinde buluyoruz.⁴²⁴ Zira bizimle aynı görüşteki yazarlara göre de, yapımcının sağladığı malî katkı ile sinema eserinin yaratılmasındaki etkisinin taşıdığı önem, eser sahipliği için aranan yaratıcı çabaya denk olmayıp, bu hususta eseri doğrudan yaratanlar ile bunun için gerekli kişileri bir araya getiren ve vasıtaları sağlayanların birbirinden ayırt edilmesi gerekir.⁴²⁵

⁴²¹ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 79.

⁴²² Erel, *Fikir Hukuku*, s. 79.

⁴²³ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 79; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 107; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 276.. Örneğin uygulamada bir televizyon şirketinin bir yapım şirketine veya bir gerçek kişiye bir dizi hazırlanmasını sipariş ettiği hâllerde, yapımcı şirket veya gerçek kişi, hem televizyon şirketi, hem FSEK m. 8/III'e göre eser sahibi sayılacak kişiler, hem de icracı sanatçılarla mali hakların devrine ilişkin ayrı ayrı sözleşmeler yapmaktadır (Tosun, s. 261-262). Bu şartlar altında, Kanun gereği birlikte eser sahibi sayılan kişilerin eser sahipliği, uygulamada zaten manevî haklarla sınırlı bir statü hâlini almaktadır (Ateş, *Sinema Eseri*, s. 107).

⁴²⁴ Aynı yöndeki görüş için bkz. Öztan, s. 253-254.

⁴²⁵ Öztan, s. 254.

§ 4. KATKILARIN BİRBİRİNDEN AYRILMAZ NİTELİĞİ

I. “KISIMLARA AYRILABİLİRLİK” KRİTERİNİN İNCELENMESİ

A. Genel Açıklama

Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserlere ilişkin yasal düzenlemede, böyle bir eserin FSEK m. 10 kapsamında birlikte eser sayılması için bu eserin ayrılmaz bir bütün oluşturması gerektiğine (FSEK m. 10/I); buna karşılık, eserin kısımlara ayrılması mümkün olduğu takdirde, bu eserin FSEK m. 9 kapsamında bir bağlı eser sayıldığına işaret edilmiştir (FSEK m. 9/I). Ancak, birlikte eser ile bağlı eseri birbirinden ayırt eden temel kriter olan “kısımlara ayrılabilirlik” kriteri, Kanun’da tanımlanmış değildir. Bu sebeple, söz konusu kriterin doğru şekilde anlaşılabilmesi için doktrinde bu hususa ilişkin yapılan açıklamaların incelenmesi gerekmektedir.

B. “Ayrılmaz Bir Bütün Oluşturma”nın Anlamı

a. Eser Sahiplerinden Birinin Katkısının Eserden Ayrılması Hâlinde Fikrî Bütünlüğün Bozulması

Öncelikle belirtmek gerekir ki, eserin ayrılmaz bir bütün oluşturması, eserin eser sahiplerinin özelliği bakımından ayrılmaz bir bütün oluşturması ve onların özelliği bakımından bölünememesi anlamına gelmemektedir.⁴²⁶ Bunun aksini ifade

⁴²⁶ Ayiter, s. 100; Öztan, s. 177.

eden görüş⁴²⁷ ise artık terk edilmiş bulunmaktadır.⁴²⁸ Dolayısıyla, katkıların birbirinden ayrılıp ayrılamaması, söz konusu katkıların ayırt edilebilirliği⁴²⁹ ya da fiili olarak birbirinden ayrılabilirliği ile değil,⁴³⁰ bireysel katkıların eserin bütününe eksik parçalarını oluşturup oluşturmadığı ile ilgilidir.⁴³¹ Eser sahiplerinin bireysel

⁴²⁷ Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen bir eserin birlikte eser olduğundan söz edilebilmesi için, eser sahiplerinin esere kattıkları özelliğin de ayrılmaz bir bütün vasfını taşıması; başka bir ifadeyle, eser sahiplerinin özelliklerinin birbirinden ayırt edilemez durumda olması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Arslanlı, s. 68, par. 2. Ayrıca İtalyan Hukuku'nda da söz konusu görüş egemen olup İtalyan Kanunu'nun 10. maddesinin 1. fıkrasında birlikte eser sahipliği tanımlanırken, "iki veya daha fazla kişinin meydana getirilen eserdeki katkılarının ayırt edilemez ve birbirinden ayrılamaz olması" şartına işaret edilmektedir. Bu durumda, örneğin metin ve resimlerden oluşan çizgi roman ile görüntüler, müzik ve diyaloglar gibi birçok öğeden oluşan sinema eseri, ayrılmaz bir bütün oluşturmasına rağmen, sözü geçen öğelerin ayırt edilebilir olma niteliğinden dolayı İtalyan Hukuku'nda birlikte eser değil, bağlı eser olarak değerlendirilmektedir (Margoni/Perry, s. 3). Aynı şekilde İngiliz Hukuku'nda da bu görüş benimsenmektedir (Zemer, *Authorship*, s. 191; Waelde/Laurie/Brown/Kheria/Cornwell, s. 86, par. 3.8; Lionel Bently & Brad Sherman, *Intellectual Property Law*, 4th Ed., Oxford 2014, s. 131-132; Helen Norman, *Intellectual Property Law – Directions*, 2nd Ed., Oxford 2014, s. 230; George D. Cary, 'Study No. 12: Joint Ownership of Copyrights', *Studies on Copyright – Arthur Fisher Memorial Edition Volume I*, New Jersey/Indianapolis/New York 1963, s. 109). Bunun sonucu olarak da, örneğin on bölümden oluşan bir kitabın ilk dört bölümü bir yazar, kalan altı bölümü ise başka bir yazar tarafından kaleme alındığında, her bir eser sahibinin eserdeki katkısı ayırt edilebilir olduğundan, bu kitap birlikte eser olarak değerlendirilmez; aksine, her yazar kendi yazdığı bölümler üzerindeki hakları diğer yazardan bağımsız şekilde kazanır (Bently/Sherman, s. 132; Norman, s. 230). Buna karşılık Türk Hukuku'nda kabul gören yaklaşım uyarınca, söz konusu eserlerin hukukî niteliği yönünden bu sonuca varılma imkânı bulunmamaktadır. Bu hususta sinema eserinin hukukî niteliğine ilişkin ayrıntılı değerlendirme için bkz. İkinci Bölüm, § 3, s. 97 vd.; çizgi romanın hukukî niteliğine ilişkin ayrıntılı değerlendirme için bkz. İkinci Bölüm, § 4, s. 123 vd.

⁴²⁸ Ayiter, s. 100.

⁴²⁹ Loewenheim, § 11, s. 182, par. 3; Rosengart, s. 263; Ayiter, s. 99; Tekinalp, § 12, s. 142, par. 20.

⁴³⁰ Begr. UrhG, IV/270, s. 41; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Möhring/Nicolini, § 8, s. 212, par. 12; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 152; Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 4; Ayiter, s. 99-100; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72; Öztan, s. 259; Bozbel, s. 93; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 211-212; Doğrul, s. 135.

⁴³¹ Begr. UrhG, IV/270, s. 41; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Möhring/Nicolini, § 8, s. 212, par. 12. Bu hususun açıkça hükme bağlandığı Arjantin Kanunu'nun 17. maddesinde yer alan

katkılarının tespit edilemediği hâllerde daima birlikte eserin varlığından söz edileceğine zaten şüphe yoktur.⁴³² Bunun yanında, birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilmiş bir eserde, örneğin bir tablo veya heykelde,⁴³³ her eser sahibinin esere yaptığı yaratıcı katkı uzman olan ya da olmayan kişilerce teşhis edilmeye müsait olsa bile, bu katkıların eserin bütünlüğü bozulmadan eserden ayırlamaması hâlinde, yine birlikte eserin varlığından söz edilir.⁴³⁴ Dolayısıyla kısımlara ayrılabilirlik kavramı değerlendirilirken esas alınması gereken, eser sahiplerinden birinin fiilen ayrılabilir nitelikteki katkısının çıkarılmasının sonunda eserin tahrip olup olmadığı, nitelik kaybına uğrayıp uğramadığı⁴³⁵ ve geri kalanının o şekliyle tamamlanmaya muhtaç eksik bir eser hâline gelip gelmediğidir.⁴³⁶ Bu hususta söz konusu eserde her bir eser sahibinin özelliğinin belirgin olup olmaması önem taşımaz.⁴³⁷ Nitekim, birlikte eserin mevcut olduğu bir durumda, eser sahiplerinin tamamının fikrî çabasının bir araya gelmesiyle eser niteliği taşıyan bir ürün ortaya çıkmış demektir.⁴³⁸ Bu birlikte eseri meydana getiren katkıları birbirinden ayırmak ise, söz konusu fikrî ürünün bütünlüğünü bozar.⁴³⁹ Birden fazla eser sahibi tarafından

düzenlemede, işbirliğinin (birlikte eser sahipliğinin) salt eser sahiplerinin çokluğu olarak anlaşılamayacağı ifade edilmektedir. Buna göre birlikte eser sahipliği, eser sahipliğinin, eserin niteliği değiştirilmeksizin ayırlamadığı hâllerde söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda sözlü müzik eserini meydana getiren söz ile müziğin iki ayrı eser olarak addedileceği, yine aynı maddede düzenlenmektedir.

⁴³² Loewenheim, § 11, s. 182, par. 3; Ulmer, § 34, s. 189, par. II/2.

⁴³³ Ayiter, s. 100.

⁴³⁴ Ayiter, s. 100; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72; Tekinalp, § 12, s. 142, par. 20; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 211-212.

⁴³⁵ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 212-213.

⁴³⁶ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7.

⁴³⁷ Gökyayla, s. 200-201.

⁴³⁸ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 207.

⁴³⁹ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72.

meydana getirilen bir eserin, birbirinden bağımsız birden fazla eserden oluşmadığı; diğer bir deyişle, eserin bir bütünlük oluşturabilmesi bakımından birden fazla eser sahibinin eserdeki katkısının birbirine dâhili bağımlılık gösterdiği hâllerde, bağlı eserin değil, birlikte eserin varlığı söz konusudur.⁴⁴⁰ Dolayısıyla, ancak bir araya getirilen çalışmaların birbirinden bağımsız nitelik taşıdığı, bunlardan her birinin tek başına bir anlam ifade ettiği ve bunlardan biri eserden ayrıldığında da, kalan kısmın ayrıca bir anlam ifade ettiği hâllerde, söz konusu eserin kısımlara ayrılabilir olduğundan söz edilebilir. Buna göre, sadece eser sahiplerinin satır satır birlikte yazdıkları ve bu sebeple katkılarının birbirinden ayrılması fiilen mümkün olmayan bir metin, bir senaryo ya da bir bilimsel makalede değil;⁴⁴¹ aynı zamanda eser sahiplerinin aralarında bölümlerini paylaşmak suretiyle yazdıkları bir kitapta veya sahnelerini paylaşarak yazdıkları bir senaryoda da, hangi eser sahibinin kitabın hangi bölümünü veya senaryonun hangi sahnesini yazdığı tespit edilebilir durumda olmasına rağmen, birlikte eser sahipliği söz konusu olur.⁴⁴² Her perdesi ayrı bir yazar tarafından kaleme alınmış olan bir tiyatro oyunu için de varılması gereken sonuç aynıdır.⁴⁴³ Çok katlı bir yapının mimarlık projesinin, her bir katı farklı mimarlar tarafından çizilmek suretiyle meydana getirilmesi hâlinde de söz konusu proje, birlikte eser sahipliğinin konusunu oluşturur.⁴⁴⁴ Yine benzer şekilde, bir sinema eseri de her ne kadar hangi katkının kimin tarafından yapıldığının tespitine müsait olsa da,

⁴⁴⁰ Arslanlı, s. 68, par. 2.

⁴⁴¹ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7.

⁴⁴² Allfed, § 6 LUG, s. 85, par. 1; Begr. UrhG, IV/270, s. 41; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 231, par. 10; Loewenheim, § 11, s. 182, par. 3; Rehbinder, § 20, s. 99, par. 254; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/1; Ulmer, § 34, s. 189, par. II/2; Arslanlı, s. 68, par. 2.

⁴⁴³ Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 4.

⁴⁴⁴ Doğrul, s. 127, 135-136.

bu eser esasen birbirinden ayrılması mümkün olmayan katkıların birleşiminden vücuda geldiğinden, niteliği itibarıyla birlikte eserdir.⁴⁴⁵

b. Eser Sahiplerinin Bireysel Katkılarının Tek Başına Faydalanılmaya Elverişsiz Olması

Alman Kanunu, birlikte eserden söz edilebilmesi için aranan “kısımlara ayrılamama” koşulunu, ekonomik bir bakış açısıyla değerlendirmektedir (§ 8 Abs. 1 UrhG).⁴⁴⁶ Alman hukuk doktrininde hâkim olan görüş, ancak eseri meydana getiren eser sahiplerinin bireysel katkıları eserden ayrıldığı zaman teorik olarak tek başlarına ekonomik açıdan faydalanılmaya elverişli olduğu takdirde, kısımlara ayrılabilme kriterinin sağlandığı ve bu durumda birlikte eserin değil, yalnız bağlı eserin varlığından söz edilebileceği yönündedir.⁴⁴⁷ Bu görüş, Türk Hukuku’nda da bazı yazarlar ve Yargıtay tarafından kabul görmekle birlikte,⁴⁴⁸ esasen FSEK m. 10/I’in birlikte esere ilişkin düzenlemesinde, Alman Kanunu’nun aksine, eser sahiplerince yaratılan kısımlardan, birbirinden bağımsız şekilde faydalanılma imkânının olmamasına ilişkin bir kriter yer verilmediğinden, Türk Hukuku’nda ayırt edici

⁴⁴⁵ Sinema eserinin hukukî niteliğine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 3, s. 97 vd.

⁴⁴⁶ Goldstein, *International Copyright*, s. 208. Ayrıca Japon Kanunu’nun 2. maddesinin 1. fıkrasının (xii) bendindeki birlikte eser tanımından, Japon Hukuku’nda da aynı yaklaşımın benimsendiği anlaşılmaktadır.

⁴⁴⁷ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Möhring/Nicolini, § 8, s. 212, par. 12; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 152; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 231, par. 10; Loewenheim, § 11, s. 182, par. 3; Rehbinder, § 21, s. 103, par. 266; Hubmann, § 20, s. 111, par. I/1; § 21, s. 115-116, par. I/1; Schack, § 10, s. 152, par. 278; Ulmer, § 34, s. 189, par. II/2; Dreier/Schulze, § 8, s. 166-167, par. 1, 4.

⁴⁴⁸ Ayiter, s. 99; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 72, 76; Erel, *Müzik Klipleri*, s. 61; Yarsuvat, s. 84-85; Öztrak, s. 44; Belgesay, s. 39, par. 3; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 196; Bozbel, s. 92; Doğrul, s. 127; Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K.

husus, eser sahiplerinin eserdeki katkıları birbirinden ayrıldığında bunların tümünün eserin bütününden bağımsız tek başına bir eser olarak anlam ifade edip etmediğidir. “Eser sahiplerinin katkılarından teorik olarak tek başına faydalanma imkânının bulunması” kriteri ile “bu katkıların kendi başına birer eser olarak nitelendirilebilmesi” kriteri pratik açıdan aynı sonuca çıktığından, biz bu hususta her iki ifade tarzını da kullanmakta bir sakınca görmüyoruz.

“Eser sahiplerinin katkılarından teorik olarak tek başına faydalanma imkânının bulunması” kriterine göre eserin kısımlara ayrılabilir olup olmadığının tespitinde, eser sahiplerinin bu hususa ilişkin sübjektif düşüncelerinin bir önemi bulunmayıp, burada belirleyici olan, esere yapılan yaratıcı katkılardan ayrı ayrı faydalanmanın objektif olarak mümkün olup olmamasıdır.⁴⁴⁹ Böyle bir imkân varsa, bağımsız eserlerin her birinden ayrı ayrı fiilen faydalanılmamış olması, böyle bir faydalanmanın pratikte mümkün olmaması veya hayata geçirilme şansının çok düşük olması, hayata geçirilmesi hâlinde ticari başarı sağlanamayacak ya da bağlı eserin değer kaybına uğrayacak olması gibi hususlar, ortada bir bağlı eser bulunduğu gerçeğini; başka bir ifadeyle, söz konusu fikri ürüne ilişkin hukukî nitelendirmeyi kesinlikle değiştirmez.⁴⁵⁰ Benzer şekilde, bağlı eseri oluşturan eserlerden birine ilişkin malî hakların önceden bir başkasına devredilmiş olması sebebiyle bu eserden faydalanılma imkânının hukuken mümkün olmaması da, birden fazla bağımsız eserin

⁴⁴⁹ BGH, 26.02.2009, I ZR 142/06, par. 39; LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 2. b. A. 2.

⁴⁵⁰ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. a. B. 4; Ayiter, s. 99; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 76; Erel, *Müzik Klipleri*, s. 61; Öztan, s. 270.

birbirine bağlanması suretiyle ortaya çıkarılan ürünün bağlı eser olduğu gerçeğini değiştirmez.⁴⁵¹

Bireysel katkıların birbirinden bağımsız olarak faydalanılmaya elverişli olduğundan söz edilebilmesi için, eserden ayrılan katkıların da, eserin geri kalanının da bu ayrılmanın sonucunda eksik ve tamamlanmaya muhtaç hâlde bulunmaması gerekir.⁴⁵² Aksi hâlde, mevcut fikrî ürün bağlı eser değil, birlikte eser sayılır. Buradaki “eksik” ve “tamamlanmaya muhtaç” deyimleri ise geniş anlamda anlaşılmalıdır.⁴⁵³ Şöyle ki, söz konusu katkı kendi içinde tamamlanmış olabilir; ancak faydalanılabilir olması için bu katkının eserin geri kalanıyla bütünleşmesi gerekiyorsa, bu durumda bu katkının eksik ve tamamlanmaya muhtaç olduğundan söz edilir.⁴⁵⁴ Örneğin, birkaç senarist tarafından kaleme alınan bir senaryonun senaristlerden birinin tek başına yazdığı bir sahne, kendi içinde tamamlanmış hâldedir; ancak böyle bir sahne senaryonun geri kalanından ayrıldıktan sonra bir edebi eser olarak tek başına faydalanılmaya büyük ihtimalle elverişli olmayacağından ve bu sahnenin bir anlam ifade edebilmesi için senaryonun geri kalanıyla tekrar bütünleşmesi gerekeceğinden söz konusu sahne, senaryodan ayrıldığında eksik ve tamamlanmaya muhtaç bir duruma gelir.⁴⁵⁵

Bir eseri meydana getiren eser sahiplerinden yalnız birinin fiilen ayrılabilir nitelikteki katkısının kendi başına faydalanılmaya elverişli olması ya da eserin meydana gelmesinden daha sonra tek başına kullanılmaya elverişli hâle gelmesi de, o

⁴⁵¹ Gökyayla, s. 205.

⁴⁵² Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Möhring/Nicolini, § 8, s. 212, par. 12; BGH, 26.02.2009, I ZR 142/06, par. 39.

⁴⁵³ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Möhring/Nicolini, § 8, s. 212, par. 12.

⁴⁵⁴ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Möhring/Nicolini, § 8, s. 212, par. 12.

⁴⁵⁵ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 149, par. 7; Möhring/Nicolini, § 8, s. 212, par. 13.

eserin birlikte eser niteliğini değiştirmez.⁴⁵⁶ Örneğin, birkaç yazar tarafından kaleme alınmış bir ders kitabının bölümlerinden birini tek başına yazan yazara ait bu bölüm, bir makale olarak yayımlanmaya elverişli olsa bile, bu bölüm olmaksızın sözü geçen kitap bir bütünlük taşıyamayacağı için, bu kitabın birlikte eser niteliğini haiz olduğuna bir şüphe yoktur. Buna karşılık örneğin, her eser sahibinin kitaptaki kendi içinde bütünlük taşıyan bağımsız bölümlerden birini yazması hâlinde, ayrılabilirlik kriterinin sağlandığından ve dolayısıyla bağlı eserin varlığından söz edilebilir.⁴⁵⁷ Kanımızca, bir ders kitabının her bölümünün belli bir yazar tarafından kaleme alınması hâlinde, bu kitabın bir bütünlük taşıması bakımından bölümlerin birbirine bağımlı olması sebebiyle, bağlı eser olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.⁴⁵⁸ Buna karşılık, örneğin birkaç yazar bir araya gelerek her kitabını biri açıklayacak şekilde bir Medeni Kanun şerhini kaleme aldığında, artık birlikte eserden değil, bağlı eserden söz edilebilir; çünkü burada söz konusu eserlerin birbirine mutlak bir bağımlılığı bulunmamaktadır.

⁴⁵⁶ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 150, par. 7; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 97, par. 152.

⁴⁵⁷ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 231, par. 10.

⁴⁵⁸ Dolayısıyla biz, Almanya Federal Mahkemesi'nin aksi yöndeki yaklaşımına rağmen (LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 3. a. A'dan naklen), açıklayıcı metin, çizimler ve fotoğraflardan meydana gelen bir kullanım kılavuzunun da birlikte eser niteliğini taşıdığı görüşündeyiz.

II. BİRDEN FAZLA ESER TÜRÜNÜ İÇEREN ESERLERDEKİ KATKILARIN DURUMUNUN BELİRLENMESİ

Bünyesinde birden fazla eser türünü barındıran,⁴⁵⁹ örneğin bir ressam ile bir yazarın bir araya gelerek meydana getirdikleri edebiyat eseri ile güzel sanat eserinden oluşan bir eserin niteliği belirlenirken, bu iki ögenin birbirinden ayrılması hâlinde söz konusu eserin tahrip edilip edilmediğine göre karar verilmelidir.⁴⁶⁰ Bunun sebebi, birden fazla eser türünün bir araya geldiği her hâlde, bağlı eserin varlığından söz edilemeyecek olmasıdır. Nitekim, farklı eser türlerine ait birden fazla eserin, ayrılmaz bir bütün oluşturacak şekilde kaynaşarak bir araya gelmesi de mümkündür.⁴⁶¹ Bu durumun en bariz örneği olarak, hukukî niteliği daha önce de ayrıntılı bir şekilde açıklanan sinema eseri verilebilir. Buna göre sinema eseri, her ne kadar birden fazla eser türünü bünyesinde barındırmaya müsait bir eser türü olsa da, bağlı eser değil, daima birlikte eser niteliğini taşır.⁴⁶²

Bu hususta niteliği incelenebilecek diğer bir eser, çizgi romandır. Bu bağlamda çizgi romanın bağlı eser değil de birlikte eser olmasının sebebi, metnin resimlerden ayrı, tek başına bir anlam ifade etmeyecek ve eksik kalacak olmasıdır. Çizgi roman, hikâyenin bütününe resim silsilesi, karakterlerin konuşma

⁴⁵⁹ Bünyesinde birden fazla eser türünü barındıran eserler için İngiliz içtihat hukukunda “hibrid eser (*hybrid work*)” kavramı kullanılmaktadır (*Chappell & Co. Ltd. and Others v. Redwood Music Ltd.*, House of Lords, [1981] R.P.C. 337, s. 352). Buna göre **hibrid eser**, Kanun’da sayılan eser türlerinden birden fazlasına ait özellikleri taşıyan eser olarak tanımlanmaktadır.

⁴⁶⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 212. Aksi yöndeki görüş için bkz. Barrelet/Egloff/Künzi, § 10, s. 41, par. 12 (Yazara göre bir eserin birden fazla eser türünü içermesi hâlinde, daima kısımlara ayrılabilen bir eserin varlığı söz konusudur).

⁴⁶¹ Dreier/Schulze, § 8, s. 167, par. 4.

⁴⁶² Sinema eserinin hukukî niteliğine ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 3, s. 97 vd.

baloncukları ve kısa açıklayıcı yazılarla anlatıldığı, ayrılmaz bir bütün oluşturan bir eserdir; çünkü burada birbirinden ayrılmaz nitelikteki resim ile metin kombinasyonu mevcuttur.⁴⁶³ Resimlerin her birinin kendi içinde bir bütünlük taşıması ve tek başına bir güzel sanat eseri niteliğinde olması ise bu sonucu değiştirmez; çünkü resim ile metin bir araya gelerek artık öyle bir bağdaşık eser oluşturmaktadır ki, bu öğeler tek başına teşhir edildiği vakit her ikisinin de eksik olarak algılanması kaçınılmazdır. Burada asıl dikkat edilmesi gereken husus, bir çizgi romanın birlikte eser olarak değerlendirilmesinin de her zaman mümkün olmayacağıdır. Nitekim, hikâyesi bir yazara ait olan bir çizgi romanın eserin resimleri bir çizer tarafından çizilmişse, bu durumda FSEK m. 6 anlamında bir işlenme eserin varlığı söz konusu olur. Burada yazarın, çizgi roman üzerinde çizer ile birlikte eser sahibi sayılmasının koşulu, çizgi romanın vücuda gelmesi aşamasında esere yaratıcı katkıda bulunması, örneğin eserde yer alan edebiyat eseri niteliğindeki metinleri veya metinlerin bir kısmını özelliğini taşıyan biçimde kendisinin yazmış olmasıdır. Benzer şekilde çizgi romanın bir kişi tarafından başka bir dile tercümesi hâlinde de, ortaya çıkan ürünün birlikte eser niteliği taşıdığından söz edilmesi oldukça güçtür. Şöyle ki, bu örnekte tercümanın tercüme ettiği çizgi romanın birlikte eser sahibi sayılması, çevrilen metnin edebiyat eseri niteliğini haiz olmasına ve tercümanın de tercümanın özelliğini taşımasına bağlıdır.

Çizgi romanların birlikte eser olduğuna ilişkin kabul edilen görüş, resimli çocuk kitapları için de geçerlidir. Gerçekten de, resimli çocuk kitaplarındaki resimler ile metin arasında, aynı çizgi romanlarda olduğu gibi, öyle sıkı bir etkileşim söz konusudur ki, bu iki öğe adeta iç içe geçerek kitabın artık ayrılmaz bir bütün

⁴⁶³ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 2. b. A. 2.

oluşturması sonucunu doğurur.⁴⁶⁴ Nitekim, resimli çocuk kitaplarındaki resimler, ekseriyetle henüz okuyamayan veya daha yeni yeni okumaya başlayan hedef kitle için eserin anlaşılması bakımından esaslı bir rol oynamakta olup, kitabın bir bütünlük taşıyabilmesi için vazgeçilmezdir.⁴⁶⁵ Benzer şekilde, bir ilim eserinin içeriğinin açıklanırken sıklıkla illüstrasyonlara başvurulması hâlinde, kitabın anlaşılabilmesi için zarurî olan bu illüstrasyonlar artık kitabın ayrılmaz bir parçası durumundadır.⁴⁶⁶ Örneğin bir tıp kitabında yer alan illüstrasyonlar ile bunlara ilişkin açıklamalar tıp kitabının yazarından başka bir kimse tarafından yapılmış olsa bile, bu katkılar söz konusu kitabın anlam ifade etmesi bakımından önem taşıdığından, burada FSEK m. 9 anlamında bağlı eserin değil, FSEK m. 10 anlamında birlikte eserin varlığından söz edilir.⁴⁶⁷ Buna karşılık örneğin, illüstrasyonlarla zenginleştirilmiş bir kitap (resimli roman) dizisi ele alındığında, durum farklılaşır. Şöyle ki, kitapların her üç ya da beş sayfasında bir yer alan ve doğrudan birbiriyle bağlantılı olmayan çeşitli sahnelerden meydana gelen illüstrasyonlar söz konusu olduğunda, burada artık bir bağlı eserin varlığı kabul edilir.⁴⁶⁸ Burada illüstrasyonlar romanın estetik görünümüne olumlu etki etse de, romanın içeriğine veya formuna temel oluşturmadığından, romanın bunlar olmaksızın kamuya sunulması hâlinde bütünlüğü bozulmaz ve aynı şekilde

⁴⁶⁴ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 2. b. A. 2.

⁴⁶⁵ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 2. b. A. 2; B. I. 3. a. B. 4.

⁴⁶⁶ Margoni/Perry, s. 4 (Her ne kadar söz konusu eserdeki katkılar ayırt edilebilir olduğu için İtalyan Hukuku'nda birlikte eser olarak değerlendirilmiyor olsa da, yazarların bu eseri oluşturan öğelerin birbirinden bağımsız eserler olmayıp ayrılmaz bir bütün oluşturduğuna ilişkin açıklamaları, Türk Hukuku'nda da geçerlidir).

⁴⁶⁷ Belgesay, s. 39, par. 3.

⁴⁶⁸ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 2. b. A. 2; B. I. 3. a; B. I. 3. a. B. 2; B. I. 3. a. B. 4; Y.11.H.D. 26.02.2004 T. 2003/7291 E. 2004/1772 K.

illüstrasyonlar da güzel sanat eseri olarak bağımsız şekilde varlığını sürdürebilir.⁴⁶⁹ Böyle bir eserde ressam sadece, metinde aktarılan birtakım olayları birbirinden bağımsız çizimlerle somutlaştırdığından, çizgi roman veya resimli çocuk kitabı örneklerinde olduğunun aksine, hikâye ile illüstrasyonlar arasında yeterince sıkı bir etkileşim ve birbirine bağımlılık bulunmamakta; tam aksine, iki ögenin birbirinden bağımsız şekilde de algılanması mümkün olmakta; dolayısıyla da, resimler kitapları bütünleyen bir nitelik taşımadığından, bu iki öge ayrılmaz bir bütün oluşturmamaktadır.⁴⁷⁰ Hâl böyle olunca, söz konusu iki ögenin aynı kişi veya farklı kişilerce vücuda getirildiği bir esere ilişkin olarak örneğin, metnin tercümesi ve çoğaltılması için verilen ruhsat, illüstrasyonların çoğaltılması hakkını da kendiliğinden kapsamaz.⁴⁷¹ Bu durumda illüstrasyonların çoğaltılması hakkına ilişkin ayrıca bir ruhsat alınmaksızın bu illüstrasyonların kitabın tercümesine eklenerek kitabın bu hâliyle çoğaltılması ise, sözü geçen güzel sanat eserlerine ilişkin hakların ihlâli sonucunu doğurur.⁴⁷² Yine bir operanın librettosunun tercüme edilmesine ve yayımlanmasına ilişkin verilen ruhsata dayanılarak tercüme edilen libretto, operanın müziği için ayrıca ruhsat alınmaksızın müzikle birlikte yayımlanamaz.⁴⁷³ Aynı şekilde, operanın müziğinin yayımlanmasına bestekâr tarafından izin verilmesi hâlinde de yayımcı, libretto yazarının da izni olmaksızın müziği librettoyla birlikte yayımlayamaz.⁴⁷⁴

⁴⁶⁹ Margoni/Perry, s. 4.

⁴⁷⁰ LG München I, 23.01.2009, 21 O 13662/07, Entscheidungsgründe, B. I. 2. b. A. 2; I. 3. a. B; B. I. 3. a. B. 2; B. I. 3. a. B. 3; B. I. 3. a. B. 4.

⁴⁷¹ Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 395.

⁴⁷² Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 395.

⁴⁷³ Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 443.

⁴⁷⁴ Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 443.

§ 5. ESER SAHİPLERİ ARASINDA İŞBİRLİĞİ

I. BİRLİKTE ESER SAHİPLİĞİNİ DOĞURAN İŞBİRLİĞİ

A. İşbirliğinin Anlamı

Birlikte eserden söz edilebilmesinin üçüncü şartı, eser sahipleri arasında işbirliğinin bulunmasıdır. “Eser sahipleri arasında işbirliği”nden kasıt, eser sahiplerinin birlikte belirledikleri ortak bir fikir (*Gesamtidee*) etrafında birlikte çalışmaları; ortak bir çaba, istek ve amaç içinde olmalarıdır.⁴⁷⁵ Bu husus Alman hukuk doktrinde kabul edilen görüş uyarınca, eser sahiplerinin, eserin yaratımında yaratıcı işbirliği içinde bulunma isteğinin varlığı olarak ifade edilmekte ve eser sahiplerinin ortak amaç üzerinde anlayış ve fikir birliği (*Verständigung*) içinde olup, kişisel katkılarını karşılıklı olarak eserin bütününe yansıtma görevini gerektirmektedir.⁴⁷⁶ Dolayısıyla, buna göre, birlikte eser sahipleri arasındaki işbirliğinin rızai bir işbirliği (*gewollte Zusammenarbeit*) olması gerekmektedir.⁴⁷⁷ Bununla birlikte, burada aranan rızai işbirliği, eser sahipleri arasında bir irade uyuşmasının değil, bu kişilerin hukuken eser sayılabilecek bir sonuç doğurmaya yönelmiş maddî fiillerinin varlığını gerektirir.⁴⁷⁸ FSEK m. 10/I’nin, “Birden fazla kişinin *ıştirakiyle* vücuda getirilen

⁴⁷⁵ Tekinalp, § 12, s. 142, par. 20; Öztan, s. 259; Ayiter, s. 100; Bozbel, s. 93; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 207.

⁴⁷⁶ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 96, 98, par. 151, 155; Loewenheim, § 11, s. 181, par. 2; § 12, s. 195, par. 38; Rehbinder, § 20, s. 99-100, par. 255; Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 2.

⁴⁷⁷ Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 2.

⁴⁷⁸ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 214.

eser” ifadesinden de esasen anlaşılması gereken, eser sahipleri arasında bu tür bir işbirliğinin mevcudiyetidir.

B. İşbirliğinin Hukukî Niteliği

Birlikte eser sahipliğinin doğması için aranan işbirliği şartı, eser sahipleri arasında yapılacak bağlayıcı bir sözleşmeyi ya da eser sahiplerinin bu hususta hukuken geçerli herhangi bir irade açıklamasını gerektirmez.⁴⁷⁹ Aksine, eser sahiplerinin hukukî işleme ilişkin fiil iradesine (*rechtsgeschäftlicher Handlungswille*) değil, birlikte çalışmaya yönelik tabîi ya da maddî fiil iradesine (*natürlicher Handlungswille* = *Realakt*) sahip olmaları yeterli olup, sübjektif bakımdan böyle karşılıklı bir istek sonucu yaratılan eser üzerinde birlikte eser sahipliği, kanundan dolayı kendiliğinden doğar.⁴⁸⁰ Başka bir deyişle, aynen tek başına eser sahipliğinde olduğu gibi, birlikte eser sahipliğinde de birlikte eser sahiplerinin fiil ehliyetine sahip olup olmamalarının bir önemi yoktur.⁴⁸¹ Dolayısıyla, tam ehliyetsiz bir kişinin eser sahibi olmasına nasıl bir engel yoksa,⁴⁸² böyle bir kimsenin birlikte eser sahipliğine de hiçbir engel bulunmamaktadır.⁴⁸³

Eser sahiplerinin birlikte çalışma istekleri mevcut ise, eser sahiplerinden birinin, eserin birlikte sahipliğini amaçlamamasına ilişkin sübjektif bir çekinceye sahip olması ya da bütün eser sahiplerinin birlikte eser sahibi olunmayacağına

⁴⁷⁹ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16; Loewenheim, § 12, s. 195, par. 38; Murza, s. 140; Schack, § 10, s. 158, par. 291; Ayiter, s. 101; Bozbel, s. 94; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 208, 214.

⁴⁸⁰ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16; Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 2.

⁴⁸¹ Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2; Dreier/Schulze, § 8, s. 166, par. 2.

⁴⁸² Ayiter, s. 90; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 69; Öztan, s. 235, par. 4; Arslanlı, s. 62, par. 3. a; Ateş, *Eser*, s. 91.

⁴⁸³ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16.

yönelik bir sözleşme yapmaları, Kanun'un bu husustaki emredici hükmünü bertaraf etmez.⁴⁸⁴ Bu tür bir sözleşme, birlikte eser sahipliğinin doğmasını hiçbir suretle engelleyemez; ancak borçlar hukuku yönünden bir etkiyi haiz olabilir.⁴⁸⁵

C. Eser Sahiplerinin İşbirliğinde Bulunma Anı

Daha önce de ifade edildiği gibi, birlikte eser sahipleri arasındaki işbirliği, yatay veya dikey şekilde gerçekleşebilir.⁴⁸⁶ Dolayısıyla, birlikte eser sahipliğinin söz konusu olması, eser sahipleri arasındaki işbirliğinin eşzamanlı olmasını gerektirmez. Buna göre, eser sahiplerinin işbirliğinde bulunmasının; başka bir deyişle, eser sahiplerinin birlikte esere ilişkin karşılıklı fikir birliğine varmasının, eser sahiplerinden birinin, çalışmasının başka bir eser sahibinin katkısı ile tamamlanması ve ayrılmaz bir bütün hâline gelecek şekilde bütünleşmesi amacıyla faal hâle gelmesinden sonra da gerçekleşmesi mümkündür.⁴⁸⁷ Bu doğrultuda bir eser sahibinin, henüz tamamlanmamış olan eserin tamamlanması amacıyla başka bir kişiyle çalışması ve bu kişinin esere yaratıcı katkıda bulunması; yani özelliğini katması hâlinde, bu işbirliği sonucu ortaya çıkan eser üzerinde, bu iki eser sahibinin birlikte eser sahipliği söz konusu olur.⁴⁸⁸ Örneğin, bir ressamın portre eskizlerinin

⁴⁸⁴ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16.

⁴⁸⁵ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16.

⁴⁸⁶ Birlikte eser sahipleri arasındaki yatay ve dikey işbölümüne ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 3, s. 94.

⁴⁸⁷ Allfed, § 6 LUG, s. 86, par. 3. Aksi görüş için bkz. Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 5 (Yazar, bir başkasına ait henüz bitmemiş bir eseri tamamlayan kişinin, tamamlanan bu eserin ilk eser sahibi ile birlikte sahibi değil, tek başına işlenme eser sahibi olduğu kanısındadır); Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 207.

⁴⁸⁸ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 8.

başka bir ressamla birlikte tamamlanması suretiyle bir fresk⁴⁸⁹ yaratılması veya bir bestekârın temasının⁴⁹⁰ başka bir bestekârla birlikte tamamlanması suretiyle bir melodi yapılmasında durum, ikinci eser sahibinin katkısının ağırlığına bakılmaksızın böyledir.⁴⁹¹ Dolayısıyla, bir müzik grubunun üyelerinden birinin sağladığı tema üzerinde enstrümanları ile çalışan diğer grup üyelerinin müzik eserini doğaçlama yoluyla tamamlaması hâlinde, diğer üyelerin esere katkısı artık yüzeysel bir iyileştirme olarak değerlendirilemeyecek olup, söz konusu katkıyı yapan grup üyelerinin tamamı temayı sağlayan üye ile birlikte ortaya çıkan müzik eserinin sahibi durumundadır.⁴⁹² Burada önemli olan, tamamlaması için verilen tema, eskiz, taslak veya tasarımların, bunları veren kişinin özelliğini yansıttığı olmasıdır.⁴⁹³ Aksi hâlde, tamamlayan kişi eserin tek başına sahibi olur.

Bir eser sahibinin çoktan tamamlanmış bir eseri üzerinde başka bir yazar ile birlikte güncelleştirmeler yapması veya bu değişikliklerin eser sahibinin bilgisi dâhilinde başka bir yazar tarafından tek başına yapılması hâlinde de, asıl eser üzerinde ilk eser sahibi tek başına eser sahipliğini sürdürürken; bu iki eser sahibi, eserin ortaya çıkan değişikliğe uğramış hâlinin birlikte sahibi olur.⁴⁹⁴ Örneğin, mevcut bir ders kitabının kanun değişikliği sonrası başka bir yazar tarafından baştan sona güncellenmesi hâlinde durum böyledir. Buna karşılık, eseri güncelleyen

⁴⁸⁹ **Fresk**, yaş duvar sıvası üzerine kireç suyunda eritilmiş madenî boylarla resim yapma yöntemiyle yapılmış duvar resmi anlamına gelmektedir (TDK).

⁴⁹⁰ **Tema**, bir besteyi oluşturan temel motifi ifade eder (TDK).

⁴⁹¹ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, 231, par. 8, 10.

⁴⁹² *Stuart v. Barrett and Others*, High Court of Justice (Chancery Division), [1994] E.M.L.R. 448, s. 458-460, 463.

⁴⁹³ Öztan, s. 238, par. 8-a.

⁴⁹⁴ Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3.

yazarın, bu eserin orijinal hâli üzerinde de birlikte eser sahipliği veya başka herhangi bir hakkı söz konusu değildir.⁴⁹⁵

II. İŞBİRLİĞİNİN BULUNMADIĞI HÂLLER

A. Genel Açıklama

Doktrinde hâkim olan görüş, eser sahipleri arasında işbirliğinin mevcut olmaması hâlinde birlikte eserden söz edilemeyeceğini; buna karşılık, meydana getirilen fikrî ürünlerdeki yaratıcı katkıların duruma göre işlenme ya da bağımsız bir eser olarak nitelendirilebileceğini ifade eder.⁴⁹⁶ Buna göre, işbirliği mevcut olmaksızın bir başkası tarafından tamamlanan bir eserin birlikte eser niteliği kazanabilmesi ise, ancak eser sahibinin buna ilişkin bizzat yapacağı bir irade açıklamasıyla mümkün olabilir.⁴⁹⁷ Bu durumda yaratıcı olmayan bir katkının üzerine bu katkının sahibi ile işbirliğinde bulunulmaksızın, örneğin bu kişinin haberi bile olmaksızın bir başkası tarafından yaratıcı bir katkı eklenmesi suretiyle vücuda getirilen fikrî ürün, birlikte eser değil, bağımsız bir eserdir ve bu görüş kanımızca da isabetlidir. Bunun yanında sözü geçen görüş uyarınca, bir eser sahibinin eserini henüz tamamlamadan ölmesi ve bu eserin bir başkası tarafından bulunarak tamamlanması hâlinde ise tamamlanan eser, ölen eser sahibinin eserinden ayrı bir işlenme eser olarak kabul edilmektedir.⁴⁹⁸ Hâlbuki mevcut bir eserden faydalanma

⁴⁹⁵ Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3.

⁴⁹⁶ Loewenheim, § 12, s. 196, par. 37; Rehbinden, § 20, s. 100, par. 255; Schack, § 10, s. 157, par. 289; Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 38, par. 5; Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 393; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 73; Öztan, s. 259; Yarsuvat, s. 85; Bozbel, s. 94; Gökyayla, s. 202; Doğrul, s. 132.

⁴⁹⁷ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 73; Gökyayla, s. 202.

⁴⁹⁸ Hubmann, § 20, s. 112, par. I/2; Arslanlı, s. 69, par. 3; Yarsuvat, s. 85.

suretiyle yeni bir eserin (işlenmenin) meydana getirilmesi ile henüz bitmemiş bir eserin tamamlanması birbirinden tamamen farklı durumları ifade eder. Şöyle ki, kısmen vücuda getirilmiş bir eserin tamamlanması, işleme değildir.⁴⁹⁹ Nitekim, işlenme eser de, önceden mevcut olan bir asıl esere sadık kalınarak bu eserin yeni ve başka bir biçime dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan eserdir.⁵⁰⁰ İşlenme eserin temel niteliklerinden biri, asıl eseri muhafaza ve aksettirmesi olup, bu kapsamda işlenme eserin meydana getirilmesi için gerekli ve zorunlu olan değişiklikler dışında asıl eserde mevcut olmayan fikirlerin eklenmesi ya da asıl eserde mevcut olan fikirlerin çıkarılması veya değiştirilmesi, asıl eserde içerik ve şekil değişikliği yapılması mümkün değildir.⁵⁰¹ Aksi hâlde işleyenin, asıl eser sahibinin manevî haklarını ihlâlî söz konusu olur.⁵⁰² Bu durumda bitmemiş bir eserin tamamlanması, işleme eylemi ile her bakımdan uyumsuzluk içindedir. Ayrıca sözü edilen şekilde meydana getirilen bir eserin işlenme eser olarak kabulü, bu eserin sahibinin tek başına işleyen olduğunun da kabulünü beraberinde getirmektedir, ki kanımızca böyle bir durum, eseri tamamlanan eser sahibinin kendi eseri üzerindeki haklarının bertaraf edilmesi sonucuna yol açacağından, kanımızca oldukça sakıncalıdır. Dolayısıyla biz, bu noktada zikredilen hâkim görüşe katılamıyoruz.

Bize göre, birden fazla kişinin özelliğini taşıyan ve ayrılmaz bir bütün oluşturan bir eser, söz konusu kişiler arasında işbirliği bulunsa da, bulunmasa da birlikte eser niteliğini haizdir.⁵⁰³ Bunun aksinin kabulü ise maddî gerçeklikle çelişir.

⁴⁹⁹ Öztan, s. 161.

⁵⁰⁰ Öztrak, s. 29-30; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 53, 55; Öztan, s. 163; Ateş, *Eser*, s. 288, 292.

⁵⁰¹ Öztrak, s. 30.

⁵⁰² Öztrak, s. 30.

⁵⁰³ Asıl eser sahibi ile birlikte çalışılmamış olmasının, ortaya çıkan ürünün birlikte eser olarak nitelendirilmesine engel oluşturduğuna dair aksi görüş için bkz. Dreier/Schulze, § 8, s. 166-167, par.

Bununla birlikte, bir esere, sahibi ile işbirliği içinde bulunmaksızın yaratıcı bir katkı yapılması, esasen ilk eseri değiştirme niteliği taşıdığından,⁵⁰⁴ aynı zamanda eser sahibinin manevi haklarından olan eserde değişiklik yapılması yetkisinin (FSEK m. 16/I) ihlâli anlamına gelmekte; dolayısıyla da bunu yapan kişinin hukukî ve cezaî sorumluluğunu doğurmaktadır (FSEK m. 66 vd.). Ancak, eser sahibi manevi haklarının ihlâlinden doğan taleplerinden açıkça veya örtülü olarak,⁵⁰⁵ örneğin eserin üzerinde değişiklik yapılmış hâliyle yayımlanmasına rıza göstererek feragat ederse,⁵⁰⁶ bu durumda artık bu eser hakkında FSEK m. 10'un uygulanması söz konusu olur. Bunun bir sonucu olarak, eseri bir başkası tarafından tamamlanmış olan eser sahibi, eserinin bu tamamlanmış hâlden faydalanılması hususunda tek başına hareket edemez. Aksi hâlde ise, eseri tamamlamış olan birlikte eser sahibinin hakları ihlâl edilmiş olur. Buna karşılık gerçekleştirilen ihlâli bertaraf edecek bir feragat iradesinin açıklanmasının mümkün olmadığı, örneğin eser sahibinin hayatta olmadığı veya ayırt etme gücünün bulunmadığı⁵⁰⁷ hâllerde, tamamlanmış olan eserden

2.

⁵⁰⁴ Doğrul, s. 132.

⁵⁰⁵ Eserde değişiklik yapılmasına ilişkin izin, eser sahibi tarafından açıkça verilebileceği gibi, örtülü olarak da verilebilir (Yarsuvat, s. 123). Nitekim eser sahibinin bir kimseye manevi hakları kullanım yetkisinin devri, herhangi bir şekle bağlı değildir (Arslanlı, s. 171, par. 1/b; Ayiter, s. 206; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 250). Bununla birlikte eser sahibinin eserinde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkisini düzenleyen FSEK m. 16'da, FSEK m. 52'nin mali hakları konu edinen hukukî işlemlerin nitelikli yazılı şekilde yapılmasına ilişkin getirdiği geçerlilik şartının aksine, eserde yapılacak değişiklikler için eser sahibi tarafından önceden verilmesi gereken iznin şekline ilişkin bir düzenleme de yer almamaktadır. Bu durumda eser sahibinin izni olmaksızın eserinde yapılan değişikliklerin eser sahibi tarafından uygun bulunmasının da, açık veya örtülü şekilde gerçekleşebileceği görüşündeyiz.

⁵⁰⁶ Eser sahibinin eserinde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkisinden genel bir şekilde ve önceden feragat etmesi mümkün olmamakla birlikte, bir eser sahibinin eseri üzerinde bilgisi ve izni dışında yapılmış olan değişiklikler nedeni ile uğradığı hak ihlâllerinden kaynaklanan mevcut taleplerinden feragat etmesi mümkündür (Öztan, s. 331).

⁵⁰⁷ Eser sahibinin manevî haklarını bizzat kullanabilmesi için ayırt etme gücüne sahip olması gerekir

faaydalanılması mümkün olmaz. Dolayısıyla, işbirliği unsurunu taşımayan birlikte eserlerden FSEK m. 10 uyarınca faydalanılıp faydalanılamayacağı hususu, somut olayın özelliklerine göre farklılık gösterir.

Sonuç olarak kanımızca, işbirliği gerçekleşmemiş olsa da, birlikte eser ile birlikte eser sahipliği, maddi fiilin gerçekleştirilmesi anında doğduğundan, esasen birlikte eser sahipliğine ilişkin haklar da birlikte eserin meydana gelmesiyle birlikte doğar; ancak ilk eser sahibi gerçekleştirilen ihlali feragat iradesi ile bertaraf edinceye kadar birlikte eser sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisi, birlikte eser sahiplerinin tamamı için askıdadır.⁵⁰⁸

B. Eser Sahibinin Eserine Bilgişi Dışında Katkıda Bulunulması

Daha önce de ifade edildiği gibi, biz, eser sahibinin eserine onun bilgişi dışında bir yaratıcı katkıda bulunulması; dolayısıyla eser sahipleri arasında işbirliği bulunmaması haliinde de ortaya çıkan ürünün, niteliği itibariyle birlikte eser olduğu grşndeeyiz. Nasıl asıl eser sahibinin izni olmaksızın eseri işlendiğinde bu durum ortaya konulan yeni ürünün bir işlenme eser olma niteliğini etkilemiyorsa;⁵⁰⁹ aynı

(ztan, s. 287). Başka bir ifade ile, ayırt etme gücüne sahip kkler ve kısıtlılar, kanunı temsilcilerinin rızasına muhtaç olmaksızın eserleri üzerindeki manevi haklarını kullanabilirken (Yarsuvat, s. 128; ztan, s. 287), ayırt etme gücünden yoksun olan tam ehliyetsiz kişiler ise manevi haklarını bizzat kullanamazlar. Eserde değişiklik yapılmasına izin verilmesi de, eser sahibinden başka bir kimse tarafından kullanılabilecek manevi haklar arasında yer almadığından (Erel, *Fikir Hukuku*, s. 123, 242), ayırt etme gücüne sahip olmayan bir eser sahibinin eserinde yapılacak değişikliğe izin verilmesi mümkün olmadığı gibi, yapılan bir değişikliğin uygun bulunabilmesi de söz konusu değildir.

⁵⁰⁸ Burada ayrıca altı çizilmesi gereken husus, herhangi bir hukuki işleme dayanmayan birlikte eser sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisinin askıdaki durumunun, borçlar hukukundaki geçersizlik türlerinden olan askıda geçersizlik (eksiklik) yaptırımıyla karıştırılmaması gerektiğidir.

⁵⁰⁹ Tekinalp, § 11, s. 125, par. 1; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 142. Adı geçen yazarlar, asıl eser

sonucun, yine esere özellik katılması şeklindeki maddî fiille meydana gelen birlikte eserler bakımından da geçerli sayılmaması için bir sebep bulunmamaktadır. Buna göre, bir güzel sanat eserinin aslı üzerinde bir başkası tarafından yapılan ve bu kişinin özelliğini taşıyan eklemeler, artık eserin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiş olduğu ve fiilen de olsa eserden ayrılamayacağı için, aralarında işbirliği söz konusu olmadığından hareketle, birden fazla kişinin yaratıcı katkısı sonucu vücut bulmuş bir eserin varlığını inkâr etmek bize göre mümkün değildir. Bununla birlikte bir başkası tarafından esere yapılan yaratıcı katkının ayırt edilebilir; başka bir ifade ile, eserden fiilen ayrılabilir nitelikte veya eserin, bir başkası tarafından yapılan yaratıcı katkıdan önceki durumunun muhafaza edilebilir olması, örneğin bir ders kitabının sahibinin izni olmadan bir başkası tarafından güncellenmesi hâlinde de ortaya çıkan ürün, niteliği itibarıyla birlikte eserdir. Burada güncellenmiş olan eser, esasen güncellenmeden önce de kendi içinde bir bütünlük taşımaktadır; ancak burada eserin güncellenmiş hâli de artık ayrılmaz bir bütün oluşturduğundan, eserin bu güncellenmiş hâli üzerinde eser sahibi ile güncelleyen kişi arasında birlikte eser sahipliği doğmaktadır.

Yukarıda verilen örneklerdeki eserler bize göre birer birlikte eser oluşturmakla birlikte, eser sahibinin, eserine yapılan katkıdan habersiz olması ya da

sahibinin izninin alınmasının veya asıl eser sahibinin haklarına zarar verilmemesinin, ortaya konulan eserin bir işlenme sayılmasının şartlarından olmadığını vurgulamaktadırlar. Buna göre FSEK m. 6'nın, "*İstifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu Kanun'a göre eser sayılır.*" şeklindeki hükmüne rağmen, asıl eserin sahibinin izni olmaksızın işlenmesi hâlinde, asıl eser sahibinin haklarına zarar geleceğinden hareketle işlenerek meydana getirilen ürünün, işleyenin özelliğini taşımasına rağmen bir eser sayılmayacağı sonucuna varılmaması gerekmektedir (Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 142). Bunun sebebi, işlenme eserin özel alanda, asıl eser sahibinin izni olmaksızın da meydana getirilebilmesidir (Tekinalp, § 11, s. 125, par. 1). Bu doğrultuda izin, işlenmenin meydana geldiğinin kabulü için değil, işleyen tarafından meydana getirilen işlenmeden ekonomik olarak faydalanılabilmesi için gereklidir.

haberi olmasına rağmen buna rıza göstermemiş olması, eser sahibinin manevi haklarından olan eserde değişiklik yapılması yetkisinin (FSEK m. 16) ihlâli anlamına gelir. Dolayısıyla, güncelleyen kişi tarafından güncellenmiş hâliyle bu eserden faydalanılması, örneğin eserin bu şekilde çoğaltılması ve yayımlanması hâlinde orijinal eserin sahibi, esere ilişkin hem mali, hem de manevi haklarının ihlâli sebebiyle tecavüzün durdurulması davası (FSEK m. 66) açabileceği gibi, doğan maddî ve manevî zararları için tazminat talebinde de bulunabilir (FSEK m. 70). Buna karşılık, eser sahibinin izni olmaksızın onun eserine yaratıcı katkıda bulunmak suretiyle bir eser ortaya koyan kişiye karşı tecavüzün durdurulması davası açılarak değişiklikler eski hale iade edilmediği sürece (FSEK m. 67/IV, b. 1), mevcut kopyalar üzerinde birlikte eser sahipliği yine söz konusu olur.

Değinilmesi gereken önemli bir husus da, güncellenmiş eserin bir başkası tarafından kullanılmasının, aynı asıl eseri sahibinden izinsiz işleyen kişinin durumunda olduğu gibi, orijinal eserin sahibinin hakkının ihlâli olduğu kadar, eseri izinsiz genişleten kişinin haklarının da ihlâli sonucunu doğuracağıdır. İşte böyle bir durumda bize göre, birlikte eser sahiplerine tanınan birlik menfaatinin ihlâli hâlinde tek başına hareket yetkisi (FSEK m. 10/III, cüm. 3), eseri güncellemiş olan kişi bakımından da mevcuttur. Bunun yanında, yine kanımızca, verilen örnekte işbirliği bulunmaksızın güncellenen kitabın son hâlinin orijinal eser sahibi tarafından uygun bulunması hâlinde, meydana getirilen bu fikrî ürün artık bir ihlâl unsuru olmaktan çıkıp FSEK m. 10 hükümlerine tâbi kılınmalıdır. Ancak, burada orijinal eser sahibinin eserinde yapılan değişiklikleri uygun bulması, manevi haklarına ihlâlden doğan taleplerinden feragat niteliği taşıdığı için, eser sahibinin fiil ehliyetini haiz olmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte, bu irade açıklaması, üzerinde değişiklik

yapılmış eseri birlikte eser hâline getirici etkiye sahip olmayıp söz konusu eser, başka bir kişinin yaratıcı katkısı ile güncellenmiş olmakla zaten birlikte eser niteliğine bürünmüştür. Bu irade açıklaması, sadece esere yapılan ihlâlin sonuçlarını ortadan kaldırarak eser üzerindeki hakların FSEK m. 10'a göre kullanılmasına imkân tanır. Bu durumda ilk eser sahibinin orijinal eser üzerinde tek başına eser sahipliği sabit kalacak olup, kitabın güncellenmiş hâli üzerinde güncelleyen kişi ile birlikte eser sahipliği söz konusu olur. Dolayısıyla eser sahipleri arasında işbirliğinin bulunmaması durumu, kanımızca ilk eser sahibi manevi hakkının ihlâlinden doğan yetkilerinden feragat etmedikçe, Kanun'un tanıdığı birlikte eser sahipliğinden doğan hakları kullanma yetkisinin askıda kalmasına; başka bir deyişle, verilen örnekteki eserin güncellenmiş hâli üzerindeki hakların iki eser sahibince de kullanılamamasına sebebiyet verir.

C. Ölen Eser Sahibinin Eserine Katkıda Bulunulması

Doktrinde kabul edilen görüş, bir eser sahibinin ölümünden sonra onun mirasçıları ile başka bir eser sahibi arasında, ölen eser sahibinin ardında bıraktığı fikrî hak korumasına tâbi eserinin gözden geçirilerek yayıma hazır hâle getirilmesi, güncelleştirilmiş yeni bir baskısının üretilmesi veya eksik kalan eserin tamamlanmasına ilişkin bir karşılıklı fikir birliğinin gerçekleşmesi hâlinde, ölen eser sahibi ile esere sonradan katkıda bulunan kişi arasında birlikte eser sahipliği doğmayacağı yönündedir.⁵¹⁰ Bunun sebebi, eser sahiplerinin birlikte yaratma eylemi olmaksızın veya eser sahipleri arasında karşılıklı bir fikir birliğine varılmaksızın fikri hak koruması devam eden bir eserin başkası tarafından işlenmesi, tamamlanması

⁵¹⁰ Allfed, § 6 LUG, s. 86, par. 3; Rehbinder, § 20, s. 100, par. 255; Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3; Arslanlı, s. 68-69, par. 3.

veya genişletilmesi hâlinde birlikte eser sahipliğinin doğduğunun, söz konusu yazarlarca kabul edilmemesidir.⁵¹¹ Kanaatimizce de eserin, bir başkası tarafından başka bir şekle sokulması hâlinde birlikte eser sahipliğinden söz edilemeyeceği; aksine, meydana getirilen eserin bir işlenme olduğu zaten açıktır.⁵¹² Ancak doktrinde, eserin eksik kalmış kısımlarının tamamlanması durumunda da eserin tamamlanmış şeklinin bir işlenme olarak kabul edilmesi gerektiği öne sürülmektedir.⁵¹³

Alman hukuk doktrinde savunulan bir görüş uyarınca, bir eserin yukarıda belirtilen şekilde tamamlanması durumunda, ilk eser sahibinin mirasçılarının orijinal eser üzerindeki kullanım yetkisi etkilenmez; ancak eserin bir başkası tarafından tamamlanmış olan hâli üzerindeki kullanım yetkisi ancak her iki tarafın karşılıklı rıza göstermesiyle kullanılabilir.⁵¹⁴ Alman Hukuku'ndaki bu görüş, eser üzerindeki fikrî hakların bir bütün olarak mirasçılara geçmesinin (§ 28 Abs. 1 UrhG) ve eser sahibinin mirasçılarının kural olarak eser üzerinde eser sahibine tanınan tüm haklara sahip olmasının (§ 30 UrhG) karşısında isabetli olup, Türk Hukuku'nda ise kanımızca, bu hususta bir ayrıma gidilmelidir. Buna göre, eser sahibi, ölümünden önce eserinde değişiklik yapılmasına izin vermişse, eserdeki değişiklikler, değişikliği yapanın özelliğini taşımak kaydıyla, ölümünden sonra yapılmış olsa bile ortaya çıkan bu birlikte eser niteliğini taşıyan fikrî ürün hakkında FSEK m. 10 ile m. 64 hükümleri uygulanmalıdır. Buna karşılık, eser sahibinin böyle bir izni olmaksızın ölümünden sonra mirasçılarının izniyle eserde bu tür bir değişiklik yapılması sonucu ortaya çıkan eser, niteliği itibariyle birlikte eser olsa da, bu durumda orijinal eserin

⁵¹¹ Allfed, § 6 LUG, s. 86, par. 3; Schack, § 10, s. 157, par. 289.

⁵¹² Schack, § 10, s. 157, par. 289.

⁵¹³ Reh binder, § 20, s. 100, par. 255; Schack, § 10, s. 157, par. 289; Ulmer, § 34, s. 190, par. II/3.

⁵¹⁴ Allfed, § 6 LUG, s. 86, par. 3; Schack, § 10, s. 158, par. 289.

ihlâli sonucu doğar (FSEK m. 16/I); çünkü eser sahibinin ölümünden sonra belirli kişilerce kullanılabilen manevi hakların kapsamında, eserde değişiklik yapılmasına eser sahibinden bağımsız şekilde izin verilmesi yer almamaktadır (FSEK m. 19/III). Başka bir deyişle, bir eserde zorunlu olanlar dışındaki değişikliklerin yapılmasına izin verme yetkisi yalnız eser sahibince bizzat kullanılabilecek olup, söz konusu yetkinin kullanımının bir başkasına bırakılması mümkün değildir.⁵¹⁵ Dolayısıyla, eser sahibi hayattayken izin vermediği sürece eserin o hayattayken bulunduğu seviye ile muhafazası asıl olup, eser sahibinin ölümünden sonra manevi hakları kullanma yetkisine sahip olan kişiler bu esere eklemeler yapamaz veya yaptıramazlar.⁵¹⁶ Bu durumda ihlâli ortadan kaldıracak bir feragat iradesinin eser sahibi tarafından açıklanması da söz konusu olamayacağından, eserin değişiklik yapılmış hâlinde mirasçıların rızası ile de olsa faydalanılması, hukuka aykırılık oluşturur, meğerki eser sahibi yarım kalan eserinin ölümünden sonra tamamlattırılmasını en azından vasiyet etmiş olsun.

D. Koruma Süresi Sona Ermiş Esere Katkıda Bulunulması

Alman hukuk doktrinde bazı yazarlara göre, fikrî hak koruması sona ermiş, dolayısıyla artık kamuya mal olmuş bir eserin başka bir eser sahibi tarafından genişletilmesi hâlinde de, ortaya çıkan eser üzerinde ilk eser sahibi ile esere sonradan katkıda bulunan kişi arasında birlikte eser sahipliği doğmaz.⁵¹⁷ Bunun aksinin kabulü ise, kamuya mal olmuş eserin § 65 UrhG Abs. 1 (FSEK m. 27/I, cüm. 2) gereği

⁵¹⁵ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 123.

⁵¹⁶ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 242.

⁵¹⁷ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 7.

tekrardan uzun bir fikrî hak koruması kazanması ve başka yaratıcıların da bu eserden faydalanmasının engellenmesi sonucunu doğurur.⁵¹⁸

Bizim bu husustaki görüşümüz ise, kamuya mal olan bir esere ilişkin işlenme serbestisinin, isteyen her kişinin bu eseri genişletebileceği anlamına zaten gelmediği yönündedir. Zira iki durum birbirinden farklı olup, söz konusu eserin işlenmesi hukuka uygun bir işlemken, bu eser üzerinde değişiklikler yapılması niteliği itibariyle birlikte eserin yaratılması sonucunu doğurmasının yanında, burada eser üzerindeki manevi hakların ihlâlî de söz konusu olduğundan ve bu durumda ihlâl fiilini ortadan kaldıracak bir feragat iradesinin eser sahibi tarafından açıklanması mümkün olamayacağından, kamuya mal olan eserin sonradan katkıda bulunulmuş hâli hakkında FSEK m. 10 ile m. 64'ün uygulanma imkânı yoktur. Böyle bir durumda manevi hakları kullanmaya yetkili olan kişiler tarafından (FSEK m. 19/I), eserin üzerinde değişiklik yapılmış hâliyle kullanımına engel olunabilir. Hatta eser sahibinin manevi haklarını kullanmaya yetkili kimse yoksa veya var olmasına rağmen bu yetkilerini kullanmıyorsa, eser memleketin kültürü bakımından önemli görüldüğü takdirde, eserin özelliklerini bozan söz konusu değişiklikleri yasaklama yetkisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca kullanılabilir (FSEK m. 19/V).

III. İŞBİRLİĞİNİN HUKUKÎ NİTELİĞİNE İLİŞKİN FARKLI BİR YAKLAŞIM OLAN “İRÂDE” GÖRÜŞÜ

A. Genel Açıklama

⁵¹⁸ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 7.

Doktrinde bazı yazarlar, hâkim görüşün aksine,⁵¹⁹ birlikte eser sahipliğinin doğabilmesini, eser sahiplerinin birlikte çalışmaya yönelik iradelerinin bulunmasına bağlamaktadırlar.⁵²⁰ Bu yazarlara göre, eser sahiplerinin iradelerinin yokluğu hâlinde meydana getirilen fikrî ürün üzerinde birlikte eser sahipliğinin doğması mümkün olmayıp, böyle bir ürünün, yaratıcı katkıların duruma göre bağımsız eser veya işlenme olarak nitelendirilmesi söz konusu olabilir.⁵²¹

Bize göre birlikte eser sahipliğinin doğumu için aranan unsurlardan biri olan “işbirliği” unsuru, esere katkıda bulunanların birlikte çalışmaya, birlikte eser meydana getirmeye veya birlikte eser sahibi olmaya yönelik irade birliğini, bu yönde bir düzenleme içermemesinden dolayı en azından Türk Hukuku yönünden kesinlikle gerektirmemektedir. Şöyle ki, birlikte eser sahipliğinin maddî fiilden değil, adeta hukukî işleminden kaynaklandığını ima eden “irade” görüşünün kabulü hâlinde,⁵²² tam ehliyetsizler birlikte eser sahibi olamayacağı gibi, fikrî hukukun yaratma gerçeği ilkesine tamamen aykırı sonuçlarla da karşı karşıya kalınır.⁵²³ Bu durumda örneğin, ayırt etme gücü bulunmayan iki müzisyenin ya da ressamın birlikte ortaya koyduğu

⁵¹⁹ Birlikte eser sahipliğinin maddî fiil sonucu doğması sebebiyle, birlikte eserin yaratıldığının kabulü için eser sahipleri arasında yapılacak bağlayıcı bir sözleşmeye ya da eser sahiplerinin bu hususta herhangi bir irade açıklamasına gerek olmadığına dair hâkim görüş için bkz. Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 153, par. 16; Murza, s. 140; Ayiter, s.101; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 208.

⁵²⁰ Arslanlı, s. 68, par. 3; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 73; Erel, *Müzik Klipleri*, s. 60; Yarsuvat, s. 85; Gökyayla, s. 200-201; Doğrul, s. 123.

⁵²¹ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 73.

⁵²² İrade açıklamasının hukukî işlemin temel kurucu unsurunu oluşturması sebebiyle (Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 120, 124, 128), “irade” görüşünün kabulü hâlinde, birlikte eser sahipliğinin hukukî işleminden kaynaklandığı sonucuna varılması gerekir. Hâlbuki birlikte eser sahipliği maddî fiilden kaynaklanır ve maddî fiillere, hukukî işlemlere ilişkin kuralların kıyas yoluyla da olsa uygulanması mümkün değilken (Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 162), birlikte eser sahipliği için hukukî işlemlerin kurucu unsurunu oluşturan iradenin varlığının aranması, kanımızca son derece isabetsiz bir yaklaşımdır.

⁵²³ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 208.

eserin, esere katkıda bulunanlardan hiçbirinin bu yönde iradesi bulunmadığı için, birlikte eser olarak hukuken yok sayılması gerekir. Hâlbuki tek başına vücuda getirilen eserlerde yaratma gerçeği ilkesi koşulsuz uygulandığı için ayırt etme gücüne sahip olmayan birinin, eser yaratma iradesi olmasa bile yarattığı eserin sahibi sayılmaması ihtimali bulunmamaktadır. Kanımızca, tek kişinin meydana getirdiği eser ile birden fazla kişinin meydana getirdiği eser arasında böyle bir ayrıma gidilmesi isabetli değildir. Yine, birlikte eser sahiplerinin birlikte çalışma iradesinin aranması hâlinde, birlikte eseri kaleme alan yazarlardan biri, diğerinden habersizce kendi kısmını başka biriyle (hayalet yazarla) oluşturduğunda, hayalet yazara, FSEK m. 15/III uyarınca tespit davası açmak suretiyle birlikte eser sahipliğini ispat etme imkânının da tanınmaması söz konusu olur.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda Türk Hukuku'nda birlikte eser ve birlikte eser sahipliğinin varlığı için birlikte eser meydana getirme iradesinin (*intention*) aranmasının isabetli olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, bir fikri ürünün eser niteliği taşıyıp taşımadığının tespitinin nasıl onu meydana getiren kişinin bu yöndeki iradesine göre değil de, eser sayılmanın objektif kriterlerine göre yapılması gerekiyorsa;⁵²⁴ bir eserin birlikte eser niteliğinde olup olmadığının tespiti de, aynı esaslar doğrultusunda yapılmalıdır. Başka bir deyişle, birlikte eserin mevcudiyeti tespit edilirken tarafların iradesi değil, birden fazla kişinin yaratıcı katkısı ile meydana getirilen eserin ayrılmaz bir bütün oluşturma özelliği esas alınmalıdır. İrade unsuru ise, birlikte eserin mevcudiyetinin tespitinde değil, sadece eser sahipleri arasında eser üzerindeki haklarının oranına ilişkin bir anlaşma veya eser üzerindeki haklara ilişkin bir işlem yapıldığında devreye girer.

⁵²⁴ Ateş, *Eser*, s. 90.

B. “İrade” Görüşünün Egemen Olduğu Amerikan Hukuku’ndaki Durumun İncelenmesi

a. Kanunî Düzenleme

ABD Kanunu’nda birlikte eser (*joint work*), iki veya daha fazla eser sahibi tarafından, katkılarının bir bütünün ayrılmaz ya da birbirine bağımlı parçaları hâline gelecek şekilde eriyip birbirine karışması iradesi (*intention*) ile meydana getirilen eser olarak tanımlanmaktadır (U.S.C.A. § 101). Buna göre, birlikte eserden söz edilebilmesi için, eser sahiplerinin katkılarını, işbirliği içinde veya birbirinden ayrı olarak, bu katkılarının diğer eser sahiplerinin katkılarıyla bir bütünün ayrılmaz ya da birbirine bağımlı parçaları hâline gelecek şekilde birleştirileceği bilgisi ve iradesiyle oluşturmaları gerekmektedir.⁵²⁵ Burada sahip olunması gereken “bilgi”den kasıt ise, işbirliği içindeki eser sahiplerinden her birinin, katkılarının birleştirileceğine yönelik farkındalığının bulunmasıdır.⁵²⁶ Buna göre bilgi unsuru, sadece birlikte eser sahiplerinin, diğerlerinin de esere katkıda bulunduğuna yönelik farkındalığını gerektirmekte; eserin yaratımına dâhil olmalarının hukukî sonuçlarına yönelik farkındalığını ise gerektirmemektedir.⁵²⁷ Nitekim ABD Kanunu’na göre de, birlikte eserin yaratımı için birlikte eser sahiplerinde bulunması gereken irade, eser sahiplerinin birlikte eser sahibi olma hukukî sonucunu amaçlayan iradeleri olmayıp,

⁵²⁵ H. R., Report No. 94-1476, s. 120.

⁵²⁶ Brady, s. 297, dn. 266.

⁵²⁷ Brady, s. 297.

yalnız katkılarının bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilmesine yönelik iradeleridir.⁵²⁸

ABD Kanunu'nda birlikte eser sahipliği için aranan irade koşulu ile, eser sahiplerinin herhangi bir şey yaratmadan önce aralarında anlaşması gerektiği de kast edilmemektedir.⁵²⁹ Buna göre, iradenin eser sahiplerinde bulunması gereken an, katkılarının oluşturulması anı olup,⁵³⁰ eser sahiplerinin iradelerinin karşılıklı olması da gerekmemekte; her eser sahibinin, katkısını diğer eser sahiplerininkiyle birleştirilmesi iradesini kendi içinde taşıması yeterli görülmektedir.⁵³¹ Bunun sonucu olarak da, birlikte eser – bağlı eser ayrımının mevcut olmadığı ABD Hukuku'nda, örneğin bir söz yazarının, yazdığı sözleri besteleyecek bir bestekâr bulamadan ölmesi hâlinde, onun ölümünden sonra bulunan bir bestekârın sözleri bestelemesi üzerine meydana gelen eser de birlikte eser niteliğini taşır.⁵³² Burada eser sahiplerinin katkılarını birbirlerinden fiziksel açıdan ayrı şekilde ve farklı zamanlarda meydana getirmesinin, hatta birbirlerini tanımamasının bile bir önemi olmayıp, asıl önem taşıyan husus, her iki eser sahibinin de kendi katkısının diğer bir eser sahibininkiyle birleştirilmesine yönelik iradeye sahip olmasıdır.⁵³³ Dolayısıyla, bir yazarın romanının bir kısmını yazdıktan sonra kalan kısmı bir başka yazara tamamlattırması

⁵²⁸ Goldstein, *Copyright*, s. 4:13.

⁵²⁹ William S. Strong, *The Copyright Book: A Practical Guide*, 3rd Edition, Cambridge MA 1990, s. 29; Bowman, s. 569.

⁵³⁰ H. R., Report No. 94-1476, s. 120; Strong, s. 30; Goldstein, *Copyright*, s. 4:8; Bowman, s. 570.

⁵³¹ Strong, s. 30.

⁵³² Strong, s. 30; Cary, s. 89-90, 109-110 (Ayrıca yazar, ABD Hukuku'nda sözlü müzik eserinin bağdaşık bir eser sayılarak burada söz ile müzik birbirinden ayrılmaksızın fikri hak korumasına konu tek bir eserin varlığının kabul edilmesini, olumsuz yönde eleştirmektedir).

⁵³³ Cary, s. 89-91, 107; Goldstein, *Copyright*, s. 4:9; Bowman, s. 569; *Shapiro, Bernstein & Co. v. Jerry Vogel Music Co.*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1955, 221 F.2d 569, s. 570.

hâlinde de ikinci yazar tarafından tamamlanan roman, birlikte eser niteliğindedir.⁵³⁴ Buna karşılık, romanını tek başına yazmayı planlayan bir yazar ardında tamamlanmamış bir eser bırakarak öldüğünde, bu romanın bir başkasına tamamlattırılması durumunda, ölen eser sahibinin katkısının bir başkasınıkiyle birleştirilmesine dair bir iradesi olmaması sebebiyle, tamamlanan eseri birlikte eser saymak mümkün değildir.⁵³⁵ Doktrindeki bir görüş, alternatif olarak böyle bir durumda yarım kalan romanın tamamlanmış bir eser (asıl eser), bunun diğer bir yazar tarafından bitirilmiş hâlinin ise işlenme eser olarak düşünülebileceği ifade etmekte; fakat aynı zamanda bu yaklaşımın tutarsızlığına da dikkat çekmektedir.⁵³⁶ Bununla birlikte, bu hususta felsefe literatüründe, böyle bir durumda birlikte eser sahipliğinin,⁵³⁷ tamamlanmamış eser ile tamamlanmış (işlenme) eser birbirinden ayırt edilerek iki ayrı eser sahipliğinin⁵³⁸ veya eser sahibinin ölümü sonrasında meydana gelen kendine özgü bir eser sahipliğinin (*posthumous authorship*)⁵³⁹ söz konusu olduğuna dair farklı görüşler de ileri sürülmektedir.

ABD Hukuku'nda birlikte eserden söz edilebilmesi için kendi katkılarının diğer eser sahibininkiyle birleştirilmesine yönelik iradelerinin eser sahiplerinde

⁵³⁴ Strong, s. 30.

⁵³⁵ Strong, s. 30; Bowman, s. 570. ABD Hukuku'nda manevi haklar yalnız görsel eser sahiplerine tanındığından (U.S.C.A. § 106A) ve roman da görsel eser kategorisine dâhil olmadığından (U.S.C.A. § 101), ölen bir eser sahibinin, bu yönde bir iradesi olmasa da, eksik kalan eserin bir başkasına tamamlattırılması mümkündür.

⁵³⁶ Strong, s. 30-31.

⁵³⁷ Darren Hudson Hick, 'Authorship, Co-Authorship, and Multiple Authorship', *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 72, I. 2, 2014, s. 148, 153.

⁵³⁸ Anton Killin, 'Works, Authors, Co-Authorship, and Power: A Response to Hick', *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 73, I. 3, 2015, s. 335, 337.

⁵³⁹ Sondra Bacharach & Deborah Tollefsen, 'Co-Authorship, Multiple Authorship, and Posthumous Authorship: A Reply to Hick', *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 73, I. 3, 2015, s. 333-334.

bulunması gereken an, daha önce de ifade edildiği gibi, katkıların oluşturulması anı olduğu için, bir eser sahibinin kendi katkısını bir başka eser sahibininkiyle birleştirme iradesinin bu katkı yaratıldıktan sonra oluşması hâlinde de, katkıların birleştirilmesiyle meydana getirilen eser, yine birlikte eser sayılmamaktadır.⁵⁴⁰ Bu durumda, örneğin bir şairin bestelenmesi amacı taşımaksızın yazdığı bir şiirin bestelenmesi için bir müzisyene daha sonradan izin vermesi hâlinde meydana getirilen şarkının birlikte eser değil, işlenme olduğu kabul edilmektedir.⁵⁴¹ Bunun sonucu olarak da, ABD Hukuku'na göre, şair ile müzisyen bu şarkı üzerindeki haklara birlikte sahip olmaz; aksine, her eser sahibi yalnız kendi yarattığı katkı üzerinde hak sahibi olur.⁵⁴² Buna karşılık, bir söz yazarının sözleri yazarken taşıdığı irade, bu sözlerin daha önceden aynı irade ile yazılmış olan müzikle birleştirilmek suretiyle şarkı olarak icra edilmesi yönündeyse, artık ortaya çıkan eserin işlenme değil, birlikte eser olduğu kabul edilmektedir.⁵⁴³ Keza taraflardan her birinin eserin yaratımı esnasında birlikte eser sahipliği iradesi taşımasına ve “dominant eser

⁵⁴⁰ Bowman, s. 570.

⁵⁴¹ Bowman, s. 570. ABD Kanunu'nda işlenme eser tanımlanırken, bu kavram Türk Hukuku'nda olduğundan çok daha geniş bir şekilde ele alınarak bir eserin, üzerinde yapılan orijinal nitelikteki her türlü değişiklik sonucu vücuda getirilen hâli de, işlenme eser kapsamına dâhil edilmektedir (U.S.C.A. § 101). Dolayısıyla, bir eserin her farklı versiyonu ayrı bir eser olmakla birlikte, aynı zamanda da bir işlenme olarak kabul edilmektedir (*Heidi S. Weissmann, M.D. v. Leonard M. Freeman, M.D.*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1989, 868 F.2d 1313, s. 1317). Bunun sonucu olarak da, birlikte eser sahiplerinden birinin birlikte esere yeni unsurlar eklemesi sonucu ortaya çıkan eserin yeni versiyonunun bir işlenme olduğu; söz konusu eser sahibinin, eserin yeni versiyonu üzerinde yalnız kendi ismini belirtmesinin bu işlenmenin tek başına sahibi olma iradesini taşıdığı anlamına geleceği ve dolayısıyla da diğer eser sahibinin eserin önceki versiyonunun birlikte sahibi olmasının onu doğrudan eserin yeni versiyonunun da birlikte sahibi yapmayacağı kabul edilmektedir (*Weissmann v. Freeman*, s. 1320, 1327).

⁵⁴² Bowman, s. 570.

⁵⁴³ *Bernstein v. Jerry Vogel*, s. 570.

sahibi”nin⁵⁴⁴ katkıda bulunan tarafı eserin birlikte sahibi olarak göstermesine rağmen, daha sonradan, aslında ona katkısından dolayı sadece teşekkür etmek istemesine rağmen, hataya düşerek onu birlikte eser sahibi olarak gösterdiği iddiasının da, birlikte eser sahipliği hilafına artık herhangi bir etkisi olamaz.⁵⁴⁵

b. Uygulamadaki Yaklaşım

Amerikan içtihat hukukunda, irade unsuru mahkemeler tarafından çok katı şekilde yorumlanmakta olduğundan, birlikte eser sahipliği iddiaları da çoğunlukla reddedilmektedir.⁵⁴⁶ Şöyle ki, federal mahkemeler, Kanun’da yer alan eser sahiplerinin “katkılarını birleştirme” iradesi yerine, “eser sahipliğini paylaşma” iradesi üzerine yoğunlaşmaktadır.⁵⁴⁷ Özellikle Temyiz Mahkemesi’nin *Weissman v. Freeman*,⁵⁴⁸ *Childress v. Taylor*,⁵⁴⁹ *Erickson v. Trinity Theatre*⁵⁵⁰ ile *Thomson v.*

⁵⁴⁴ “**Dominant eser sahibi**” ifadesi, Amerikan içtihat hukukunda sıklıkla kullanılmakla birlikte, bu ifade tanımlanmış veya dominant eser sahibini esere katkıda bulunan diğer kişilerden ayırt edici özelliklerin ne olduğu belirlenmiş değildir (LaFrance, s. 218, 223).

⁵⁴⁵ *Cheryl Janky v. Lake County Convention and Visitors Bureau*, United States Court of Appeals Seventh Circuit, 2009, 576 F.3d 356, s. 362.

⁵⁴⁶ William Fisher, ‘Authorship: Joint Authorship’, CopyrightX: Lecture 5.2, 2013, http://wilkins.law.harvard.edu/courses/CopyrightX2015/5.2_hi.mp4 (e.t. 20.07.2015), 02:42 vd.

⁵⁴⁷ George W. Hutchinson, ‘Can the Federal Courts Save Rock Music? Why a Default Joint Authorship Rule Should Be Adopted to Protect Co-Authors Under United States Copyright Law’, *The Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, Vol. 5, 2003, s. 80; LaFrance, s. 224-225; Kugele, s. 817-818; Buckalew, s. 565-566.

⁵⁴⁸ Söz konusu karar uyarınca, birlikte eser sahipliğinin mevcudiyeti için, esere katkıda bulunulması ve her bir eser sahibinin kendi katkısını vücuda getirdiği sırada bir birlikte esere katkıda bulunma iradesini taşıması gerekmektedir (*Weissmann v. Freeman*, s. 1318).

⁵⁴⁹ Anılan karar uyarınca, birlikte eser sahibi sayılabilmeleri için, eser sahiplerinden her birinin esere katkısının fikri hak korumasının konusunu oluşturabilir nitelikte olması ve hukukî sonuçlarını tam olarak kavramasa bile, esere katkıda bulunduğu sırada diğer katkıda bulunanları birlikte eser sahibi sayma iradesinin mevcudiyeti gereklidir (*Childress v. Taylor*, s. 500, 507-509).

⁵⁵⁰ Diğer kararlara paralel olarak bu kararda da Mahkeme, birlikte eser sahipliği iddiasında bulunan bir

*Larson*⁵⁵¹ kararlarında benimsemiş olduğu yaklaşım, esere katkıda bulunan bir kimsenin birlikte eser sahibi sayılmasını oldukça zorlaştırmaktadır; çünkü buna göre bir kimsenin birlikte eser sahipliğı iddiası, esere fikrî hak koruması kapsamındaki katkısı ne kadar fazla olursa olsun, diğerk katkıda bulunanlardan herhangi birinin ve bilhassa dominant eser sahibinin eser sahipliğini paylaşmak istemediğini bir şekilde açığa vurmuş olması suretiyle tek taraflı olarak çürütülebilir.⁵⁵² Bu durumda da katkıları üzerinde hiçbir hak iddia edememe riskinden dolayı kişilerin, bir eserin yaratımında eser sahibi ile işbirliğinde bulunmaktan kaçınması ve dolayısıyla, fikri hak korumasının esas amacı olan sanat ve edebiyatın teşvikinin engellenmesi söz konusu olabilmektedir.⁵⁵³ Hâlbuki “eser sahipliğini paylaşma (birlikte eser sahibi olma)” iradesinin, “işbirliği yapma” iradesinden çok farklı bir hususu ifade ettiğı⁵⁵⁴ ve birlikte eser sahibinin eser sahipliğini paylaşmamaya karar vermesinin, yaratılan

kimsenin, öncelikle tarafların eserin yaratımı sırasında birlikte eser sahibi olma iradesini taşıdığını ve ikinci olarak ise, kendisinin esere yaptığı katkının tek başına fikri hak korumasının konusunu oluşturacak nitelikte olduğunu kanıtlaması gerektiğine hükmetmiştir (*Erickson v. Trinity Theatre*, s. 1061, 1071).

⁵⁵¹ Söz konusu kararda Temyiz Mahkemesi, dominant eser sahibinin esere katkıda bulunan kişinin birlikte eser sahibi olmasına yönelik bir iradeye sahip olmadığına delillerle sabit olduğuna ve dolayısıyla da davaya konu olayda, birlikte eser sahipliğinin mevcut olmadığına hükmetmiştir (*Lynn M. Thomson v. Allan S. Larson, Nanette Larson, and Julie Larson McCollum*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1998, 147 F.3d 195, s. 195-196, 205-207). Ayrıca Mahkeme, kararında, taraflarda birlikte eser sahipliğı iradesinin mevcut olup olmadığına belirlenmesi hususunda taraflardan birinin eserin içeriğine ve eserde yapılacak değişikliklere ilişkin karar verme otoritesine sahip olmasını, tek başına eser sahipliğinin kabulü için önemli bir gösterge olarak değerlendirmiş; buna ek olarak, kişilerin isimlerinin eserde hangi sıfatlarla yer aldığına, üçüncü kişilerle yapılan yazılı anlaşmalara kimin ne sıfatla taraf olduğunun veya olmadığına ve tarafların esere ilişkin olarak kendilerini nasıl algıladıklarıyla ilgili diğerk delillerin de üzerinde durmuştur (*Thomson v. Larson*, s. 202-205).

⁵⁵² Fisher, 11:40 vd.; LaFrance, s. 223-224; Brady, s. 270; Buckalew, s. 569-570, 576.

⁵⁵³ Buckalew, s. 579-580.

⁵⁵⁴ LaFrance, s. 224-225, 245.

eserin birlikte eser olmaması sonucunu doğurmayacağı doktrinde de ifade edilmektedir.⁵⁵⁵ Buna göre, Kanun’da, Kanun’un yapım aşamasında veya fikri hukukun amacında, işbirliği sürecindeki bir dominant eser sahibinin, meydana getirilen eserin birlikte eser olup olmadığına karar verme yetkisini haiz olduğunu destekleyecek bir yön mevcut olmayıp, dominant eser sahibinin bu konudaki sübjektif algısının esere katkıda bulunan diğer kişilerin eser sahipliği statüsü ile bir alakası da bulunmamaktadır.⁵⁵⁶ Başka bir deyişle, Kanun’un lafzı da, birlikte eser tanımında yer alan “irade” unsurunun sübjektif değil, objektif bir unsur olarak anlaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır.⁵⁵⁷ Nitekim, sübjektif irade, zaten eser sahibinin gerçekte kim olduğunu veya tarafların fiillerinin gerçek hukukî sonuçlarını değil, yalnız tarafların kendi fiillerinin hukukî sonuçlarına ilişkin algılarını yansıtmaktadır.⁵⁵⁸ Bir eserin yaratımında işbirliğinde bulunan kişilerin gerçekleştirdikleri faaliyetin hukukî sonuçlarına ilişkin kanaatleri ise, meydana getirilen eserin birlikte eser olup olmadığının tespitinde bir önem taşımamalıdır.⁵⁵⁹ Aksi hâlde, bir eser sahibinin, birlikte eser sahipliği iradesine sahip olmadığını ileri sürerek eserin yaratımına esaslı katkıda bulunanların eser üzerindeki haklarına kolaylıkla engel olması söz konusu olabilir.⁵⁶⁰ Nitekim, Temyiz Mahkemesi’nin daha sonraki tarihli *Aalmuhammed v. Lee* kararında da esas alınması gerekenin, tarafların

⁵⁵⁵ Hutchinson, s. 93; Brady, s. 274; Kugele, s. 819.

⁵⁵⁶ LaFrance, s. 200, 232.

⁵⁵⁷ Brady, s. 269.

⁵⁵⁸ Brady, s. 274.

⁵⁵⁹ Kugele, s. 819.

⁵⁶⁰ Brady, s. 270; Kugele, s. 819; Steven S. Kan, ‘Court Standards on Joint Inventorship and Authorship’, *DePaul Journal of Art, Technology & Intellectual Property Law*, Vol. 19, No. 2, 2009; *Social Science Research Network*, <http://ssrn.com/abstract=1344938> (e.t. 05.07.2015), s. 28-29.

sübjektif değil, objektif iradeleri olduğu kabul edilmiştir.⁵⁶¹ Anılan kararda, sübjektif iradenin esas alınması hâlinde, eser sahiplerinden birinin, eserin tek başına sahibi olma iradesini diğerlerinden saklamak suretiyle sübjektif iradesini diğerlerine karşı bir aldatma aracı olarak kullanma imkânının doğacağı, bir kez de Mahkemece ifade edilmiştir.⁵⁶² Buna göre, bir eserin birlikte sahibi olup olmadıklarının tespitinde tarafların objektif iradeleri araştırılırken, öncelikle varsa aralarındaki bu hususa ilişkin sözleşmeye; böyle bir sözleşme yoksa da, somut olayın gerçeklerine göre karar verilmesi gerekmektedir.⁵⁶³

c. Doktrindeki Açıklama ve Öneriler

Doktrinde, ABD Hukuku'na göre birlikte eser sahiplerinden her birinin, eser üzerindeki haklara ilişkin basit ruhsat verme yetkisine tek başına sahip olmasının, eser üzerindeki hak sahipliğine ilişkin öngörülmesi güç ve çözülmesi maliyetli olan bazı çelişkili durumlara yol açma potansiyeli dolayısıyla, ABD Mahkemeleri'nin birlikte eser sahipliğine karşı bu denli katı bir yaklaşım sergiliyor olabileceği öne sürülmektedir.⁵⁶⁴ Yine benzer şekilde, birlikte eser sahiplerine birlikte eser üzerinde eşit haklar tanındığından, böyle bir eşit hak paylaşımının sadece katkıda bulunan herkesin birlikte eser sahibi olma iradesini tam anlamıyla taşıdığı işbirliği ilişkilerine tanınması gerektiği de ifade edilmektedir.⁵⁶⁵ Nitekim, katı olmayan bir yorumun benimsenmesi, arzulanmayan şekilde çok sayıda kişiye birlikte eser sahibi sıfatı kazandırılması ve esere çok küçük katkılarda bulunan kişilerin de, diğer eser

⁵⁶¹ *Aalmuhammed v. Lee*, s. 1234-1235.

⁵⁶² *Aalmuhammed v. Lee*, s. 1234.

⁵⁶³ *Aalmuhammed v. Lee*, s. 1235.

⁵⁶⁴ Fisher, 14:15 vd.

⁵⁶⁵ *Childress v. Taylor*, s. 508-509.

sahipleriyle eşit haklara sahip kılınması sonucunu doğurur.⁵⁶⁶ Ayrıca mahkemelerin, istenilmeyen bir birlikte eser sahipliğinin doğması ihtimalinin, eser sahipleri bakımından işbirliğinden caydırıcı olabileceği yönündeki çekincesi de söz konusu yaklaşımı açıklayan sebepler arasındadır.⁵⁶⁷ Gerçekten de Temyiz Mahkemesi, eserin yaratımında yardımcı dokunan herkese birlikte eser sahipliği statüsünün tanınmasının, aslında tek başına eser sahibi olması gereken kişilerin münhasır eser sahipliklerinin reddedilmesi riskini doğuracağına ve bu sebeple de birlikte eser sahipliğinin sınırlarının çok dikkatli şekilde çizilmesi gerektiğine işaret etmektedir.⁵⁶⁸

Doktrindeki bazı yazarlarca, temel katkıyı yapan eser sahibinin diğer katkıda bulunanların birlikte eser sahipliğine karşı çıkabileceği bir mekanizma hâline dönüşmemesi için irade unsurunun, birlikte eser sahipliğinin tespitinde asli bir unsur olarak değil, diğer şartların yanında tali öneme sahip bir unsur olarak ele alınması gerektiği savunulmaktadır.⁵⁶⁹ Buna karşılık ABD Mahkemeleri tarafından, birlikte eser sahipliğinin mevcudiyeti için aranan esere katkıda bulunanların yaratım anında birbirlerini birlikte eser sahibi sayma iradesi, dominant durumda olan eser sahibinin iradesine daha fazla önem atfetmektedir.⁵⁷⁰ Bu bağlamda doktrinde öne sürülen bir diğer görüş, aralarındaki ilişki bir sözleşme ile düzenlenmeksizin dominant eser

⁵⁶⁶ Adela M. Mao, ‘How to Apportion a Copyright in a Joint Work by Co-authors’, *Information & Communications Technology Law*, Vol. 23, No. 2, 2014, s. 157; Lee, s. 99. ABD Mahkemeleri ile doktrindeki bazı yazarların teferruata ait işleri görenlerin birlikte eser sahipliği iddia etmesi endişesini taşıdığı görülmekte olup, Türk Hukuku’nda ise tam da bu sonucun önüne geçmek üzere getirilmiş olan FSEK m. 10/III, anılan sorun için oldukça açık ve uygulanabilir bir çözüm getirmektedir.

⁵⁶⁷ *Karen L. Erickson v. Trinity Theatre, Inc.*, United States Court of Appeals Seventh Circuit, 1994, 13 F.3d 1061, s. 1069.

⁵⁶⁸ *Childress v. Taylor*, s. 504; *Erickson v. Trinity Theatre*, s. 1069.

⁵⁶⁹ Lior Zemer, ‘Is Intention to Co-author an “Uncertain Realm of Policy”?’, *Columbia Journal of Law & the Arts*, Vol. 30, No: 3-4, 2007, s. 623.

⁵⁷⁰ Hutchinson, s. 80; Buckalew, s. 576.

sahibi ile işbirliği yapılması; ancak dominant eser sahibinin birlikte eser sahibi sayma iradesine sahip olmaması hâlinde, esere fikri hak korumasının konusunu oluşturabilir nitelikte katkıda bulunan kişiler için Kanun'da alternatif bir kurala yer verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.⁵⁷¹ Söz konusu görüş doğrultusunda bazı yazarlarca geliştirilen bir öneri, aksi birlikte eser sahiplerince yazılı şekilde kararlaştırılmadığı sürece, her işbirliğinin birlikte eser sonucunu doğurduğunun kural olarak kabul edilmesi gerektiği yönündedir.⁵⁷² Buna göre, Kanun'un lafzı da, birlikte eserin yaratımı için işbirliği fiili veya eser sahiplerinin katkılarını birleştirme bilgi ve iradesi unsurlarından birinin varlığının tek başına yeterli olduğunu ima etmek suretiyle bu görüşü doğrulamaktadır.⁵⁷³ Yine bazı yazarlarca, mahkemenin, tarafların gerçekten birlikte eser sahibi olma iradesini taşıdıklarına dair objektif bir göstergenin varlığını araştırması gerektiği; tarafların açıkça anlaşmış olmaları dışında bu bağlamda başvurulabilecek en iyi göstergenin, her bir eser sahibi tarafından yapılmış olan mevcut katkı olduğu savunulmaktadır.⁵⁷⁴ Bu doğrultuda doktrinde, ayrılmaz bir bütün oluşturan bir eserin yaratımının, irade unsurunun varlığını gösterir şekilde anlaşılmasının isabetli olduğu ve katkısının bir bütünün ayrılmaz parçası olacağının farkında olan bir eser sahibinin, katkısını diğerlerinininkilerle birleştirmesinin sonuçlarından kaçınmasına izin verilmemesi gerektiği de, bir başka öneri olarak ifade edilmektedir.⁵⁷⁵ Başka bir görüş ise, önemli ve tek başına fikri hak korumasına konu olabilecek nitelikteki katkıların birleştirilmesi hâlinde, birlikte eser sahipliğinin aksi

⁵⁷¹ Fox, s. 518, 526, 529 vd.

⁵⁷² Hutchinson, s. 81, 94.

⁵⁷³ Fox, s. 506, 510, 525-526; Hutchinson, s. 83.

⁵⁷⁴ Kugele, s. 819.

⁵⁷⁵ Brady, s. 301.

ispatlanabilir bir karine olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürmektedir.⁵⁷⁶ Buna karşılık bazı yazarlar tarafından, sadece işbirliğinin mevcudiyetini dikkate alan tamamen objektif bir kural, kanunkoyucunun birlikte eser sahibi statüsü kazandırmayı amaçlamadığı birçok kişiye de bu statüyü kazandıracak olması sebebiyle isabetli görülmemekte; Mahkeme'nin *Childress v. Taylor* kararındaki yaklaşımı, kusurlarına rağmen, hakkaniyete daha uygun bulunmaktadır.⁵⁷⁷ Ayrıca buna göre, bir esere katkıda bulunan kişiler birlikte eser sahipliği şartlarını taşımasalar bile, bu kişilerin zaten sözleşme yoluyla eserden elde edilecek gelirden faydalanabilme imkânı daima mevcuttur.⁵⁷⁸ Öne sürülen diğer bir çözüm de, mahkemece tarafların sübjektif iradelerinin araştırılması yerine, somut olayda makul bir kişinin karşı tarafın katkısını kullanırken, onun eser sahipliği statüsünü kazanmasını bekleyip beklemeyeceğinin ve yine bir esere somut olaydaki katkısı yapan makul bir kişinin bu katkısı karşılığında eser sahibi sayılmayı bekleyip beklemeyeceğinin araştırıldığı objektif bir yaklaşımın benimsenmesidir.⁵⁷⁹ Son olarak, eserin meydana getirilmesinde işbirliğinde bulunan kişilerin birbirinin fikrî katkısı olmaksızın söz konusu eser meydana getirilemeyecek idiyse ("*but for*" test); başka bir ifadeyle, esere yapılan fikrî katkılar birbirini tamamlar nitelikteyse, birlikte eser sahipliğinin varlığının kabul edilmesi de doktrinde önerilen çözümler arasındadır.⁵⁸⁰

⁵⁷⁶ LaFrance, s. 203, 257, 262.

⁵⁷⁷ Lee, s. 98.

⁵⁷⁸ Lee, s. 102, 105; *Childress v. Taylor*, s. 507, 509; *Erickson v. Trinity Theatre*, s. 1071.

⁵⁷⁹ Buckalew, s. 581.

⁵⁸⁰ Kan, s. 15.

C. Anglosakson Hukuk Sistemi'ne Dâhil Diğer Ülkelerin “İrade” Unsuruna İlişkin Yaklaşımları

Öncelikle, birlikte eser sahipliği iradesine ilişkin yapılan açıklamaların, Anglosakson Hukuku için genelgeçer bir yaklaşımı yansıtmadığının belirtmesi gerekir. Buna göre örneğin İngiliz Hukuku'nda, ABD Hukuku'ndakinin aksine, tarafların işbirliği iradesinin mevcut olması, birlikte eser sahipliğinin şartlarından biri olarak aranmamakta; ancak bu hususta doktrinde bir fikir birliği de bulunmamaktadır.⁵⁸¹ Nitekim, İngiliz Kanunu'na göre birlikte eser (*work of joint authorship*), iki veya daha fazla eser sahibinin işbirliği ile her bir eser sahibinin katkısı diğerlerininkinden bağımsız olmayacak şekilde meydana getirilen eser anlamına gelmekte olup [CDPA Sec. 10 (1)]; birlikte eser sahipliği iradesinin bulunması gerekliliğine dair herhangi bir ifade, Kanun'da yer almamaktadır. Kaldı ki içtihat hukukunda da, birlikte eser sahipliği için aranması gerekenin yalnız eser sahipleri tarafından işbirliği içinde esere yapılan ve birbirinden ayrı olmayan önemli ve orijinal katkının mevcudiyeti olduğu; tarafların birlikte eser sahipliği iradesine sahip olması şartının aranmasının ise, Kanun'da bir dayanağı olmamakla birlikte, ispat sorununa ilişkin sakıncalar doğuracağı üzerinde durulmaktadır.⁵⁸² Buna karşılık aksi görüşteki bazı yazarlar, İngiliz Kanunu'nda ya da içtihat hukukunda açıkça kabul edilmese de, birlikte eser sahipliğine yönelik iradenin varlığının esasen örtülü bir şart olduğunu ileri sürmektedir.⁵⁸³ Buna göre, birden fazla eser sahibinin birlikte eser sahibi sayılabilmesi için aranan işbirliği ile birbirinden ayrılamayan katkıların

⁵⁸¹ Zemer, *Authorship*, s. 191, 200 vd.; Zemer, *Intention*, s. 611-612, 616.

⁵⁸² *Robert James Beekingham v. Robert Hodgins*, Court of Appeal (Civil Division), [2004] E.C.D.R. 6, s. 50 par. 48; s. 59, par. 49-51.

⁵⁸³ Zemer, *Authorship*, s. 200, 203-204; Zemer, *Intention*, s. 611-612, 623.

varlığı şartlarının sağlanabilmesi, doğal olarak zaten bu kişilerin işbirliğinde bulunma ve sağladıkları katkıların diğerlerininkinden ayırt edilemez olması yönündeki iradelerini gerektirmektedir.⁵⁸⁴ Dolayısıyla, iki veya daha fazla eser sahibinin işbirliğinin mevcut olduğu hâllerde, irade unsuru da birlikte eser sahipliğinin doğası gereği daima mevcuttur.⁵⁸⁵ Bununla birlikte, bazı yazarlar ise işbirliğinin, içtihat hukukunda da kabul edildiği şekilde,⁵⁸⁶ “birlikte eserin meydana getirilmesine veya birlikte eser sahipliğinin doğmasına ilişkin iradenin varlığı” değil, “eserin yaratımında ortak bir tasarı (*common design*) çerçevesinde hareket edilmesi” anlamına geldiğini ifade etmektedir.⁵⁸⁷

İrlanda Kanunu da, birlikte eser tanımında İngiliz Kanunu ile birebir aynı düzenlemeyi içermekte ve dolayısıyla irade unsuruna yer vermemektedir [CRRA Sec 22 (1)]. Bir başka Anglosakson ülkesi olan Avustralya’nın Kanunu’ndaki birlikte eser tanımında da, yine irade unsuru bulunmamaktadır. Burada yapılan tanım uyarınca birlikte eser, iki veya daha fazla eser sahibinin işbirliği ile meydana getirilen ve her bir eser sahibinin katkısının diğer eser sahibi veya sahiplerinin katkısından ayırt edilemediği eser anlamına gelmekte [ACA Sec. 10 (1)]; görüldüğü gibi birlikte eser tanımlanırken, irade unsuruna yer verilmemektedir. Benzer şekilde Kanada Kanunu’na göre birlikte eser, iki veya daha fazla eser sahibinin işbirliği ile meydana getirilmiş olup, eser sahiplerinden birinin katkısının diğer eser sahibi veya sahiplerinin katkısından bağımsız olmadığı eserleri ifade etmektedir (CCA Sec. 2). Kanun’da irade unsuruna işaret edilmemesine karşılık, Kanada içtihat hukukunda,

⁵⁸⁴ Zemer, *Authorship*, s. 203-204; Zemer, *Intention*, s. 617.

⁵⁸⁵ Zemer, *Intention*, s. 617, 623.

⁵⁸⁶ *Beckingham v. Hodgens*, s. 59, par. 51.

⁵⁸⁷ Tanya Aplin & Jennifer Davis, *Intellectual Property Law: Text, Cases and Materials*, 2nd Ed., Oxford 2013, s. 128; Bently/Sherman, s. 131.

birlikte eser sahipliğinin mevcudiyetinden söz edilebilmesi için eserin ifade biçimine önemli ölçüde katkıda bulunulmuş olmasının yanında, ABD Kanunu'nda ifade edildiği gibi, taraflardan her birinin kendi katkısının ayrılmaz bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilmesi ve ABD içtihat hukukunda benimsendiği gibi, taraflardan her birinin eserin birlikte sahibi olma iradesini taşıması gerektiği kabul edilmektedir.⁵⁸⁸ Bunun sebebi de Mahkeme'nin, irade unsuruna Kanun'da yer verilmemiş olsa ve ABD Kanunu ile Kanada Kanunu'nda birlikte eserin tanımına ilişkin farklılıklar bulunsa da, kanunkoyucunun birlikte eser sahipliğini, örneğin editörlere veya araştırmacılara tanınacak şekilde genişletme amacını taşımış olamayacağı yönündeki kanısıdır.⁵⁸⁹

⁵⁸⁸ *Neudorf v. Netzwerk Productions Ltd.*, s. 962-963, 971.

⁵⁸⁹ *Neudorf v. Netzwerk Productions Ltd.*, s. 962.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BİRLİKTE ESERİN VÜCUDA GETİRİLMESİ İLE
ESER SAHİPLERİ ARASINDA DOĞAN BİRLİĞİN
HUKUKİ SONUÇLARI

§ 6. BİRLİKTE ESER SAHİPLERİNİN BİRLİKTE ESER ÜZERİNDEKİ HAKLARI

I. MALİ VE MANEVİ HAKLARIN KULLANILMASI

A. Ana Kural Olarak “Oybirliği ile Hareket” İlkesi

a. Genel Açıklama

Eser üzerindeki eser sahipliğinden doğan mali ve manevi hakları kullanma yetkisinin münhasıran eser sahibine ait olmasının (FSEK m. 18/I, 20/I) doğal bir sonucu olarak, birlikte eser üzerindeki mali ve manevi hakları kullanma yetkisi de, münhasıran söz konusu eseri vücuda getiren birlikte eser sahiplerinin tamamına aittir. Burada birlikte eser sahipleri, fikri hak korumasına konu tek bir eser üzerinde birlikte hak sahibidirler.⁵⁹⁰ Dolayısıyla, ortaklığı yöneten ortaklardan her birinin diğerleri katılmaksızın işlem yapabileceğine ilişkin TBK m. 625/II hükmü, niteliğine uygun düşmediği için, eser sahipleri birliğinin işlemlerine uygulanmaz. Bu doğrultuda, birlikte esere ilişkin bir karar alınması; başka bir deyişle, birlikte esere ilişkin

⁵⁹⁰ Hubmann, § 20, s. 113, par. III.

hakların kullanılması ile işlemlerin yapılması, kural olarak birlikte eser sahiplerinden her birinin yazılı şekilde vereceği (FSEK m. 52)⁵⁹¹ rızasını gerektirmekte olup (TBK m. 624/I) sözü geçen rıza, bu işlemler gerçekleştirilmeden önce verilmesi gerekli olan izni ifade eder.⁵⁹² Bu bağlamda, örneğin eser sahiplerinden birinin izni olmaksızın bir lisans sözleşmesine konu edilen birlikte eser için bu hususta izni

⁵⁹¹ FSEK m. 52 uyarınca, “*Mali haklara dair sözleşme ve tasarrufların yazılı olması ve konuları olan hakların ayrı ayrı gösterilmesi şarttır.*” Burada kanunî şekil söz konusu olduğundan, Kanun’un öngördüğü nitelikli yazılı şekil, ispat şekli değil, geçerlilik şeklidir (Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 268).

⁵⁹² Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 160, par. 31; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 98, par. 156; Rehbinder, § 20, s. 102, par. 260; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 34, 36; Dreier/Schulze, § 8, s. 171, par. 11; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 184. Bu hususta doktrinde, birlikte eser sahiplerinden birinin birlikte esere ilişkin hakların kullanılmasına rıza göstermemesi, bu eser sahibinin “mutlak olmayan **veto hakkını** kullanması” şeklinde de anılmaktadır (Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 430; Hirsch, *Fikrî Sâ-y*, s. 86, par. 269; Belgesay, s. 41, par. 7/A). Türk Hukuku’ndaki söz konusu uygulamadan farklı olarak ABD Hukuku’nda birlikte eser sahiplerinden her biri, birlikte eser üzerindeki haklara ilişkin işlemleri tek başına yapabilmekte; ancak böyle bir durumda diğer eser sahiplerinin payından onlara karşı sorumlu olmaktadır (Strong, s. 31; Cary, s. 102, 108, 111; Goldstein, *International Copyright*, s. 209; Goldstein, *Copyright*, s. 4:28; Fisher, 0:39 vd.; *Weissmann v. Freeman*, s. 1318). Ayrıca birlikte eser sahiplerinden birinin birlikte eserden tek başına faydalanması sonucunda eserin değerinin düşmesi hâlinde de, diğer birlikte eser sahiplerine karşı bundan sorumlu olacağı ABD içtihat hukukunda ifade edilmektedir (Goldstein, *Copyright*, s. 4:29). Buna karşılık ABD Hukuku’nda, birlikte eser sahiplerinden birinin yaptığı bir hukukî işlem, diğer birlikte eser sahiplerinin de aynı işlemi bir başkası ile yapabilmesine engel oluşturmadığından; başka bir deyişle, birlikte eser sahiplerinden her biri tek başına yalnız basit (münhasır olmayan) ruhsat verebildiğinden, uygulamada ruhsat alanlar genellikle ancak birlikte eser sahiplerinin tamamının sözleşmeye katılması suretiyle verilebilecek olan tam (münhasır) ruhsat almayı tercih etmektedirler (Strong, s. 31; Goldstein, *International Copyright*, s. 209). Yine de doktrindeki bazı yazarlar, birlikte eserden faydalanılması için birlikte eser sahiplerinin tümünün rızasının kural olarak gerekmemesini, bunun aksinin kabulü hâlinde, birlikte eserin semerelendirilmesinin, dolayısıyla da birlikte eser yaratımının teşvikinin önünde engel yaratacağı gerekçesiyle, olumlu yönde değerlendirmektedir (Bowman, s. 562). Halbuki ABD Mahkemelerinin, somut bir olayda birlikte eser sahipliğine hükmedilmesi hususunda oldukça katı bir yaklaşım sergilemesinin sebeplerinden birini de, yine birlikte eser sahiplerinden her birinin, birlikte eser üzerindeki haklara ilişkin işlemleri tek başına yapabilme imkânı oluşturmaktadır (Fisher, 14:15 vd.). ABD Mahkemelerinin bu husustaki yaklaşımı üzerine ayrıntılı açıklama için bkz. İkinci Bölüm, § 5, s. 147 vd.

bulunmayan eser sahibi tarafından sonradan verilen izin (icazet), yapılan bu hukukî işleme geçmişe etkili olarak geçerlilik kazandırmaz.⁵⁹³ Dolayısıyla, burada icazete yer olmayıp,⁵⁹⁴ verilen böyle bir icazet ancak birlikte eser sahibinin hakkının ihlâlinden doğan talep ve dava hakkından feragat anlamına gelmektedir.⁵⁹⁵

Doktrindeki bazı yazarlarca, birlikte esere ilişkin hakların eser sahiplerinin oybirliğiyle kullanılması gerektiğine ilişkin kuralın, birlikte eser sahipleri tarafından yapılacak bir sözleşme ile oyçokluğuna dönüştürülebileceği (TBK m. 624/II);⁵⁹⁶

⁵⁹³ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 160, par. 31; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 36. Aksi görüş için bkz. Hubmann, § 20, s. 114, par. III/1 (Yazara göre, Alman Kanunu'nun 8. maddesinin 2. fıkrasında sadece eserde değişiklik yapılmasına ilişkin olarak birlikte eser sahiplerinin tamamının rızasının gerektiği emredici şekilde düzenlendiği için, birlikte eser sahiplerinin eserin kamuya sunulması veya eserden faydalanılmasına dair sonradan vereceği icazet, söz konusu işlemlere geçerlilik kazandırır).

⁵⁹⁴ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 184.

⁵⁹⁵ Rehbinder, § 20, s. 102, par. 260; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 36.

⁵⁹⁶ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 35; Ulmer, § 34, s. 193-194, par. III/4; Hubmann, § 20, s. 114, par. III/1; Dreier/Schulze, § 8, s. 172, par. 19 (Birlikte eser sahiplerinden birinin, birlikte eserden faydalanılmasına veya birlikte eserde değişiklik yapılmasına rıza göstermemesi hâlinde, diğer birlikte eser sahiplerince birlikte esere ilişkin yapılması istenilen işlemin gerçekleşmesi ancak dava yoluyla söz konusu olabilir. Bu da uzun ve masraflı bir süreci gerektirdiğinden, birlikte eserden etkin bir şekilde faydalanılamaması riskini doğurmaktadır. İşte bu yüzden yazara göre, birlikte eser sahiplerinin daha en baştan kararların oyçokluğuyla alınacağına dair bir düzenleme getirmeleri amaca daha uygun bulunmaktadır); Öztan, s. 264. Doktrindeki aksi görüş uyarınca ise, Alman Hukuku'nda yayımlama, faydalanma ve değişiklik yapma hakkının ancak birlikte eser sahiplerinin tamamının rızasıyla kullanılabileceğine ilişkin Kanun hükmü (§ 8 Abs. 2, S. 1 UhrG) emredici nitelikte olup, bunun aksi hiçbir şekilde kararlaştırılmaz (Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 156, par. 22; Rehbinder, § 20, s. 102, par. 260; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 98, par. 156). Alman hukuk doktrininde tartışılan bu husus, Brezilya Kanunu'nda ise açıkça hükme bağlanmıştır. Anılan Kanun'un 23. maddesi uyarınca, birlikte eser sahipleri birlikte eser üzerindeki haklarını, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, oybirliği ile kullanırlar. Ayrıca 32. maddede, birlikte eserin kısımlara ayrılamaması hâlinde kural olarak hiçbir eser sahibinin diğerlerinin rızası olmaksızın eseri kamuya sunamayacağı veya eserin kamuya sunulmasına izin veremeyeceği; anlaşmazlık durumunda ise birlikte eser sahiplerinin oyçokluğuyla karar vereceği hükme bağlanmaktadır. Meksika Kanunu'nda ise bir adım daha ileri gidilerek 80. maddenin 2. fıkrasında, birlikte eser üzerindeki hakların kullanılabilmesi, her

ancak, esere ilişkin bir hakkın, özellikle de eserde değişiklik yapılmasının, bu suretle birlikte eser sahiplerinin oyçokluğuyla gerçekleştirilebilmesinin, ancak manevi hakları ihlâl etmeme şartıyla mümkün olabileceği savunulmaktadır.⁵⁹⁷ Biz ise bu görüşe mali haklar yönünden katılmamakta ve adi ortaklığın kararlarının oyçokluğuyla alınabileceğinin kararlaştırılabileceğine dair TBK hükmünün, eser sahipleri birliğine mali hakların kullanılmasını ilgilendiren konularda uygulanamayacağını savunmaktayız.⁵⁹⁸ Nitekim, eser sahipleri tarafından oybirliği ile birlikte esere ilişkin kararların oyçokluğu ile alınabileceği kararlaştırılmış olsa bile, böyle bir karar mali haklar yönünden pratikte zaten işlevsiz kalır. Şöyle ki, birlikte esere ilişkin mali hakların devrini veya kullandırılmasını konu edinen sözleşmeler, geçerlilik şartı olarak nitelikli yazılı şekilde yapılmayı gerektirdiğinden (FSEK m. 52), bu hususta yapılacak her bir hukukî işleme eser sahiplerinin tamamının katılmaması; başka bir ifadeyle, yazılı şekilde izin vermemesi hâlinde, hukuka aykırı biçimde akdedilen sözleşmenin geçersizliği sorunu ile karşı karşıya kalınır.⁵⁹⁹

hâlde birlikte eser sahiplerinin oyçokluğuna bağlanmıştır.

⁵⁹⁷ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 35.

⁵⁹⁸ Nitekim Alman Hukuku'ndaki hâkim görüş de, Alman Kanunu'ndaki yayımlama, faydalanma ve değişiklik yapma hakkının ancak birlikte eser sahiplerinin tamamının rızasıyla kullanılabileceğine ilişkin hükmün (§ 8 Abs. 2, S. 1 UrhG) emredici nitelikte olup, aksinin hiçbir şekilde kararlaştırılamayacağını ifade etmektedir (Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 156, par. 22; Rehbinden, § 20, s. 102, par. 260; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 98, par. 156). Buna karşılık, söz konusu hüküm, birlikte eser sahiplerinden birinin, Alman Kanunu'nda özel olarak düzenlenmiş olan uyarılma talep hakkını (§ 32a Abs. 1, S. 1, Abs. 2, S. 2), şartlarının gerçekleşmesi hâlinde diğer birlikte eser sahiplerinin rızasını almaksızın tek başına ve sadece kendisi adına kullanmasına engel değildir (BGH, 22.09.2011, I ZR 127/10).

⁵⁹⁹ Birlikte esere ilişkin hukukî işlemlerde icazete yer olmadığından, yetkisiz temsilde olduğunun aksine, burada askıda hükümsüzlük yaptırımı söz konusu değildir.

Her ne kadar eser sahipleri birliğinin doğması ve bu birliğe dâhil olan eser sahiplerinin birlikte esere ilişkin hakları kazanması, herhangi bir irade açıklamasına, hukukî işlemin yapılmasına, keyfiyetin bir makama bildirilmesine veya bir sicile kaydedilmesine ihtiyaç olmaksızın kendiliğinden gerçekleşse de; bu hakların kullanılması, eser sahiplerinin hukukî işlem ehliyetini gerektirir.⁶⁰⁰ Bu nedenle, ayırt etme gücünden yoksun bulunan tam ehliyetsiz eser sahipleri, birlikte esere ilişkin mali hakları tek başlarına değil, ancak yasal temsilcileri aracılığıyla kullanılabilirler.⁶⁰¹ Ayırt etme gücünü haiz küçükler ve kısıtlılar; yani sınırlı ehliyetsiz eser sahipleri ise, eser sahipliğinden doğan ve şahıslarına bağlı olan manevî haklarını tek başlarına kullanabilirler (TMK m. 16/I).⁶⁰² Aynı şekilde, sınırlı ehliyetsizler, manevî haklarının ihlâli hâlinde manevi tazminat davası açma hakkını (FSEK m. 70/I, cüm. 1) da tek başlarına kullanabilirler.⁶⁰³ Buna karşılık, sınırlı ehliyetsizlerin eser üzerindeki haklara ilişkin yapacakları ve kendilerini borç altına sokacak hukukî işlemler için ise, yasal temsilcilerinin rızası gerekmektedir.⁶⁰⁴

⁶⁰⁰ Hirsch, *Fikrî Sâý*, s. 74, par. 261; Tekinalp, § 12, s. 139, par. 13; Tosun, s. 251.

⁶⁰¹ Ođuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Kiřiler Hukuku*, s. 82; Hirsch, *Fikrî Sâý*, s. 75, par. 262; Tekinalp, § 12, s. 140; Tosun, s. 251.

⁶⁰² Erel, *Fikir Hukuku*, s. 112; Öztan, s. 287.

⁶⁰³ Manevi tazminat davası açılması, sınırlı ehliyetsizlerin malvarlığını azaltmayan veya önemli derecede etkilemeyen hakların kullanılması kapsamında değerlendirildiği için sınırlı ehliyetsizlerin bu davayı, yasal temsilcilerinin rızası gerekmeksizin açabileceği kabul edilmektedir (Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*, s. 82).

⁶⁰⁴ Ođuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Kiřiler Hukuku*, s. 82; Hirsch, *Fikrî Sâý*, s. 75, par. 262.

b. Kuralın Uygulama Alanı

FSEK m. 10/II cüm. 1’de adi ortaklık hükümlerine yapılan gönderme yoluyla eser sahipleri birliğinin kararları bakımından oybirliği ilkesi kabul edilirken, FSEK m. 10/II cüm. 2’de hangi hususların bu kapsamda değerlendirileceği ayrıca sayılmamış; aksine, “*birlikte yapılacak muamele*” ifadesi kullanılarak birlikte eser ile ilgili her türlü işlem, kural olarak oybirliğiyle hareket ilkesinin kapsamına alınmıştır.⁶⁰⁵ Dolayısıyla, oybirliği ile hareket ilkesi, hem eser sahipleri arasındaki iç ilişkide birlikte esere ilişkin olarak alınacak kararlar, hem de dış ilişkide üçüncü kişiler ile yapılacak hukukî işlemler için geçerlidir.⁶⁰⁶

Yukarıda yapılan açıklamalara göre, öncelikle birlikte eserin kamuya sunulmasının, eserde değişiklik yapılmasının ve eserden faydalanılmasının kural olarak birlikte eser sahiplerinin tamamının rızasını gerektirdiğine dair bir şüphe yoktur.⁶⁰⁷ Bu kural, sözü geçen işlemlerin, eser sahiplerinden yalnız biri ya da birkaçını etkileyecek olması hâlinde bile geçerlidir.⁶⁰⁸ Bu durumda örneğin, FSEK m. 16/I’de eser sahibine tanınan eserde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkisinin eser sahipleri birliğine yansımalarının sonucu olarak, birlikte eserde yapılacak değişiklikler için eser sahiplerinden her birinin izni gerekir.⁶⁰⁹ Birlikte eser bir bütün oluşturduğundan, bu eserde yapılacak her türlü değişiklik, eser sahiplerinin

⁶⁰⁵ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 184.

⁶⁰⁶ Dreier/Schulze, § 8, s. 171, par. 11.

⁶⁰⁷ Hubmann, § 20, s. 114, par. III/1. Alman Kanunu’nun 8. maddesinin 2. fıkrasında, sözü geçen husus açıkça hükme bağlanmıştır. Buna göre, birlikte eseri kamuya sunma ve birlikte eserden faydalanma hakları eser sahiplerinin hep birlikte sahip oldukları haklardır. Buna ek olarak, birlikte eserde değişiklik yapılması da, ancak birlikte eser sahiplerinin tamamının rızası ile mümkündür.

⁶⁰⁸ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 34.

⁶⁰⁹ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 157, par. 25; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 34; Ayiter, s. 102; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 74; Öztan, s. 264; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 219.

tamamının manevi haklarını etkiler ve bu sebeple, yalnız bir eser sahibinin eserdeki katkısında değişiklik yapılacak olsa bile, diğer eser sahiplerinin de bu hususta izinleri bulunmalıdır.⁶¹⁰ Başka bir deyişle, sözü geçen eser sahibi eserde değişiklik yapma hakkını tek başına kullanamaz.⁶¹¹ Buna ek olarak, birlikte eserde yapılacak değişikliğe ilişkin karar, birlikte eser sahiplerinin oybirliğiyle alınmış olsa bile, söz konusu değişikliğin eser sahiplerinden birinin şeref veya itibarını zedeleyici veya eserin özelliklerini bozucu nitelikte olması hâlinde bu eser sahibi, izin verdiği değişikliğin eserde yapılmasını yasaklayabilir ve bu yasaklama yetkisinden sözleşme ile vazgeçilmesi hükümsüzdür (FSEK m. 16/III).

Birlikte eserin kamuya sunulma veya yayımlanma zamanının ve şeklinin belirlenmesi de yine birlikte eser sahiplerinin tamamının oybirliği ile alacakları kararlar gerçekleşir.⁶¹² Buna karşılık, birlikte eser sahiplerinin, meydana getirdikleri birlikte eserin yayımlanmak suretiyle kamuya sunulmasını isterken, eser sahiplerinden birinin, bunun için erken olduğuna ilişkin haklı nedenlerle eserin kamuya sunulmasına rıza göstermekten kaçınması hâlinde, söz konusu eylemin gerçekleştirilmesi mümkün değildir.⁶¹³ Ayrıca, eserin yayımlanmasına ilişkin karar, birlikte eser sahiplerince oybirliğiyle alınmış olsa bile, eserin kamuya sunulma veya yayımlanma tarzı, eser sahiplerinden birinin şeref ve itibarını zedeleyecek nitelikte ise, bu eser sahibinin daha önce verdiği izne rağmen birlikte eserin kamuya sunulmasını ve yayımlanmasını yasaklama yetkisi mevcut olup, bu yetkiden sözleşme ile vazgeçilmesi hükümsüzdür (FSEK m. 14/III).

⁶¹⁰ Hubmann, § 20, s. 114, par. III; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 157, par. 25.

⁶¹¹ Öztrak, s. 46.

⁶¹² Erel, *Fikir Hukuku*, s. 74; Öztan, s. 264.

⁶¹³ Ayiter, s. 102; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 219.

Birlikte eser sahiplerinin birlikte eser üzerindeki bir mali hakkı devretmeleri veya bir mali hakkın kullanılmasına ilişkin ruhsat vermeleri hâlinde, devir veya ruhsat alanın bu mali hakkı kullanabilmesi için zorunlu olan manevi haklar yönünden ise, birlikte eser sahiplerinin ayrıca oybirliği ile bir karar almalarına gerek yoktur. Başka bir deyişle, burada mali hakkın devri, devir konusu mali hakkın kullanılması için gereken manevi hakkı kullanma yetkisini de kapsar.⁶¹⁴ Örneğin birlikte eser üzerindeki yayma hakkına ilişkin ruhsat alan bir kişi, ruhsata konu eser henüz kamuya sunulmamış olsa bile, bu hususa ilişkin eser sahiplerinden ayrıca izin almaksızın eseri yayabilir. Aksinin kabulü hâlinde, kendisine verilen ruhsat hiçbir anlam ifade etmez. Yine bir tiyatro eserinin temsil hakkının devredilmesine ilişkin bir hukukî işlem, eserin kamuya sunulmasına razı olmayı da içerir.⁶¹⁵ Nitekim, bir sinema eserinin birlikte sahiplerinin, filmin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıya mali haklarını devrettikten sonra, sözleşmelerinde aksine bir hüküm ya da özel bir hüküm bulunmadığı takdirde, filmin dublajına veya alt yazı yazılmasına itiraz edemeyeceği de, Kanun'da özel olarak hükme bağlanmıştır (FSEK m. 80/IV).

Eseri kamuya sunma, eserde değişiklik yapma ve eserden faydalanma hakları dışındaki haklar için de, birlikte eser sahiplerinin oybirliği ile hareket etme kuralının geçerli olup olmadığı ise, doktrinde tartışmalıdır.⁶¹⁶ Bazı yazarlar, sözü geçen haklar dışında kalan manevi haklar yönünden bu kuralın reddedilmesi gerektiğini;⁶¹⁷ çünkü, söz konusu düzenlemenin manevi haklara uygulanmaya müsait olmadığını

⁶¹⁴ Ayiter, s. 201.

⁶¹⁵ Ayiter, s. 201.

⁶¹⁶ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 200, par. 28.

⁶¹⁷ Hubmann, § 20, s. 114, par. III; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 200, par. 28.

belirtmektedirler.⁶¹⁸ Dolayısıyla, birlikte eser sahiplerinden her biri, eserin kamuya sunulması ve eserde değişiklik yapılması dışındaki; başka bir ifadeyle, kullanılması hâlinde diğer eser sahiplerinin manevi haklarını etkilemeyecek olan manevi hakları, diğerlerinden bağımsız olarak tek başına kullanabilmelidir.⁶¹⁹ Örneğin, birlikte eser sahiplerinden her biri, FSEK m. 15, 16 ve 17 kapsamında tanınan adın belirtilmesi ve eserde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkileri ile esere ulaşma hakkını tek başına kullanabilir.⁶²⁰ Bu durumda eser sahiplerinden her biri, FSEK m. 15/I kapsamında eser sahibi olarak belirtilme yetkisini haiz olduğundan, aksi bir tutum hâlinde, kendisine birlikte eser sahipliğinin tanınması için diğer eser sahiplerine dava açabilir.⁶²¹ Böyle bir davanın, aralarında kanun gereği zorunlu dava arkadaşlığı bulunduğu için, diğer eser sahiplerinin tümü aleyhine açılması gerekir.⁶²²

⁶¹⁸ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 200, par. 28.

⁶¹⁹ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 200, par. 29; Ayiter, s. 102; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 74; Öztan, s. 264; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 113.

⁶²⁰ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 158, par. 28; Öztan, s. 264. Bern Sözleşmesi, Üye Devletlere yalnız adın belirtilmesi ile eserde değişiklik yapılmasını yasaklama yetkilerini birer manevi hak olarak düzenleme yükümlülüğü getirmiş olup (Bern Söz. m. 6 tekrar), üye Devletlerin milli hukuklarında eser sahiplerine bunların dışındaki manevi hakları da tanımları mümkündür. Nitekim, Türk Hukuku'nda bir manevi hak olarak düzenlenen esere ulaşma hakkı (FSEK m. 17), özellikle Anglosakson Hukuku'nda kabul edilen bir manevi hak değildir. Benzer şekilde, FSEK m. 58'de düzenlenen cayma hakkından tamamen farklı bir anlam taşıyan ve Fransız (Art. L121-4 CPI) ve İspanyol Hukuku'nda (Art. 14.6 LPI) manevi hak olarak kabul gören cayma hakkı (*droit de repentir*) da, diğer hukuk sistemlerinde ya hiç düzenleme bulmamış, ya da Alman (UrhG § 42) ve İtalyan Hukuku'nda (Art. 142-143 l.d.a) olduğu gibi manevi hak olarak değil de, manevi hak benzeri bir hak olarak düzenlenmiştir. Türk Hukuku'nda ise, eseri yayımlanmış olsa bile eser sahibine, entelektüel veya ahlaki görüşlerin sonradan değişmesi gibi tamamen manevi sebeplerle sözleşmeyi sona erdirmeye yetkisi veren bu hak, kabul görmemektedir. Bize göre, açıklanan anlamdaki cayma hakkı da, niteliği gereği, tanındığı hukuk sistemlerinde birlikte eser sahiplerinden her biri tarafından tek başına kullanılabilmeye müsait bir manevi haktır.

⁶²¹ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 158, par. 27.

⁶²² Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 158, par. 27.

Eser sahipleri birliğine hâkim olan birlikte hareket ilkesi, birliğin menfaatine tecavüz edilmesi hâlleri (FSEK m. 10/II, cüm. 3) hariç olmak üzere, birlikte esere ilişkin davalar için de geçerlidir. Başka bir deyişle, birlikte eserin korunması değil de, birlikte esere ilişkin bir hak kazanma söz konusu olduğunda, örneğin sözleşmeye aykırılıktan doğan bir talep hakkının varlığında, böyle bir davayı eser sahiplerinin tamamının birlikte açması;⁶²³ eser sahipleri birliği tüzel kişiliği haiz olmadığından, eser sahiplerinin tamamının davacı veya davalı olması gerekir.⁶²⁴ Dolayısıyla, birlikte eser sahipleri arasında kural olarak zorunlu dava arkadaşlığı mevcuttur.⁶²⁵ Buna göre, temsil yetkisini haiz olmayan bir eser sahibi tarafından açılan davaya diğer eser sahiplerinin katılmaması hâlinde, bu davanın reddi gerekir.⁶²⁶ Bununla birlikte, böyle bir davanın mahkemece reddedilebilmesi için, öncelikle diğer birlikte eser sahiplerine davaya katılmaları için süre verilmesi gerekmektedir.⁶²⁷

Yukarıdaki açıklamalara ek olarak, birlikte eser üzerindeki bir mali hakkı devreden veya bir mali hakkın kullanılmasına ilişkin ruhsat veren birlikte eser sahiplerinin, bu mali hakkı veya ruhsatı iktisap edenin kararlaştırılan süre içinde ve şayet böyle bir süre kararlaştırılmamışsa, durumun şartlarına göre uygun bir süre içinde iktisap ettiği hak ve yetkilerinden gereği gibi faydalanmaması sebebiyle eser sahipleri birliğinin menfaatlerinin esaslı şekilde ihlâli hâlinde, FSEK m. 58 kapsamındaki cayma hakkını kullanabilmeleri için de, eser sahiplerinin oybirliği ile hareket etmesi gerektiği görüşündeyiz. Nitekim, cayma hakkının kullanılması, mali

⁶²³ Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 346, 347; Y.11.H.D. 16.11.1998 T. 1998/6202 E. 1998/7814 K.

⁶²⁴ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 136.

⁶²⁵ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 136.

⁶²⁶ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 138, 139.

⁶²⁷ Y.11.H.D. 21.02.2014 T. 2012/11331 E. 2014/3223 K.

hak veya yetkinin birlikte eser sahiplerine geri dönmesini sağlayan bozucu yenilik doğuran bir hukukî işlem olup,⁶²⁸ birlikte eseri konu edinen diğer bütün işlemler için gerektirdiği gibi, birlikte eser sahiplerinin tamamının bu yöndeki iradesini gerektirir.

c. Eser Sahipleri Birliğinin Temsili

Birlikte eser sahipleri, FSEK m. 10'un emredici hükümlerine aykırı olmamak ve esere ilişkin manevi hakları ihlâl etmemek şartıyla, aralarındaki ilişkiyi sözleşme ile düzenleyebilme serbestisine sahiptir. Bu kapsamda birlikte eser sahiplerinden birine, birliği yönetme görevi verilebilir ve bu suretle temsil yetkisi tanınabilir (TBK m. 637/III, cüm 1).⁶²⁹ Bunun yanında, temsil yetkisini haiz eser sahibinin birlik adına birlikte eser üzerinde önemli işlemlerde bulunabilmesi, örneğin birlikte eserden faydalanma hakkını kullanabilmesi, söz konusu yetkinin kendisine birlikte eser sahiplerinin oybirliğiyle verilmiş ve bu hususun yetki belgesinde açıkça belirtilmiş olmasına bağlıdır (TBK m. 637/III, cüm. 2). Dolayısıyla, eser sahiplerinden birine birlikte esere ilişkin yapılacak bütün sözleşmeler için genel bir temsil yetkisi tanınması söz konusu olmayıp, temsil yetkisinin yapılacak her bir sözleşme için özel olarak verilmesi gerekmektedir. Ayrıca birlikte esere ilişkin hakların kullanılması, kural olarak birlikte eser sahiplerinin tamamınca işlemler gerçekleştirilmeden önce gösterilmesi gereken rızaya bağlandığından,⁶³⁰ birliği temsil yetkisi bulunmaksızın birlikte esere ilişkin bir işlem gerçekleştiren birlikte eser sahibine, temsil yetkisinin

⁶²⁸ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 258; Öztan, s. 582.

⁶²⁹ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 200, par. 30; Hubmann, § 20, s. 114, par. III/1.

⁶³⁰ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 160, par. 31; Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 98, par. 156; Rehbinden, § 20, s. 102, par. 260; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 202, par. 34, 36; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 184.

sonradan icazet şeklinde verilmesi mümkün değildir.⁶³¹ Yetkisiz temsilde, temsil olunan sözleşmeyi onamadığı takdirde sözleşme kesin olarak hükümsüz hâle geldiğinden,⁶³² eser sahiplerinden biri tarafından temsil yetkisini haiz olmaksızın üçüncü bir kişiyle, birlikte eser üzerindeki hakların kullanılmasına ilişkin olarak yapılan ve onanması söz konusu olmayan böyle bir sözleşme, her hâlde hükümsüzdür. Baştan itibaren geçersiz olan bu sözleşmeden doğan zarardan ise yetkisiz temsilci olarak hareket eden birlikte eser sahibi, iyiniyetli üçüncü kişiye karşı bizzat kendisi sorumlu olur (TBK m. 47/I). Birlikte esere ilişkin yapılacak bir işlem için eser sahipleri birliğini temsil yetkisinin eser sahiplerinden birine değil de, üçüncü bir kişiye verilmesi hâlinde de aynı hususlar geçerlidir.⁶³³ Buna ek olarak, temsile ilişkin sözü geçen şartların sağlanması hâlinde, birlikte eser sahiplerinden yalnız birinin de, bir başkasını birlikte esere ilişkin belirlenen işlemleri kendi adına yapması için yetkilendirmesi söz konusu olabilir.⁶³⁴

⁶³¹ Aksi görüş için bkz. Hubmann, § 20, s. 114, par. III/1 (Yazar, birliği temsil yetkisi bulunmaksızın birlikte esere ilişkin bir işlem gerçekleştiren eser sahibinin bu işleminin geçerliliğinin, diğer birlikte eser sahiplerinin bu işleme vereceği icazete bağlı olduğunu ileri sürmektedir. Bununla birlikte yazara göre, yetkisiz temsilci tarafından yapılan sözleşmeye verilen söz konusu icazet, aynı zamanda bu sözleşme ifa edilirken gerçekleştirilen birlikte eserden faydalanılmasına yönelik işlem ve fiillerin hukuka aykırılığını ise kendiliğinden ortadan kaldırmamaktadır. Ancak verilen icazetin sözü geçen husus açısından olası talep haklarından feragati içermesi mümkündür. Buna karşılık eserde değişiklik yapılabilmesi içinse, Alman Kanunu'nun 8. maddesinin 2. fıkrasının emredici hükmü sebebiyle, birlikte eser sahiplerinin tamamının işlemde önce buna izin vermesi şarttır. Eserde değişiklik yapılması söz konusu olduğunda sonradan verilen icazet, diğer hâllerde olduğunun aksine, işlemi geçerli kılmamakta; ancak kural olarak olası talep haklarından feragat şeklinde değerlendirilmektedir).

⁶³² Eren, *Borçlar Hukuku*, s. 458.

⁶³³ Gökyayla, s. 203.

⁶³⁴ Dreier/Schulze, § 8, s. 172, par. 19.

B. Ana Kuralın İstisnasını Oluşturan Yapılacak İşleme Mahkemece İzin Verilmesi Hâli

Birlikte eserden faydalanma hakkını ifade eden birlikte eserin işlenmesi, çoğaltılması, yayılması, temsili ve kamuya iletimi haklarının ya da manevi haklardan eseri kamuya sunma ve eserde değişiklik yapma yetkilerinin kullanılması, daha önce de belirtildiği gibi, kural olarak ancak eser sahiplerinden her birinin rızası ile gerçekleşebilir (TBK m. 624/I). Bununla birlikte, eser sahipleri söz konusu işlemlere rıza göstermekten ancak Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinin çizdiği sınırlar içinde kaçınılabirler.⁶³⁵ Bu kapsamda eser sahiplerinden birinin birlikte esere ilişkin yapılması istenen işleme haklı bir sebep olmaksızın, sahip olduğu hakkı kötüye kullanacak şekilde rıza göstermemesi hâlinde, diğer eser sahipleri mahkemeye başvurarak onun rızası yerine geçmek üzere mahkeme kararı alabilirler (FSEK m. 10/II, cüm. 2).⁶³⁶ Haklı bir sebebe dayanmaksızın rıza göstermekten kaçınan eser sahiplerinin çoğunluğu oluşturmaları hâlinde bile, mahkeme kararının alınması yoluyla birlikte eser üzerinde tasarruf edilmesi veya değişiklik yapılması mümkündür.⁶³⁷ Bu durumda rıza göstermekten kaçınan eser sahibinin veya sahiplerinin, bu davranışı haklı bir sebebe dayanmaksızın; başka bir ifadeyle, dürüstlük kuralına aykırı ve hakkın kötüye kullanılmasını oluşturacak şekilde

⁶³⁵ Hirsch, *Fikrî Sâ'y*, s. 86, par. 269.

⁶³⁶ Bazı yazarlar, mahkemenin, izin verdiği hukukî işlemde bu işleme rıza göstermemiş olan eser sahibine düşecek payı da tayin edeceğini belirtmektedirler (Belgesay, s. 40, par. 6). Bize göre ise, böyle bir durumda da, normal şartlarda olduğu gibi, adi ortaklık hükümlerinin (TBK m. 623/I) uygulanmasına bir engel yoktur. Buna göre, rıza göstermekten kaçınan davalı eser sahibinin, aralarında aksine bir sözleşme yapılmış olmadıkça diğer eser sahipleriyle birlikte hukukî işlemde elde edilecek gelirden eşit şekilde pay alması gerekir.

⁶³⁷ Gökyayla, s. 203.

gerçekleştirdiğini ispat külfeti, bunu iddia eden diğer birlikte eser sahiplerine aittir (TMK m. 6).⁶³⁸ Bununla birlikte, işlemin karşı tarafı olan üçüncü kişinin ise, eser sahiplerinden birinin, birkaçının veya tamamının haklı bir sebep olmaksızın işleme rıza göstermedikleri gerekçesi ile mahkemeye başvurması düşünülemez.⁶³⁹ Nitekim, söz konusu düzenlemeyi içeren Kanun maddesi, birlikte eser sahipleri arasındaki ilişkileri düzenlemekte ve dolayısıyla da mahkemeye başvurma imkânını üçüncü kişilere değil, yalnız birlikte eser sahiplerine tanımaktadır.

Birlikte eserin konu edildiği bir işleme izin verilmemesinin dayanağını oluşturan “haklı sebep” kavramının kapsamı, her somut olaya göre değişiklik gösterir.⁶⁴⁰ Somut bir olayda birlikte eser sahiplerinden birinin rıza göstermekten kaçınmasının haklı olup olmadığı, menfaatler dengesi göz önünde tutularak belirlenir.⁶⁴¹ Buna göre, esere ilişkin hakların kullanılmasına rıza göstermeyen eser sahibi ile diğer eser sahiplerinin birbirine zıt menfaatleri karşılaştırılarak bunlardan ağır basanın korunması yoluna gidilir.⁶⁴² Bu bağlamda, özellikle birlikte yaratılan eser ile ne tür bir amacın izlendiği hususu önem taşır.⁶⁴³ Bundan başka, özellikle işlemin, eser sahibinin manevi haklarının ihlâli, onun rıza göstermemesi için haklı bir neden olarak değerlendirilebilir.⁶⁴⁴ Dolayısıyla, rıza göstermeyen eser sahibinin manevi hakları söz konusu olduğu ölçüde, onun menfaatlerinin korunmasına önem verilir.⁶⁴⁵

⁶³⁸ Öztan, s. 263.

⁶³⁹ Gökyayla, s. 203.

⁶⁴⁰ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 184.

⁶⁴¹ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 99, par. 163; Dreier/Schulze, § 8, s. 171, par. 11.

⁶⁴² Belgesay, s. 41, par. 7/A.

⁶⁴³ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 99, par. 163.

⁶⁴⁴ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 99, par. 163; Ulmer, § 34, s. 193, par. III/4.

⁶⁴⁵ Dreier/Schulze, § 8, s. 171, par. 11.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, örneğin eser sahiplerinden biri eserde bazı değişikliklerin yapılmasını isterken, diğer bir eser sahibinin yapılması istenen değişikliklerin eserin özelliğini bozacağını düşünmesi, somut olayın özelliklerine göre haklı görülebilir.⁶⁴⁶ Başka bir ifadeyle, söz konusu değişikliklerin, birlikte eserin tahrifi veya buna benzer ciddi müdahaleler ile sonuçlanacak olması hâlinde, bu değişikliklerin yapılmasına mahkemece de izin verilmemelidir.⁶⁴⁷ Benzer şekilde, esere ilişkin mali bir hakkın kullanılmasına, örneğin eserin tercüme edilmesine ilişkin ruhsat verilmek istenen kişinin, bunu başaracak niteliği haiz olmaması bu kapsamda değerlendirilebilir.⁶⁴⁸ Yine, eserin temsil edilmesi istenen yerde ve şekilde temsilinin eser sahiplerinden birinin şöhretini zedeleyebilecek olması, örneğin ciddi bir konuyu işleyen romanın tiyatrodan oynanmak üzere komediye çevrilmesi gibi bir durum da, somut olayın özelliklerine göre haklı bir sebep olarak görülebilir.⁶⁴⁹

Somut olayda davalı eser sahibinin dava konusu işleme izin vermemesinin haklı bir sebebe dayandığına hükmedilmesi hâlinde, bu işleme mahkeme tarafından da izin verilmez.⁶⁵⁰ Buna karşılık, birlikte esere ilişkin hakların kullanılması suretiyle kamunun bu eserden faydalanmasının, rıza göstermekten kaçınan davalı birlikte eser sahibinin menfaatinden daha üstün bulunması hâlinde ise, mahkemece dava konusu hakkın kullanımına izin verilmesi gerekir.⁶⁵¹ Yine aynı şekilde, rızadan kaçınmanın haklılığına ilişkin kanıt yetersizliği hâlinde de, birlikte eserden faydalanma hakkının

⁶⁴⁶ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 219.

⁶⁴⁷ Dreier/Schulze, § 8, s. 172, par. 18.

⁶⁴⁸ Belgesay s. 40, par. 6; Öztrak, s. 45.

⁶⁴⁹ Belgesay s. 40, par. 6; s. 41, par. 7/A.

⁶⁵⁰ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 184.

⁶⁵¹ Belgesay, s. 40, par. 6.

kullanılmasından yana bir yaklaşım benimsenmelidir.⁶⁵² Örneğin birlikte eser sahiplerinden birinin, yeni baskısı için birlikte eserin güncellenmesini reddetmesi hâlinde, rızadan haksız şekilde kaçınılması söz konusu olur.⁶⁵³ Bütün bu ifade olunanlara ek olarak, hâkimin dava konusu hukukî işleme izin verirken, bu izni davalı eser sahibinin öne sürdüğü sebepleri göz önünde bulundurarak şarta bağlamasının mümkün olduğu da doktrinde kabul edilmektedir.⁶⁵⁴

C. Mali Hakları Kullanma Yetkisinin Birlikte Eser Sahiplerine Ait Olmadığı Hâller

a. Birlikte Eser Sahiplerinin Bir Kişi Tarafından Bir Araya Getirilmesi

Birlikte eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisinin münhasıran birlikte eser sahiplerinin tamamına ait olması kuralı mutlak olmayıp, bu kuralın bazı istisnaları vardır. Bu istisnalardan biri, sinema eseri dışındaki⁶⁵⁵ birlikte eseri meydana getiren eser sahiplerinin, gerçek veya tüzel bir kişi tarafından bir araya getirildiği hâllerde, sözleşmede, hizmet şartlarında veya birlikte eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir kanunda aksi öngörülmemiş olmak kaydıyla, söz konusu eser üzerindeki mali⁶⁵⁶ hakları kullanma yetkisinin birlikte eser

⁶⁵² Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 99, par. 163.

⁶⁵³ Ulmer, § 34, s. 193, par. III/4; Dreier/Schulze, § 8, s. 172, par. 18. Dolayısıyla, özellikle ilim eserlerinde eser sahiplerinin eserin kendilerine ait olan kısmı yeni baskı için uygun ve gerekli olduğu ölçüde düzeltme ve güncelleme yükümlülüğünün mevcut olduğu sonucuna varılabilir.

⁶⁵⁴ Belgesay, s. 41, par. 7/A.

⁶⁵⁵ Bir sinema eserinin yapımcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilmekle birlikte (FSEK m. 18/III), uygulamada zaten sinema eseri üzerindeki mali hakların yapımcıya devrine ilişkin böyle bir sözleşme daima yapılmaktadır.

⁶⁵⁶ Bu husus Kanun metninde, “... *birlikte eser üzerindeki haklar* eser sahiplerini bir araya getiren

sahiplerine değil, bunları bir araya getiren gerçek veya tüzel kişiye ait olmasıdır (FSEK m. 10/IV).⁶⁵⁷ Ayrıca bu kişiler, mali hakları kullanabilmeleri için gerektiği ölçüde, manevi hakları kullanma yetkisine de sahiptir.⁶⁵⁸ Dolayısıyla, birlikte eserin çoğaltılıp yayılmasına ilişkin hakların kullanılması, bir manevi hak olan kamuya sunma yetkisini de içerir. Başka bir deyişle, birlikte eser sahiplerinin kamuya sunma yetkilerini öne sürerek onları bir araya getiren kişinin birlikte eseri yayımlamasına engel olması söz konusu olamaz. Bunun yanında birlikte eser sahipleri, birlikte eser üzerindeki açıklanan kapsam dışında kalan manevî haklarını, niteliğinin gerektirdiği şekilde yine oybirliği ile veya bağımsız olarak kullanabilirler.

Eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi kapsamına, kamu kurum ve kuruluşlarının yanı sıra, birlikte eserin meydana getirilmesinde müteşebbislik veya organizatörlük görevi ile işin gerçekleştirilmesi riskini üstlenen kişiler girmektedir.⁶⁵⁹ Bu kişilerin, sinema eserinde olduğunun aksine, bir araya getirdikleri kişilerce meydana getirilen eser üzerindeki mali hakları kullanabilmeleri için herhangi bir sözleşmeye dayanmaları gerekmez; çünkü onların kullanım hakları, kanundan doğmaktadır.⁶⁶⁰ Bu durumda örneğin, bir yayınevinin basmak amacıyla birden fazla yazarı bir araya getirerek onlara, içeriğindeki soru ve cevapları ile ayrılmaz bir bütün oluşturan bir meslek giriş sınavlarına hazırlık kitabı hazırlatması

gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır.” şeklinde ifade olunarak esasen mali ya da manevi haklar arasında bir ayrım gözetilmemiştir. Buna karşılık söz konusu hükmün, eser sahiplerini bir araya getiren kişi tarafından birlikte esere ilişkin haklardan yalnız mali hakların kullanılabileceği şeklinde anlaşılması gerekir (Öztan, s. 241; Y.11.H.D. 27.06.2006 T. 2005/5049 E. 2006/7575 K.; Y.11.H.D. 04.06.2011 T. 2001/2687 E. 2001/5080 K.).

⁶⁵⁷ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 223.

⁶⁵⁸ Öztan, s. 244; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 223.

⁶⁵⁹ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 221-222.

⁶⁶⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 223.

durumunda, ortaya çıkan eser üzerindeki hakları kullanma yetkisi doğrudan bu yayınevine ait olur.⁶⁶¹ Bununla birlikte, bazı yazarlar, birlikte eser sahiplerine ait olması gereken malî hakları kullanma yetkisinin kanun gereği baştan onları bir araya getiren kişilere tanınmasının, onları bir araya getiren kişi karşısında zaten genellikle zayıf durumda olan ve konuyu müzakere imkânı bulunmayan eser sahiplerinin çaresizliğinden faydalanılmasını daha da kolaylaştırması endişesini taşımaktadır.⁶⁶² Buna karşılık, bazı yazarlar ise, bir sinema eserinin birçok sahibinin bulunmasının, özellikle manevi yetkilerini kullanarak yapımcının eserden ekonomik olarak yararlanmasına engel oluşturma tehlikesini bertaraf edilebilmesi bakımından, söz konusu hüküm ile sinema eseri üzerindeki hakların da yapımcıya tanınmasının faydalı olacağını savunmaktadır.⁶⁶³ Ancak, sinema eseri üzerindeki mali hakların yapımcıya devrine ilişkin sözleşme uygulamada daima yapılmakta olduğundan, bize göre yapımcının sinema eseri üzerindeki mali hakları kanun gereği kazanmaması pratik açıdan bir sakınca yaratmamaktadır.

b. Çalışanların Birlikte Eser Sahipliği⁶⁶⁴

Eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisinin münhasıran eser sahibine ait olması kuralının (FSEK m. 18/I) bir diğer istisnasını, memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki hakların, aralarındaki özel

⁶⁶¹ Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 186.

⁶⁶² Öztan, s. 242.

⁶⁶³ Ayiter, s. 97.

⁶⁶⁴ FSEK m. 18/II'de düzenlenen çalışanların birlikte eser sahipliğinin, FSEK m. 10/IV kapsamındaki birlikte eser sahiplerinin bir kişi tarafından bir araya getirilmiş olması hâline göre farkı, ilk hâlde çalışan ile çalıştıran arasında hâlihazırda bir istihdam ilişkisi mevcut iken; ikinci hâlde, birlikte eser sahiplerinin bir eserin yaratılması amacıyla sınırlı olarak bir araya getirilmiş olmasıdır (Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 186).

sözleşmeden veya işin niteliğinden aksi anlaşılmadıkça ve eserin yapımcısı veya yayımcısı hariç olmak üzere,⁶⁶⁵ kanun gereği bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılması oluşturur (FSEK m. 18/II, cüm. 1).

Öncelikle ve önemle belirtmek gerekir ki, burada gerçek veya tüzel kişi çalıştırana kesinlikle eser sahipliği statüsü tanınmamaktadır. Nitekim, FSEK m. 27/IV'ün, “*İlk eser sahibi tüzel kişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır.*” şeklindeki düzenlemesi de, Türk Hukuku'nda tüzel kişilerin eser sahibi olabileceğini ima etmemekte; sadece 12.06.1995 tarihinden önce çalıştıran veya tayin eden sıfatı ile memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken vücuda getirdikleri eserlerin sahibi sayılanların tüzel kişi olması hâlinde uygulama bulacak koruma süresini düzenlemektedir.⁶⁶⁶ FSEK m. 18/II hükmü de, mali hakları kullanma

⁶⁶⁵ FSEK m. 18/III uyarınca bir eserin yapımcısı veya yayımcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir.

⁶⁶⁶ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 96, dn. 24; Tekinalp, s. 138, par. 9; Tosun, s. 265-266. FSEK m. 27/IV'ün kapsamına aynı zamanda 12.06.1995 tarihinden önce yayımlayan sıfatıyla, bir veya birden fazla kimsenin yayımlayanın tayin ettiği plân dairesinde meydana getirdikleri eserlerin sahibi sayılan tüzel kişiler (FSEK eski m. 8/III) ile çalışanların işlerini görürken meydana getirdikleri eserlerin sahibi sayılan tüzel kişi çalıştıranlar (FSEK eski m. 8/II) da dâhildir. Buna karşılık, 12.06.1995 tarihinden önce tamamlanmış olan veya yapımına bu tarihten önce başlanan ve Kanun değişikliği sırasında koruma süresi devam eden sinema eserlerinin FSEK eski m. 8/IV uyarınca sahibi sayılan yapımcının tüzel kişi olması hâlinde uygulama bulacak koruma süresi ise, FSEK Ek m. 2/IV'ün açık ifadesi sebebiyle, bu düzenlemeye tâbi değildir (Bu hususta farklı görüşler için bkz. Bozbel, s. 87 vd.). Dolayısıyla, 12.06.1995 tarihinde yürürlüğe giren 4110 Sayılı Kanun'un getirdiği değişikliklerle yaratma gerçeği ilkesinin tam anlamıyla benimsendiği Türk Hukuku'nda, değişiklikten önceki dönemde eser sahipliği sıfatını kazanan tüzel kişilerin var olması ve bunların bir kısmının eser sahipliğinden doğan mali haklarının günümüzde de halen devam etmekte olup, manevi haklarının ise zaten süreyle sınırlı olmaması sebebiyle, anılan m. 27/IV hükmü, FSEK'te yer almaktadır. Kanımızca FSEK m. 1/B'de, “*eseri meydana getiren gerçek kişi*” şeklinde yapılan eser sahibi tanımındaki “gerçek” ibaresinin, 03.03.2004 tarih ve 5101 Sayılı Kanun'un 28. maddesi ile madde metninden çıkarılmasının sebebi de, tüzel kişilerin bundan sonra da eser sahibi olabileceğinin kabul görmesi değil, gerçek kişi eser sahiplerine ek olarak 12.06.1995 değişikliği öncesinde eser sahibi sıfatı

yetkisini düzenleyen madde içeriğinde yer almakta olup, şartların gerçekleşmesi durumunda çalışanların meydana getirdikleri eserler üzerindeki manevi haklar değil,⁶⁶⁷ yalnız mali haklar ve mali hakların kullanılabilmesi için gerektiği ölçüde manevi hakları kullanma yetkisi çalıştırana ait olur. Bu durumda, birden fazla çalışan tarafından işin görülmesi sırasında ve yapılan işle bağlantılı olarak; başka bir ifadeyle çalıştırana aralarındaki istihdam ilişkisinin konusu dâhilinde⁶⁶⁸ meydana getirilen eserin ayrılmaz bir bütün oluşturması hâlinde bu birlikte eser üzerindeki mali haklar, birlikte eser sahipleri sıfatını taşıyan çalışanlarca kullanılamayacağından, FSEK m. 10/II hükmünün burada uygulama bulması artık söz konusu olamaz. Buna karşılık, eserde değişiklik yapılması yetkisinin kullanılması ise, yine FSEK m. 10/II uyarınca ancak birlikte eser sahiplerinin tamamının rızası ile mümkün olur.

kazanmış olan tüzel kişilerin halen mevcut olmasıdır. Her ne kadar FSEK m. 27/IV hükmü ile eser sahibi tanımında yapılan değişiklik, yaratma gerçeği ilkesine göre tüzel kişilerin eser sahipliğinin mümkün olmadığı gerekçesiyle doktrinde eleştirilse de (Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 162), FSEK'in eser sahipliğine ilişkin düzenlemelerinin mülga düzenlemelere göre eser sahipliğine hak kazanmış olan tüzel kişileri de kapsadığını açıklığa kavuşturma işlevi sebebiyle, biz sözü edilen hususları sakıncalı bulmamaktayız. Aynı yönde görüş ve fakat farklı gerekçelendirme için bkz. Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 338-339.

⁶⁶⁷ Y.11.H.D. 04.06.2001 T. 2001/2687 E. 2001/5080 K.

⁶⁶⁸ Dalyan, s. 106.

II. BİRLİKTE ESERDEN FAYDALANILMASINDAN KAYNAKLANAN KAZANCIN BİRLİKTE ESER SAHİPLERİ ARASINDA PAYLAŞIMI

A. Eser Sahiplerince Sözleşme ile Herhangi Bir Düzenleme Yapılmadığı Takdirde “Eşitlik” İlkesinin Uygulanması

Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen bir eserin ayrılmaz bir bütün oluşturması hâlinde, söz konusu kişilerden her birinin hakkı, meydana getirdikleri eserin tamamına yaygındır.⁶⁶⁹ Dolayısıyla, birlikte eser sahipleri tarafından sözleşmeyle aksi kararlaştırılmış olmadıkça, eser sahiplerinden her biri, birlikte eserden faydalanma hakkının kullanılması sonucu elde edilen kazanç üzerinde, birlikte eserdeki katkılarının değerine ve niteliğine bakılmaksızın eşit paylarla hak sahibi olur (TBK m. 623/I).⁶⁷⁰ Söz konusu düzenleme, emredici olmadığından, ancak birlikte eser sahiplerince farklı bir paylaşma kuralı öngörülmediği zaman geçerlidir. Dolayısıyla, birlikte eser sahipleri, aralarında yapacakları bir sözleşme ile kazancın nasıl paylaşılacağını diledikleri gibi düzenlemekte serbesttirler.⁶⁷¹

⁶⁶⁹ Hirsch, *Fikrî Sâý*, s. 87, par. 270.

⁶⁷⁰ Birlikte eser sahiplerinin meydana getirdikleri birlikte eserden elde edilecek kazancın nasıl paylaşacağı üzerinde açıkça anlaşmamış olmaları hâlinde kazancın bütün eser sahipleri arasında eşit şekilde paylaşılacağına ilişkin kural, Türk Hukuku’nun yanı sıra, ABD içtihat hukukunda da kabul görmektedir (Kugele, s. 811, 833; Bowman, s. 552; Fisher, 0:39 vd.; Fox, s. 506-507, 526; LaFrance, s. 193, 224-225; Lee, s. 83-84; Mao, s. 139). Birlikte eser sahiplerinin birlikte eser üzerinde, katkıları oranında değil de, eserdeki katkıları eşit olmasa bile birlikte eser üzerinde eşit şekilde hak sahibi sayılmasının sebebi ise doktrinde, her bir eser sahibinin katkısının ticari değerinin ölçülmesinin imkânsızlığı olarak açıklanmaktadır (Mao, s. 140).

⁶⁷¹ Mao, s. 136-137.

B. Alman Hukuku’nda Benimsenen Farklı Bir Yaklaşım Olan “Birlikte Eserdeki Katkılar Oranında Hak Sahipliği” Uygulaması

Kazancın birlikte eser sahiplerince paylaşımında eser sahiplerinin eşitliği kuralının uygulanmasının, çoğu zaman eser sahiplerinin birlikte esere katkılarının nitelik ve nicelik açısından farklı olmasından dolayı uygun olmayacağı gerekçesiyle, bu hususta Alman Hukuku’nda, Türk Hukuku’ndakinden farklı bir düzenleme öngörülmüştür.⁶⁷² Bu sebeple, Alman Kanunu Taslağı’nda, aksi aralarında sözleşme ile kararlaştırılmış olmadıkça, birlikte eser sahiplerinden her birinin birlikte eserden elde edilen kazançtan, kendi katkısının birlikte eserdeki önemi oranında hak sahibi olacağı ifade edilmiştir (§ 8 Abs. 3 Entw. UrhG).⁶⁷³ Buna karşılık, söz konusu Kanun’un yürürlükteki metni uyarınca bu oran, eser sahiplerinin katkılarının önemine göre değil, birlikte eserin yaratılmasındaki kapsamına göre tespit edilmektedir (§ 8 Abs. 3 UrhG). Bunun sebebi, Kanun Taslağı’nda benimsenen “önem” kriterinin, estetik değerlendirmeyi gerektirdiğinden muğlak bulunması,⁶⁷⁴ bu kriterin katkı oranlarının objektif olarak tespitine ekseriyetle elverişsiz olması ve bunun yerine daha objektif bir kritere ihtiyaç duyulmasıdır.⁶⁷⁵ Zira örneğin, sözsüz bir müzik eserinin akıbetini melodisine mi, aranjmanına mı, yoksa tınısına mı borçlu olduğu ya da eserin akıbetinde sözü geçen katkılardan hangisinin ne oranda rol oynadığı objektif olarak belirlenebilir değildir.⁶⁷⁶ Nitekim, fikri hak korumasına konu

⁶⁷² Begr. UrhG, IV/270, s. 41.

⁶⁷³ Entw. UrhG, IV/270, s. 5.

⁶⁷⁴ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 238, par. 28.

⁶⁷⁵ LG Mannheim, 12.08.2005, 7 O 514/04, Entscheidungsgründe 1/a.

⁶⁷⁶ LG Mannheim, 12.08.2005, 7 O 514/04, Entscheidungsgründe 1/a. Bununla birlikte bazı yazarlar, Alman Kanunu’nda kabul edilen kriterin de, taslak metindeki kriter gibi, muğlak olduğu endişesini

olan eserler de estetik önemi veya taşıdığı yaratıcılık seviyesinden dolayı değil, orijinalliği sebebiyle bu korumadan yararlanmaktadır.⁶⁷⁷ Başka bir deyişle, bir kimsenin yarattığı ürünün eser sıfatıyla fikri hak korumasına konu olup olmayacağının belirlenmesinde, ürünün estetik değeri bir rol oynamazken, birlikte eser sahiplerinin bu eser üzerindeki hakları nasıl paylaşacaklarının belirlenmesinde de etkili olmaması gerekir.⁶⁷⁸

Birlikte eser sahiplerinin elde edilen kazanç üzerinde birlikte eserin yaratımındaki kapsamı oranında hak sahibi olacaklarına ilişkin kuralın aksi, eser sahipleri tarafından açık ya da örtülü şekilde kararlaştırılabilir.⁶⁷⁹ Dolayısıyla, Alman Hukuku'nda birlikte eser sahipleri, paylaşma oranını aralarında bir sözleşme ile belirlememişlerse, eserden faydalanılmasından doğan kazanç üzerinde birlikte eserin yaratımındaki katkılarının kapsamı oranında hak sahibi olurlar. Bu oran belirlenirken, eser sahiplerinin eserin meydana getirilmesi için gerekli olan tüm icraları, örneğin sadece bir kitabın kaçar sayfasını yazdıkları değil, bu kitabın vücuda getirilmesi sürecinde yaptıkları hazırlık çalışmaları ya da redaksiyon işi de hesaba katılır.⁶⁸⁰ Bununla birlikte, ancak şüphe hâlinde; daha açık bir ifadeyle, eser sahipleri arasında herhangi bir anlaşma yapılmamış ve anlaşmazlık hâlinde eser sahiplerinin katkılarının oranı tespit de edilemiyor ise, paylı mülkiyet hükümlerinin (BGB § 742)

taşımaktadır (Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 238, par. 28; Schack, § 10, s. 156, par. 285).

⁶⁷⁷ Mao, s. 146-147.

⁶⁷⁸ Mao, s. 147.

⁶⁷⁹ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 101, par. 169; Ulmer, § 34, s. 193, par. III/4.

⁶⁸⁰ Dietz/Kauert/Schunke/Wandtke/Wöhrn, s. 101, par. 170; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 204, par. 45; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 238, par. 28; LG Mannheim, 12.08.2005, 7 O 514/04, Entscheidungsgründe 1/a.

kıyasen uygulanması suretiyle eser sahiplerinin kazanç üzerinde eşit paylarla hak sahibi olduğu kabul edilebilir.⁶⁸¹

§ 7. BİRLİKTE ESER SAHİPLERİNİN MENFAATLERİNİN KORUNMASI

I. BİRLİKTE ESERE İLİŞKİN HAKLARIN İHLÂLİ

A. Üçüncü Kişilerin Tecavüzü Hâlinde Eser Sahiplerinden Her Birinin

“Tek Başına Hareket” Yetkisi

Eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatine karşı yapılan saldırılara karşı diğer eser sahiplerinin rızasına ihtiyaç duymaksızın tek başına hareket edebilir (FSEK m. 10/II cüm. 3). Kanun tarafından her bir eser sahibine tanınmış olan bu yetki ile birlikte eserin tamamının korunması hedeflenmektedir.⁶⁸² Buna göre, birlikte esere ilişkin mali ve/veya manevi hakların ihlâli hâlinde eser sahiplerinden biri tek başına ihtiyati tedbir talep edebilir, hukuk ve ceza davaları ile tazminat davası açabilir.⁶⁸³ Ancak böyle bir hâlde, diğer birlikte eser sahiplerinin de, tek

⁶⁸¹ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 238, par. 28; Rehbinder, § 20, s. 102, par. 262; Schack, § 10, s. 156, par. 285; LG Mannheim, 12.08.2005, 7 O 514/04, Entscheidungsgründe 1/a.

⁶⁸² Hirsch, *Fikrî Sâ-y*, s. 87, par. 269.

⁶⁸³ Öztan, s. 265; Öztrak, s. 46; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 185 (Yazar, birlikte eser sahibinin bu eserdeki katkısının belirli olması hâlinde, bu paya isabet eden tazminat ve elde edilen kazançla ilişkin davayı tek başına açabilmesi gerektiğini savunmaktadır); Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 220; Y.11.H.D. 24.06.2002 T. 2002/2751 E. 2002/6456 K. Burada ifade edilmesi gereken önemli bir husus, birlikte eser sahiplerinden her birinin tek başına hareket edebilme imkânı dâhilinde cayma hakkının kullanılmasının kesinlikle bulunmadığıdır. FSEK m. 58 kapsamındaki cayma hakkının kullanılması, eser sahipleri birliğinin menfaatlerinin esaslı şekilde zarar görmesi hâlinde söz konusu olsa da, burada birlik menfaatlerine yönelik bir tecavüz söz konusu değildir; çünkü burada zarar, birlikte eser

başına hareket eden eser sahibi tarafından yapılan dava masraflarına katılması gerekir (TBK m. 627/I).⁶⁸⁴ Eser sahiplerine Kanun tarafından bireysel olarak tanınan bu koruma yetkisinin, üçüncü kişilere devri ise mümkün değildir.⁶⁸⁵ Bu yetkiyi üçüncü kişiler, yalnız bütün eser sahiplerinin oybirliği ile alacakları bir karar ile yetkilendirilmek suretiyle, eser sahipleri birliğindeki kişilerden biri adına kullanabilir.⁶⁸⁶

Eser sahiplerinden birinin koruma yetkisini kullanmak suretiyle tek başına açmış olduğu davayı kaybetmesi hâlinde, bu durum diğer eser sahipleri için kesin hüküm oluşturmaz ve onları etkilemez;⁶⁸⁷ çünkü tek başına hareket eden eser sahibi, burada sadece koruyucu nitelikte bir dava ve davranma yetkisini kullanmaktadır.⁶⁸⁸ Dolayısıyla, bir eser sahibinin tek başına hareket etmesinin sonuçsuz kalması, daha sonradan diğer eser sahiplerinin de bu hususta harekete geçmesine veya hep birlikte hareket etmelerine engel oluşturmamaktadır.

Bu hususta Alman hukuk doktrininde savunulan bir görüşe göre, eser sahiplerinden birinin bu şekilde tek başına hareket ettiği bir durumda, bu eser sahibi, birliğin yasal temsilcisi sıfatıyla hareket etmemekte olduğundan, lehe verilen mahkeme hükmü yalnız davayı açan eser sahibine yönelik olup, dava takibine

üzerindeki bir mali hakkı veya bir mali hakkı kullanma yetkisini iktisap edenin, bu hakkını veya yetkisini kullanmamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla kanımızca cayma hakkının kullanılması, mali hak veya yetkinin birlikte eser sahiplerine geri dönmesini sağlayan bozucu yenilik doğuran bir hukukî işlem olduğundan, birlikte eseri konu edinen diğer bütün işlemler için gerektirdiği gibi, birlikte eser sahiplerinin tamamının bu yöndeki iradesini gerektirir.

⁶⁸⁴ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 220.

⁶⁸⁵ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 167, par. 42.

⁶⁸⁶ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 167, par. 42.

⁶⁸⁷ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 137; Sirmen, s. 333, 334; Oğuzman/Seliçi/Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*, s. 347.

⁶⁸⁸ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 137.

muvafakat etmedikleri sürece davaya katılmayan diğer eser sahipleri için hüküm ifade etmez.⁶⁸⁹ Bunun tam aksine hâkim görüş ise, birlikte esere ilişkin bir ihlâl üzerine tek başına hareket eden eser sahibinin bu eylemi, birliği temsilen gerçekleştirdiği yönündedir.⁶⁹⁰ Bize göre, eser sahibine diğer eser sahipleri tarafından verilmiş bir temsil yetkisi bulunmadığından, burada teknik anlamda kanunî veya iradî temsilden söz edilemeyecek olsa da, tek başına hareket eden eser sahibinin koruma amacını taşıdığı birlikte esere ilişkin menfaat bölünemez nitelikte olduğu için, korumaya dair lehe olan hüküm, niteliği itibariyle diğer eser sahiplerine de etki eder ve onlar da bu hükümden yararlanır.⁶⁹¹ Nitekim, eser sahipleri birliğine Türk Borçlar Kanunu'nun adi ortaklık hükümlerinin yanında, tamamlayıcı olarak Türk Medeni Kanunu'nun elbirliği mülkiyeti hükümlerinin de uygulanabileceği kabul edildiğinde, topluluğa giren hakların korunması için tek başına hareket eden ortağın sağladığı bu korumadan bütün ortakların yararlanacağına ilişkin hüküm de (TMK m. 702/IV, cüm. 2), varılan sonucu desteklemektedir. Buna karşılık, hükmün aleyhte olması hâlinde, yine burada teknik anlamda bir temsil söz konusu olduğundan, bu hüküm diğer eser sahiplerini bağlamaz.⁶⁹²

Alman Hukuku'nda tek başına hareket eden eser sahibi, taleplerini birlikte eser sahiplerinin tamamı lehine yöneltmelidir ve buna tazminat miktarı da dâhildir.⁶⁹³

⁶⁸⁹ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 163, par. 38; Dreier/Schulze, § 8, s. 173, par. 21.

⁶⁹⁰ Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 41, par. 11; Ayiter, s. 102; Arslanlı, s. 70, par. 5. c; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 74; Öztan, s. 265; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 220; Y.11.H.D. 24.06.2002 T. 2002/2751 E. 2002/6456 K.

⁶⁹¹ Sirmen, s. 317 (Yazar tarafından TMK m. 693/III'e ilişkin olarak yapılan açıklamaların kıyasen burada da geçerli olabileceği kanaatindeyiz).

⁶⁹² Sirmen, s. 318.

⁶⁹³ BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 63; Dreier/Schulze, § 8, s. 172-173, par. 21. Alman Hukuku'nda hâkim olan bu uygulama, İsviçre Kanunu'nda açıkça hükme bağlanmıştır (Art 7 Abs. 3 URG). Buna

Dolayısıyla, birlikte eser sahiplerinden birinin birlikte esere ilişkin hakların ihlâlinden doğan tazminat borcunu yalnız kendi lehine talep etmesinin, ilgili Kanun hükmünün (§ 8 Abs. 2, S. 3 UrhG) lâfzına olmasa da, ruhuna aykırı olduğu kabul edilmektedir.⁶⁹⁴ Alman Hukuku'ndaki bu uygulama, esasen diğer birlikte eser sahiplerinin mağduriyetini önleyerek onların haklarını korumayı amaçlamaktadır.⁶⁹⁵ Şöyle ki, tazminat miktarının yalnız tek bir eser sahibi lehine tespiti hâlinde, görülen eda davasında diğer eser sahiplerinin varlığının hesaba katılmaması ve dava sonunda hükmedilen tazminatın tamamını, diğer birlikte eser sahiplerinin aleyhine olacak şekilde, eserin tek başına sahibiymiş gibi davayı açan eser sahibinin tahsil etmesi tehlikesini doğurmaktadır.⁶⁹⁶ Bu sebeple, birlikte esere ilişkin hakların ihlâli hâlinde tek başına hareket eden eser sahibinin, tazminatın tespitini yalnız kendisi lehine değil, birlikte eser sahiplerinin tamamı lehine talep etmesi gerekir.⁶⁹⁷ Böyle bir davada her bir eser sahibi için hükmedilecek tazminat miktarı ise, aksi sözleşme ile kararlaştırılmamışsa, birlikte eserin yaratımındaki katkılarının kapsamına göre (§ 8 Abs. 3 UrhG) hesaplanmalıdır.⁶⁹⁸

Türk Hukuku'nda da eser sahiplerinden birinin birlik menfaatlerinin ihlâli üzerine tek başına hareket etmesi sonucu hükmedilen tazminat eser sahipleri birliğine ait olup, davayı açan eser sahibinin bu miktar üzerinde tek başına hak sahibi olması

göre, birlikte eser sahiplerinden her biri tek başına ihlâl nedeniyle dava açabilir; ancak taleplerini bütün birlikte eser sahipleri lehine yöneltmelidir. Bunun aksi bir düzenlemeyi içeren Japon Kanunu'nun 117. maddesinde ise, eser üzerindeki hakların ihlâli hâlinde eser sahiplerinden her birinin, uğranılan zarardan doğan tazminat veya sebepsiz zenginleşme miktarının kendi payına isabet eden kısmını diğerlerinin rızası olmaksızın tek başına talep edebileceği kabul edilmektedir.

⁶⁹⁴ BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 63.

⁶⁹⁵ BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 45, 63.

⁶⁹⁶ BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 64.

⁶⁹⁷ BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 64; BGH, 17.08.2011, I ZR 18/09, par. 11.

⁶⁹⁸ BGH, 28.10.2010, I ZR 18/0, par. 64; BGH, 17.08.2011, I ZR 18/09, par. 11.

ve tasarruf etmesi söz konusu değildir.⁶⁹⁹ Böyle bir durumda tek başına hareket eden eser sahibi, ancak tazminattan kendi payına düşen kısma hak kazanabilir.⁷⁰⁰ Dolayısıyla, birlikte eser sahiplerinin tamamı tarafından açılmamış olan tazminat davalarında, mahkemece toplam tazminat tutarının belirlenerek davayı açan ve varsa davaya katılan her eser sahibinin hak ettiği tazminat miktarının ayrı ayrı belirlenmesi; birlikte eser sahiplerince de kendi paylarına düşen miktarın, yapılan bu tespit uyarınca tahsil edilmesi gerekir. Bu durumda, dava sonucunda hak kazanılacak tazminatın paylaşımına ilişkin hesaplama, taraflar arasında birlikte eserden elde edilecek menfaatlerin paylaşım oranına ilişkin bir anlaşma varsa, bu anlaşmada belirlenen orana; böyle bir anlaşma yoksa, her bir eser sahibine eşit miktar düşecek şekilde (TBK m. 623/I) yapılmalıdır.⁷⁰¹

B. Birlikte Eser Sahipleri Tarafından Gerçekleştirilen İhlaller

FSEK m. 10/II cüm. 3'te ifade edilen koruma yetkisi, birlikte esere yönelik bir ya da daha fazla birlikte eser sahibi tarafından gerçekleştirilen hak ihlallerinde de uygulama bulur.⁷⁰² Dolayısıyla, birlikte eser sahiplerinden biri aleyhine dava açılması mümkün olup, böyle bir davada da eser sahiplerinin birlikte hareket etmelerine veya temsilci tayin etmelerine gerek bulunmamaktadır.⁷⁰³ Bu durumda

⁶⁹⁹ Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 430; Öztrak, s. 46; Arslanlı, s. 70, par. 5. c; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 74; Öztan, s. 265; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 113; Y.11.H.D. 24.06.2002 T. 2002/2751 E. 2002/6456 K.

⁷⁰⁰ Hirsch, *Fikrî Sâý*, s. 87, par. 269.

⁷⁰¹ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 220; Ateş, *Sinema Eseri*, s. 113; Y.11.H.D. 24.06.2002 T. 2002/2751 E. 2002/6456 K.

⁷⁰² Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 167, par. 43; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 237, par. 24; Dreier/Schulze, § 8, s. 173, par. 22; Rosengart, s. 265; Belgesay, s. 43, par. 12; Y.11.H.D. 10.04.2008 T. 2007/1853 E. 2008/4748 K. Aksi görüş için bkz. Barrelet/Egloff/Künzi, Art. 7, s. 41, par. 11.

⁷⁰³ Eren, *Mülkiyet Hukuku*, s. 141; Sirmen, s. 334, 335.

örneğin, birlikte eser sahiplerinden biri, eseri veya eserin bir kısmını eser sahiplerinin tamamının rızası olmaksızın yayımladığında, diğer eser sahiplerinden her biri ona karşı, aynı üçüncü kişilere karşı olduğu gibi, FSEK m. 66 vd. yer alan talepleri ve bunun yanında ayrıca TBK m. 620 vd. yer alan adî ortaklık sözleşmesi hükümleri kapsamında mevcut olan sözleşmesel haklarını ileri sürebilir.⁷⁰⁴ Bununla birlikte, önemle belirtmek gerekir ki, birlikte eser sahiplerinden birinin üçüncü bir kişiyle birlikte eser üzerindeki mali haklara ilişkin bir hukukî işlemi diğer birlikte eser sahiplerinin izni olmaksızın yapması hâlinde, diğer birlikte eser sahiplerinin FSEK m. 68/I kapsamında farazi sözleşme bedelinin üç katı fazlasına isabet eden telif tazminatı talep etmeleri söz konusu olamaz.⁷⁰⁵ Şöyle ki, telif tazminatına hükmedilebilmesi için eser sahibinin mali haklarının izinsiz olarak üçüncü kişilerce kullanılması gerekli olup, birlikte eser üzerindeki mali haklarının bizzat birlikte eser sahiplerinden biri tarafından bedeli karşılığında üçüncü kişiye devri hâlinde, bu durum, birlikte eser sahiplerinin mali haklarına üçüncü kişi tarafından tecavüz edilmesi olarak nitelendirilemez; böyle bir durumda sadece diğer birlikte eser sahiplerinin payına düşen miktarın sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iadesi gerekir.⁷⁰⁶ Nitekim, birlikte eser sahiplerinden birinin, diğer birlikte eser sahiplerine karşı fikri hak ihlâlinden dolayı sorumlu olması, bir kişinin kendi fikri hakkını ihlâl edemeyecek olması sebebiyle söz konusu olamaz.⁷⁰⁷ Dolayısıyla doktrinde, birlikte

⁷⁰⁴ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 167, par. 43; Dreier/Schulze, § 8, s. 173, par. 22. Çin Kanunu'nun 47. maddesinin 2. fıkrasında, birlikte eseri diğer birlikte eser sahiplerinin izni olmaksızın tek başına yaratmış gibi kamuya sunma fiilinin, bunu gerçekleştiren eser sahibinin hukukî sorumluluğunu doğuracağı açıkça hükme bağlanmıştır.

⁷⁰⁵ Y.11.H.D. 10.06.2013 T. 2012/14472 E. 2013/12056 K.

⁷⁰⁶ Y.11.H.D. 10.06.2013 T. 2012/14472 E. 2013/12056 K.

⁷⁰⁷ Bowman, s. 561-562; *Weissmann v. Freeman*, s. 1318.

eserden diğ er eser sahiplerinin haklarıyla bağıdaşmayan bir fayda sağılayan birlikte eser sahibi aleyhine de tecavüzün önlenmesi veya durdurulması davası a ılabileceğı; buna karşılık, mütecaviz eser sahibi kendi kişisel menfaatlerini korumak için hareket ettiğıinden, diğ erlerinin haklarına tecavüz kastının bulunmadığı kabul edilerek, aleyhine ceza davasının reddolunabileceğı ifade edilmektedir.⁷⁰⁸ Başka bir deyişle, birlikte eser sahiplerinden birinin birlik menfaatlerine zarar vermesi hâlinde, bu kişinin diğ er eser sahiplerine karşı hukukî sorumluluğı doğıacak olup, FSEK m. 71 kapsamında cezai sorumluluğunun ise doğımayabileceğıinden söz edilmektedir. Ancak bize göre, bu hususta bir genellemeye gidilmesi isabetli olmayıp bir sonuca varılırken her somut olayın özellikleri ayrıca gözetilmelidir. Örneğın, birlikte eserin aslının imhasının da yine birlikte eser sahiplerinin tamamı tarafından gerçekleştirilmesi gerekmekte olup, eser sahiplerinden birinin eseri tek başına imhası hâlinde bu kişinin diğ erlerine zarar verme kastının bulunmadığının kabulü, mümkün değıildir. Dolayısıyla, başka nüshası olmayan birlikte eserin aslını elinde bulunduran birlikte eser sahiplerinden birinin, bu eseri bilerek ve isteyerek tahrip veya yok etmesi hâlinde, eser sahipleri birliğine zarar verme kastının mevcut olduğı kabul edilerek, bu fiili işleyen eser sahibinin, şik  yet hâlinde, FSEK m. 71/I, b. 1 kapsamında cezai sorumluluğunun doğıabileceğı düşünülebilir.⁷⁰⁹

⁷⁰⁸ Belgesay, s. 43, par. 12.

⁷⁰⁹ Eser sahiplerinin cezai sorumluluğı hususunda, birlikte eser sahiplerinden birinin esere katkıda bulunurken intihal yapması hâlinde FSEK m. 71/I, b. 3 ve b. 5 kapsamındaki cezai sorumluluğın bütün birlikte eser sahipleri için doğıup doğımayacağı sorusu akla gelmektedir. Birlikte eser sahiplerinden birinin, örneğın ilim ve edebiyat eseri niteliğindeki birlikte esere katkıda bulunurken kaynak göstermeksizin iktibas yapması ya da yetersiz, yanlış veya aldatıcı şekilde kaynak göstermesi hâlinde, FSEK m. 71/I, b.3 ve b. 5 kapsamında cezai sorumluluk, “ceza sorumluluğunun şahsiliğı” ilkesi (TCK m. 20/I) gereğı bütün birlikte eser sahipleri yönünden değıil, yalnız fiili gerçekleştiren eser sahibi yönünden doğıar.

Birlikte eser üzerindeki haklar, eser sahiplerinden birinin eser sahipleri birliğini yetkisiz temsili suretiyle üçüncü kişilerle hukukî işlem yapması hâlinde ihlâl edilmiş olacağı gibi, birlikte eserdeki kendisine ait olan katkıdan, sonradan tek başına faydalanması hâlinde de ihlâl edilmiş olur.⁷¹⁰ Bu durumda örneğin, bir senaryonun birlikte sahiplerinden birinin kendi yazdığı sahneleri başka bir senaryoda kullanması, eser sahipleri birliğinin haklarının ihlâlüne yol açar.⁷¹¹ Bu hususta verilebilecek başka bir örnek, bir operanın müziklerinin birden fazla eser sahibi tarafından yapılması hâlidir.⁷¹² Burada edebiyat eseri ve müzik eserinden meydana gelen bağlı eser niteliğindeki operanın müziği üzerinde birlikte eser sahipliği söz konusu olduğundan, eser sahiplerinden biri tek başına yazdığı arıyı ya da uvertürü, kendi içinde bütünlük taşımasına rağmen, artık birlikte eserden bağımsız olarak başka bir şekilde kullanamaz.⁷¹³ Dolayısıyla, eser sahibinin birlikte eserdeki katkısı tespit edilebilir ve birlikte eserden ayrılarak kullanılabilir nitelikte olsa bile, eser sahibinin bu katkı üzerinde faydalanma hakkını tek başına kullanabilmesi, ancak diğer birlikte eser sahiplerinin tamamının sözleşme ile buna izin vermesi hâlinde mümkündür.⁷¹⁴ Aksi hâlde, eser sahiplerinden birinin kendi katkısını ayrıca kullanması birlikte esere olan ihtiyacı azaltabileceği ya da ortadan kaldırabileceği için, eser sahipleri birliği de bundan zarar görür. Nitekim, TBK m. 626 uyarınca da rekabet yasağı kapsamında birlikte eser sahiplerinin, kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine olarak birliğe zarar verici işleri yapamayacağı hükme bağlanmaktadır.

⁷¹⁰ Allfed, § 6 LUG, s. 92, par. 13; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 168, par. 43.

⁷¹¹ Allfed, § 6 LUG, s. 92, par. 13.

⁷¹² Möhring/Nicolini, § 9, s. 229, par. 17.

⁷¹³ Möhring/Nicolini, § 9, s. 229, par. 17.

⁷¹⁴ Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 168, par. 43.

II. İHLÂLLERE KARŞI HUKUKÎ ÇÖZÜMLER

A. Genel Açıklama

Birlikte esere ilişkin mali veya manevi hakların ihlâli hâlinde birlikte eser sahiplerinden her biri tek başına, tecavüzün durdurulması (FSEK m. 66-68), tecavüzün önlenmesi (FSEK m. 69), maddî ve manevî tazminat ya da elde edilen kazancın iadesi (FSEK m. 70) davalarından ibaret olan hukuk davalarının açılması; Kanun'da sayılan manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz (FSEK m. 71) ile koruyucu programları etkisiz kılmaya yönelik hazırlık hareketleri (FSEK m. 72) suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma yapılması için şikâyetle bulunulması; ihtiyatî tedbir talep edilmesi (FSEK m. 77) ve hükmün ilanının istenmesi (FSEK m. 78) yollarına başvurabilir.⁷¹⁵ Bunun yanında hukukî durumun tespit edilmesi hususu birlikte eser sahipliği bakımından önem taşıdığından, tespit davasının üzerinde ayrıca durulması gerekmektedir. Nitekim, bir kişi eser sahipleri birliğinin menfaatine tecavüz hâlinde tek başına hareket ettiği zaman, bu kişinin gerçekten birlikte eser sahiplerinden biri olup olmadığının tespiti, çözülmesi gereken ön sorunu oluşturmaktadır.

⁷¹⁵ Eser sahipliğinden doğan mali ve manevi hakların korunmasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Erel, *Fikir Hukuku*, s. 292 vd.; Ayiter, s. 253 vd.; Tekinalp, s. 288 vd.; Yarsuvat, s. 217 vd.; Öztan, s. 616 vd.; Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*, s. 375 vd.

B. Tespit Davası

a. Birlikte Eser Sahipliğinin Tespiti (Müspet Tespit) Davası

Bir eserin, birlikte eser sahipliğinin konusunu oluşturup oluşturmadığının tespiti, bu eserin tâbi olduğu koruma süresi ile bu eser üzerindeki hakların nasıl kullanılacağına belirlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.⁷¹⁶ Bu bağlamda, bir eserin kimin tarafından meydana getirildiğinin ihtilaflı olması veya herhangi bir kimsenin eserin sahibi olduğunu iddia etmesi hâlinde, eserin gerçek sahibi veya sahiplerinden birinin, eser üzerindeki hakkının tespitinin mahkemeden istenmesi mümkündür (FSEK m. 15/III). Dolayısıyla, birden fazla kişinin katkısı ile oluşturulmuş bir eserin sahibinin kim veya kimler olduğunun ihtilaflı bir durum oluşturması üzerine, eser sahipliği iddiasında olan kişi veya kişiler, katkılarının yaratıcı nitelikte olduğunu kanıtlamak şartıyla, eserin birlikte sahiplerinden olduklarının mahkeme tarafından tespitini isteyebilir. Bunun dışında, birlikte eser sahipliği iddiası, bir kişiye bir eser üzerindeki hakları ihlâl ettiği gerekçesiyle dava açıldığında, davalı tarafından savunma aracı olarak da öne sürülebilir.

Eser sahipliği hususunun eser sahipleri birliğinin menfaatini ilgilendirmesi sebebiyle, her bir eser sahibi bu davayı, birlikte eser sahipliğini tanımayan eser sahibi veya sahiplerine ya da üçüncü kişilere karşı tek başına açabilir.⁷¹⁷ Birlikte eser sahiplerinin bu davayı açmak suretiyle eser sahipliğinin hüküm altına alınmasını sağlaması her zaman gerçekleşebilir. Başka bir deyişle, söz konusu dava, herhangi

⁷¹⁶ Aplin/Davis, s. 122.

⁷¹⁷ Mustafa Ateş, 'Fikir ve Sanat Eseri Sahipliğinin Tespiti Davası', *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, C. 2, 2010, s. 95.

bir zamanaşımı veya hak düşürücü süreye tâbi değildir.⁷¹⁸ Bunun yanında, eser sahipliğinin tespiti davasından önceden feragat edilmesi ise geçerli değildir.⁷¹⁹

Bir eserin birden fazla kişi tarafından meydana getirildiği hâllerde, bu eserin sahibinin kim veya kimler olduğu hususunda ortaya çıkan bir uyuşmazlıkta, somut eserin meydana getirilmesinde yapılan herhangi bir katkının yaratıcı nitelikte olup olmadığının hâkim tarafından tespitinin, uzman bilirkişilerden görüş alınması suretiyle somut eserin özellikleri de dikkate alınarak yapılması gerekir.⁷²⁰

Birlikte eser sahipliğinin ihtilaflı olduğu hâllerde, FSEK m. 11 ve 12’de yer alan eser sahipliği hakkında karineler, yalnız üçüncü kişilere karşı değil, diğer eser sahipleri için de geçerlidir.⁷²¹ Bu hususta özellikle FSEK m. 11’de düzenlenen sahibinin adı belirtilen eserlere ilişkin karine önem taşımaktadır. Buna göre, yayımlanmış eser nüshalarında veya güzel sanat eserinin aslında, o eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimse, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılır (FSEK m. 11/I).⁷²² Birlikte eser sahiplerinin tek bir müstear ad altında eser yaratması hâlinde ise, mahlasın tanınmış olup olmamasına göre, eser sahipliğine ilişkin karinelerin uygulanması söz konusu olabilir. Örneğin bir sözlü müzik eserinin altında şarkı sözü ve/veya müzik eserinin sahibi olarak tanınmış bir müzik grubunun adı belirtildiğinde, söz konusu grubun eserin meydana getirildiği

⁷¹⁸ Tribunal federal suisse, 4A_638/2009, Arrêt du 1er avril 2010 Ire Cour de droit civil, Considérant en droit, 3.2 (Öcal Apaydın/Tuncer Kazancı, s. 350, 357’den naklen); Ateş, *Tespit Davası*, s. 82.

⁷¹⁹ Tekinalp, § 20, s. 295, par. 25; Ateş, *Tespit Davası*, s. 82-83.

⁷²⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 209.

⁷²¹ Öztan, s. 273; Bozbel, s. 89.

⁷²² Söz konusu karine, eser üzerinde belirtilen isimler bakımından geçerlidir. Yoksa, örneğin bir kimsenin eser sahibi ile birlikte bir eser sipariş sözleşmesinin tarafı olarak bu sözleşmede imzasının bulunması, sözleşmeye konu fikir ve sanat eseri vücuda getirildiği zaman bu eserin birlikte sahibi olacağı konusuna kesinlikle delalet etmez (Y.4.H.D. 28.05.1984 T. 1984/2865 E. 1984/5113 K.).

tarihteki bütün üyelerinin, o şarkı sözünün ve/veya müzik eserinin birlikte sahipleri olduğu kabul edilir.⁷²³ Bu yolla eser sahibi sayılan bir kimse bulunmadığı takdirde ise, umumi yerlerde veya radyo-televizyon aracılığı ile verilen konferans ve temsillerde, mutlak şekilde eser sahibi olarak tanıtılan kimse, o eserin sahibi sayılır (FSEK m. 11/II).

Sözü geçen karineler adî nitelik taşımakla beraber, aksi ispat edilmedikçe eser sahipliğinin ya da eser üzerindeki hakları kullanma yetkisinin başka yolla ispatı gerekmez.⁷²⁴ Dolayısıyla, bir eserin sahibi olarak birden fazla kişinin görünmesi hâlinde, bu kişilerden birinin, eserin birlikte eser niteliğinde olmadığını, dolayısıyla bu eserin tek başına sahibi olduğunu iddia etmesi hâlinde, burada birlikte eser sahipliğine ilişkin adî bir karinenin mevcut olması sebebiyle, iddiasını ispat etmesi ve bu karineyi çürütmesi gerekir.⁷²⁵ Örneğin, bir sinema eserinin afiş ve jeneriğinde senaryo yazarı olarak iki kişinin adının belirtilmiş olması hâlinde, bu kişilerden tek başına eser sahibi olduğunu iddia eden tarafın bu karinenin aksini kanıtlayamaması üzerine, bu kişilerin senaryonun birlikte sahipleri oldukları hakkındaki kanunî karine varlığını sürdürür.⁷²⁶ Benzer şekilde, hediye yazarlık hâlinde de eser sahipliğine ilişkin karineler devreye girer ve karinenin aksi ispat olunana kadar, eserin gerçek sahiplerinden olsun ya da olmasın, eserde adı belirtilen herkesin bu eserin birlikte sahiplerinden olduğu kabul edilir. Bununla birlikte, bu hususun aksinin ispatı yoluyla eserin gerçek olmayan sahibinin, eserin birlikte sahiplerinden biri olduğuna ilişkin

⁷²³ Y.11.H.D. 10.06.2013 T. 2012/14472 E. 2013/12056 K. Tek bir müstear ad altında eser yaratarak böyle bir eseri kamuya sunan kişilerin tanınmış olmaması hâlinde, karineden yararlanılamayacak olsa da, birlikte eser sahipliği iddiasının her türlü delille kanıtlanması mümkündür.

⁷²⁴ Öztan, s. 273.

⁷²⁵ Öztan, s. 273; Y.11.H.D. 24.03.2014 T. 2013/17105 E. 2014/5670 K.

⁷²⁶ Y.11.H.D. 24.03.2014 T. 2013/17105 E. 2014/5670 K.

karinenin çürütülmesi mümkündür. Yine örneğin, bir sözlü müzik eserinin söz ve müziğinin grup üyelerinin tamamına ait olduğu albümde belirtildiğinde, aksi ispat olunmadıkça, grup üyelerinin tamamının bu söz ve müzik üzerinde eşit paylarla hak sahibi olduğu birlikte eser sahipliği söz konusu olur.⁷²⁷

Bir kişinin eserin tek başına sahibi olarak görünmesi hâlinde ise, bu defa eserin birlikte sahibi olduğunu iddia eden bir başka kişinin bu iddiasını ispat etmesi gerekir.⁷²⁸ Eser sahiplerinden birinin isteğe bağlı kayıt sistemini kullanarak birlikte eseri Kültür Bakanlığı nezdinde yalnız kendi adına kayıt ettirmesi hâlinde bile, söz konusu tescil kurucu nitelik taşımadığı ve yalnız ispat kolaylığı sağladığı için,⁷²⁹ bu hususun aksinin ispatı her zaman mümkündür. Aksi ispat olunmadığı sürece, eser sahipliğine ilişkin adı karine dolayısıyla, eserde adı belirtilmiş olan kişi eserin tek başına sahibi sayıldığından, birlikte eser sahibi olduğunu iddia eden tarafın eser sahipliğinden doğan haklara ilişkin talepleri mahkeme tarafından dinlenmez.⁷³⁰ Dolayısıyla, ünlü bir kişinin bir hayalet yazarla anlaşarak ona biyografisini yazdırması hâlinde bu yazarın, eser sahipliğine ilişkin karineyi çürüterek eserin tek sahibi durumuna gelmesi mümkündür. Biyografisi yazılan kişinin, eserin hayalet yazarla birlikte sahibi olabilmesi ise, eserde fikri bir katkısının bulunması; bir başka deyişle, sadece hayatına dair olayları hayalet yazara anlatmakla kalmayıp kitabın bazı kısımlarını bizzat yazması ya da dikte ettirmesi hâlinde söz konusu olabilir.⁷³¹

⁷²⁷ Y.11.H.D. 10.06.2013 T. 2012/14472 E. 2013/12056 K.

⁷²⁸ Bozbel, s. 89, dn. 249.

⁷²⁹ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 69.

⁷³⁰ Y.11.H.D. 22.10.2012 T. 2012/11945 E. 2012/16772 K.

⁷³¹ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 230, par. 9; Öztan, s. 237, par. 7.

b. Birlikte Eser Sahibi Olunmadığının Tespiti (Menfi Tespit) Davası

Bir kişinin kendi yarattığı bir eser üzerinde başkasının birlikte eser sahibi olmadığı bir durumda, birlikte eser sahibi olduğunu iddia eden bir kişinin birlikte eser sahibi olmadığının tespiti için eserin tek başına sahibi olan kişi tarafından menfi tespit davası açılabilir. Benzer şekilde, birlikte eser niteliğindeki bir eserin sahiplerinin adları belirtilmeksizin bir üçüncü kişi tarafından kısmen veya tamamen sahiplenilmesi (intihal) hâlinde de, birlikte eser sahiplerinden her birinin tek başına menfi tespit davası açması mümkündür (FSEK m. 10/II, cüm. 3).⁷³² Bir kimsenin kendisinin yaratmadığı bir eserin birlikte sahibi olarak gösterilmesi hâlinde ise (*droit de non-paternité*), bu kişinin menfi tespit davası açmak yerine, kendisinin birlikte eser sahibi olmadığına yönelik iddiasını, Türk Medeni Kanunu'nun kişiliğin korunmasına (TMK m. 23 vd.) ve özellikle de adın korunmasına (TMK m. 26/II) ilişkin hükümlerine dayandırması mümkündür.⁷³³

⁷³² Ayiter, s. 119; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 121; Ateş, *Tespit Davası*, s. 87-90. Eser sahipliğinin tespiti davasının intihali kapsamadığı ve intihalin varlığı hâlinde ancak tecavüzün durdurulması, tecavüzün önlenmesi ve tazminat davalarının açılabilmesine ilişkin karşı görüş için bkz. Tekinalp, § 20, s. 294, par. 21.

⁷³³ Ateş, *Tespit Davası*, s. 91-92; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 481-482. Böyle bir durumda menfi tespit davası açılabilmesini savunan aksi görüş için bkz. Ayiter, s. 119; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 121.

§ 8. ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİN AKİBETİ

I. ÇEŞİTLİ DURUMLARIN ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİN AKİBETİNE ETKİSİ

A. Birlikte Eserden Faydalanma Hakkından Feragat

Alman Hukuku'nda geçerli olan, bir bütün olarak fikri hakkın veya eserden faydalanma hakkının üçüncü kişilere devredilemeyeceği ve dolayısıyla söz konusu haklardan feragat da edilemeyeceği ilkesinin (UrhG § 29 Abs. 1) istisnası, birlikte eser sahipleri için öngörülmüştür.⁷³⁴ Buna göre, birlikte eser sahiplerinden biri, kamu ya da üçüncü bir kişi değil, yalnız ama yalnız diğer birlikte eser sahipleri lehine birlikte eser üzerindeki faydalanma hakkından feragat edebilir (UrhG § 8 Abs. 4). Bu hâlde feragat iradesinin diğer birlikte eser sahiplerine açıklanması gerekmekte olup, bu beyan ile diğer birlikte eser sahiplerinin birlikte eser üzerindeki payları artar.⁷³⁵ Bir başka ifadeyle, feragat eden eser sahibine ait pay, diğer birlikte eser sahiplerinin paylarına eklenir.⁷³⁶ Bu durumda da her eser sahibinin payı, kendi payı oranında genişler.⁷³⁷ Bu bağlamda, birlikte eser sahiplerinin, birlikte eser üzerindeki haklarının tamamını aralarından birine devrederek mevcut birliği sona erdirmeleri de mümkün olup, bu devri gerçekleştirmeksizin yapacakları bir fesih ise tek başına birliği sona erdiremez.⁷³⁸ Alman Hukuku'nda birlikte eser sahipliğine ilişkin böyle bir

⁷³⁴ Begr. UrhG, IV/270, s. 41; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 205, par. 47; Hubmann, § 20, s. 114, par. III/4.

⁷³⁵ Hubmann, § 20, s. 115, par. III/4.

⁷³⁶ Begr. UrhG, IV/270, s. 41; Wandtke/Bullinger, § 8 UrhG, s. 169, par. 47.

⁷³⁷ Begr. UrhG, IV/270, s. 41.

⁷³⁸ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 200, par. 30.

düzenlemenin gerekli görülmesinin sebebi ise, özellikle eserin yaratımında sadece ufak ve tek başına önemsiz sayılabilecek yaratıcı katkı sağlayan çok fazla sayıda eser sahibinin bulunduğu hâllerde, birlikte eserden faydalanma hakkını daha az sayıda eser sahibinin elinde toplanması suretiyle eserden faydalanmanın kolaylaştırılması olarak gösterilmektedir.⁷³⁹

Birlikte eser sahiplerinden birinin eser üzerindeki malî haklarını diğer eser sahiplerine devri, Türk Hukuku'nda da caizdir.⁷⁴⁰ Bununla birlikte, manevi haklardan bu şekilde vazgeçilmesi mümkün olmadığından,⁷⁴¹ bir eser sahibinin eser sahipliği birliğinden gerçek anlamda çıkması gibi bir durum söz konusu olamaz.

Daha önce de ifade edildiği gibi, birlikte eser sahiplerinden biri, birlikte eser üzerindeki mali haklara ilişkin olarak üçüncü bir kişi lehine tek başına tasarrufta

⁷³⁹ Begr. UrhG, IV/270, s. 41; Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 205, par. 47.

⁷⁴⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 218. Aksi görüş için bkz. Öztan, s. 266 (Yazar, birlikte eser sahiplerinin eser üzerindeki hisselerini üçüncü bir kişiye devrinin esasen mümkün olmadığını; ancak Alman Kanunu'ndaki diğer birlikte eser sahipleri lehine eser üzerindeki haklarından vazgeçilebileceğine ilişkin hükme paralel bir uygulamanın Türk Hukuku'nda da söz konusu olabileceğini ifade etmektedir).

⁷⁴¹ Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 366. ABD Hukuku'nda ise birlikte eser sahiplerinin birlikte eser üzerindeki manevi haklarından feragati mümkün kılınmıştır. Şöyle ki, ABD Hukuku'nda manevi haklar yalnız görsel eser sahiplerine (*authors of a work of visual art*) tanınmış olup, bunlar da adın belirtilmesi ile eserde değişiklik yapılmasının yasaklanması yetkilerinden ibarettir [U.S.C.A. § 106A(a)]. Bunun yanında, her ne kadar söz konusu hakların bir başkasına devri imkânı bulunmasa da, eser sahibi, yazılı şekilde rıza göstermesi hâlinde bunlardan feragat edebilir. İki veya daha fazla eser sahibi tarafından meydana getirilmiş bir birlikte eserin varlığında ise, birlikte eser sahiplerinden yalnız biri tarafından yapılan feragat, diğer birlikte eser sahiplerinin manevi haklarını da sona erdirici etkiyi haizdir [U.S.C.A. § 106A(e)(1)]. Buna karşılık Anglosakson hukuk sistemine dâhil bir başka ülke olan İngiltere'de, birlikte eser sahiplerinden birinin manevi haklarından yazılı şekilde feragat etmesi hâlinde, diğer birlikte eser sahiplerinin haklarına zarar gelmeyeceği hükme bağlanmıştır [CDPA Sec. 88(3)]. Keza Avustralya'da da, birlikte eser sahiplerinden birinin birlikte esere ilişkin kendi manevi haklarına etki eden aktif veya pasif bir davranışa ilişkin rızasının, diğer birlikte eser sahiplerinin manevi haklarına bir etkisi bulunmadığı kabul edilmektedir [ACA Sec. 195AZI (5)].

bulunamaz (TBK m. 624). Bunun yanında, eser sahiplerinden birinin tek taraflı olarak bir üçüncü kişiyi birlikte eser üzerindeki payına ortak etmesi veya payını tamamen devretmesi, örneğin birlikte eserden elde edilecek kazanç üzerindeki hakkının bir kısmını ya da tamamını bir üçüncü kişiye devri mümkündür (TBK m. 632/II); ancak böyle bir durum, bu üçüncü kişiye hiç kuşkusuz birlikte eser sahipliği sıfatını kazandırmaz.

Birlikte eser sahiplerinden birinin, birkaçının ya da tamamının birlikte eser üzerindeki malî haklarından feragat etmesi de mümkündür. Buna göre, birlikte eser sahiplerinin veya mirasçılarının tamamının, önceden yapılmış tasarrufları ihlâl etmemek şartıyla, resmî bir senet düzenleyip bu hususu Resmî Gazete'de ilan etmeleriyle (FSEK m. 60/I), bu ilan tarihinden başlayarak koruma süresinin bitmesi hâlindeki hukukî sonuçlar doğmuş olur (FSEK m. 60/II).

B. Birlikte Eser Sahiplerinden Birinin Ölmesi

a. Genel Açıklama

Eser sahiplerinden birinin ölmesinin birliğin akıbetine etkisinin incelenmesinden önce, birlikte eser sahiplerinin tamamının ölümünün kural olarak eser sahipleri birliğini sona erdireceğine ilişkin görüşe⁷⁴² katılmadığımızı belirtmekte fayda görüyoruz. Bize göre böyle bir durumda, FSEK m. 19 kapsamında manevî hakları kullanma yetkisinin eser sahibince belirlenen veya aynı maddede sayılan kişilere geçmesi ve FSEK m. 63 kapsamında malî hakların mirasçılara geçmesi, eser sahipleri birliğinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Aksine, alenileşmiş eserler

⁷⁴² Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 225.

bakımından bu birlik, FSEK m. 64/I kapsamında birlikte eser sahiplerinin mirasçıları tarafından sürdürüldüğünde, eser sahiplerinin tamamı ölmüş olsa da birliği devam ettiren mirasçıların yetkileri içinde birlikte esere ilişkin gerçekleştirebilecekleri işlemler ve diğer hususlar yine FSEK m. 10 hükümlerine tâbi kalmaya devam eder. Alenileşmemiş birlikte eserler bakımından ise eser sahipleri birliği, eser sahiplerinden yalnız birinin hayatta kalması ile diğer eser sahiplerinin hisseleri bu kişide toplanacağından (FSEK m. 64/I), yalnız mali haklar yönünden değil, aynı zamanda manevi haklar yönünden⁷⁴³ zaten hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden daha önce sona ermiş olur. Dolayısıyla, alenileşmemiş eserler bakımından birlikte eser sahipliğinin sona ermesi, bütün eser sahiplerinin ölümü ile değil, tek bir eser sahibinin hayatta kalması ile gerçekleşir.

Görüldüğü gibi birlikte eser sahiplerinden birinin ölmesi, eser sahipleri birliğini sona erdirici etkiyi tek başına haiz değildir. Böyle bir durumda, birlikte eser

⁷⁴³ Eser alenileşmemiş olduğunda, bu eserin alenileşmesine ilişkin kararın, kanımızca, hayatta kalan son eser sahibi ile ölen eser sahiplerinin birlikte eser üzerindeki manevi haklarını FSEK m. 19/I uyarınca kullanmaya yetkili kişilerin birlikte almaları gerekmediğinden, bu sonuca varılmıştır. Şöyle ki, alenileşmemiş birlikte eserin eser sahiplerinden yalnız birinin hayatta kalması hâlinde, birlikte eser sahiplerinin tamamının rızasıyla kullanılması gereken manevi haklar olan eserin kamuya sunulması ve eserde değişiklik yapılması yetkileri de, eser üzerindeki tüm mali haklar gibi, hayatta kalan son eser sahibi tarafından artık tek başına kullanılabilir. Nitekim, böyle bir hâlde, eserin yayımlanması hakkı hayatta kalan son eser sahibinde toplandığından, FSEK m. 19/I'e göre ölen eser sahiplerinin manevi haklarını kullanmaya yetkili kişilerin, eserin kamuya sunulmasını yasaklama yetkisine dayanarak bu eserin yayımına engel olmaları mümkün değildir. Bunun sebebi mali hakların, kullanabilmeleri için gerektiği ölçüde, manevi hakları kullanma yetkisini de içermesidir (Öztan, s. 244; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 223). Birlikte eser sahiplerinin tamamının rızası ile kullanılması gereken diğer manevi hak olan eserde değişiklik yapılması yetkisine ise, FSEK m. 19/I'de sayılan kişiler zaten sahip değildir (Erel, *Fikir Hukuku*, s. 123, 242). Diğer manevi haklar da, hayatta kalan son eser sahibi ile FSEK m. 19/I'de sayılan kişilerin her biri tarafından tek başına kullanılabilmesi için, birlikte esere ilişkin işlemlerin birlikte eser sahiplerinin tümünün rızasını gerektirdiği kuralı artık uygulanmaz. Sonuç olarak, alenileşmemiş birlikte eserin sahiplerinden yalnız biri hariç hepsinin öldüğü hâllerde, eser sahipleri birliği tamamen sona ermiş olur.

sahiplerinin aralarında yapmış olduğu sözleşmede birliğin mirasçılarla sürdürülmesi konusunda bir hüküm olmadığı takdirde, ortaklardan birinin ölümünün birliği sona erdireceğine dair TBK hükmü (TBK m. 639/I, 7) değil, FSEK m. 64 uygulama bulur.⁷⁴⁴ Başka bir deyişle, birlikte eser sahiplerinden birinin ölmesi hâlinde eser sahipleri birliği kendiliğinden sona ermeyip, FSEK m. 64 hükümleri kapsamında

⁷⁴⁴ FSEK'in "Müşterek eser sahiplerinden birinin ölümü" başlığını taşıyan 64. maddesindeki düzenleme şu şekildedir: "[1] Eseri birlikte vücuda getirenlerden biri, eserin tamamlanmasından yahut alenileşmesinden önce ölürse hissesi, diğerleri arasında taksime uğrar. Bunlar, ölenin mirasçılarına münasip bir bedel ödemekle mükelleftirler. Miktar üzerinde uzlaşamazlarsa bunu mahkeme tayin eder. [2] Eseri birlikte vücuda getirenlerden biri eserin alenileşmesinden sonra ölürse diğerleri, ölenin mirasçılarıyla birliği devam ettirip ettirmemekte serbesttirler. [3] Devama karar vermeleri halinde, sağ kalan eser sahipleri mirasçılardan birliğe karşı haklarının kullanılması hususunda bir temsilci tayinini talep edebilirler. [4] Devama karar verilmediği takdirde birinci fıkra hükümleri uygulanır." Söz konusu Kanun maddesi, eser sahipleri birliğine ilişkin bir düzenleme getirmesine rağmen madde başlığının, "Müşterek eser sahiplerinden birinin ölümü" şeklinde konulması doktrinde tartışma konusu olmuş ve bazı yazarlar tarafından başlığın, "İştirak hâlinde eser sahiplerinden birinin ölümü" şeklinde değiştirilmesinin yerinde olacağı savunulmuştur (Engin Erdil, *İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi*, 2. C., 3. B., İstanbul 2009, s. 1132, par. 1). Bize göre ise madde başlığında bir hata bulunmayıp, bu karışıklık 9. ve 10. maddelerdeki kavramların özüne aykırı şekilde değerlendirilmesinden ve doktrinde adlandırılış şekillerinin çeşitliliğinden ileri gelmektedir. FSEK m. 64'ün başlığındaki "müşterek" kelimesi "müşterek (paylı) mülkiyet" anlamında olmayıp, genel olarak birlikte eser sahiplerini ifade etmek üzere "birlikte" anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca "müşterek eser sahibi" veya "iştirak hâlinde eser sahibi" kavramları da Kanun'da, birlikte eser sahipleri ile bağlı eser sahiplerini ifade etmek üzere zaten kullanılmamaktadır. Bununla birlikte Hirsch de, "Hukukî Bakımdan Fikrî Say" adlı eserinde "müştereke vücuda getirilen eser" terminolojisini, FSEK m. 10 kapsamındaki eserleri ifade etmek üzere kullanmaktadır (Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 85, par. 269). Nitekim, Hirsch'in "Fikrî Eserler Hakkında Kanun Projesi" adlı eserinde, tasarı metnindeki birlikte esere ilişkin 10. maddenin 2. fıkrasının 2. ve 3. cümlelerinin de şu şekilde kaleme alındığı görülmektedir: "Müşterek eser sahiplerinden biri, birlikte icra edilecek bir muameleye, muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade hâkim tarafından verilebilir. Müşterek eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde, münferiden takibatta bulunabilir." (Ernst E. Hirsch, 'Fikri Eserler Hakkında Kanun Projesi', *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 7, S. 2-3, 1951, s. 458). Birlikte eser ile bağlı eserin, elbirliği (iştirak hâlinde) mülkiyet ile paylı (müşterek) mülkiyetten farklarına dair ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Birinci Bölüm, § 1, s. 14 vd.

devam eder.⁷⁴⁵ Bu bağlamda eser sahipleri birliğinin akıbeti hususunda eser sahiplerinden birinin, eser tamamlanmadan veya alenileşmeden önce ölümü ile eserin alenileşmesinden sonra ölümü arasında bir ayırım söz konusudur.

b. Birlikte Eser Sahiplerinden Birinin Eserin Tamamlanmasından veya Alenileşmesinden Önce Ölmesi

Birlikte eser sahiplerinden biri, eser henüz tamamlanmadan veya alenileşmeden önce ölürse, bu eser sahibinin eser üzerindeki mali hakları mirasçılara geçmez. Başka bir ifadeyle, eser sahipleri birliği, ölen eser sahibinin mirasçıları ile devam etmez. Böyle bir durumda ölen eser sahibinin eser üzerindeki malî hakları, diğer birlikte eser sahipleri arasında taksime uğrar (FSEK m. 64/I). Ölen eser sahibinin payı, birlikte eser sahipleri aralarındaki bir sözleşme ile aksini kararlaştırmış olmadıkça, diğer eser sahiplerine kendi payları oranında (TBK m. 634/I, cüm. 1) taksim edilir.⁷⁴⁶ Dolayısıyla, bu durumda diğer eser sahiplerinin birlikte eser üzerindeki payları artarken, mirasçılar yalnız ölen eser sahibinin eser üzerindeki mali haklarına karşılık diğer eser sahiplerince kendilerine ödenecek uygun bir bedele hak kazanırlar (FSEK m. 64/I, cüm. 2). Bu bedel hukukî niteliği itibariyle tazminat olmayıp, ölen eser sahibinin payını satın alma bedelidir.⁷⁴⁷ Ödenecek bedel üzerinde tarafların uzlaşamaması hâlinde ise bu bedel, mahkeme tarafından belirlenir

⁷⁴⁵ Öztan, s. 265, 546 vd.; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 226; Doğrul, s. 143 vd.

⁷⁴⁶ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 227.

⁷⁴⁷ Tekinalp, § 15, s. 212, par. 6. Aksi görüş için bkz. Erel, *Fikir Hukuku*, s. 247, 249 (Yazar, söz konusu bedelin tazminat niteliğinde olduğuna işaret etmektedir).

(FSEK m. 64/I, cüm. 3). Bedelin ödenmesi suretiyle de mirasçıların, birlikte eser üzerindeki mali haklarla olan ilişkileri tamamen kesilmiş olur.⁷⁴⁸

Hayatta kalan eser sahiplerinin eseri, ölen eser sahibi yerine başka bir kişi veya kişilerle birlikte ya da sadece kendilerinin tamamlaması mümkün olabileceği gibi, eseri tamamlamaktan vazgeçmeleri de mümkündür.⁷⁴⁹ Birlikte eserin tamamlanmasından vazgeçilmesi hâlinde mirasçıların, herhangi bir talepleri söz konusu olamaz.⁷⁵⁰ Bunun yanında, eser sahibinin ölümü anında henüz tamamlanmamış, fakat bulunduğu seviye itibariyle korunabilir olan fikrî ürünler, örneğin henüz çekimleri bitmemiş bir dizinin yapımı tamamlanmış olan bölümleri,⁷⁵¹ bakımından ise, diğer eser sahiplerinin, eser sahibinin ölümünden sonra alınan bir bedel varsa mirasçılara, bu bedelden ölen eser sahibinin payına düşen miktarı ödemeleri gerektiği ifade edilmektedir.⁷⁵² Yine böyle bir eserin tamamlanmasından vazgeçilmesine ilişkin kararın da, ölen eser sahibinin mirasçılarıyla beraber alınmasının uygun olacağını belirten yazarlar bulunmaktadır.⁷⁵³

Eser sahibinin eser tamamlanmadan önce ölmesi hâlinde, ortada henüz son şeklini almış hak konusu bir ürün mevcut olmadığından, böyle bir esere ilişkin manevi yetkilerin, eser sahibinin sağlığında belirlediği veya şayet belirlememişse FSEK m. 19/I'de sayılan kişilerce kullanılamayacağı doktrinde ifade edilmektedir.⁷⁵⁴ Buna karşılık bazı yazarlar, eser sahibinin ölüm anında eserin tamamlanmaya çok

⁷⁴⁸ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 247; Arslanlı, s. 171, par. 3. b; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 227.

⁷⁴⁹ Tekinalp, § 15, s. 212, par. 6.

⁷⁵⁰ Öztan, s. 546; Tekinalp, § 15, s. 212, par. 6; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 228.

⁷⁵¹ Y.11.H.D. 03.02.2006 T. 2005/354 E. 2006/915 K.

⁷⁵² Tekinalp, § 12, s. 212, par. 6; Öztan, s. 546-547.

⁷⁵³ Tekinalp, § 12, s. 212, par. 6; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 228.

⁷⁵⁴ Ayiter, s. 204; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 248; Öztan, s. 546.

yakın olması hâlinde eserde onun da adının belirtilmesi gerektiğini düşünmektedir.⁷⁵⁵ Bize göre, eser tamamlanmaya yakın olsun ya da olmasın, söz konusu eser tamamlandıktan sonra kamuya sunulurken veya yayımlanırken ölen eser sahibinin de adının eserde belirtilmesi zorunludur.⁷⁵⁶ Nitekim, eser sahipleri birliğinin ölen eser sahibinin mirasçılarıyla devam etmeyecek olması, birlikte eser dikey işbölümü ile de meydana gelebileceği için, ölen kişinin söz konusu eserin sahiplerinden biri olduğu gerçeğini değiştirmez. Bu doğrultuda birlikte eser üzerindeki bazı manevi haklar; yani eserin kamuya sunulma veya yayımlanma tarzı, ölen eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek nitelikte ise bunu yasaklama (FSEK m. 14/III); birlikte eserin, ölen eser sahibinin adı veya müstear adı ile kamuya sunulması veya yayımlaması (FSEK m. 15/I); ihtilaf hâlinde ölen kişinin birlikte eser sahibi olduğunun tespitinin mahkemeden istenmesi (FSEK m. 15/III) ve ölen eser sahibinin şeref veya itibarını zedeleyen değişiklikleri yasaklama (FSEK m. 16/III) yetkileri, ölen eser sahibinin sağlığında kendi iradesi ile belirlediği veya şayet belirlememişse FSEK m. 19/I’de sayılanlar arasında yer alan kişiler (vasiyeti tenfiz memuru; bu tayin edilmemişse sırasıyla sağ kalan eş ile çocuklar ve atanmış mirasçılar; ana – baba; kardeşler)⁷⁵⁷ tarafından kullanılmaya devam eder.

Kanun’da, eser sahibinin ölüm anında birlikte eser tamamlanmış olup da henüz alenileşmediği durumlarda da, FSEK m. 64/I hükmünün uygulanacağı

⁷⁵⁵ Tekinalp, § 12, s. 212-213, par. 6-7; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 228.

⁷⁵⁶ Aynı yönde görüş için bkz. Arslanlı, s. 171, par. 3. a (Yazar, ölen eser sahibinin isminin tamamlanan eserde belirtilmesi bakımından eser sahibinin ölümü anında eserin bulunduğu aşamaya göre bir ayrıma gitmemektedir).

⁷⁵⁷ Eser üzerindeki manevi haklar, mali hakların aksine, eser sahibinin ölümü hâlinde miras yoluyla geçmeyip, yalnız bu hakların bir kısmını kullanma yetkisi Kanun’da sınırlı şekilde ve belirli bir sıra ile sayılmış kişilere tanınmaktadır (Ayiter, s. 200; Yarsuvat, s. 129, par. 96; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 241; Tekinalp, §15, s. 211, par. 1).

öngörülmüştür. Bazı yazarlar, Kanun'da, eser sahiplerinden birinin eser tamamlanmadan önce ölmesi ile eser tamamlandıktan sonra, fakat alenileşmeden önce ölmesi arasında da bir ayrım gözetilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.⁷⁵⁸ Bunun sebebi olarak da, tamamlanmamış bir eserin aksine, tamamlanmış, fakat alenileşmemiş bir eserin manevi hak konusu olabileceği, bu sebeple eserin tamamlanmış olması hâlinde bu yetkilerin eser sahibince belirlenen veya belirlememişse FSEK m. 19/I'de sayılan kişilerce kullanılabilmesi gerekirken, Kanun'daki düzenlemenin, uzlaşma bedelini alan mirasçıların birlikte eser ile olan ilişkilerini kökten kesmesi olarak gösterilmektedir.⁷⁵⁹ Ancak biz, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, ölen eser sahibinin ardında bıraktığı birlikte eser tamamlanmış olsun ya da olmasın veya eser sahipleri birliği mirasçılarla devam etsin ya da etmesin, bu eserin daha sonradan kamuya sunulma ve yayımlanması söz konusu olduğu zaman eser üzerindeki manevi hakların FSEK m. 19'da belirlenen sınırlar içinde yetkili olarak sayılmış kişilerce zaten kullanılabileceğini düşünüyoruz. Dolayısıyla, bize göre eser sahiplerinden birinin ölümü anında henüz tamamlanmamış eserler ile tamamlanmış, fakat alenileşmemiş eserlere uygulanacak kural yönünden bir ayrıma gidilmesinin pratik bir faydası bulunmamaktadır.

Bazı yazarlar da, FSEK m. 64/I hükmünün tamamlanmış, fakat alenileşmemiş birlikte eserler için de uygulanmasının hakkaniyete uygun olmadığını;⁷⁶⁰ bu sebeple böyle bir eserin, sahiplerinden birinin ölümü hâlinde alenileşmiş hükmünde sayılması ve FSEK m. 64/II'de olduğu gibi, hayattaki eser sahiplerine birliği ölen eser sahibinin mirasçıları ile devam ettirme serbestisi

⁷⁵⁸ Ayiter, s. 204.

⁷⁵⁹ Ayiter, s. 204; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 229.

⁷⁶⁰ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 229.

tanınması gerektiğini düşünmektedir.⁷⁶¹ Biz bu görüşe katılmıyoruz; çünkü burada söz konusu olan, henüz alenileşmemiş; bir başka deyişle, hak sahiplerinin rızasıyla henüz kamuya sunulmamış bir eser olup (FSEK m. 7/I), böyle bir eserin alenileşmiş sayılması, en başta maddî gerçeklikle bağdaşmaz.

c. Birlikte Eser Sahiplerinden Birinin Eserin Alenileşmesinden Sonra Ölmesi

Birlikte eser sahiplerinden birinin, birlikte eserin alenileşmesinden sonra ölmesi hâlinde, hayatta kalan birlikte eser sahiplerine, eser sahipleri birliğini ölen eser sahibinin mirasçılarıyla devam ettirip ettirmemeleri hususunda bir serbesti tanınmıştır (FSEK m. 64/II).⁷⁶² Hayatta kalan eser sahiplerinin birliğin ölen eser sahibinin mirasçılarıyla devam etmesine ilişkin kararı, oybirliği ile almaları gereken bir karardır (TBK m. 632/I). Buna ek olarak, haklı bir sebep olmaksızın birliğin mirasçılarla devamına karşı çıkan eser sahibinin iradesi yerine geçmek üzere mahkemeye başvurulması mümkündür (FSEK m. 10/II, cüm. 2).⁷⁶³ Buna karşılık, birlikte eser sahiplerinin daha önceden aralarında yaptıkları sözleşme ile eser sahiplerinden birinin ölümü hâlinde birliğin mirasçılarla sürdürülmesi öngörülmüşse, artık böyle bir kararın alınmasına zaten ihtiyaç yoktur.⁷⁶⁴

⁷⁶¹ Arslanlı, s. 170, par. 3. a; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 229.

⁷⁶² Y.11.H.D. 05.02.2008 T. 2007/10264 E. 2008/1136 K.

⁷⁶³ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 229. Aksi yönde görüş için bkz. Arslanlı, s. 170, par. 3. a; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 248 (Yazarlar, birliğin mirasçılarla devam edip etmeyeceğine ilişkin kararın eser sahipleri birliğinin mali hakları kullanmasına ilişkin olağan bir karar olmayıp, birlik statüsü üzerinde bir tasarruf niteliğinde olduğundan, mahkeme kararıyla mirasçıların birliğe dâhil edilemeyeceğini savunmaktadırlar).

⁷⁶⁴ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 248; Arslanlı, s. 169, par. 3. a; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 229.

Birliğin mirasçılarla devamına karar veren eser sahiplerinin, ölen eser sahibinin mirasçılarından birliğe karşı hakların kullanılması hususunda bir temsilci tayinini talep etme hakları söz konusudur (FSEK m. 64/III). Eser üzerindeki manevi hakları kullanma yetkisi, mali hakların aksine, mirasçılara değil, yalnız sağlığında eser sahibince belirlenen veya belirlememişse FSEK m. 19/I'de sayılan kişilere ait olduğundan,⁷⁶⁵ böyle bir durumda tayin edilen temsilcinin temsil yetkisi, yalnız mali haklara ilişkindir.⁷⁶⁶ Nitekim, hayatta kalan eser sahipleri ile ölen eser sahibinin mirasçıları arasındaki ilişki de, yalnız mali hakların kullanılması ile sınırlı bir ilişkidir.⁷⁶⁷ Birlikte eser üzerindeki manevi haklar, hayatta kalan eser sahipleri ile ölen eser sahibince belirlenen veya belirlenmediyse FSEK m. 19/I'de sayılan kişiler tarafından kullanılır.⁷⁶⁸

Hayatta kalan eser sahipleri, birliği mirasçılarla devam ettirmemeye karar verilerse, FSEK m. 64/I hükmü uygulanır (FSEK m. 64/IV). Bu durumda, eser sahibinin eserin tamamlanmasından veya alenileşmesinden önce öldüğü hâllerde geçerli olduğu gibi, hayatta kalan eser sahipleri ölen eser sahibinin mirasçılarına uygun bir bedel öder ve ölen eser sahibinin birlikte eser üzerindeki payı da diğer eser sahipleri arasında kendi payları oranında taksime uğrar (FSEK m. 64/I). Böylelikle mirasçıların eser üzerindeki mali haklarla olan ilişkileri kesilmiş olurken, manevi haklar için ise aynı sonuç doğmaz. Buna göre, eser sahibinin ölümünden sonra da manevi hakların kullanımı, yetkili kişilerce FSEK m. 19 kapsamında devam eder.

⁷⁶⁵ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 248; Tekinalp, § 15, s. 213, par. 10; Arslanlı, s. 70, par. 5. e.

⁷⁶⁶ Erel, *Fikir Hukuku*, s. 249; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 230.

⁷⁶⁷ Ayiter, s. 204.

⁷⁶⁸ Ayiter, s. 204.

II. ESER SAHİPLERİ BİRLİĞİNİN SONA ERMESİ

A. Genel Açıklama

Birlikte eser sahipleri arasında, birlikte eserin meydana gelmesiyle kanun gereği başlayan ve eser için öngörülen fikri hak koruma süresinin bitmesiyle (FSEK m. 27/II, cüm. 2) sona eren bir birlik söz konusudur (FSEK m. 10/I).⁷⁶⁹ Dolayısıyla, adi ortaklığın sona ermesine ilişkin hükümlerin (TBK m. 639 vd.) niteliği itibarıyla eser sahipleri birliğine uygulanması mümkün değildir.⁷⁷⁰ Buna göre, örneğin eser sahipliğinden vazgeçme imkânının bulunmaması sebebiyle eser sahipleri birliğinin feshi veya sözleşme ile sona erdirilmesi⁷⁷¹ ya da ayrılmaz bir bütün oluşturması sebebiyle birlikte eserin eser sahipleri arasında taksimi mümkün değildir.⁷⁷² Birliğin eser sahiplerince sona erdirilmesi, ancak eserin imhasıyla mümkün olabilir.⁷⁷³ Benzer şekilde, eser sahiplerinden birinin herhangi bir sebeple kısıtlanmasının da eser sahipleri birliği ya da o kişinin kendi eser sahipliği üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır.⁷⁷⁴ Böyle bir durum ancak kısıtlanmak suretiyle fiil ehliyetini kaybeden eser sahibinin birlikte esere ilişkin haklarını artık yasal temsilcisi vasıtasıyla kullanması gerekliliğini doğurur.⁷⁷⁵ Eser sahiplerinden birinin iflası veya borcu sebebiyle alenileşmiş olan birlikte eser üzerindeki mali haklarının hacze konu olması hâlinde de, yine eser sahipleri birliğinin sona ermesi düşünülemez.⁷⁷⁶ Daha

⁷⁶⁹ Dreyer/Kotthoff/Meckel, § 8 UrhG, s. 199, par. 22; Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 237, par. 25.

⁷⁷⁰ Arslanlı, s. 71, par. 5. f; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 224.

⁷⁷¹ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 225; Doğrul, s. 143-144.

⁷⁷² Hirsch, *Fikrî Sây*, s. 86, par. 269; Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*, s. 429.

⁷⁷³ Fromm/Nordemann, § 8 UrhG, s. 237, par. 25.

⁷⁷⁴ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 230; Doğrul, s. 143.

⁷⁷⁵ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 231.

⁷⁷⁶ Arslanlı, s. 71, par. 5. f; Erel, *Fikir Hukuku*, s. 75; Öztan, s. 266; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 231;

önce ayrıntılı şekilde açıklandığı üzere, eser sahiplerinden birinin ya da tamamının ölümü de yine eser sahipleri birliğinin sona ermesi sonucunu doğurmaz.⁷⁷⁷ Yalnız alenileşmemiş birlikte eserler bakımından, tek bir eser sahibinin hayatta kalması hâlinde diğer eser sahiplerinin hisseleri bu kişide toplanacağından (FSEK m. 64/I), eser sahipleri birliğinin sona ermesi söz konusu olur.

Yine eser sahipleri birliğinden çıkma veya çıkarılma suretiyle (TBK m. 633) eser sahipleri birliğinin bir ya da birkaç eser sahibi yönünden kısmen sona ermesi de, yaratma gerçeği ilkesine ters düşeceği için, kural olarak mümkün değildir. Nitekim, bunun söz konusu olabilmesi için eser sahiplerinden birinin katkısının birlikte eserden ayrılması gerekmekte olup, bunun gerçekleşmesi eser sahibinin katkısının tefrik edilemediği birlikte eserler için zaten imkânsız olduğundan, burada eserin tahrip edilmesi sonucu doğar. Birlikten çıkarılmak istenen eser sahibinin katkısının tefrik edilebilir olduğu hâllerde ise, bu katkının eserden ayrılması işlemi, niteliği itibariyle eserde değişiklik yapılması anlamına geldiğinden, böyle bir değişikliğin yapılması birlikte eser sahiplerinin tamamının rızasıyla yapılmış olmadığı için, esere söz konusu katkıyı sağlayan eser sahibinin birlikten çıkarılmasından yine söz edilemez. Buna göre, örneğin birlikte eser sahipliğine konu çok yazarlı bir kitabın yazarlarından birinin yazdığı kısım çıkartılarak kitap diğer yazarlar tarafından yeniden bastırılamaz. Yine aynı gerekçeyle, eser sahiplerinden birinin de eserdeki

Doğrul, s. 143. Aksi görüş için bkz. Belgesay, s. 43, par. 10. Eser sahiplerinden birinin borcu için birlikte eserin icra yoluyla satılmasını engellemek amacıyla satıma muvafakat etmeyen eser sahiplerinin, FSEK m. 64'ün kıyasen uygulanmasıyla alacaklıya uygun bir bedel ödeyerek borçlu eser sahibini eser sahipleri birliğinden çıkarabileceklerine ilişkin görüşe (Arslanlı, s. 71, par. 5. f; Erel, *Fikir Hukuku*, s.75; Öztan, s. 266) katılmıyoruz. Bize göre, eser sahiplerinden birinin diğer eser sahipleri tarafından birlikten çıkarılması, hiçbir suretle mümkün değildir.

⁷⁷⁷ Bu hususta ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 8, s. 196 vd.

katkısını ayırarak eser sahipleri birliğinden kendi isteğiyle çıkması mümkün değildir. Bu eser sahibinin yalnız feragat yoluyla eser üzerindeki mali haklarının sona ermesi söz konusu olabilir (FSEK m. 60); ancak bu durumda da eser sahipliği yine sona ermez. Dolayısıyla, örneğin kitabın yazarlarından biri kitabın sonraki basılarında ortaklıktan çıkmak isterse, kendi yazdığı kısmın kitabın bir parçası olmasına tek başına mani olamaz. Burada yine birlikte eserde değişiklik yapılması söz konusu olduğu için, böyle bir kararın da eser sahiplerinin oybirliği ile alınması gereklidir.

B. Koruma Süresinin Sona Ermesi

Birden fazla kişi tarafından vücuda getirilen eser üzerinde doğan eser sahipleri birliği, söz konusu esere ilişkin olarak Kanun'da öngörülen koruma süresinin dolmasıyla kendiliğinden sona erer.⁷⁷⁸ Bu durumda birlikte eserler için fikri hak koruma süresi, hayatta kalan son birlikte eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yılın geçmesiyle sona ereceğinden (FSEK m. 27/II, cüm. 2), alenileşmiş birlikte esere ilişkin eser sahipleri birliği de bu sürenin dolması ile sona erer.

Koruma süresinin dolmasının eser sahipleri birliğini sona erdirmesinin sebebi şu şekilde açıklanabilir: Alenileşmiş birlikte eser üzerindeki birliğin mirasçılarla devam ettirilmesi hâlinde, koruma süresinin dolması ile bu eser üzerindeki haklardan, eser sahiplerinin oybirliği ile kullanması gereken hak ve yetkilerin tamamı, artık mevcut hak sahiplerince de kullanılamaz hâle geleceğinden, eser sahipleri birliği de anlamını yitirir. Şöyle ki, alenileşmiş birlikte eserin koruma süresinin dolması sonucu, eser sahiplerinin ölümünden sonra birliği devam ettiren mirasçıların hep birlikte kullanmaları gereken mali haklar sona ermekte ve zaten

⁷⁷⁸ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 22; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 225; Doğrul, s. 139.

kamuya sunulmuş olan esere ilişkin eser sahiplerinin birlikte kullanması gereken tek manevi hak olarak kalan eserde değişiklik yapılması yetkisinin de başkaca kimseler tarafından kullanılmaya elverişsiz olması sebebiyle, birlikte eser üzerinde hak ve yetki sahibi olan kişilerin hep birlikte hareket etmesini, dolayısıyla da birliğin varlığını zaruri kılan sebepler ortadan kalkmış olmaktadır. Bununla birlikte, alenileşmemiş birlikte eser bakımından ise eser sahipleri birliği, eser sahiplerinden yalnız birinin hayatta kalması ile diğer eser sahiplerinin hisseleri bu kişide toplanacağından (FSEK m. 64/I), koruma süresi dolmadan önce zaten sona ermiş olur.⁷⁷⁹

C. Birlikte Eserin Yok Olması

Eser sahipleri birliğinin, esere ilişkin koruma süresi dolmadan önce sona ermesinin tek sebebi, eserin tahrip olarak eser vasfını yitirmesi veya tamamen yok olmasıdır.⁷⁸⁰ Burada eser sahipleri birliğini doğuran hukukî neden ortadan kalktığından, doğal olarak eser sahipleri birliği de kendiliğinden son bulur.⁷⁸¹ Böyle bir durum birlikte eser sahiplerinin ortak iradeleri dışında gerçekleşebileceği gibi, ortak iradeleri dâhilinde de gerçekleşebilir.⁷⁸² Bu bağlamda, bir başka nüshası mevcut olmayan bir eserin tespit edildiği fiziksel maddenin üçüncü bir kişi veya birlikte eser sahiplerince imhası, bu eserin ve dolayısıyla eser üzerindeki fikri hakların da imhası anlamına gelmektedir.⁷⁸³ Örneğin, iki heykeltıraşın birlikte

⁷⁷⁹ Bu hususa ilişkin ayrıntılı açıklama için bkz. Üçüncü Bölüm, § 8, s. 196-197.

⁷⁸⁰ Tekinalp, § 12, s. 143, par. 20; Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 79, 225; Doğrul, s. 139.

⁷⁸¹ Doğrul, s. 142.

⁷⁸² Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 225.

⁷⁸³ Allfed, § 6 LUG, s. 90, par. 10.

yontarak vücuda getirdiği bir heykelin parçalanması⁷⁸⁴ veya iki ressam tarafından yapılan bir yağlı boya tablonun yanması hâlinde bu birlikte eserlerin yok olması, heykeltıraşlar arasında söz konusu heykelden, ressamlar arasında ise bu resimden dolayı doğan eser sahipleri birliğinin de sona ermesi sonucunu doğurur.

Doktrinde, birlikte eserin, diğer eser sahiplerinin rızası hilafına birlikte eser sahiplerinden biri, aslın maliki veya üçüncü bir kişi tarafından yok edilmesi sonucunda birlikte eser sahiplerinin tazminat hakkının doğması söz konusu olduğunda, eser sahipleri birliğinin eserin yok olduğu anda mı sona erdiği, yoksa tazminat miktarının tasfiyesi ile mi sona ereceği,⁷⁸⁵ başka bir deyişle, böyle bir durumda her bir eser sahibinin birlik menfaatine tecavüz edildiği gerekçesiyle tek başına hareket yetkisinin bulunup bulunmayacağı sorununa işaret edilmektedir. Bu hususta birlikte eser her ne şekilde yok olursa olsun, eser sahipleri birliğinin eserin yok olması anında sona erdiğinin kabulü gerekir.⁷⁸⁶ Eser sahipleri birliğinin maddî bir fiil neticesinde doğması gerçeğinden hareketle bizim de katıldığımız bu görüş, birlik menfaatine tecavüz hâlinde eser sahiplerinden her birine tanınan tek başına hareket yetkisi koruyucu niteliği haiz olduğundan ve fakat birlikte eserin yok olması hâlinde artık ortada korunmaya elverişli bir menfaatin kalmaması bakımından da isabetli bir yaklaşım olarak görünmektedir. Bu durumda eser sahiplerinden her birinin birlikte eser sahiplerinin tamamı lehine değil, bireysel olarak, gerçekleştirilen haksız fiile dayalı tazminat talep etme hakkı söz konusu olur.⁷⁸⁷

⁷⁸⁴ Ateş, *Eser Sahipliği*, s. 225.

⁷⁸⁵ Doğrul, s. 142.

⁷⁸⁶ Doğrul, s. 143.

⁷⁸⁷ Doğrul, s. 143.

Bu kapsamda değerdendirilebilecek bir diğerd husus ise birlikte eser sahipliğinin, birlikte eser sahipliğini doğuran yaratıcı katkının yok edilmesi veya birlikte eserden ayrılması suretiyle sona ermesidir. Buna göre örneğinin mimar, ressam, heykeltıraş gibi sanatçılar tarafından güzel sanat eseri niteliğindeki mimari yapı, resim veya heykel üzerinde yapılan tadilatın, bu sanatçıların özelliğini içermesi hâlinde, söz konusu eserin artık birlikte eser niteliğini taşıyabileceğinden daha önce de söz edilmişti.⁷⁸⁸ İşte bu tadilat, eser sahibinin eserde değişiklik yapılması yetkisine aykırı şekilde gerçekleştirilmişse, bu değişikliğin eser sahibince yasaklanması söz konusu olabilir (FSEK m. 16/I). Hatta eser sahibi kayıtsız ve şartsız olarak tadilata izin vermiş olsa bile, gerçekleştirilen faaliyetin eser sahibinin şeref veya itibarını zedeleyen ya da eserin özelliklerini bozan bir nitelik taşıması hâlinde, bu değişikliğin eser sahibi tarafından yasaklanması yine mümkündür (FSEK m. 16/III). Benzer şekilde, FSEK m. 16/II'nin kapsamını aşarak, kanunun veya eser sahibinin izniyle eseri işleyen, kamuya sunan, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimsenin işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı gerekli görülen değiştirmelerden fazlasını eser sahibinin izni olmaksızın yapması hâlinde de, bu değişiklik yasaklanabilir. Eserde hukuka aykırı şekilde yapılan sözü geçen değişikliklerin yaratıcı nitelik taşıması durumunda, eski halin iadesi mümkünse ve bu değişikliklerin yok edilmesi kamunun veya aslın malikinin menfaatlerini de esaslı şekilde zedelemiyorsa, eser sahibi eseri eski hâle getirebilir (FSEK m. 67/IV, b. 2). Böyle bir durumda da birlikte eser sahipliğini doğuran yaratıcı katkının yok edilmesi, bu eser üzerindeki birlikte eser sahipliğini de sona erdirmiş olur.

⁷⁸⁸ Yavuz/Alıca/Merdivan, s. 194.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmamızda, FSEK m. 10 bağlamında birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen ve ayrılmaz bir bütün oluşturan eser anlamına gelen “birlikte eser” ile böyle bir eserin sahiplerinin oluşturduğu topluluğu ifade eden “eser sahipleri birliği” kurumlarını tüm ayrıntıları ile incelerken, özellikle bir eserin birden fazla kişinin katkısı ile meydana getirilmesi hâlinde karşılaşılan sorunlara ve bunların çözümlerine odaklanmaya çalıştık. Bu hususta çalışmamızın giriş kısmında da işaret ettiğimiz üç temel sorun kanımızca ayrıca önem taşımakta olup, ikinci bölümde derinlemesine ele alınan bu sorunlar hakkında varılan sonuçların aşağıdaki gibi özetlenmesi mümkündür.

İlk olarak, eserin meydana gelmesinde katkısı olan kişilerden hangisinin veya hangilerinin hukuken bu eserin sahibi olduğu sorunu, somut bir eserin gerçekten birden fazla sahibi olup olmadığının ve varsa, kimlerin eser sahipliği statüsünü kazandığının tespiti ile ilgilidir. Bir eserin birlikte eser niteliğini taşıyabilmesi için o eserin vücuda getirilmesinde en az iki kişinin yaratıcı katkısının bulunması gerektiğinden; burada, söz konusu eserin meydana gelmesinde rolü olan kişilerin, bu esere sağladığı katkının “yaratıcı” nitelik taşıyıp taşımadığına bakılmalıdır. Yapılan katkı, özel bir bilgi ve yeteneği gerektirse bile, katkıda bulunan kişinin özelliğini esere yansıtmaya elverişli olmadığı sürece, söz konusu eser üzerinde bu kişinin birlikte eser sahibi olması sonucunu doğurmaz. Bu durumda kural olarak, esere herhangi bir yaratıcı katkı sağlamayan kişilerden olan fikir veren, sipariş veren, yapımcı, çalıştıran, bağlayıcı talimatları yerine getirerek eserin yaratımına katkıda

bulunan yardımcı, eseri tashih eden, *editio princeps* faaliyetini gerçekleştiren, eserinden iktibas yapılan, hayalet yazarın eserinin üzerinde adı belirtilen ve kendisine hediye yazarlık verilen kişiler, birlikte eser sahibi değildir.

Çalışmamızın giriş kısmındaki ikinci sorun olarak anılan eserin gerçekten de birden fazla sahibi bulunması hâlinde bu eserin korunması ve eser üzerindeki hakların kullanılması hususunda hangi hükümlerin uygulanacağı sorunu, Türk Hukuku'nda birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserler bakımından ikili bir ayrımın öngörülmüş olmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu sorun, eserin FSEK m. 9 kapsamında mı, yoksa FSEK m. 10 kapsamında mı bir eser olduğunun tespiti ile ilgilidir.

Birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserlere ilişkin yasal düzenlemede, böyle bir eserin FSEK m. 10 kapsamında birlikte eser sayılması için bu eserin ayrılmaz bir bütün oluşturması gerektiğine; buna karşılık, eserin kısımlara ayrılması mümkün olduğu takdirde, bu eserin FSEK m. 9 kapsamında bir bağlı eser sayıldığına işaret edilmiştir. Söz konusu maddeler karşılıklı olarak birbirini dışlamakta olup, Kanun'un bu şekilde birlikte eser ile bağlı esere farklı hukukî sonuçlar bağlaması, bu iki kavramın birbirinden doğru şekilde ayırt edilmesini önemli hâle getirmektedir. Buna göre sahibi birden fazla olan eserlere, vücuda getirilen eserin kısımlara ayrılmasının mümkün olup olmamasına göre uygulanacak bu iki Kanun maddesi, meydana gelen eser üzerindeki hakların kullanılması, her bir eser sahibinin kendi yaratımından faydalanma hakkı, koruma süreleri, eser üzerindeki menfaatin ihlâli hâlinde sahip olunan yetkiler, eser sahiplerinden birinin ölümü hâlindeki uygulama ile eser sahipleri arasındaki hukukî ilişkinin sona ermesi bakımından birbirinden önemli farklılıklar gösterir. Ancak taşıdığı öneme rağmen,

birlikte eser ile bağılı eseri birbirinden ayırt eden temel kriter olan ve ilgili iki Kanun maddesinin tatbik sahalarını belirleyen “kısımlara ayrılabilirlik” kriteri Kanun’da tanımlanmamış olduğundan bu kriter, yargısal ve bilimsel içtihat yoluyla açıklanmaya çalışılmaktadır.

Doktrindeki hâkim görüş uyarınca, eserin “ayrılmaz bir bütün oluşturması”ndan kasıt, “eser sahiplerinden birinin katkısının eserden ayrılması hâlinde fikrî bütünlüğün bozulması” veya pratikte aynı sonuca çıkan, “eser sahiplerinin bireysel katkılarının tek başına faydalanılmaya elverişsiz olması”dır. Bu doğrultuda katkıların birbirinden ayrılıp ayrılamaması, söz konusu katkıların ayırt edilebilirliği ya da fiili olarak birbirinden ayrılabilirliği ile değil, bireysel katkıların eserin bütününe eksik parçalarını oluşturup oluşturmadığı ile ilgilidir. Dolayısıyla kısımlara ayrılabilirlik kavramı değerlendirilirken esas alınması gereken, eser sahiplerinden birinin fiilen ayrılabilir nitelikteki katkısının çıkarılmasının sonunda eserin tahrip olup olmadığı, nitelik kaybına uğrayıp uğramadığı ve geri kalanının o şekliyle tamamlanmaya muhtaç eksik bir eser hâline gelip gelmediğidir. Yine bünyesinde birden fazla eser türünü barındıran bir eserin niteliği belirlenirken de, bu iki ögenin birbirinden ayrılması hâlinde söz konusu eserin tahrip edilip edilmediğine göre karar verilmelidir. Bunun sebebi, birden fazla eser türünün bir araya geldiği her hâlde, bağılı eserin varlığından söz edilemeyecek olmasıdır. Nitekim, farklı eser türlerine ait birden fazla eserin, ayrılmaz bir bütün oluşturacak şekilde kaynaşarak bir araya gelmesi de mümkündür.

Üçüncü ve son olarak üzerinde durulması gereken sorun ise, FSEK m. 10 kapsamında bir eserden söz edilebilmesi için eser sahipleri arasında aranan “işbirliği” unsurunun anlamı ve bu unsurun ne zaman gerçekleşmesi gerektiği sorunudur. “Eser

sahipleri arasında işbirliği”nden kasıt, eser sahiplerinin birlikte belirledikleri ortak bir fikir etrafında birlikte çalışmaları; ortak bir çaba, istek ve amaç içinde olmalarıdır. Doktrindeki azınlık görüşü, birlikte eser sahipliğinin doğabilmesini, eser sahiplerinin birlikte çalışmaya yönelik iradelerinin bulunmasına bağlamaktadır. Buna karşılık bizim de katıldığımız hâkim görüş uyarınca “işbirliği” unsuru, esere katkıda bulunanların birlikte çalışmaya, birlikte eser meydana getirmeye veya birlikte eser sahibi olmaya yönelik irade birliğini, bu yönde bir düzenleme içermemesinden dolayı en azından Türk Hukuku yönünden gerektirmemektedir.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, işbirliğinin kapsamı belirlenirken birlikte eserin iradî bir eylem değil, maddî bir fiille ortaya çıktığı ve birlikte eseri meydana getiren kişilerin de birlikte eser üzerindeki hakları kanun gereği kendiliğinden kazandığı göz ardı edilmemelidir. Her fırsatta ifade edildiği gibi, birlikte eser sahipliği sıfatının kazanılması ve birlikte eserin varlığından söz edilebilmesi, onu vücuda getiren birlikte eser sahiplerinin iradelerine ya da aralarındaki bir sözleşmesel ilişkinin varlığına bağlı değildir. Dolayısıyla birlikte eser sahipliğinin doğması için aranan işbirliği şartı da, eser sahipleri arasında yapılacak bağlayıcı bir sözleşmeyi ya da eser sahiplerinin bu hususta hukuken geçerli herhangi bir irade açıklamasını gerektirmez. Aksine, eser sahiplerinin hukukî işleme ilişkin fiil iradesine değil, birlikte çalışmaya yönelik tabîi ya da maddî fiil iradesine sahip olmaları yeterli olup, sübjektif bakımdan böyle karşılıklı bir istek sonucu yaratılan eser üzerinde birlikte eser sahipliği, kanundan dolayı kendiliğinden doğar.

Doktrinde hâkim olan görüş, eser sahipleri arasında işbirliğinin mevcut olmaması hâlinde birlikte eserden söz edilemeyeceğini ifade eder. Bize göre, birden fazla kişinin özelliğini taşıyan ve ayrılmaz bir bütün oluşturan bir eser, söz konusu

kişiler arasında işbirliği bulunsa da, bulunmasa da birlikte eser niteliğini haizdir. Nitekim, birlikte eser sahipliğinin söz konusu olması, eser sahipleri arasında işbirliği iradesinin veya eşzamanlı işbirliğinin bulunmasını gerektirmez. Dolayısıyla bu husustaki görüşümüz, birlikte eserin dikey işbölümü ile de meydana getirilebilmesinin doğal bir sonucudur. Bununla birlikte, bir esere, sahibi ile işbirliği içinde bulunmaksızın yaratıcı bir katkı yapılması, esasen bu eseri değiştirme niteliği taşıdığından, aynı zamanda eser sahibinin manevi haklarından eserde değişiklik yapılması yetkisinin ihlâli anlamına gelmekte olup, bunu yapan kişinin hukukî ve cezaî sorumluluğunu doğurmaktadır. Ancak, eser sahibi manevi haklarının ihlâlinden doğan taleplerinden açıkça veya örtülü olarak feragat ederse, bu durumda artık bu eser hakkında FSEK m. 10'un uygulanması söz konusu olur. Gerçekleştirilen ihlâli bertaraf edecek bir feragat iradesinin açıklanmasının mümkün olmadığı, örneğin eser sahibinin hayatta olmadığı veya ayırt etme gücünün bulunmadığı hâllerde ise, tamamlanmış olan eserden faydalanılması mümkün olmaz. Dolayısıyla, işbirliği unsurunu taşımayan birlikte eserlerden FSEK m. 10 uyarınca faydalanılıp faydalanılamayacağı hususu, somut olayın özelliklerine göre farklılık gösterir.

DAVA LİSTESİ

TÜRKİYEⁱ

- AYM, 29.12.2011 T. 2010/73 E. 2011/176 K.
- Y.4.H.D. 28.05.1984 T. 1984/2865 E. 1984/5113 K.
- Y.4.H.D. 29.03.1988 T. 1987/9793 E. 1988/3227 K.
- Y.4.H.D. 22.10.1992 T. 1991/5141 E. 1992/11254 K.
- Y.7.C.D. 01.03.1988 T. 1988/2260 E. 1988/1964 K.
- Y.11.H.D. 16.11.1998 T. 1998/6202 E. 1998/7814 K.
- Y.11.H.D. 04.06.2001 T. 2001/2687 E. 2001/5080 K.
- Y.11.H.D. 24.06.2002 T. 2002/2751 E. 2002/6456 K.
- Y.11.H.D. 22.01.2004 T. 2003/6239 E. 2004/568 K.
- Y.11.H.D. 26.02.2004 T. 2003/7291 E. 2004/1772 K.
- Y.11.H.D. 03.02.2006 T. 2005/354 E. 2006/915 K.
- Y.11.H.D. 27.06.2006 T. 2005/5049 E. 2006/7575 K.
- Y.11.H.D. 19.02.2007 T. 2005/14824 E. 2007/3033 K.
- Y.11.H.D. 26.02.2007 T. 2006/208 E. 2007/3554 K.
- Y.11.H.D. 05.02.2008 T. 2007/10264 E. 2008/1136 K.
- Y.11.H.D. 10.04.2008 T. 2007/1853 E. 2008/4748 K.
- Y.11.H.D. 22.10.2012 T. 2012/11945 E. 2012/16772 K.
- Y.11.H.D. 10.06.2013 T. 2012/14472 E. 2013/12056 K.
- Y.11.H.D. 13.01.2014 T. 2013/17768 E. 2014/604 K.

ⁱ Anılan Anayasa Mahkemesi ile Yargıtay kararların tamamı yayımlanmış olup, söz konusu kararlara internet üzerinden, <https://emsal.yargitay.gov.tr/>; <http://www.kazanci.com/> ve/veya <https://www.hukukturk.com/> adreslerinden erişilmiştir.

- Y.11.H.D. 21.02.2014 T. 2012/11331 E. 2014/3223 K.
- Y.11.H.D. 24.03.2014 T. 2013/17105 E. 2014/5670 K.

ALMANYAⁱⁱ

- Landgericht Mannheim, Urteil vom 12.08.2005, Az.: 7 O 514/04.
- Landgericht München I, Urteil vom 23.01.2009, Az.: 21 O 13662/07.
- Bundesgerichtshof, Urteil vom 26.02.2009, Az.: I ZR 142/06.
- Bundesgerichtshof, Urteil vom 28.10.2010, Az.: I ZR 18/09.
- Bundesgerichtshof, Urteil vom 17.08.2011, Az.: I ZR 18/09.
- Bundesgerichtshof, Urteil vom 22.09.2011, Az.: I ZR 127/10.
- Bundesgerichtshof, Urteil vom 18.10.2012, Az.: I ZA 2/12.

İSVİCREⁱⁱⁱ

- Tribunal federal suisse, 4A_638/2009, Arrêt du 1er avril 2010 Ire Cour de droit civil.

İNGİLTERE^{iv}

- *Brighton v. Jones*, High Court of Justice (Chancery Division), [2005] F.S.R. 16.
- *Cala Homes (South) Limited and Others v. Alfred McAlpine Homes East Limited*, High Court of Justice (Chancery Division), [1995] F.S.R. 818.

ⁱⁱ Alman Mahkemeleri tarafından verilen kararların tamamına internet üzerinden, <http://www.aufrecht.de/> ve/veya <http://www.bundesgerichtshof.de/> adreslerinden erişilmiştir.

ⁱⁱⁱ İsviçre Federal Mahkemesi'nin söz konusu kararına, Öcal Apaydın/Tuncer Kazancı 'İsviçre Federal Mahkemesi'nin Eser Sahipliğinin Tespitine İlişkin Kararının İncelenmesi', *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 2, 2012, s. 331-383'ten naklen atıf yapılmıştır.

^{iv} İngiliz Mahkemeleri tarafından verilen kararların tamamına internet üzerinden, <https://1.next.westlaw.com> adresinden erişilmiştir.

- *Chappell & Co. Ltd. and Others v. Redwood Music Ltd.*, House of Lords, [1981] R.P.C. 337.
- *Fylde Microsystems Ltd. v. Key Radio Systems Ltd.*, High Court of Justice (Chancery Division), [1998] F.S.R. 449.
- *Godfrey v. Lees and Others*, High Court of Justice (Chancery Division), [1995] E.M.L.R. 307.
- *Hadley and Others v. Kemp and Another*, High Court of Justice (Chancery Division), [1999] E.M.L.R. 589.
- *Robert James Beckingham v. Robert Hodgins*, Court of Appeal (Civil Division), [2004] E.C.D.R. 6.
- *Robin Ray v. Classic FM Plc.*, High Court of Justice (Chancery Division), [1998] E.C.C. 488.
- *Stuart v. Barrett and Others*, High Court of Justice (Chancery Division), [1994] E.M.L.R. 448.
- *Wiseman v. George Weidenfeld & Nicolson Ltd. and Donaldson*, High Court of Justice (Chancery Division), [1985] F.S.R. 525.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ ^v

- *Alice Childress v. Clarice Taylor, Paul B. Berkowsky, the Moms Company, and Ben Caldwell*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1991, 945 F.2d 500.
- *Ashton–Tate Corporation v. Richard ROSS; Bravo Technologies, Inc.*, United States Court of Appeals Ninth Circuit, 1990, 916 F.2d 516.

^v ABD Mahkemeleri tarafından verilen kararların tamamına internet üzerinden, <https://1.next.westlaw.com> ve/veya <http://www.lexisnexis.com/> adreslerinden erişilmiştir.

- *Cheryl Janky v. Lake County Convention and Visitors Bureau*, United States Court of Appeals Seventh Circuit, 2009, 576 F.3d 356.
- *Community for Creative Non-Violence v. James Earl REID*, Supreme Court of the United States, 1989, 490 U.S. 730.
- *Heidi S. Weissmann, M.D. v. Leonard M. Freeman, M.D.*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1989, 868 F.2d 1313.
- *Jefri Aalmuhammed v. Spike Lee; Forty Acres and a Mule Filmworks, Inc.; By any Means Necessary Cinema, Inc.; Warner Brothers; Victor Company of Japan Limited; Largo International N.V.; Largo Entertainment, Inc.; JCV Entertainment, Inc.*, United States Court of Appeals Ninth Circuit, 1999, 202 F.3d 1227.
- *Karen L. Erickson v. Trinity Theatre, Inc.*, United States Court of Appeals Seventh Circuit, 1994, 13 F.3d 1061.
- *Lynn M. Thomson v. Allan S. Larson, Nanette Larson, and Julie Larson McCollum*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1998, 147 F.3d 195.
- *Shapiro, Bernstein & Co. v. Jerry Vogel Music Co.*, United States Court of Appeals Second Circuit, 1955, 221 F.2d 569.

KANADA^{vi}

- *Darryl Neudorf v. Nettwerk Productions Ltd.*, Supreme Court of British Columbia, [2000] R.P.C. 935.

^{vi} Kanada Mahkemesi tarafından verilen söz konusu kararlara internet üzerinden, <https://1.next.westlaw.com> adresinden erişilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA*

- Allfed, P. : *Das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Tonkunst: Kommentar*, 2. Aufl., München 1928.
- Aplin/Davis : *Intellectual Property Law: Text, Cases and Materials*, 2nd Ed., Oxford 2013.
- Arıkan, M. : *Fikri Mülkiyet Hukukunda Televizyon Program Formatlarının Korunması*, İstanbul 2012.
- Arsılanlı, H. : *Fikri Hukuk Dersleri II – Fikir ve Sanat Eserleri*, İstanbul 1954.
- Ateş, M. : *Fikrî Hukukta Eser*, Ankara 2007 (Ateş, Eser).
- Ateş, M. : ‘Fikir ve Sanat Hukukunda Sinema Eseri ve Eser Sahipliği’, *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, İstanbul 2009, C. 1, s. 59-116 (Ateş, Sinema Eseri).
- Ateş, M. : ‘Fikir ve Sanat Eseri Sahipliğinin Tespiti Davası’, *Fikri Mülkiyet Hukuku Yıllığı*, İstanbul 2010, C. 2, s. 77-106 (Ateş, Tespit Davası).
- Ateş, M. : *Fikrî Hukukta Eser Sahipliği*, 2. B., Ankara 2012 (Ateş, Eser Sahipliği).
- Ayiter, N. : *Hukukta Fikir ve San’at Ürünleri*, Ankara 1981.

* Eserler, yazarlarının soyadlarıyla anılmış olup aynı yazarın birden fazla eserine yapılan atıflar, kısaltılmış şekilleriyle parantez içerisinde gösterilmiştir.

- Bacharach/Tollefsen : ‘Co-Authorship, Multiple Authorship, and Posthumous Authorship: A Reply to Hick’, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 73, I. 3, 2015, s. 331-334.
- Barrelet/Egloff/Künzi : *Das neue Urheberrecht*, 3. Aufl., Bern 2008.
- Belgesay, M. R. : *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi*, İstanbul 1955.
- Bently/Sherman : *Intellectual Property Law*, 4th Ed., Oxford 2014.
- Beşiroğlu, A. : *Fikir Hukuku Dersleri*, 4. B., İstanbul 2006.
- Bowman, M. F. : ‘The Second Circuit’s Analysis of Derivative Works by Joint Authors: Good Law – Poor Application (*Weissmann v. Freeman*)’, *Brooklyn Law Review*, Vol. 56, 1990, s. 551-575.
- Bozbel, S. : *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, İstanbul 2012.
- Brady, T. M. : ‘Manifest Intent and Copyrightability: The Destiny of Joint Authorship’, *Fordham Law Journal*, Vol. 17, 1989, s. 257-301.
- Buckalew, F. : ‘Joint Authorship in the Second Circuit: A Critique of the Law in the Second Circuit Following *Childress v. Taylor* and as Exemplified in *Thomson v. Larson*’, *Brooklyn Law Review*, Vol. 64, No. 2, 1998, s. 545-583.

- Cary, G. D. : ‘Study No. 12: Joint Ownership of Copyrights’, *Studies on Copyright – Arthur Fisher Memorial Edition Volume I*, New Jersey/Indianapolis/New York 1963, s. 689-716.
- COM : ‘Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the Question of Authorship of Cinematographic or Audiovisual Works in the Community’, COM (2002) 691 Final of 06.12.2002, Brussels,
http://www.europarl.europa.eu/hearings/20031007/juri/com_2002_691_en.pdf (e.t. 10.07.2015).
- Çakmak, D. : ‘Osmanlı Telif Hukuku ile İlgili Mevzuat’, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 21, 2007, s. 191-234.
- Dalyan, Ş. : *Bilgisayar Programlarının Fikri Hukukta Korunması*, Ankara 2009.
- Deutscher Bundestag : ‘Entwurf eines Gesetzes über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz) mit Begründung’, Drucksache IV/270, 1962,
<http://dipbt.bundestag.de/doc/btd/04/002/0400270.pdf> (e.t. 08.06.2015).
- Dietz/Kauert/Schunke/
Wandtke/Wöhrn : *Urheberrecht*, 3. Aufl., Berlin 2012.
- Doğrul, G. S. : *Mimarın Telif Hakkı*, Ankara 2013.

- Dreier/Schulze : *Urheberrechtsgesetz: Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Kunsturhebergesetz*, 3. Aufl., München 2008.
- Dreyer/Kotthoff/Meckel : *Urheberrecht: Urheberrechtsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Kunsturhebergesetz*, 2. Aufl., Heidelberg 2009.
- Erdil, E. : *İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi*, 2. C., 3. B., İstanbul 2009.
- Erel, Ş. N. : *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, 2. B., Ankara 1998 (Erel, *Fikir Hukuku*).
- Erel, Ş. N. : ‘Fikri Hukuk Açısından Müzik Klipleri’, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR)*, C. 6, S. 1, 2006, s. 55-62 (Erel, *Müzik Klipleri*).
- Eren, F. : *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 15. B., Ankara 2013 (Eren, *Borçlar Hukuku*).
- Eren, F. : *Mülkiyet Hukuku*, 3. B., Ankara 2014 (Eren, *Mülkiyet Hukuku*).
- Esener/Güven : *Eşya Hukuku*, 4. B., Ankara 2008.
- EU IPR Helpdesk : ‘Joint Ownership in Intellectual Property Rights’, 2009, http://www.innovaccess.eu/sites/default/files/joint_ownershipintellectualpropertyrights_0000000649_00.xml.pdf (e.t. 06.07.2015).

- Fisher, W. : ‘Authorship: Joint Authorship’, *CopyrightX: Lecture* 5.2, 2013, http://wilkins.law.harvard.edu/courses/CopyrightX2015/5.2_hi.mp4 (e.t. 20.07.2015).
- Fox, P. S. : ‘Preserving the Collaborative Spirit of American Theater: The Need for a “Joint Authorship Default Rule” in Light of the *Rent* Decision’s Unanswered Question’, *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, Vol. 19, 2001, s. 497-531.
- Fromm/Nordemann : *Urheberrecht: Kommentar zum Urheberrechtsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz, Verlagsgesetz*, 10. Aufl., Stuttgart 2008.
- Goldstein, P. : *International Copyright: Principles, Law, and Practice*, New York 2001 (Goldstein, *International Copyright*).
- Goldstein, P. : *Goldstein on Copyright*, Vol. I, 3rd Ed., New York 2015 (Goldstein, *Copyright*).
- Gökyayla, K. E. : *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi*, Ankara 2000.
- Hick, D. H. : ‘Authorship, Co-Authorship, and Multiple Authorship’, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 72, I. 2, 2014, s. 147-156.

- Hirsch, E. E. : ‘Memleketimizde Meri Olan Telif Hakkı Kanununun Tahlili’ (Orhan M. Çağl, Çev.), *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 6, S. 2-3, 1940, s. 346-500 (Hirsch, *Telif Hakkı Kanunu*).
- Hirsch, E. E. : *Hukukî Bakımdan Fikrî Sây - İkinci Cilt - Fikrî Haklar (Telif Hukuku)*, İstanbul 1943 (Hirsch, *Fikrî Sây*).
- Hirsch, E. E. : ‘Fikri Eserler Hakkında Kanun Projesi’, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 7, S. 2-3, 1951, s. 429-504 (Hirsch, *Kanun Projesi*).
- H. R. : ‘Copyright Law Revision’, 94th Congress 2nd Session, Report No. 94-1476, 1976, http://www.copyright.gov/history/law/clrev_94-1476.pdf (e.t. 03.07.2015).
- Hubmann, H. : *Urheber- und Verlagsrecht*, 2. Aufl., München/Berlin 1966.
- Hutchinson, G. W. : ‘Can the Federal Courts Save Rock Music? Why a Default Joint Authorship Rule Should Be Adopted to Protect Co-Authors Under United States Copyright Law’, *The Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*, Vol. 5, 2003, s. 77-95.

- Kan, S. S. : ‘Court Standards on Joint Inventorship and Authorship’, *DePaul Journal of Art, Technology & Intellectual Property Law*, Vol. 19, No. 2, 2009, s. 267; *Social Science Research Network*, s. 1-31, <http://ssrn.com/abstract=1344938> (e.t. 05.07.2015).
- Kılıçoğlu, A. : ‘Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda Yapılan Son Değişiklikler ve Eleştirisi’, *FİSAUM Konferanslar Dizisi I: FSEK’te Yapılan Son Değişiklikler ve Komşu Haklar*, Ankara 1998 (Kılıçoğlu, *FSEK Değişiklikleri*).
- Kılıçoğlu, A. M. : *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*, Ankara 2006 (Kılıçoğlu, *Fikri Haklar*).
- Kınacıoğlu, N. : ‘Sinema Eserleri ve Bunlarda Eser Sahipliği’, *Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan*, Ankara 1998, s. 209-219.
- Killin, A. : ‘Works, Authors, Co-Authorship, and Power: A Response to Hick’, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, Vol. 73, I. 3, 2015, s. 334-337.
- Kugele, N. F. : ‘How Much Does It Take?: Copyrightability as a Minimum Standard for Determining Joint Authorship’, *University of Illinois Law Review*, Vol. 199, No. 3, 1991, s. 809-841.
- LaFrance, M. : ‘Authorship, Dominance, and the Captive Collaborator: Preserving the Rights of Joint Authors’, *Emory Law Journal*, Vol. 50, 2001, s. 193-263.

- Lee, J. C. : ‘Upstaging the Playwright: The Joint Authorship Entanglement between Dramaturgs and Playwrights’, *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal*, Vol. 19, 1998, s.75-106.
- Loewenheim, U. : *Handbuch des Urheberrechts*, 2. Aufl., München 2010.
- Mao, A. M. : ‘How to Apportion a Copyright in a Joint Work by Co-authors’, *Information & Communications Technology Law*, Vol. 23, No. 2, 2014, s. 136-158.
- Margoni/Perry : ‘Ownership in Complex Authorship: A Comparative Study of Joint Works in Copyright Law’, *European Intellectual Property Review*, Vol. 34, No. 1, 2012, s. 22-32; *Social Science Research Network*, s. 1-16, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1992610 (e.t. 09.07.2015).
- Möhring/Nicolini : *Urheberrechtsgesetz: Kommentar*, 2. Aufl., München 2000.
- Murza, M. : *Urheberrecht von Choreografen: Eine rechtsvergleichende Studie*, Berlin 2012.
- Norman, H. : *Intellectual Property Law - Directions*, 2nd Ed., Oxford 2014.
- Oğuzman/Seliçi/
Oktay Özdemir : *Eşya Hukuku*, 17. B., İstanbul 2014 (Oğuzman/Seliçi, Oktay Özdemir, *Eşya Hukuku*).

Oğuzman/Seliçi/

Oktay Özdemir : *Kişiler Hukuku*, 14. B., İstanbul 2014
(Oğuzman/Seliçi, Oktay Özdemir, *Kişiler Hukuku*).

Öcal Apaydın/

Tuncer Kazancı : ‘İsviçre Federal Mahkemesi’nin Eser Sahipliğinin
Tespitine İlişkin Kararının İncelenmesi’, *İnönü
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 2, 2012,
s. 331-383.

Öngören, G.

: *Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Müzik
Eserleri*, İstanbul 2010.

Öztan, F.

: *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara 2008.

Öztrak, İ.

: *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar*, 2. B.,
Ankara 1977.

Parlak Börü, Ş.

: *Fotoğraf Üzerindeki Haklar*, Ankara 2013.

Rehbinder, M.

: *Urheberrecht*, 15. Aufl., München 2008.

Rosengart, L. S.

: ‘Principles of Co-authorship in American,
Comparative, and International Copyright Law’,
Southern California Law Review, Vol. 25, No. 3, 1952,
s. 247-288.

Schack, H.

: *Urheber- und Urhebervertragsrecht*, 4. Aufl.,
Tübingen 2007.

- Sengir, T. : ‘Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yönünden Gerçekleştirilmesi Amacıyla Verilen Artistik Fikir’, *Batider: Ankara Üniversitesi Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 6, S. 4, 1972, s. 707-714.
- Sirmen, A. L. : *Eşya Hukuku*, Ankara 2013.
- Strong, W. S. : *The Copyright Book: A Practical Guide*, 3rd Ed., Cambridge MA 1990.
- TDK : *Büyük Türkçe Sözlük*, <http://www.tdk.gov.tr/> (e.t. 20.08.2015).
- Tekinalp, Ü. : *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 4. B., İstanbul 2005.
- Tosun, Y. : *Sinema Eserleri ve Eser Sahibinin Hakları*, İstanbul 2009.
- Ulmer, E. : *Urheber- und Verlagsrecht*, 3. Aufl., Berlin/Heidelberg/New York 1980.
- Waelde/Laurie/Brown/
Kheria/Cornwell : *Contemporary Intellectual Property – Law and Policy*, 3rd Ed., Oxford 2014.
- Wandtke/Bullinger : *Praxiskommentar zum Urheberrecht*, 3. Aufl., München 2009.
- Yarsuvat, D. : *Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları*, 2. B., İstanbul 1984.
- Yavuz/Alica/Merdivan : *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu – 1. Cilt (1-47. Maddeler)*, Ankara 2013.

- Zemer, L. : ‘Is Intention to Co-author an “Uncertain Realm of Policy”?’ , *Columbia Journal of Law & the Arts*, Vol. 30, No: 3-4, 2007, s. 611-624 (Zemer, *Intention*).
- Zemer, L. : *The Idea of Authorship in Copyright*, Hampshire 2007 (Zemer, *Authorship*).

ÖZET

Fikri hak korumasının konusunu oluşturan eser, birden fazla kişinin yaratıcı katkıda bulunması suretiyle meydana getirilmişse, bu durumda artık tek kişinin değil, birden fazla kişinin eser sahipliğinden bahsedilir. Türk Hukuku'nda sahibi birden fazla olan eserler, birden fazla bağımsız eserin birbirine bağlanması suretiyle vücuda getirilen eserler (bağlı eser) ile birden fazla kişinin yaratıcı katkısı ile vücuda gelmiş ayrılmaz bir bütün teşkil eden eserler (birlikte eser) olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Türk Hukuku'na mehz Alman Kanunu dolayısıyla yerleşen ve FSEK'in 9 ile 10. maddeleri kapsamında gerçekleşen bu ayrımın sonucu olarak sahibi birden fazla olan eserlere uygulanacak hükümler, vücuda getirilen eserin kısımlara ayrılmasının mümkün olup olmamasına göre değişiklik gösterdiğinden, bir eserin hangi kapsama dâhil olduğunun tespiti büyük önem taşımaktadır.

İşte üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde de, FSEK m. 10'un konusunu oluşturan “birlikte eser” ve “eser sahipleri birliği” kavramları, bütün boyutlarıyla incelenerek “bağlı eser” başta olmak üzere çeşitli kavramlardan ayırt edilmiştir. İkinci bölüme gelindiğinde, birlikte eserin vücuda getirilmesi suretiyle eser sahipleri birliğini doğuran üç kümülatif unsur olan “birden fazla eser sahibinin katkısı”, “katkıların birbirinden ayrılmaz niteliği” ve “eser sahipleri arasında işbirliği” unsurları ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Nihayet üçüncü bölümde ise, birlikte eserin vücuda getirilmesi ile eser sahipleri arasında doğan birliğin hukukî sonuçları üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızda, yukarıda ifade edilen hususların, özellikle mehz Alman Kanunu'ndaki düzenlemeler ile doktrindeki konuya ilişkin açıklamalar dikkate alınarak, diğer hukuk sistemlerinin konuyu düzenleyiş biçimlerine değinilerek ve sahibi birden fazla olan eserlere ilişkin mevcut ikili sistemde, birlikte eser – bağı eser ayrımının yapılmasını sağlayacak kıstaslar açıkça ortaya konularak açıklanması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

In the case of an intellectual or artistic work bearing the characteristics of more than one person, authorship of not one but multiple people exists. In Turkish Law, works authored by more than one person appear in two ways: either as works produced by combination of more than one individual work, i.e. compound works or works produced by more than one person's creative contribution constituting an indivisible whole, i.e. joint works. Because of this distinction adopted in Turkish Law via Art. 9 and 10 of the Law No. 5846 on Intellectual and Artistic Works, which was inspired by the German Act on Copyright and Related Rights, the provisions applicable to the works authored by more than one person differ per their potential of division into parts. Hence, it is of cardinal importance to identify in which category a work falls.

In the first chapter of this dissertation consisting of three chapters, the concepts of the joint work and the union of authors, which form the subject of the Art. 10 of the Law No. 5846 on Intellectual and Artistic Works, are examined in every aspect and differentiated from miscellaneous concepts, compound works in particular. As for the second chapter, three cumulative elements that generate the union of authors by way of creation of the joint work, i.e. the contribution of more than one author, the indivisible nature of the contributions, and the collaboration between authors, are explained in depth. Last but not least, the legal effects of the union of authors is elaborated in the third chapter.

In this dissertation, it is intended the topics referred above to be clarified especially by taking into account the German Act on Copyright and Related Rights and doctrinal commentaries regarding the subject matter, touching on the ways other legal systems regulate the issue, and setting forward the criteria for the distinction between joint works and compound works in the current dual system pertaining to the works authored by more than one person.

